

САДРЖАЈ

ВОДИЧ ЗА УСПЕШНУ ПРИМЕНУ БЕЧКЕ КОНВЕНЦИЈЕ	3
АУТОНОМИЈА СТРАНАКА И ЊЕНА ОГРАНИЧЕЊА.....	83
ПРЕМА РЕГУЛАТИВИ РИМ II	
БЕЧКА КОНВЕНЦИЈА	91
Љуба Слијепчевић БЕЧКА КОНВЕНЦИЈА	121
БРИСЕЛ I	133
БРИСЕЛ II.....	135
КОНВЕНЦИЈА О СТАРАЊУ О ДЕЦИ	165
КОНВЕНЦИЈА О ГРАЂАНСКО ПРАВНИМ АСПЕКТИМА МЕЂУНАРОДНЕ ОТМИЦЕ ДЕЦЕ	175
УРЕДБА О РАТИФИКАЦИЈИ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О МЕЂУНАРОДНОЈ ТРГОВИНСКОЈ АРБИТРАЖИ	197
УРЕДБА О РАТИФИКАЦИЈИ КОНВЕНЦИЈЕ О ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ.....	207
УРЕДБА О РАТИФИКАЦИЈИ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАКОНУ КОЈИ СЕ ПРИМЕЊУЈЕ НА САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ	215
УРЕДБА О РАТИФИКАЦИЈИ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАКОНИ КОЈИ СЕ ПРИМЕЊУЈЕ У СЛУЧАЈЕВИМА ОДГОВОРНОСТИ ПРОИЗВОЂАЧА	221
КОНВЕНЦИЈА О ДОСТАВЉАЊУ У ИНОСТРАНСТВУ СУДСКИХ И ВАНСУДСКИХ АКТА У ГРАЂАНСКИМ И ТРГОВАЧКИМ СТВАРИМА	227
КОНВЕНЦИЈА О ИЗВОЂЕЊУ ДОКАЗА У ИНОСТРАНСТВУ	239
КОНВЕНЦИЈА О ОБАВЕШЕЊИМА О СТРАНОМ ПРАВУ.....	249
КОНВЕНЦИЈА О ПРИЗНАЊУ И ИЗВРШЕЊУ ИНОСТРАНИХ АРБИТРАЖНИХ ОДЛУКА	255
КОНВЕНЦИЈА О РЕШАВАЊУ ИНВЕСТИЦИОНИХ СПОРОВА.....	261
СТУДИЈА СЛУЧАЈА: КАРЛСОН ПРОТИВ ШВАЈЦАРСКЕ	277
ЗАКОН О АРБИТРАЖИ	299

VODIČ ZA USPJEŠNU PRIMJENU

Haške konvencije od 25. listopada 1980.

o građanskopravnim aspektima

međunarodne otmice djece

II DIO - PROVEDBENE MJERE

VODIČ ZA USPJEŠNU PRIMJENU

**Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim
aspektima međunarodne otmice djece**

II DIO - PROVEDBENE MJERE

Objavio
Family Law
Izdavačka kuća Jordan Publishing Limited
21 St Thomas Street
Bristol BS 6JS

Za Hašku konferenciju o međunarodnom privatnom pravu
Stalni ured
6, Scheveningseweg 2517 KT Den Haag/ Nizozemska
telefon: +31 (0)70 363 3303; fax: +31 (0)70 360 4867
e-mail: secretariat@hcch.net; Internetsite: <http://www.hcch.net>

© Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu 2003

Vodič za uspješnu primjenu Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece na hrvatski je jezik preveden uz potporu:

DEUTSCHE STIFTUNG FÜR
INTERNATIONALE RECHTLICHE
ZUSAMMENARBEIT E.V.

«Njemačke zaklade za međunarodnu pravnu suradnju»
<http://www.irz.de>

Svi navedeni linkovi Internet-stranica posljedni su put aktualizirani u prosincu 2004. godine.

Sva prava pridržana.

SAŽETAK

PREGLED SADRŽAJA

1. Sažetak: Ključna načela provedbe	vii
2. Sažetak: Put prema potpisivanju i ratifikaciji ili pristupanju	ix
3. Sažetak: Provedbene metode	x
4. Sažetak: Središnja izvršna tijela	xi
5. Sažetak: Organizacija sudova	xii
6. Sažetak: Postupovnoppravna pitanja	xiii
7. Sažetak: Pravni savjet i pomoć	xiv
8. Sažetak: Pomoć pri tumačenju	xv
9. Sažetak: Olakšavanje prihvata pristupa	xvi
10. Sažetak: Provedba: stalni proces	xvii

1. SAŽETAK: KLJUČNA NAČELA PROVEDBE

1.1 Sredstva i ovlasti

Bilo bi korisno da se provedbenim mjerama

- odrede ovlasti i funkcije nadležnih tijela;
- svim čimbenicima osiguraju potrebna sredstva;
- osnuju nadležna izvršna tijela ili da se uspostave specifične procedure.

1.2 Suradnja

- Unutarnje funkcioniranje može se poboljšati efikasnom komunikacijom i suradnjom između državnih tijela.
- Vanjsko se funkcioniranje može poboljšati efikasnom komunikacijom i suradnjom između tijela različitih zakonodavstava.
- Suradnja se može intenzivirati sastancima i razmjenom informacija.

1.3 Komunikacija

- Ciljevi Konvencije i njene pravne implikacije moraju se jasno predložiti onima na koje se Konvencija odnosi, ili onima koji je budu morali primjenjivati.
- Stupanje na snagu Konvencije mora biti popraćeno adekvatnim publicitetom i informacijama u javnosti.
- Kontakt podaci o središnjem izvršnom tijelu, i eventualne promjene istih, moraju se dostaviti Stalnom uredu.
- Opis pravnog i upravnog sustava države mora biti dostupan.

1.4 Ujednačenost

- Konvenciju je potrebno ujednačeno provoditi i tumačiti u svim državama ugovornicama.

1.5 Žurnost postupka

- Žurnost je bitna u svim fazama postupaka temeljem Konvencije, uključujući žalbe.
- Države ugovornice trebaju primijeniti najžurniji postupak u ostvarivanju ciljeva Konvencije.
- Gotovo svi aspekti primjene mogu utjecati na brzinu rješavanja zahtjeva.

1.6 Transparentnost

- Države ugovornice moraju dostaviti opis svog pravnog i upravnog postupaka.
- Transparentnošću procesa promiče se izgradnja međusobnog razumijevanja i povjerenja.

1.7 Progresivna provedba

- Na proces provedbe treba gledati kao na neprekidni proces razvitka i poboljšanja.
- Države ugovornice trebaju nastaviti ocjenjivati djelotvornost Konvencije u domaćem pravnom sustavu i razmatrati načine na koje se može poboljšati provedba Konvencije.

2. SAŽETAK: PUT PREMA POTPISIVANJU I RATIFIKACIJI ILI PRISTUPANJU

2.1 Razumijevanje terminologije Haške konvencije

- Svaka država može postati *Država stranka/ugovornica* ove Konvencije.
- Država koja je bila članica Haške konferencije 25. listopada 1980. može *potpisati i ratificirati* Konvenciju.
- Država koja nije bila članica Haške konferencije na dan 25. listopada 1980. može *pristupiti* Konvenciji.
- Država ugovornica mora *izričito prihvatiti* pristupanje kako bi Konvencija vrijedila između te države stranke i nove države ugovornice.
- Država mora pohraniti svoj instrument ratifikacije ili pristupa u Ministarstvu vanjskih poslova u Nizozemskoj (depozitar).
- Po Haškoj konvenciji sve države ugovornice imaju iste obaveze.

2.2 Mjere koje treba poduzeti prije ratifikacije ili pristupa Konvenciji ili odmah nakon

- 2.2.1 Ako se razmatra da se postane jedna od stranaka po Konvenciji, potrebno je izvršiti konzultacije sa stručnjacima i razmotriti u kojoj se mjeri ova Konvencija uklapa u domaći pravosudni sustav.
- 2.2.2 Kod pripreme mjera provedbe, potrebno je izvršiti konzultacije s odgovarajućim državnim tijelima, osigurati da su svim čimbenici dana potrebna sredstva i ovlasti za vršenje njihovih dužnosti, te provjeriti jesu li neophodni amandmani na postojeću domaću regulativu.
- 2.2.3 Prije stupanja Konvencije na snagu, potrebno je utvrditi provedbene mjere, uspostaviti sva bitna tijela i upoznati ih s njihovom ulogom.
- 2.2.4 Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon što instrument ratifikacije ili pristupa bude položen kod depozitara.
- 2.2.5 Države pristupnice se potiču da ispune standardni upitnik kako bi se olakšalo postojećim državama ugovornicama da prihvate njihov pristup.
- 2.2.6 Nakon što Konvencija stupi na snagu, treba nastaviti s praćenjem njene primjene i funkcioniranja, kao i odgovoriti na probleme u provedbi.
Važan dio njene uspješne provedbe je obuka i edukacija odgovornih za primjenu Konvencije.

3. SAŽETAK: PROVEDBENE METODE

- 3.1 Bez obzira primijenjuje li se Konvencija neposredno unutar nacionalnih sustava ili ne, preporučaju se provedbene mjere (uključujući Sudski poslovnik i Zakon o građanskom postupku) kao sredstvo da se potpomogne učinkovitost Konvencije. To mogu biti mjere kojima će se pojasniti uloge različitih tijela i vlasti (npr. uspostava bilo kakvih nadležnih vlasti, nadležnost sudova), propisati postupak po ovoj Konvenciji (npr. zaprimanje molbi, pružanje pravne pomoći) i naložiti nadležnim tijelima da provedu svoje obaveze po ovoj Konvenciji.
- 3.2 *Monističke države* koje upotrebljavaju *metodu neposredne primjene*, trebaju pružiti dovoljno publiciteta i informacija o stupanju Konvencije na snagu, kao i učiniti da informacije o Konvenciji budu dostupne javnosti.
- 3.3 *Dualističke države* mogu Konvenciju učiniti važećom kroz neposrednu primjenu ili promjenom zakona
- 3.3.1 *Dualističke države* koje koriste *pristup neposredne primjene* mogu ozakoniti posebne odredbe koje se pokažu neophodnim za pravilnu primjenu sporazuma od strane domaćih tijela i vlasti.
- 3.3.2 *Dualističke države* koje koriste *metodu promjene* moraju izbjeći razlike i nepodudaranja između Konvencije i domaćih zakona koji mogu voditi različitim tumačenjima. Treba poduzeti mjere kojima će se osigurati da se Konvencija tumači u svom međunarodnom kontekstu.
- 3.4 Na primjenu Konvencije treba gledati kao na kontinuirani proces razvoja i unapređivanja. Države ugovornice trebaju nastaviti ocjenjivati djelovanje Konvencije u domaćim nacionalnim sustavima, i ako je potrebno, modificirati ili popraviti postojeće mjere provedbe.

4. SAŽETAK: SREDIŠNJA IZVRŠNA TIJELA

- 4.1 Za uspostavljanje središnjih izvršnih tijela bit će potrebna neka provedbena mjera. Potrebno je razmotriti kako osigurati da središnjim izvršnim tijelima budu date dovoljne ovlasti i sredstva za izvršenje obaveza.
- 4.1.1 Središnja izvršna tijela moraju biti određeni u vrijeme ratifikacije ili pristupanja i uspostavljena do vremena kad Konvencija stupi na snagu. (Središnja izvršna tijela moraju biti pripravna upućivati i primati molbe). Kontakt detalje (i odnosne uloge u federalnim državama u kojima može biti imenovano više Središnjih izvršnih tijela) potrebno je dostaviti depozitaru i Stalnom uredu. Stalni ured treba informirati o svakoj daljnjoj promjeni kontakt detalja.
- 4.1.2 Države po svom nahođenju odlučuju o lokaciji središnjih izvršnih tijela.
- 4.2 Provedbenim mjerama mora se središnjim izvršnim tijelima dati mandat koji će biti dovoljno širok i imati dovoljno ovlasti za efikasno provođenje obaveza i funkcija.
- 4.2.1. Konvencija jasno određuje obaveze središnjih izvršnih tijela.
- 4.2.2. U jednom broju država provedbenim - mjerama precizno su određene ovlasti i funkcije središnjih izvršnih tijela koje Konvencija eksplicitno ili implicitno naznačava. One uključuju ovlasti za:
- 4.2.2.1 Primanje i prosljeđivanje molbe
  - 4.2.2.2 Traženje informacije
  - 4.2.2.3 Postupci po primitku molbe
  - 4.2.2.4 Odbijanje prihvata molbe
  - 4.2.2.5 Omogućavanje pravnog zastupanja
  - 4.2.2.6 Zaštita djeteta
  - 4.2.2.7 Osiguranje žurnog sudskog postupka
  - 4.2.2.8 Osiguranje ovrhe odluke
- 4.3. Provedbe mjere mogu se upotrijebiti za uspostavljanje i pojašnjenje specifičnih postupaka od strane tijela i vlasti.

5. SAŽETAK: ORGANIZACIJA SUDOVA

- 5.1 Kada je to moguće i u domaćem zakonu praktično, provedbenim se zakonima može osigurati da se haški slučajevi povrataka koncentriraju na ograničenom broju sudova.
- 5.2 Ako domaći pravni sustavi ne omogućuju koncentriranu nadležnost, bilo zakonom ili u praksi, posebno je važno da sucima uključenim u haške postupke bude dostupna sudačka obuka ili informiranje. Bez obzira na to kako je nadležnost uređena, nužno je organizirati obuku i educiranje sudaca o Konvenciji.

6. SAŽETAK: POSTUPOVNOPRAVNA PITANJA

U mjeri u kojoj je to spojivo sa domaćim zakonom, uključujući pravično suđenje, a kako bi se osiguralo brzo i učinkovito rješavanje molbi za povratak po Haškoj konvenciji, odredbe provedbenih zakona mogu sadržavati:

- 6.1 Prethodni postupci: koji sucima ili drugim tijelima vlasti daju primjerene mogućnosti pribavljanja informacija o lokaciji djece.
- 6.2 Privremene mjere: koje sudovima daju široke ovlasti za poduzimanje svih neophodnih privremenih mjera.
- 6.3 Uspostavljanje žurnih postupaka uključujući odredbe koje sudove ovlašćuju da se molbi za povratak djeteta po Haškoj konvenciji da prednost, ili koncentriranje nadležnosti na ograničeni broj sudova.
- 6.4 Vođenje slučaja: u ustavom dozvoljenoj mjeri odrediti rokove za donošenje odluka.
- 6.5 Pravila dokazivanja
  - 6.5.1 Dokazi o sadržaju stranog prava: uzimanje u obzir postupaka temeljem ove Konvencije koji se odnose na strano pravo (članci 14. i 15.), čime se osiguravaju mehanizmi za smanjenje odgode u suđenju.
  - 6.5.2 Pisani dokazi: uzimanje u obzir onih postupaka sukladno Konvenciji koji dopuštaju pisane dokaze država podnositeljica zahtjeva čime se eliminira potreba za usmenim svjedočenjem. Osim u izuzetnim slučajevima, oslanjanje u većoj mjeri na pisane dokaze i izjave date pod zakletvom, a u manjoj na usmeno svjedočenje. U slučajevima gdje stvar zahtjeva usmeno svjedočenje (kada postoji prevelika proturječnost pisanih izjava i garantnih dokumenata), vrijeme za usmeno svjedočenje treba ograničiti i usmjeriti na bitne stvari iz predmeta.
  - 6.5.3 Osobno pojavljivanje podnositelja zahtjeva: razmotriti da li bi zahtjev za osobnim pojavljivanjem podnositelja zahtjeva na sudu prouzročio nepotrebnu odgodu u rješavanju slučaja.
- 6.6 Ubrzanje žalbenog postupka: ograničiti vrijeme za podnošenje žalbi kada je to neophodno, odrediti sud ili ograničiti broj instanci kojima se žalba može podnijeti, i navesti posljedice podnošenja žalbe na nalog za povratak djeteta (hoće li nalog za povratak biti obustavljen dok se žalba ne razmotri?).
- 6.7 Ovrha: proučiti jesu li potrebne dopune mehanizama ovrhe u domaćem pravnom sustavu (tj. odredbe o nepoštivanju suda, novčane ili zatvorske kazne, ovlasti da se naredi otkrivanje mjesta gdje se dijete nalazi, izdavanje naloga za traženje djeteta, proširenje uloge državnog odvjetnika). A u sustavima gdje su neophodni dodatni koraci za ovrhu, osigurati da podnositelj zahtjeva bude upoznat o potrebi za poduzimanjem posebnih postupaka ovrhe. U tu svrhu, važno je uočiti potrebu za ovrhom naloga za povratak djeteta, tj. da se povratak doista i obavi, a ne samo naredi.

7. SAŽETAK: PRAVNI SAVJET I POMOĆ

- 7.1 U državama koje nisu stavile rezervu na članak 26. stavak 3., u sklopu provedbenih mjera ima se osigurati dostupnost odgovarajućeg pravnog savjeta. Države koje su stavile takvu rezervu mogu poticati odvjetnike da ponude nezavisno, privatno zastupanje odgovarajućim podnositeljima zahtjeva za umanjeni honorar ili na dobrovoljnoj osnovi. Bez obzira na rezerve na članak 26. stavak 3., mjere provedbe moraju podnositelju molbe omogućiti pravodoban i učinkovit pristup sudu ili upravnom tijelu.
- 7.2 Svaka država treba dostaviti jasan opis svojih pravnih ili upravnih postupaka, organizacije pravne pomoći i naputaka o podobnosti. Ove podatke treba dostaviti središnjim izvršnim tijelima drugih zemalja i objaviti ih na Internet-stranici.
- 7.3 Pitanje iznosa troškova može se obuhvatiti provedbenim mjerama.

8. SAŽETAK: POMOĆ PRI TUMAČENJU

Za ujednačeno tumačenje i primjenu Konvencije nužan je međunarodni pristup. Kod pripreme nacrtu provedbenih zakona preporuča se upotreba dopunskih materijala za pojašnjenje kao vid pomoći pri tumačenju. U tu svrhu preporuča se upotreba sljedećih dopunskih materijala:

- 8.1 Eksplanatorni izvještaj Konvencije (Izvještaj Pérez-Vera). Također bi bilo korisno da se uvrsti i popis termina Eksplanatorni izvještaja za provedbu zakona i mjera.
- 8.2 Međunarodno pravosuđe.
- 8.3 Izvještaji sa sastanaka Posebnog povjerenstva.
- 8.4 Znanstveni radovi.

9. SAŽETAK: OLAKŠAVANJE PRIHVATA PRISTUPA

Države koje nisu bile članice Haške konferencije na dan 25. listopada 1980., mogu pristupiti Konvenciji. Taj će pristup imati učinka samo između države pristupnice i onih država ugovornica koje su se formalno izjasnile da prihvataju njen pristup.

- 9.1 Države pristupnice moraju dostaviti informacije o svojoj sposobnosti za izvršenje obaveza koje proizlaze iz Konvencije kako bi se ostalim državama ugovornicama olakšalo prihvatanje njihovog pristupa.
- 9.2 Države pristupnice se potiču pružiti informacije koje se traže u standardnom upitniku prije ili odmah nakon pristupanja, tako da ih dostave Stalnom uredu, te ako se to traži, i neposredno drugim državama ugovornicama.
- 9.3 Postojeće države ugovornice, ili gdje je to prikladno, njihova središnja izvršna tijela, ponekad izravno šalju upitnik novim državama pristupnicama. U tom slučaju, bit će korisno ako, kao sastavni dio razmjene, ovom zahtjevu prilože podatke o funkcioniranju Konvencije u državi koja je zatražila informacije.

10. SAŽETAK: PROVEDBA: STALNI PROCES

- 10.1 Središnja izvršna tijela ili druga nadležna tijela potiču se da razviju program educiranja i obuke osoba odgovornih za provedbu ove Konvencije (sudaca, pravnika, agencija za lociranje djeteta, socijalnih službi i ostalih kojih se to tiče), i na rješavanje poteškoća koje se mogu pojaviti u praktičnoj primjeni.
- 10.1.1 Treba poticati međunarodne pravosudne konferencije kao sredstvo unapređivanja znanja i izgradnje međusobnog razumijevanja i povjerenja među sucima.
- 10.1.2 Moguće je obratiti se Stalnom uredu radi pružanja informacija ili pomoći pri edukaciji i obuci sudaca, vladinih službenika, osoblja središnjih izvršnih tijela i privatnih odvjetnika, o funkcioniranju specifičnih instrumenata koje je razvila Haška konferencija.
- 10.2 Preporučuje se nazočnost i sudjelovanje na sastancima Posebnog povjerenstva kako bi se razmotrilo djelovanje ove Konvencije. Sastanci olakšavaju razmjenu ideja, rješavanje međunarodnih poteškoća i pružaju primjere pravilne primjene.
- 10.3 Važne informacije o obuci i edukaciji mogu se dobiti od više izvora uključujući:
- 10.3.1 Internet-stranica Haške konferencije.
- 10.3.2 Baza podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT).
- 10.3.3 Sudački Bilten o međunarodnoj zaštiti djece.
- 10.4 Nastaviti sa praćenjem primjene i funkcioniranja Konvencije i odgovoriti na sve poteškoće koje se u njoj provedbi pojave.*

---

* Vidi Zaključak 2.1, IV. Posebno povjerenstvo, koje preporučuje da se na primjenu, bilo na državnoj ili regionalnoj razini, uvijek treba gledati kao na neprekidni proces razvoja i unapređivanja, čak i ako tekst same Konvencije ostaje neizmjenjen. Vidi također, *infra*, Poglavlje 2.6.

PROVEDBENE MJERE**SADRŽAJ**

Uvod	5
1. Ključna načela provedbe	7
2. Put prema potpisivanju i ratifikaciji ili pristupanju	12
3. Provedbene metode	17
4. Središnja izvršna tijela	22
5. Organizacija sudova	28
6. Postupovnoppravna pitanja	31
7. Pravni savjet i pomoć	39
8. Pomoć pri tumačenju	43
9. Olakšavanje prihvata pristupa	46
10. Provedba: stalni proces	50
Rječnik pojmova	55

UVOD**1. KLJUČNA NAČELA PROVEDBE**

- 1.1 Sredstva i ovlasti
- 1.2 Suradnja
- 1.3 Komunikacija
- 1.4 Ujednačenost
- 1.5 Žurni postupci
- 1.6 Transparentnost
- 1.7 Progresivna provedba

2. PUT PREMA POTPISIVANJU I RATIFIKACIJI ILI PRISTUPANJU

- 2.1 Razumijevanje terminologije Haške konvencije
- 2.2 Koraci koje treba poduzeti prije ratifikacije ili pristupanja Konvenciji ili odmah nakon
  - 2.2.1 Razmišljanje da se postane ugovornica
  - 2.2.2 Priprema mjera provedbe
  - 2.2.3 Provedbene mjere do stupanja na snagu
  - 2.2.4 Stupanje na snagu
  - 2.2.5 Države pristupnice<
  - 2.2.6 Provedba nakon stupanja na snagu

3. PROVEDBENE METODE

- 3.1 Oblik provedbe
- 3.2 Monistički pristup (neposredna primjena)
- 3.3 Dualistički pristup (neposredna primjena ili transformacija putem zakona)
  - 3.3.1 Implikacije ugradbenog pristupa
  - 3.3.2 Implikacije transformacijskog pristupa
- 3.4 Stalni proces provedbe

4. SREDIŠNJA IZVRŠNA TIJELA

- 4.1 Uspostava
  - 4.1.1 Imenovanje središnjih izvršnih tijela
  - 4.1.2 Gdje locirati središnja izvršna tijela
- 4.2 Obveze, ovlasti i funkcije

4.2.1 Obveze na temelju Konvenciju

4.2.2 Ovlasti i funkcije precizirane u mjerama provedbe

4.2.2.1 Primanje i prosljeđivanje molbe

4.2.2.2 Traženje informacije

4.2.2.3 Postupci po primitku molbe

4.2.2.4 Odbijanje prihvata molbe

4.2.2.5 Omogućavanje pravnog zastupanja

4.2.2.6 Zaštita djeteta

4.2.2.7 Osiguranje žurnog sudskog postupka

4.2.2.8 Osiguranje ovrhe odluke

4.3 Postupak

5. ORGANIZACIJA SUDOVA

5.1 Koncentrirana nadležnost

5.2 Ostali organizacijski aranžmani

6. POSTUPOVNOPRAVNA PITANJA

6.1 Prethodni postupci

6.2 Privremene mjere

6.3 Najžurniji sudski postupci

6.4 Vođenje slučaja

6.5 Pravila dokazivanja

6.5.1 Dokazi o sadržaju stranog prava

6.5.2 Pisani dokazi

6.5.3 Osobno pojavljivanje podnositelja molbe

6.6 Ubrzanje žalbenog postupka

6.7 Ovrha

7. PRAVNI SAVJET I POMOĆ

7.1 Rezerve na pravnu pomoć

7.2 Pružanje pravne pomoći i savjeta

7.3 Troškovi

8. POMOĆ PRI TUMAČENJU

8.1 Eksplanatorni izvještaj Konvencije: Izvještaj *Pérez-Vera*

8.2 Međunarodno pravosuđe

8.3 Izvještaji sa sastanaka Posebnog povjerenstva

8.4 Znanstveni radovi

9. OLAKŠAVANJE PRIHVATA PRISTUPA

9.1 Koraci kojima se ohrabruje prihvatanje pristupa

9.2 Standardni upitnik za nove države pristupnice

9.2.1 Upitnik

10. PROVEDBA: STALNI PROCES

10.1 Educiranje i obuka

10.1.1 Edukacija sudaca

10.2 Praćenje i analiza

10.3 Dostupna sredstva

10.3.1 Internet-stranica Haške konferencije

10.3.2 Baza podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT)

10.3.3 Sudački Bilten o međunarodnoj zaštiti djece

RJEČNIK POJMOVA

UVOD

Danas postoji više od sedamdeset Država ugovornica *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*. Države ugovornice sastaju se periodično u sklopu Posebnog povjerenstva u organizaciji Stalnog ureda Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu kako bi analizirale i donijele preporuke o praksi temeljem Konvencije. Izvještaji sa sastanaka Posebnog povjerenstva održanih 1989., 1993., 1997. i 2001. dostupni su na Internet-stranicama Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu na < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=2&cid=24 >.

Tijekom četvrtog sastanka održanog u Hagu 22.-28. ožujka 2001., date su sljedeće preporuke:

"Države ugovornice ove Konvencije trebaju surađivati jedne sa drugima i sa Stalnim uredom kako bi nastao dobar vodič za praksu sukladno članku 7. Konvencije. Taj bi vodič bio praktičan, "how-to" vodič za pomoć u provedbi Konvencije, s gledištem na operativna pitanja te posebno usmjeren na nove države ugovornice. Vodič neće biti obvezujući niti će narušavati nezavisnost sudstva. Metodologiju treba prepustiti Stalnom uredu."

Projekt stvaranja Vodiča za uspješnu primjenu Konvencije iz 1980., otpočeo je 2002. kada je završen Dio I - Praksa središnjih izvršnih tijela i Dio II - Provedbene mjere. Na sastanku Posebnog povjerenstva *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima otmice djece*, održanog u Hagu od 27. rujna do 1. listopada 2002, donesena je preporuka da se izradi Vodič za pitanja prekograničnog pristupa/kontakta. Također je zatraženo od Stalnog ureda da pripremi izvještaje o neophodnosti izrade vodiča koji bi se bavili prevencijom otmica, ovrhama naloga za povratak djece i pravosudnom suradnjom.

• • •

II Dio Vodiča za uspješnu primjenu pokreće pitanja koja se trebaju razmotriti kod primjene ove Konvencije unutar državnog sustava. Njegov cilj je da se privuče pozornost na aranžmane, praksu i postupke za koje se u praksi ustanovilo da su korisni za uspješnu primjenu i djelovanje ove Konvencije u različitim zakonodavstvima.

Odredbe *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima otmice djece* napisane su dovoljno preciznim i neutralnim jezikom kako bi ih domaći sudovi i vlasti mogli lako primjenjivati. Pitanje, je li neophodno da neka država ugovornica ugradi ovu Konvenciju u domaći sustav, zavisi od ustavnog ustroja svake pojedine države (*vidi, infra*, Poglavlje 3). Bez obzira o kakvom se ustavnom uređenju radi, neke od provedbenih mjera bit će neophodne za učinkovito funkcioniranje ove Konvencije.

Na primjer, obveza države ugovornice da imenuje središnje izvršno tijelo očigledno zahtijeva određenu mjeru provedbe. Također članak 2. Konvencije, koji državama ugovornicama nameće opću obvezu za "poduzimanje svih prikladnih mjera kako bi se na njihovom teritoriju osigurala provedba ciljeva Konvencije,"¹ zahtijeva razmatranje koje bi to mjere trebale biti. Članak 2. nadalje definira da

¹ *Vidi* Izvještaj Pérez-Vera, odlomak 62.: "... ovaj članak određuje opću obvezu koja leži na državi ugovornici. To je dužnost koja, za razliku od obveza da se postigne određeni rezultat koje se obično nalaze u konvencijama, ne zahtijeva stvarne rezultate već samo usvajanje pristupa zamišljenog da polučiti takve rezultate. U postojećem slučaju, stav i ponašanje koje se traži od država izražen je zahtjevom da se "poduzmu sve prikladne mjere kako bi se na njihovom teritoriju osigurala provedba ciljeva ove konvencije." Konvencijom se također traži da, istodobno sa zaštitom 'samoizvršnog' karaktera njenih članaka, ohrabruje države ugovornice da crpe inspiraciju iz ovih pravila u rješavanju problema sličnih onima kojima se Konvencija bavi, ali koji ne spadaju u njen djelokrug *ratione personae ili ratione temporis*. S druge strane, ovo bi trebalo voditi ka pažljivom ispitivanju pravila Konvencije svaki put kad država razmišlja o izmjeni vlastitih unutarnjih pravila o pravima na skrb ili viđanje djeteta. U drugu ruku, proširenje ciljeva Konvencije na slučajeve koji nisu pokriveni njenim odredbama, trebalo bi utjecati na sudove i biti evidentno kroz smanjenu upotrebu izuzeća od javne prakse kada treba odlučivati o pitanjima koja se tiču međunarodnih odnosa izvan djelokruga ove Konvencije." Elisa Pérez-Vera, Eksplanatorni

će države ugovornice "primijeniti najuspješnije raspoložive postupke." U tom smislu, iskustvo nam pokazuje da specijalne provedbene mjere, kao što je koncentriranje "haških" slučajeva povratka djeteta na ograničeni broj sudova ili primjena ubrzanih postupaka, mogu biti presudne za uspješno funkcioniranje ove Konvencije.

Iako je nemoguće bilo što iz ovog Vodiča iskonstruirati kao obvezujuće za određenu državu ugovornicu, sve se države ohrabruju, bilo da razmatraju mogućnost da tek postanu ugovornice u ovoj Konvenciji ili to već jesu, organizirati svoje pravne i postupovne strukture na način kojim se osigurava efikasno funkcioniranje Konvencije.² Ovaj Vodič također može pružiti sugestije za "uspješnu praksu" onim državama koje su Konvenciju već uvele u svoje domaće zakone.

• • •

Veliki broj nacionalnih eksperata potpomogao je svojim savjetima nastanak ovog dijela Vodiča. Stalni ured zahvaljuje tim pojedincima na njihovoj pomoći i savjetima.* Posebno zahvaljuje Marion Ely, pravnoj djelatnici u Stalnom uredu, koja je obavila ključni rad na ovom dijelu Vodiča.

• • •

II Dio Vodiča za uspješnu primjenu pripremljen je od strane Stalnog ureda, nakon čega je razmotren i odobren od strane Posebnog povjerenstva za pitanja *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima otmice djece*, održane u Hagu od 27. rujna do 1. listopada 2002.

---

izvještaj o Konvenciji o otmici djece, u 3 Haškoj konferenciji o međunarodnom privatnom pravu: Actes et Documents de la Quatorzième Session 426 (1982).

² Vidi Zaključak IV, Prvo posebno povjerenstvo.

* Posebne zahvale upućuju se: Peteru Beatonu (Scottish Executive Justice Department, Velika Britanija), Béatrice Biondi (Ministère de la Justice, Francuska), Algeria Borrás (Unversad de Barcelona, Španjolska), Andreas Bucher (Université de Genève, Switzerland), María del Carmen Seoane de Chiodi (Ministerio de Relaciones Exteriores Comercio, Internacional y Culto, Argentina), Manon Dostie (Ministry of Justice, Kanada), Adair Dyer (Former Deputy Secretary General of the Hague Conference, Sjedinjene Američke Države), Barbara Hechter (Office of the Chef Family Advocate, Južnoafrička Republika), Matthias Heger (Bundesministerium der Justiz, Njemačka), Martha Hutchens (Department of State, Sjedinjene Američke Države), Dorothea van Itersen (Ministerie van Justitie, Nizozemska), časnom sucu Patricku Mahony (Family Court of New Zealand), Peter McElevy (University of Aberdeen, Velike Britanija), Laura McPolin (Northern Ireland Court Services, Velika Britanija), Laura Mulheron (Scottish Executive Justice Department, Velika Britanija), Nicolette Rusca-Clerc (Office fédéral de la Justice, Švicarska), Werner Schütz (Bundesministerium für Justiz, Austrija), The Rt Honourable Lord Justice Mathew Thorpe (Court of Appeals of England and Wales, Velika Britanija), Kathleen Wilson (Department of State, Sjedinjene Američke Države), Ian Wingfield (Department of Justice, Posebna upravna Propisija Hong-Kong, Kina), Cathy Wong (Department of Justice, Posebna upravna Propisija Hong-Kong, Kina) i Sarah Armstrong i Valérie Oreamuno (Stalni ured).

SAŽETAK: KLJUČNA NAČELA PROVEDBE**1.1 Sredstva i ovlasti**

Bilo bi korisno da se provedbenim mjerama

- odrede ovlasti i funkcije nadležnih tijela;
- svim čimbenicima osiguraju potrebna sredstva;
- osnuju nadležna izvršna tijela ili da se uspostave specifične procedure.

1.2 Suradnja

- Unutarnje funkcioniranje može se poboljšati efikasnom komunikacijom i suradnjom između državnih tijela.
- Vanjsko funkcioniranje može se poboljšati efikasnom komunikacijom i suradnjom između tijela u različitim zakonodavstvima.
- Suradnja se može intenzivirati sastancima i razmjenom informacija.

1.3 Komunikacija

- Ciljevi Konvencije i njene pravne implikacije moraju se jasno predložiti onima na koje se Konvencija odnosi, ili onima koji je budu morali primjenjivati.
- Stupanje na snagu Konvencije mora biti popraćeno adekvatnim publicitetom i informacijama u javnosti.
- Kontakt podaci o središnjem izvršnom tijelu, i eventualne promjene istih, moraju se dostaviti Stalnom uredu.
- Opis pravnog i upravnog sustava države mora biti dostupan.

1.4 Ujednačenost

- Konvenciju je potrebno ujednačeno provoditi i tumačiti u svim državama ugovornicama.

1.5 Žurnost postupka

- Žurnost je bitna u svim fazama postupaka temeljem Konvencije, uključujući žalbe.
- Države ugovornice trebaju primijeniti najžurniji postupak u ostvarivanju ciljeva Konvencije.
- Gotovo svi aspekti primjene mogu utjecati na brzinu rješavanja zahtjeva.

1.6 Transparentnost

- Države ugovornice moraju dostaviti opis svog pravnog i upravnog postupaka.
- Transparentnošću procesa promiče se izgradnja međusobnog razumijevanja i povjerenja.

1.7 Progresivna provedba

- Na proces provedbe treba gledati kao na neprekidni proces razvitka i poboljšanja.
- Države ugovornice trebaju nastaviti ocjenjivati djelotvornost Konvencije u domaćem pravnom sustavu i razmatrati načine na koje se može poboljšati provedba Konvencije.

1. KLJUČNA NAČELA PROVEDBE

Postoji nekoliko ključnih načela provedbe koji se općenito odnose na provedbu Konvencije i kojih se treba pridržavati u razmatranju provedbenih zakona i mjera. Ta načela mogu se sažeti na ovaj način:

- sredstva i ovlasti
- suradnja
- komunikacija
- ujednačenost
- žurni postupci
- transparentnost
- progresivna provedba

1.1 Sredstva i ovlasti

Svim čimbenicima uključenim u rad Konvencije moraju se putem provedbenih mjera i zakona dodijeliti dostatne ovlasti i sredstva kako bi se podržalo efikasno funkcioniranje Konvencije.

Središnje izvršno tijelo mora biti ispravno uspostavljen i imati sredstva i ovlasti koje mu omogućuju ispunjavanje obveza u skladu s Konvencijom.³ U jednom broju država ugovornica, mjerama provedbe detaljno se utvrđuju ovlasti i funkcije središnjih izvršnih tijela koje su eksplicitno naznačene u Konvenciji, kao i druge ovlasti i funkcije koje se smatraju implicitnim ili služe pomoćnoj funkciji.⁴

Posebno je korisno da se kroz provedbene mjere uspostavi nadležno tijelo koje će odrediti koji sudovi imaju nadležnost, definirati postupke kod prijema molbi, pružiti pravnu pomoć u skladu sa Konvencijom i regulirati žalbene postupke i izvršenje naloga.⁵ Bilo bi vrlo korisno kada bi se, koliko je to ustavom dozvoljeno, mjerama provedbe sudovima dale odgovarajuće ovlasti za poduzimanje bilo kakvih privremenih mjera, kao i široke ovlasti u davanju prednosti haškim molbama za povratak djeteta.⁶

1.2 Suradnja

Unapređenje unutrašnje suradnje

Odgovornosti tijela kao što su, *inter alia*, središnja izvršna tijela, sudovi, odvjetnici, socijalne službe i policija, međusobno su zavisne. Prema Konvenciji, svako tijelo igra važnu ulogu pa je od presudne važnosti efikasna komunikacija i suradnja između tih tijela.

³ Vidi Zaključak 1.1, Četvrto posebno povjerenstvo.

⁴ Vidi, *infra*, Poglavlje 4.

⁵ Vidi, *infra*, Poglavlja 4, 5, 6 i 7.

⁶ Vidi, *infra*, Poglavlje 6.

Unapređenje vanjske suradnje

Konvencija ne može ispravno funkcionirati bez potpune suradnje središnjih izvršnih tijela različitih država ugovornica. U sve većoj mjeri, suradnja između sudova različitih država postaje obilježje slučajeve Konvencije.

Unapređenje suradnje putem sastanaka i razmjene informacija

Suradnja se također može unaprijediti kroz sastanke i razmjenu informacija, uključujući sastanke Posebnog povjerenstva za analizu funkcioniranja Konvencije (koje Haška konferencija periodično saziva), ostale sastanke središnjih izvršnih tijela, međunarodne seminare i pravosudne konferencije. Ovakvi međunarodni sastanci pospješuju razmjenu ideja, rješavanje međunarodnih problema te pružaju primjere uspješne prakse. Oni pridonose međusobnom razumijevanju i povjerenju između središnjih izvršnih tijela, sudaca i ostalih čimbenika, što je nužno za podržavanje uspješnog funkcioniranja Konvencije.⁷

1.3 Komunikacija

Države ugovornice trebaju osigurati da oni na koje se Konvencija odnosi ili koji će je morati provoditi, budu u potpunosti upoznati sa ciljevima i pravnim implikacijama Konvencije. U javnosti se mora pružiti dovoljno informacija i dati publicitet Konvenciji povodom njenog stupanja na snagu.⁸ Kontakt podaci o svim središnjim izvršnim tijelima i o imenovanju glavnog izvršnog tijela, ako takvo postoji, kao i promjene nekih od podataka, moraju se bez odlaganja dostaviti Stalnom uredu Haške konferencije.⁹

Svaka pojedina zemlja mora dostaviti jasno objašnjenje svog pravnog i upravnog postupka, ugovora o pravnoj pomoći, naputaka o podobnosti i svih oblika primjene, a informacije se trebaju proslijediti središnjim izvršnim tijelima drugih država ugovornica.¹⁰

1.4 Ujednačenost

Ujednačena provedba i tumačenje Konvencije

Odredbe se Konvencije trebaju provoditi imajući na umu cilj, a to je međunarodna ujednačenost rješenja u primjeni Konvencije i njenom tumačenju.¹¹

---

⁷ *Vidi, infra*, Poglavlje 10.

⁸ *Vidi, infra*, Poglavlje 3.

⁹ *Vidi, infra*, Poglavlje 4.

¹⁰ *Vidi, infra*, Poglavlje 7.

¹¹ *Vidi, infra*, Poglavlje 8 i 10.

1.5 Žurni postupci

Žurnost je bitna u svim fazama procesa Konvencije uključujući žalbe

Uz dosljedno uvažavanje sudskog postupka, članak 2. Konvencije zahtjeva od država ugovornica upotrebu najžurnijih postupaka za ostvarivanje ciljeva Konvencije. Posebice, pravosudna i upravna tijela podliježu obavezi žurno procesuirati molbe za povratak djeteta.¹² Žurnim ili uspješnim se smatraju oni postupci koji su ujedno i brzi i učinkoviti.

Gotovo svi aspekti provedbe (npr. davanje adekvatnih sredstava i ovlasti središnjim izvršnim tijelima, raspodjela nadležnosti između sudova/upravnih tijela, postupci koji se trebaju poduzimati na prvostupanjskom i žalbenom sudu, i dostupnost gotovih savjeta, pomoći i zastupanja)¹³ mogu utjecati na brzinu rješavanja molbi.

1.6 Transparentnost

Transparentnost procesa zahtjeva upoznavanje država stranaka s pravnim i upravnim postupcima u drugim državama ugovornicama.

Distribucija i publiciranje relevantnih informacija omogućuju transparentnost procesa i pružaju dragocjeno sredstvo državama bez šireg iskustva u primjeni Konvencije.¹⁴

Transparentnost procesa promovira izgradnju međusobnog razumijevanja i povjerenja.

1.7 Progresivna provedba

Sve države ugovornice trebaju gledati na proces provedbe, bilo nacionalni ili regionalni, kao na neprekidni proces razvoja i unapređivanja. Države ugovornice koje su već provele Konvenciju trebaju neprekidno ocjenjivati funkcioniranje Konvencije unutar domaćih sustava. Države ugovornice moraju neprekidno razmatrati načine za unapređivanje funkcioniranja Konvencije, ako je to prikladno, kroz izmjenu ili dopunu već postojećih mjera provedbe.¹⁵

---

¹² Članak 11.

¹³ *Vidi, infra*, Poglavlja 4, 5, 6 i 7.

¹⁴ *Vidi, infra*, Poglavlje 9.

¹⁵ *Vidi* Zaključak 2.1, Četvrto posebno povjerenstvo.

2. SAŽETAK: PUT PREMA POTPISIVANJU I RATIFIKACIJI ILI PRISTUPANJU

2.1 Razumijevanje terminologije Haške konvencije

- Svaka država može postati država ugovornica Konvencije.
- Država koja je bila članica Haške konferencije od 25. listopada 1980. može *potpisati i ratificirati* Konvenciju.
- Država koja nije bila članica Haške konferencije od 25. listopada 1980. može pristupiti Konvenciji.
- Država ugovornica mora *izričito prihvatiti* pristup druge države kako bi Konvencija između države ugovornice i nove države pristupnice postala pravosnažna.
- Država mora položiti svoj instrument ratifikacije ili pristupanja u Ministarstvo vanjskih poslova Nizozemske (depozitar).
- Po ovoj Konvenciji sve države ugovornice imaju iste obaveze.

2.2 Koraci koje treba poduzeti prije ratifikacije ili pristupanja Konvenciji ili odmah nakon

- 2.2.1 Ako se razmišlja o tome da se postane ugovornica Konvencije, potrebno je izvršiti konzultacije sa stručnjacima i razmotriti kako će se Konvencija uklopiti u postojeći nacionalni pravni okvir.
- 2.2.2 Kod priprema mjera provedbe potrebno je konzultirati relevantna vladina tijela, osigurati da su svim sudionicima dana dovoljna sredstva i ovlasti za vršenje njihovih dužnosti i provjeriti postoji li potreba za donošenjem izmjena i dopuna već postojećih domaćih zakona.
- 2.2.3 Do stupanja Konvencije na snagu moraju se uspostaviti provedbene mjere, osnovati sva relevantna tijela i upoznati ih s njihovom ulogom.
- 2.2.4 Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon što je instrument ratifikacije ili pristupa položen kod depozitara.
- 2.2.5 Države pristupnice se ohrabruju odgovoriti na standardni upitnik kako bi se olakšalo postojećim državama ugovornicama prihvaćanje njihova pristupa.
- 2.2.6 Nakon stupanja Konvencije na snagu valja nastaviti s praćenjem njene primjene i funkcioniranja i reagirati na probleme koji se pojave u njejoj provedbi. Važna komponenta učinkovite provedbe je obuka i edukacija odgovornih za provedbu Konvencije.

2. PUT PREMA POTPISIVANJU I RATIFIKACIJI ILI PRISTUPANJU

2.1 Razumijevanje terminologije Haške konvencije

- Država može postati ugovornica Haške konvencije iz 1980. i ako nije članica Haške konferencije.
- *Potpisivanjem* Konvencije iz 1980 država načelno izražava svoju namjeru da postane stranka po Konvenciji. Međutim, potpisivanje ne obvezuje državu da ratificira Konvenciju.¹⁶
- *Potpisivanje nakon čega slijedi ratifikacija*: Ratifikacijom se traži da Konvencija bude odobrena od strane parlamentarnog/zakonodavnog tijela nacionalne vlasti. Ona uključuje zakonsku obvezu da država koja je ratificirala Konvenciju istu i primjenjuje. Prema odredbama Konvencije iz 1980., ratifikacija je rezervirana za države koje su bile članice Haške konferencije za vrijeme zasjedanja na kojem je Konvencija usvojena.¹⁷
- *Pristupanje*: Druge države koje žele postati ugovornice Konvencije iz 1980. mogu joj pristupiti.¹⁸ Pristupanje je proces kojim država koja nije bila članica Haške konferencije u vrijeme kad je Konvencija usvojena (25. listopada 1980.), ipak može postati punopravna stranka Konvencije koja se obvezuje odredbama iz Konvencije.
- Potrebno je da država koja je već ugovornica Konvencije (ratifikacijom ili pristupanjem) prihvati svako naknadno pristupanje kako bi Konvencija bila pravosnažna između države stranke Konvencije i države pristupnice.¹⁹ Nova država pristupnica nema ovlasti prihvatiti pristup Država koje su već pristupile.²⁰
- Da bi Konvencija stupila na snagu potrebno je da država položi instrument ratifikacije, prihvata, odobravanja ili pristupa u depozitorij Haške konvencije pri Ministarstvu vanjskih poslova Kraljevine Nizozemske.²¹
- Sve države koje su potpisale i ratificirale Konvenciju, ili one koje su joj pristupile, smatraju se državama ugovornicama Konvencije. Prema ugovornicama Konvencije primjenjuje se istovjetni tretman bez obzira na način na koji su postale ugovornice. Kada Konvencija stupi na snagu između dviju država, obveze obiju država su iste bez obzira jesu li države ratificirale ili su pristupile Konvenciji.

¹⁶ Članak 18. *Bečke konvencije o Zakonu o sporazumima* obvezuje države da, nakon što pristanu na obveze iz sporazuma, ne ponište cilj i svrhu tog sporazuma prije njegovog stupanja na snagu.

¹⁷ Članak 37. Države koje su bile članice Haške konferencije kada je Konvencija usvojena (25. listopada 1980.).

¹⁸ Članak 38. stavak 1.; Države koje ne mogu potpisati i ratificirati, mogu samo pristupiti.

¹⁹ Članak 38. stavak 4.; *vidi također, infra*, Stav 9.1. Zahtjev za izričitim prihvatom stvara određeni stupanj bilateralizacije za države pristupnice.

²⁰ Međutim, neophodno je da svaka država članica koja tek ratificira, prihvati ili odobri Konvenciju (članak 38. stavak 4.) prihvati prijašnje pristupe kako bi Konvencija između ovih država postala pravosnažna.

²¹ Članak 38.

2.2 Koraci koje treba poduzeti prije potpisivanja i ratifikacije ili pristupanja Konvenciji ili odmah nakon

2.2.1 Razmišljanje da se postane ugovornica

- Konzultirati se sa Stalnim uredom Haške konferencije i drugim državama ugovornicama o prednostima koje pruža Konvencija.
- Razmotriti postoji li određeni domaći zakon koji priječi ili otežava provedbu i funkcioniranje Konvencije.
- Osigurati da u različitim pokrajinama, teritorijima ili državama federalnog sustava postoji dovoljno podrške i suglasnosti za ujednačenu i kooperativnu provedbu Konvencije.
- Razmotriti u koji ured smjestiti središnje izvršno tijelo.²²
- Razmotriti kako će središnje izvršno tijelo funkcionirati u postojećem pravnom okviru.
- Konzultirati različite sudionike, vladine i nevladine organizacije s ciljem da se stekne potrebna podrška i odobri ratifikacija ili pristup Konvenciji.

2.2.2 Priprema mjera provedbe

- Konzultirati relevantna vladina tijela radi izrade nacрта odgovarajućih provedbenih zakona ili pripreme ostalih mjera.
- Odrediti koje će se ovlasti i funkcije dati središnjem izvršnom tijelu, te koja mu ljudska i materijalna sredstva trebaju stajati na raspolaganju.²³
- Osigurati središnjem izvršnom tijelu dovoljno ovlasti za vršenje svojih dužnosti.²⁴
- Razmotriti kojim će sudovima pripasti nadležnost za slučajeve Haške konvencije.²⁵
- Ispitati je li potrebno donijeti amandmane na postojeće zakone, Sudski poslovnik ili Zakon o građanskom postupku.²⁶

²² *Vidi, infra*, Poglavlje 4.1; *vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2.3.

²³ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlja 1.1, 2.4 i 2.5.

²⁴ *Vidi, infra*, Poglavlje 4.2.

²⁵ *Vidi, infra*, Poglavlje 5.

²⁶ *Vidi, infra*, Poglavlje 6.

2.2.3 Provedbene mjere do stupanja na snagu

- Osigurati postojanje odgovarajućih provedbenih mjera, ili njihovo donošenje i stupanje na snagu prije nego što Konvencija postane važeća za državu ugovornicu.
- Središnje izvršno tijelo treba biti imenovano do trenutka ratifikacije ili pristupa Konvenciji.²⁷
- Osigurati obaviještenost svih relevantnih tijela o datumu stupanja na snagu (npr. sudovi, policija).
- Osigurati svijest svih relevantnih tijela o njihovoj ulozi u provedbi Konvencije (npr. socijalne službe, policija).
- Javno publicirati i distribuirati informacije o Konvenciji.

2.2.4 Stupanje na snagu

- Položiti instrument ratifikacije²⁸ ili pristupa²⁹ ili neke druge relevantne izjave kod depozitara, a jedan primjerak dostaviti Stalnom uredu.
- Konvencija za državu pristupnicu počinje važiti prvog dana trećeg kalendarskog mjeseca nakon polaganja instrumenta pristupa.³⁰
- Središnje izvršno tijelo bi trebalo biti uspostavljeno i pripravno za primanje i podnošenje molbi do vremena kada Konvencija za državu ugovornicu postane pravosnažna.³¹
- Obavijestiti Stalni ured o imenovanju središnjeg izvršnog tijela.

2.2.5 Države pristupnice

- Kada država pristupnica preda svoj instrument pristupa, druge države ugovornice odlučit će hoće li ili ne prihvatiti ovaj novi pristup.³²

---

²⁷ Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2.2.

²⁸ Vidi članak 37.

²⁹ Članak 38.

³⁰ Članak 38. stavak 3.

³¹ Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2.2.

³² Članak 38. stavak 4.

- Kako bi se olakšao prihvata pristupanja, države se ohrabruju odgovoriti na standardni upitnik namijenjen novim državama pristupnicama i poslati svoje odgovore izravno Stalnom uredu i svim državama ugovornicama koje to zahtijevaju.³³
- Države ugovornice svoju odluku o prihvatu ili neprihvatanju mogu temeljiti na odgovorima koje je država pristupnica navela u upitniku.
- Za državu koja pristupa i državu koja je izjavila da prihvaća pristup, Konvencija stupa na snagu otprilike tri mjeseca nakon davanja izjave o prihvatu.³⁴

2.2.6 Provedba nakon stupnja na snagu

- Potrebno je omogućiti obuku i educiranje osoba odgovornih za provedbu Konvencije (npr. središnjih izvršnih tijela, sudaca, pravnika, organizacija za lociranje djece, socijalne službe).³⁵
- Ažurirati informacije o Konvenciji i učiniti ih dostupnima javnosti na Internet-stranici ili objavljuvanjem brošure ili letaka.³⁶
- Uspostaviti mehanizme praćenja kako bi se prikupili podaci o običajnom pravu i statistički podaci.³⁷
- Nastaviti praćenje primjene i funkcioniranja Konvencije i reagirati na sve probleme primjene do kojih dođe.³⁸

³³ Vidi, *infra*, Odjeljak 9.2. Upitnik je također dostupan na Internet stranicama Haške konferencije < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=publications.details&pid=938 >.

³⁴ Vidi članak 38. stavak 5.

³⁵ Vidi, *infra*, Poglavlje 10.

³⁶ Vidi Zaključak 1.8, IV. posebno povjerenstvo.

³⁷ Ovakvim postupcima omogućilo bi se širenje informacija iz Baze podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT) i Baze statističkih podataka o međunarodnoj otmici djece (INCASTAT) (obje su dostupne na Internet-strani Haške konferencije < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >).

³⁸ Vidi Zaključke 2.1, IV. posebnog povjerenstva, u kojem se preporučuje da provedbu, bilo na državnoj ili regionalnoj razini, treba uvijek posmatrati kao neprekidni proces razvoja i unapređivanja, čak i ako sam tekst Konvencije ostane neizmjenjen.

3. SAŽETAK: PROVEDBENE METODE

- 3.1 Bez obzira primjenjuje li se Konvencija ili ne neposredno unutar nacionalnih sustava, preporučuje se donošenje provedbenih mjera (uključujući Sudski poslovnik i Zakon o građanskom postupku) kao sredstava kojima će se pospješiti učinkovito provođenje Konvencije. To može uključivati mjere za pojašnjenje uloge različitih tijela i vlasti (tj. stvaranje nadležnih tijela, nadležnost sudova), propisivanje nekog postupka temeljem Konvencije (tj. primanje molbi, pružanje pravne pomoći) i te naložiti nadležnim tijelima izvršavanje svojih obveza po Konvenciji.
- 3.2 U *monističkim* državama koje koriste *metodu neposredne primjene*, mora biti dovoljno informacija i publiciteta u javnosti o stupanju Konvencije na snagu i informacija o samoj Konvenciji.
- 3.3 *Dualističke* države mogu Konvenciju učiniti pravosnažnom ugradnjom ili transformacijom sporazuma u zakon.
- 3.3.1 *Dualističke države* koje primjenjuju *pristup ugradnje* mogu donijeti određene odredbe koje se smatraju nužnim za odgovarajuću primjenu sporazuma od strane domaćih tijela ili vlasti.
- 3.3.2 U *dualističkim državama* koje koriste *metodu transformacije*, moguće je izbjeći nepodudaranja Konvencije s domaćim zakonima koja mogu voditi različitom tumačenju. Potrebno je poduzeti mjere kako bi se osigurala provedba Konvencije u njenom međunarodnom kontekstu.
- 3.4 Na provedbu treba gledati kao na neprekidni proces razvoja i unapređivanja. Države ugovornice trebaju nastaviti ocjenjivati rad Konvencije unutar domaćih sustava, te, ako je primjereno, izmijeniti ili nadopuniti provedbene mjere.

3. PROVEDBENE METODE

Kao kod svih Haških konvencija o privatnom međunarodnom pravu, odredbe Konvencije iz 1980. su, uz iznimku onih koje zahtijevaju provedbene mjere, napisane dovoljno preciznim i neutralnim jezikom kojim je sudovima i vlastima omogućena primjena, a da Konvenciju nije potrebno ugraditi u domaće zakonodavstvo pomoću provedbenih zakona. Drugim riječima, odredbe Konvencije su tako formulirane da u biti mogu biti neposredno primijenjene. Međutim, način na koji će Konvencija postati pravosnažna u domaćem pravnom sustavu određene države ugovornice ovisit će od pravnih i ustavnih prilika u toj državi.

Bez obzira na ustavne prilike u nekoj državi, iskustvo nas uči kako su čak i u državama gdje se sporazumi smatraju neposredno primjenjivima, dodatne mjere provedbe izuzetno korisne za provođenje odredbi Konvencije u praksi.

Na primjer, osobito je korisno, bilo putem provedbenih zakona ili drugih mjera, uspostaviti nadležna tijela koja će odrediti nadležnosti određenih sudova, ustanoviti postupke za postupanje s dolazećim molbama, osigurati pravnu pomoć na temelju Konvencije³⁹ i regulirati žalbene postupke i postupke za ovrhu naloga.

3.1 Oblik provedbe

U nekim državama Konvencija stupa na snagu u domaćem zakonodavstvu bez ikakvih prijelaznih faza, nakon što ratifikacija ili pristup postanu pravosnažni (tj. *monističke države*). U drugim je državama potrebno ugraditi Konvenciju u domaće zakonodavstvo putem provedbenih zakona (tj. *dualističke države*).⁴⁰ U slučaju dualističkih država, možemo govoriti o različitim vrstama mjera provedbe. Neki ustavi posjeduju i dualističke i monističke elemente.⁴¹

Tamo gdje se odredbe Konvencije transformiraju u nacionalni zakon ili gdje je nužno donijeti pravni akt kako bi međunarodni sporazum postao pravosnažan, postoji rizik od neusklađenosti međunarodnih i domaćih mehanizama. U dualističkom sustavu, bez obzira da li je zasnovan na neposrednoj primjeni ili transformaciji, može doći do razmimoilaženja u dva pravca: međunarodni sporazum je ratificiran ali neophodni zakoni nisu doneseni, ili, zakoni su doneseni ali nije došlo do ratifikacije.⁴² Kao posljedica toga, javlja se potreba za usklađivanjem ovih dvaju procesa.

3.2 Monistički pristup (neposredna primjena)

Na temelju ustavnih odredbi nekih monističkih država, nakon što se u skladu sa ustavom zaključi neki međunarodni sporazum, i nakon što ga odobre nadležna državna tijela te on postane pravosnažan za državu na međunarodnom planu, sporazum će, bez potrebe za interventnim zakonom, postati dio domaćeg zakona. Sporazumi za koje nije potrebno donošenje zakona definiraju se kao "samoizvršivi".⁴³ U nekim monističkim državama mogu biti potrebne dodatne mjere (zakonodavne, upravne ili fiskalne) kako bi sporazum postao pravovaljan u domaćem zakonu.⁴⁴

U mnogim monističkim državama nakon ratifikacije ili pristupa Haška konvencija postaje pravovaljana danom njenog stupanja na snagu na međunarodnom planu.⁴⁵ Izravno ga primjenjuju pravosudna i upravna tijela te on privatnim osobama daje prava i omogućuje podnošenje zahtjeva.⁴⁶

³⁹ Vidi N. Lowe i S. Armstrong, *Good Practice in Handling Hague Abduction Convention Return Applications* (sponzoriran od strane Međunarodnog centra za nestalu i eksploatiranu djecu, 2002) [nadalje u tekstu 'Izvještaj Lowe'], Poglavlje 2. Vidi Njemačka (ss 1-13).

⁴⁰ Vidi H. van Loon, 'The Hague Conventions on Private International Law', tom 7. u F. G. Jacobs and S. Roberts, *The Effect of Treaties in Domestic Law* (Sweet & Maxwell, London, 1987), na 221-43.

⁴¹ Vidi A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice* (Cambridge University Press, 2000), na 145.

⁴² Vidi Van Loon, *supra* note 40, na 230.

⁴³ Aust, *supra* note 41, na 146.

⁴⁴ *Id.*

⁴⁵ Vidi Aust, *supra* note 41, na 146. "Iako postoje mnoge varijacije u načinu na koji su monistički pristupi formulirani u ustavu, tri glavne osobine zajedničke su većini. Prvo, iako je po ustavu neophodno da sporazum najprije odobri parlament,

Kod primjene ovakve metode, na državama leži posebna odgovornost kako bi osobe kojih se tiče ova Konvencija, ili tijela zadužena za njenu primjenu, bili upoznati sa njenim sadržajem, datumom stupanja na snagu, rezervama i imenovanim nadležnim tijelima. Neusvajanje određenih zakona ili propisa može ponekad dovesti do poteškoća u uspješnom provođenju Konvencije u praksu.⁴⁷

3.3 Dualistički pristup (neposredna primjena ili transformacija putem zakona)

Po ustavnim odredbama dualističkih država, međunarodnom se sporazumu mora dati pravosnažnost ugrađivanjem prava i obveza zacrtanih u sporazumu u domaće zakonodavstvo putem zakona. U ovoj kategoriji, zakon može izravno dati pravosnažnost odredbama sporazuma ako se sporazum priloži kao aneks dispozitivu zakona. Zakonom se sporazum također može prenijeti/transformirati u domaće zakonodavstvo koristeći njegove vlastite materijalnopravne odredbe kako bi se sporazumu dala pravosnažnost bez proglašenja teksta samog sporazuma.⁴⁸

Također, međunarodni sporazum se može staviti na snagu transformacijom kroz provedbene zakone čije odredbe su u skladu sa Konvencijom, ali ne i nužno formulirane istim izrazima kao i Konvencija. Time se odredbe sporazuma koriste kao osnova za izradu nacрта novog zakona ili skupa pravila koja će država ugovornica provoditi. Po ovom pristupu, tekst sporazuma neće se nužno nalaziti u aneksu zakona.

---

postoje izuzeci za određenu vrstu sporazuma ili određene okolnosti. Drugo, sporazumi se razlikuju po svojoj prirodi ili predmetnoj materiji, pri čemu neke smatramo samoizvršivim dok je za druge potrebna legislativa prije nego što postanu pravovaljani u domaćem zakonu. Treće, samoizvršivi sporazum može predstavljati vrhovni zakon i nadilaziti svu nedosljednu domaću legislativu, bilo postojeću ili buduću, iako u nekim državama gdje je parlament vrhovna vlast, naknadno usvojena legislativa može nadići takav jedan samoizvršivi sporazum."

⁴⁶ Vidi M. Savolainen, 'The Hague Convention on Child Abduction of 1980 and Its Implementation in Finland', *Nordic Journal of International Law*, broj 66. (Kluwer, 1997), na 122.

⁴⁷ Aust, *supra* note 41, na 157. "U monističkog sustavu može proći puno godina nakon stupanja Konvencije na snagu da država koja [...] odluku donosi sud tako da, obično na osnovu molbe građanina, odluči da li je odredba samoizvršiva."

⁴⁸ I. Brownlie, *Principles of Public International Law* (Clarendon Press, 1990), na 48.

3.3.1 Implikacije ugradbenog pristupa

Tamo gdje se Konvencija primjenjuje donošenjem zakona, stavljajući tekst Konvencije u aneks zakona, istovremeno je moguće proglasiti i neke konkretnije odredbe koje su po mišljenju domaćih tijela ili vlasti nužne za odgovarajuću primjenu sporazuma. Na primjer, takvim se posebnim, konkretnim odredbama može pokriti pitanje uspostave nadležnih tijela, nadležnosti sudova, postupci kod primanja molbi i odredbe o pravnoj pomoći na temelju Konvencije.⁴⁹

Ova metoda podupire međunarodni pristup. Naime, ugradnja stvarnog teksta Konvencije kao aneksa zakonu omogućuje izravno pozivanje na članke Konvencije u njihovom kontekstu i olakšava međunarodnu ujednačenost u tumačenju Konvencije.

3.3.2 Implikacije transformacijskog pristupa

Dok upotreba postojeće domaće strukture i terminologije može pravila Konvencije učiniti pristupačnijim sucima, pravnicima i strankama, potrebno je izbjegavati nepodudaranja između međunarodnog i domaćeg zakona. Postoji nekoliko pitanja koja se trebaju dobro promotriti kada se pravila Konvencije reproduciraju u internom transformacijskom statutu:

- Treba uložiti sve napore kako bi se Konvencija mogla tumačiti u svom međunarodnom kontekstu.
- Pažljivo sročene odredbe Konvencije ne smiju se mijenjati na način da se primjenom domaćih pravila poluče rezultati koji su nespojivi sa odredbama Konvencije.⁵⁰
- Sve bitne odredbe Konvencije moraju se ugraditi u domaće provedbene zakone; odredbe koje ne budu uključene u legislativu neće imati snagu u domaćem zakonu.
- Nacrt domaćih odredbi mora biti izrađen u skladu sa ciljevima Konvencije. U tom smislu, dragocjeno je koristiti Eksplanatorni izvještaj o Konvenciji, Izvještaj Perez-Vera.⁵¹

⁴⁹ Vidi Izvještaj Lowe, *supra* note 39, Poglavlje 2.

⁵⁰ Vidi Savolainen, *supra* note 46, na 123. Vidi članak 27. Bečke konvencije o zakonu o sporazumima, koji kaže "[jedna od] stranaka ne može se pozivati na odredbe iz svog internog prava kao opravdanje za neprovođenje sporazuma."

⁵¹ Vidi, *infra*, Poglavlje 8. i Konvencija i Izvještaj Pérez-Vera dostupni su na engleskom, francuskom i španjolskom. Vidi < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >.

3.4 Stalni proces provedbe

Uspješno funkcioniranje Haške konvencije iz 1980. zahtjeva ujednačeno provođenje Konvencije od strane svih država ugovornica. Nacionalni i regionalni pravni okviri unutar kojih Konvencija treba funkcionirati mogu biti izloženi značajnim promjenama. Države ugovornice koje su već provele Konvenciju trebaju kontinuirano ocjenjivati djelovanja Konvencije unutar svojih pravnih sustava. U tom smislu, na provedbu treba gledati kao na neprekidni proces razvoja i unapređivanja,⁵² a države ugovornice moraju nastaviti sa razmatranjem načina za poboljšanje djelovanja Konvencije, ako je moguće izmjenom ili dopunom postojećih provedbenih mjera.⁵³

---

⁵² Zaključak 2.1; IV. Posebno povjerenstvo.

⁵³ *Vidi, supra*, Poglavlje 1.6.

4. SAŽETAK: SREDIŠNJA IZVRŠNA TIJELA

4.1 Uspostava središnjeg izvršnog tijela zahtijevat će određenu provedbenu mjeru. Treba razmotriti načine kojim će se osigurati dodjela dostatnih sredstava i ovlasti središnjim izvršnim tijelima za izvršavanje njihovih obaveza.

4.1.1 Središnja izvršna tijela trebaju biti imenovana za vrijeme ratifikacije ili pristupa, i uspostavljena u trenutku stupanja Konvencije na snagu (središnja izvršna tijela moraju biti spremna za slanje i primanje molbi). Depozitaru i Stalnom uredu potrebno je dostaviti kontakt podatke središnjih izvršnih tijela (kao i međusobne njihove uloge u federalnim državama u kojima može biti imenovano više središnjih izvršnih tijela). Stalni ured treba redovito obavještavati o mogućim promjenama u kontakt podacima.

4.1.2 Državama se ostavlja po vlastitom nahođenju odlučiti o lokaciji središnjih izvršnih tijela.

4.2 Središnja izvršna tijela trebaju putem mjera provedbe dobiti mandat široke primjene i ovlasti kako bi učinkovito izvršavali svoje obveze i zadatke.

4.2.1 Konvencija jasno propisuje obveze središnjih izvršnih tijela.

4.2.2 U jednom broju država, provedbenim se mjerama određuju ovlasti i funkcije središnjih izvršnih tijela koje su u Konvenciji eksplicitno ili implicitno naznačene. Ove uključuju sljedeće:

4.2.2.1 Primanje i prosljeđivanje molbe

4.2.2.2 Traženje informacije

4.2.2.3 Postupci po primitku molbe

4.2.2.4 Odbijanje prihvata molbe

4.2.2.5 Omogućavanje pravnog zastupanja

4.2.2.6 Zaštita djeteta

4.2.2.7 Osiguranje žurnog sudskog postupka

4.2.2.8 Osiguranje ovrhe odluke

4.3 Provedbene mjere mogu se iskoristiti za ustanovljenje i pojašnjenje određenih postupaka koje izvršavaju različita tijela i vlasti.

4. SREDIŠNJA IZVRŠNA TIJELA

4.1 Uspostava

Stvaranje jednog središnjeg izvršnog tijela kako bi se omogućilo funkcioniranje Konvencije, obvezno je za sve države ugovornice.⁵⁴ Određivanje, osnivanje i uspostavljanje središnjeg izvršnog tijela zahtjeva neku vrstu provedbene mjere. Ovo se može ostvariti putem zakona ili čisto upravnim postupkom, ovisno o domaćem sustavu svake države ugovornice. U kontekstu provedbe treba razmotriti na koji način bi se osiguralo ispravno uspostavljanje središnjeg izvršnog tijela i stavljanje mu na raspolaganje sredstava i ovlasti kako bi mogao izvršavati svoje obveze po Konvenciji.⁵⁵ *Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2, radi detaljnije rasprave.*

4.1.1 Imenovanje središnjih izvršnih tijela

Većina država ugovornica odrediti će samo jedan ured ili upravno tijelo koje je u svojstvu središnjeg izvršnog tijela nadležno za cijelu zemlju. Središnje izvršno tijelo mora biti imenovano u vrijeme ratifikacije ili pristupa Konvenciji, te uspostavljeno i pripremljeno za slanje i primanje molbi kada Konvencija postane pravosnažna za tu državu ugovornicu.⁵⁶

Ako je država ugovornica savezna država,⁵⁷ država koja ima više od jednog pravnog sustava ili država koja ima autonomne teritorijalne jedinice, može se imenovati više središnjih izvršnih tijela i naznačiti njihova teritorijalna nadležnost.⁵⁸ Ako je neka država ugovornica uspostavila više središnjih izvršnih tijela, ona mora odrediti jedno središnje tijelo za slanje molbi.⁵⁹ Ako je imenovano više središnjih izvršnih tijela, mjerama provedbe treba jasno utvrditi uloge, funkcije i ovlasti svakog od pojedinih središnjih izvršnih tijela. Unutrašnje prosljeđivanje molbi između pojedinih središnjih izvršnih tijela je zasebna funkcija koja se treba pojasniti.⁶⁰ Informacije o ulozi, funkcijama i ovlastima središnjih izvršnih tijela trebaju se dostaviti Stalnom uredu i učiniti dostupnima i drugim državama ugovornicama.

Nakon što se odredi središnje izvršno tijelo, potrebno je bez odlaganja dostaviti kontakt podatke o svim središnjim izvršnim tijelima i imenovanju glavnog središnjeg izvršnog tijela, ako postoji, Stalnom uredu Haške konferencije.⁶¹ Vrlo je važno da se redovito ažuriraju podaci na Internet-stranicama Haške konferencije i popis kontakata. Bilo bi korisno kad bi središnja izvršna tijela kreirala Internet-stranicu sa svim bitnim podacima od interesa za ostale države ugovornice i osobe koje su pogođene otmicom djeteta.

4.1.2 Gdje locirati središnje izvršno tijelo?

Konvencija prepušta državama po slobodnom nahođenju odlučiti o lokaciji središnjeg izvršnog tijela. U mnogim državama provedbenim se mjerama za središnja izvršna tijela određuju odjeli

⁵⁴ Članak 6. stavak 1. kaže da će države ugovornice "odrediti središnje izvršno tijelo koje će izvršavati obveze što ih Konvencija predviđa za takvo tijelo."

⁵⁵ *Vidi* Zaključak 1.1, IV posebno povjerenstvo. Članak 7. utvrđuje glavne obveze središnjeg izvršnog tijela; *vidi također* članak 9.

⁵⁶ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2.2.

⁵⁷ Australija i Kanada su odredile po jedno središnje izvršno tijelo u svakoj državi, pokrajini ili teritoriju, a također su ustanovile i Savezno izvršno tijelo. *Vidi* Izvještaj Lowe, *supra* note 39, Poglavlje 2.

⁵⁸ Članak 6. stavak 2. Iako Savezne države, Njemačka (s1), Meksiko i Sjedinjene Američke Države (s 11606) imenovale su samo jedno središnje izvršno tijelo putem provedbenih zakona. Dok je u Sjedinjenim Američkim Državama, Department of State imenovan za središnje izvršno tijelo, dolazne molbe se u stvari prosljeđuju kroz Nacionalni centar za nestalu i eksploatiranu djecu, National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC).

⁵⁹ Članak 6. stavak 2. *Vidi*, Velika Britanija (s 3(2)); Australija (Propis 13).

⁶⁰ *Vidi*, Velika Britanija (s 3(3)).

⁶¹ *Vidi*, Zaključak 1.2, IV posebno povjerenstvo.

Ministarstva pravosuđa.⁶² Druge države u tu svrhu koriste odjele Ministarstva vanjskih poslova,⁶³ Ministarstva socijalnih poslova i društvenih službi,⁶⁴ kao i urede Saveznog tužiteljstva⁶⁵ i Odjel policije.⁶⁶ (*Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I Poglavlje 2.3.2*).

4.2 Obveze, ovlasti i funkcije

Središnja izvršna tijela koji su imenovana od strane država ugovornica igraju ključnu ulogu u omogućavanju uspješnog funkcioniranja Konvencije. U tu svrhu, potrebno je da se putem mjera provedbe središnjim izvršnim tijelima dati mandat dovoljno širok i s širokim ovlastima kako bi uspješno ispunile svoje obveze i funkcije.⁶⁷ *Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 2. za širu raspravu.*

4.2.1 Obveze na temelju Konvenciju

Članak 7. stavak 2. detaljno navodi glavne zadatke za čije ostvarenje središnja izvršna tijela moraju poduzeti "sve potrebne mjere".⁶⁸ Dok nekolicina država navodi dužnosti utvrđene u članku 7. u svojim provedbenim mjerama,⁶⁹ druge države ugrađuju te odredbe uz napomenu kako će središnja izvršna tijela "izvršavati dužnosti koje sukladno Konvenciji moraju izvršavati."⁷⁰

4.2.2 Ovlasti i funkcije precizirane u mjerama provedbe

Provedbene mjere u jednom broju država detaljno utvrđuju ovlasti i funkcije središnjih izvršnih tijela koje su eksplicitno navedene u Konvenciji, kao i ostale ovlasti i funkcije koje se smatraju implicitnim ili služe pomoćnoj funkciji.

⁶² Austrija (s 2), Kanada (većina provincija), Francuska, Finska (s 35(1)), Kina (Posebna upravna jedinica Hong-Kong), (s 5(1)), Island (članak 5.), Italija (članak 3.), Nizozemska (s 4(2)), Južna Afrika (s 3), Šri Lanka (s 4), Švicarska, Turska.

⁶³ Meksiko, Sjedinjene Američke Države (s 11606) (Središnje izvršno tijelo SAD-a uspostavljen je naredbom br. 12648 od 11. kolovoza 1988).

⁶⁴ Kanada: Island Prince Edward (s 28(3)).

⁶⁵ Njemačka (s 1). Treba napomenuti da je ovo određenje posljedica posebne raspodjele ovlasti između saveznih i pokrajinskih tijela.

⁶⁶ U državama zapadne i južne Australije.

⁶⁷ *Vidi* Zaključak 1.1, IV. Posebno povjerenstvo; *vidi također* Zaključke II posebnog povjerenstva.

⁶⁸ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Dodatak 2, Obveze središnjih izvršnih tijela.

⁶⁹ Kanada: Quebec (s 8), Šri Lanka (2 5).

⁷⁰ Australija (Propis (1)), Island (članak 5.).

4.2.2.1 Primanje i prosljeđivanje molbe

Mjerama provedbe središnjim izvršnim tijelima mogu se dati ovlasti:

- za primanje i prosljeđivanje molbi⁷¹ nadležnim upravnim tijelima⁷²
- ili nadležnim domaćim središnjim izvršnim tijelima;⁷³ ili za prosljeđivanje molbi odgovarajućim vlastima u naznačenoj državi ako postoji razlog vjerovati da se dijete nalazi u drugoj zemlji.⁷⁴

4.2.2.2 Traženje informacije

U kontekstu zahtjeva za pružanjem informacija o djetetu sukladno članku 7(d) Konvencije, središnjem izvršnom tijelu mogu biti date ovlasti:

- zatražiti obavijest od odgovarajuće osobe, tijela, ili suda o bilo kojoj stvari koja se može činiti bitnom;⁷⁵ ili
- zatražiti više informacija od središnjeg izvršnog tijela koji je poslao zahtjev u svezi djeteta.⁷⁶

4.2.2.3 Postupci po primitku molbe

Mjere provedbe mogu navesti postupke koje središnja izvršna tijela mogu poduzeti po primitku molbe prema članku 7. Konvencije. One mogu uključivati mjere:

- za traženje pomoći od tijela civilnih službi, državne policije i ostalih tijela;⁷⁷
- za upućivanje zahtjeva državnom odvjetniku ili sudu za pomoć policije u pronalaženju djeteta;⁷⁸
- za osiguranje sigurnosti djeteta i sprečavanje pristranosti u odnosu na jednu od zainteresiranih strana;⁷⁹
- za osiguranje dobrovoljnog povratka djeteta;⁸⁰
- ili postizanje sporazumnog rješavanja tog pitanja;⁸¹ i
- za omogućavanje podnošenja molbe sudu od strane podnositelja molbe ili u njegovo ime.⁸²

⁷¹ Australija (Propis 11(1)), Kanada: Quebec (s 13), Danska (s 3(1)), Finska (s 36), Kina (Specijalna upravna jedinica Hong-Kong) (s 5(2)), Island (članak 5.), Irska (ss 9(1), 10(1)), Italija (članak 7(2).), Novi Zeland (Propis 9, 10), Norveška (s 4(1)), Velika Britanija (s 3(2)).

⁷² Island (članak 5.).

⁷³ Velika Britanija (s 3(3)).

⁷⁴ Šri Lanka (s 6).

⁷⁵ Njemačka (s 3(1)), Velika Britanija (ss 3(c), 6(a) i 6(b)), Zimbabve (s 7).

⁷⁶ Novi Zeland (s 11).

⁷⁷ Italija (članak 3(2)).

⁷⁸ Kanada: Quebec (s 10), Finska (s 35(2)), Njemačka (s 3(1)), Novi Zeland (s 9(1)). U jednom broju država također je moguće uputiti matičnom uredu zahtjev za informacije, među ostalim, u Švedskoj, Njemačkoj i Francuskoj

⁷⁹ Novi Zeland (s 10).

⁸⁰ Australija (Propis 13(4)(c)), Njemačka (s 3(1)), Novi Zeland (s 10).

⁸¹ Australija (Propis 13(4)(a)), Novi Zeland (s 10).

⁸² Novi Zeland (s 10).

Neke provedbene mjere daju središnjim izvršnim tijelima vrlo široke i raznolike ovlasti za obraćanje sudu radi izdavanja naloga koji je po mišljenu središnjeg izvršnog tijela nužan kako bi Konvencija bila učinkovita,⁸³ ili radi poduzimanja bilo kakvih postupaka u ime podnositelja molbe koji su u svjetlu Konvencije potrebni.⁸⁴

4.2.2.4 Odbijanje prihvata molbe

Središnje izvršno tijelo može odbiti prihvata molbe "kada je očigledno da uvjeti iz Konvencije nisu ispunjeni ili je molba na neki drugi način neutemeljena."⁸⁵ Ako molba bude odbijena, središnje izvršno tijelo mora u danom roku obavijestiti podnositelja molbe.⁸⁶ Provedbene mjere mogu, ali ne moraju, određivati kome se podnositelj molbe, čiju je molbu središnje izvršno tijelo odbilo, može žaliti na odluku.⁸⁷ Provedbene mjere također mogu određivati kako odbijanje središnjeg izvršnog tijela za prihvatom molbe po članku 27., ne sprečava podnositelja molbe molbu izravno podneti nadležnom sudskom ili upravnom tijelu te države,⁸⁸ kao i da u tom slučaju odluka središnjeg izvršnog tijela neće biti obvezujuća za to tijelo.

4.2.2.5 Omogućavanje pravnog zastupanja

Bilo bi korisno kada bi se kod izrade nacrtu provedbenih mjera pobliže odredila uloga središnjeg izvršnog tijela u pokretanju ili omogućavanju sudskog postupka za povratak djeteta.

- Središnje izvršno tijelo se može izravno obratiti sudu radi izdavanja naloga za povratkom djeteta,⁸⁹ postupati kao podnositelj molbe u danom slučaju ili zastupati roditelja koji je podnio molbu⁹⁰ ili postupati u svojstvu, *amicus curiae*, prijatelja suda.
- U nekim državama ugovornicama, središnje izvršno tijelo može dati uputstva državnom odvjetniku kako bi na sudu nastupio u ime podnositelja molbe u tijesnoj vezi sa središnjim izvršnim tijelom.⁹¹

⁸³ Australijski Propis 14. omogućuje da nadležno središnje izvršno tijelo podnese zahtjev sudu za "izdavanje naloga za povratak djeteta; naloga za privođenje ili zadržavanje djeteta (uključujući pravo da zaustavi, uđe u ili pretrese svako vozilo, brod ili zrakoplov; ili da uđe i izvrši pretres prostorija); naredbu da se dijete ne smije odvesti s mjesta preciziranog u nalogu, kao i da pripadnici australijske Savezne policije spriječe odvođenje djeteta s navedenog mjesta; nalog za sklapanje ugovora potrebnih za smještanje djeteta kod odgovarajuće osobe, institucije ili drugog tijela koji će brinuti o djetetu do donošenja odluke o molbi temeljem Propisa 13.; ili bilo koji drugi nalog koji je po mišljenu nadležnog središnjeg izvršnog tijela neophodan za funkcioniranje Konvencije."

⁸⁴ Irska (ss 9(2), 10(2)), Nizozemska (s 5(1)), Novi Zeland (s9).

⁸⁵ Članak 27. Konvencije ne smije se koristiti na način da središnje izvršno tijelo odlučuje o činjeničnim predmetima umjesto suda. Ako postoji pravno osnovani argument koji se može dalje obrađivati podnošenjem dokaza na sudu, središnje izvršno tijelo treba molbu prosljediti sudu za odlučivanje po danoj stvari, a ne prejudicirati sudsku odluku. Izraz "očigledno" u članku 27. treba tumačiti u uskom značenju, a uticanje članku 29. u pravilu ne bi trebalo biti potrebno. *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 4. *Vidi također* Australija (Propis 13(2)), Kanada: Quebec (s 16), Sri Lanka (s 7).

⁸⁶ Australija (Propis 13(3)), Nizozemska (s 6(1)).

⁸⁷ *Vidi* Njemačka (s 4) gdje se navodi kome se podnositelj molbe može žaliti.

⁸⁸ *Vidi* članak 29. *Vidi* Italija (članak 7(6)).

⁸⁹ Sri Lanka (s 9).

⁹⁰ Finska (s 36(1)), Zimbabve (s 8).

⁹¹ Francuska.

- U drugim državama ugovornicama, središnje izvršno tijelo pomaže podnositelju molbe u traženju kvalificiranog odvjetnika za preuzimanje slučaja.⁹²

4.2.2.6 Zaštita djeteta

Na temelju Konvencije, središnje izvršno tijelo ima opću obvezu zaštititi dijete od opasnosti.⁹³ Neke provedbene mjere daju snagu ovoj obvezi naznačujući da tamo gdje središnje izvršno tijelo skrbi o djetetu, koje je bilo nezakonito odvedeno ili zadržano u skladu sa člankom 3. Konvencije, imenovani upravitelj može osigurati brigu o djetetu i njegovo izdržavanje.⁹⁴ *Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 4.15 za detaljniju raspravu.*⁹⁵

4.2.2.7 Osiguranje žurnog sudskog postupka

Članak 11. stavak 2. Konvencije omogućuje da, u slučaju kad odgovarajuća sudska ili upravna tijela ne donesu odluku u roku od šest tjedana od dana pokretanja postupka, podnositelj molbe ili središnje izvršno tijelo države kojoj je poslan zahtjev, na vlastitu inicijativu ili na traženje središnjeg izvršnog tijela države koja upućuje zahtjev, ima pravo tražiti obrazloženje odgode. Neke provedbene mjere su eksplicitnije od članka 11. stavka 2. jer zahtijevaju da sud, na traženje središnjeg izvršnog tijela ili podnositelja molbe, objasni razloge odgode.⁹⁶

4.2.2.8 Osigurati izvršenja odluke

Moguće je zatražiti od socijalnih i policijskih vlasti pružanje sve moguće pomoći središnjem izvršnom tijelu kako bi se osigurala ovrha naloga za povratak djeteta ili spriječilo odvođenje djeteta izvan zemlje prije njegovog povratka.⁹⁷

4.3 Postupak

U pogledu postupovnih aspekata Konvencije, bilo bi korisno kad bi provedbene mjere navele i pojasnile upotrebu posebnih postupaka od strane različitih tijela i vlasti imenovanih na temelju Konvencije.⁹⁸

⁹² Finska (s 36(1)), Novi Zeland (s 23).

⁹³ Članak 7(b).

⁹⁴ Kanada: Alberta (s 5), Quebec (s 11).

⁹⁵ *Vidi također, infra, Poglavlje 6.2.*

⁹⁶ Australija (Propis 15(4)), Finska (s 37(1)).

⁹⁷ Finska (s 35(2)), Italija (članak 7(5)).

⁹⁸ *Vidi Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: poglavlje 3-5 za detaljniju raspravu.*

5. SAŽETAK: ORGANIZACIJA SUDOVA

- 5.1 Gdje je to po domaćem zakonu moguće i praktično, provedbeno zakonodatstvo može omogućiti koncentriranje Haških slučajeva povratka djeteta na ograničeni broj sudova.
- 5.2 Ako u domaćim sustavima nije moguće ostvariti koncentriranu nadležnost, bilo zakonom bilo u praksi, osobito je važno osigurati pravosudnu obuku ili informiranje za suce koji će biti uključeni u haške sudske postupke. Bez obzira na organizaciju nadležnosti, pravosudna obuka i edukacija po pitanju Konvencije mora biti dostupna.

5. ORGANIZACIJA SUDOVA

Ključna načela djelovanja Konvencije, osobito načela žurnosti i dosljednosti trebaju biti uzeta u razmatranje kod određivanja nadležnosti pravosudnih ili upravnih tijela koja će rješavati zahtjeve za izdavanje naloga za povratak djeteta temeljem Konvencije.

Provedbenim se mjerama može koncentrirati nadležnost za slučajeve Haške konvencije na određeni sud ili ograničeni broj sudova. U mnogim državama ugovornicama nalazimo ograničenu nadležnost za slučajeve iz Haške konvencije kako bi se pospješilo žurno rješavanje sudskog postupka.

5.1 Koncentrirana nadležnost

S rastućim brojem država stranaka po Konvenciji iz 1980., države su koncentrirale nadležnost za razmatranje haških molbi na ograničeni broj sudova i upravnih tijela unutar svake države. Na IV. posebnom povjerenstvu usvojena je Preporuka kojom se pozivaju države ugovornice voditi računa o znatnim prednostima koje se stječu koncentriranjem nadležnosti za rješavanje haških slučajeva na ograničeni broj sudova.⁹⁹

Glavne prednosti koje se stječu ovakvom koncentracijom nadležnosti za slučajeve iz Konvencije su sljedeće:

- Kumulacija iskustva od strane sudaca koji su uključeni u postupke; i, kao posljedica toga, razvijanje međusobnog povjerenja među sucima i vlastima unutar različitih pravnih sustava;¹⁰⁰
- Postizanje visokog stupnja interdisciplinarnog razumijevanja ciljeva Konvencije, pogotovo razliku između spora po Konvenciji i sudskog spora oko skrbništva;
- Olakšavanje sprečavanja odgode; i
- Veća dosljednost sudaca i pravnika u prakticiranju Konvencije.

Zaključci IV. posebnog povjerenstva, kao i zaključci s jednog broja pravosudnih seminara¹⁰¹ naglašavaju važnost i poželjnost koncentriranja nadležnosti u slučajevima povratka djece na temelju Haške konvencije. IV. posebno povjerenstvo pozvalo je države ugovornice da ne izgube iz vida znatne prednosti koje se stječu koncentriranjem nadležnosti na ograničeni broj sudova pri rješavanju Haških slučajeva povratka djeteta.¹⁰²

⁹⁹ Vidi Zaključak 3.1, IV. Posebno povjerenstvo.

¹⁰⁰ Vidi Zaključak 1, Međunarodni pravosudni seminar o *Haškoj konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece* iz 1980, De Ruwenberg, Nizozemska, 20-23. listopada 2001 [dalje u tekstu 'De Ruwenberg 2001']; Zaključak 1(d), Pravosudna konferencija običajnog prava o međunarodnoj otmici djece od strane roditelja, Washington, D.C., 17-21. rujna 2000 [dalje u tekstu 'Washington 2000']; vidi također Zaključak 4, Pravosudni seminar o međunarodnoj zaštiti djece, De Ruwenberg, Nizozemska, 3-6. lipnja 2000 [dalje u tekstu 'De Ruwenberg 2000'].

¹⁰¹ Uključujući, između ostalog, De Ruwenberg 2001, De Ruwenberg 2000, Washington 2000, Pravosudnu konferenciju o obiteljskom pravu francuskog i engleskog govornog područja, Dartington Hall, Engleska, 4-7. lipnja 2001; i III Britansko-njemačku konferenciju o obiteljskom pravu, Edinburg, Škotska, rujan 2000. Zaključci sa navedenih pravosudnih konferencija dostupni su na < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >.

¹⁰² Zaključak 3.1, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

Naširoko se priznaje pozitivno iskustvo nekolicine zemalja koje su koncentrirale nadležnost u haškim slučajevima povratka na ograničeni broj sudova i sudaca.¹⁰³ Pozdravlja se daljnji napredak u ovom pravcu koji je već postignut u nekoliko zemalja;¹⁰⁴ a također i činjenica da se ovo pitanje razmatra i u drugim zemljama.¹⁰⁵ U nekoliko zemalja postoje posebni vidovi uređenja.¹⁰⁶ Na primjer, nadležnost može biti ograničena na razinu višeg suda ili na specijalizirani sud obiteljskog prava ili na neke druge specijalizirane sudove ili suce.¹⁰⁷

5.2 Ostali organizacijski aranžmani

U državama gdje domaći pravosudni sustav ne dopušta koncentraciju nadležnosti, *osobito* je važno da se sucima zaduženim za haške slučajeve pruži odgovarajuća obuka i edukacija.¹⁰⁸ Sudačka obuka i edukacija su učinkovita oruđa za pomoć sucima u razumijevanju Konvencije i shodno tome, u donošenju odluka koje će što je više moguće biti u skladu sa ciljevima Konvencije.¹⁰⁹ Obuka i edukacija također mogu staviti naglasak na važna sredstva i oruđa koja im stoje na raspolaganju, kao što su Izvještaj Pérez-Vera i baza podataka o međunarodnoj otmici djece, a koja su od pomoći pri ujednačenom tumačenju Konvencije. Bez ovakve obuke, koherentno i ujednačeno tumačenje i primjena Konvencije mogu biti dovedeni u pitanje.¹¹⁰

¹⁰³ Sustav u Engleskoj i Walesu, kojim je nadležnost koncentrirana na Visoki sud i ograničeni broj sudaca uključenih u vođenje haških slučajeva, predstavlja model učinkovitosti. *Vidi* Velika Britanija (s 4). Australijski model, kojim se nadležnost koncentrira na jedan savezni sud, prikladna je za federalne države koje pokrivaju veliko geografsko područje. *Vidi* Washington 2000.

¹⁰⁴ U Saveznoj Republici Njemačkoj, 1.srpnja 1999. na snagu je stupila dopunjena verzija Akta o provedbi iz 1990 [Akt o provedbi iz 1999]. Ovaj Akt je koncentrirao nadležnost za saslušanje haških slučajeva na 24 suda prvog stupnja u Njemačkoj. *Id.* u članku 1 (kojim se donose amandmani na § 5 Akta o provedbi iz 1990). Prije amandmana, više od 600 sudova imalo je nadležnost u prvom stupnju. U ožujku 2002, zakonom je u Francuskoj koncentrirana nadležnost za haške slučajeve povratka djeteta na po jedan sud unutar svakog nadležnog Prizivnog suda. *Vidi* LOI no 2002-305 du 4 mars 2002 relative à l'autorité parentale (1), J.O. Numéro 54 du 5 Mars 2002 str. 4161.

¹⁰⁵ *Vidi* Zaključak 1, De Ruwenberg 2001.

¹⁰⁶ U Australiji, iako u skladu sa provedbenim zakonom postoji mogućnosti da mnogo različitih sudaca sudi u haškim slučajevima, praksa je ograničila broj sudova, te stoga pravni sustav tako dobro funkcionira. Tamo gdje je to ustavom dozvoljeno, ovakvu bi praksu mogle usvojiti zemlje sa drugačijim zakonodavstvom gdje zakonom nije ograničena nadležnost.

¹⁰⁷ Cipar je modificirao svoj pravni sustav ograničivši nadležnost na svoja dva suda porodičnog prava; u Finskoj (2 31), Kini (Posebna upravna regija Hong-Konga) (s 6), Mađarskoj (članak 3(2)) Uredba br. 7/1988 (VIII.1) Ministarstva pravde, Irskoj (s 7(1)), Mauricijus (s 5(1)), Šri Lanci (s 9), Velikoj Britaniji (s 4) i Zimbabwu (s 6) samo jedan sud prvog stupnja ima nadležnost u odlučivanju o haškim slučajevima.

¹⁰⁸ *Vidi* Zaključak 3.2, IV. posebnog povjerenstva; Zaključak 1, De Ruwenberg 2001.

¹⁰⁹ Neke države koje su osnovane na saveznom principu, npr. Sjedinjene Američke Države, mogu naići na ustavne probleme ako žele koncentrirati nadležnost, pa su stoga usmjerile svoje napore na obuku i edukaciju sudaca. Usto, središnje izvršno tijelo u Sjedinjenim američkim državama rutinski dostavlja informacijske pakete sucima koji vode haške slučajeve.

¹¹⁰ *Vidi, infra*, Poglavlje 10. *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 1.3.4 koje naznačava da u svakoj zemlji treba ohrabrivati publikaciju informacija o praksi i proceduri funkcioniranja Konvencije, uključujući, između ostalog, publiciranje informacija o pravosudnim procedurama i organizaciji sudova.

6. SAŽETAK: POSTUPOVNOPRAVNA PITANJA

Kako bi se osiguralo žurno rješavanje haških molbi za povratak, u mjeri u kojoj je to kompatibilno sa domaćim zakonom, uključujući i pravično suđenje, odredbe provedbenog zakona mogu sadržavati:

- 6.1 Prethodni postupak: davanje ovlaštenja sucima u postupku ili drugim tijelima za pribavljanje informacija o lokaciji djece.
- 6.2 Privremene mjere: davanje širokih ovlasti sudovima za poduzimanje privremenih mjera.
- 6.3 Uspostavljanje žurnih postupaka uključujući odredbe kojima se ovlašćuju sudovi za davanje prednosti rješavanju haških slučajeva povratka djece ili koncentriranje nadležnosti u ovim slučajevima na ograničeni broj sudova.
- 6.4 Vođenje slučaja: koliko je to ustavom dozvoljeno, utvrđuju se rokovi za donošenje odluka.
- 6.5 Pravila o dokazima:
  - 6.5.1. Dokazi o sadržaju stranog prava: uzimati u obzir postupak Konvencije koji se odnosi na strani zakon (članci 14. i 15.), a koja osigurava mehanizme za smanjenje odgode.
  - 6.5.2. Pisani dokazi: uzimati u obzir odredbi Konvencije koji dopuštaju pisane dokaze država koje su podnijele molbu čime se eliminira potreba za usmenim svjedočenjem; osim u izuzetnim slučajevima, veću pouzdanost valja pridavati pisanim dokazima i izjavama danim pod zakletvom, a manju pouzdanost usmenom svjedočenju; a u slučajevima gdje stvar zahtjeva usmeno svjedočenje (zbog suviše velikih proturječnosti u izjavama danim pod zakletvom ili garantnim pismima), usmeno svjedočenje valja vremenski ograničiti i usredotočiti na predmetnu stvar.
  - 6.5.3. Osobno pojavljivanje podnositelja molbe: razmatrati bi li zahtjev za osobnim pojavljivanjem podnositelja molbe na postupku prouzročio nepotrebnu odgodu prilikom razmatranja slučaja.
- 6.6 Ubrzanje žalbi: kada je to potrebno, ograničiti rok za podnošenje žalbe; točno odrediti sud i ograničiti broj instanci za podnošenje žalbi; i navesti koje posljedice može imati ulaganje žalbe na nalog za povratak djeteta (da li će nalog za povratak biti zamrznut dok se čeka na rješavanje žalbe?).
- 6.7 Izvršenje: razmotriti je li potrebno amandmanima dopuniti mehanizme za ovrhu naloga u domaćem sustavu (tj. uključujući i mehanizme nepoštivanja suda, novčanu ili zatvorsku kaznu, ovlaštenje za izdavanje naloga o otkrivanju mjesta na kojem se dijete nalazi, izdavanje naloga za traženje djeteta, proširenje uloge državnog odvjetnika); a u sustavima gdje su potrebni dodatni koraci za izvršenje, osigurati da je podnositelj molbe upoznat s potrebom provođenja zasebnog postupaka ovrhe. U tu svrhu, važno je istaći potrebu da nalog za povratak bude ovršen, tj. da se povratak doista i ostvari, a ne samo naredi.

6. POSTUPOVNOPRAVNA PITANJA

Kao što je slučaj sa svim poglavljima Vodiča za uspješnu primjenu, i poglavlje o Postupovnopравnim pitanjima nije zamišljeno kao sveobuhvatan vodič. U nastavku sa daju tek primjeri uspješne primjene i prakse koje nalazimo u provedbenim mjerama. Kao što smo primijetili, pravni sustavi država ugovornica se u znatnoj mjeri razlikuju, pa se stoga primjeri koje ćemo navesti mogu uzeti u obzir samo ako su prikladni, ili ustavom dopušteni u pojedinim državama ugovornicama.

6.1. Prethodni postupci

Kako bi se na samom početku minimalizirala odgoda u otkrivanju mjesta djeteta, a time i olakšalo pokretanje postupka za povratak djeteta, provedbeno zakonodavstvo može sadržavati odredbe koje sucima daju široke ovlasti u lociranju djeteta.¹¹¹ Zakonodavstvo može definirati ovlasti sudaca u postupku za izdavanje naredbe trećim osobama kako bi otkrile informaciju o mjestu gdje se dijete nalazi,¹¹² ili izdavanju naloga tijelima kako bi se prikladno raspitala.¹¹³

6.2. Privremene mjere

Privremene mjere mogu odigrati vrlo važnu ulogu u uspješnom i brzom raspletu haškog slučaja povratka djeteta. U nekim će slučajevima biti neophodno da sudovi stanu u zaštitu dobrobiti djeteta prije donošenja konačne presude. U drugim će slučajevima biti potrebno da sudovi spriječe bijeg roditelja sa djetetom van područja nadležnosti ili skrivanje na području nadležnosti. U tu svrhu, provedbeno zakonodavstvo može pružati mogućnost da sudac izda nalog kojim će se spriječiti odvođenje djeteta kao način da se pobije molba za povratak djeteta,¹¹⁴ ili da izda nalog za privremeno smještanje djeteta u zaštitno zadržavanje ako postoji opasnost od odvođenja djeteta van područja sudske nadležnosti ili skrivanja na području nadležnosti prije nego što sud izda nalog za povratak.¹¹⁵ Zakonodavstvo također može propisivati da relevantna tijela smiju zatražiti od suda izdavanje naloga za zadržavanje djeteta na području svoje teritorijalne nadležnosti¹¹⁶ ili nalog za smještanje djeteta pod zaštitno skrbništvo sa svrhom zaštite djeteta od zlostavljanja.¹¹⁷

¹¹¹ Međutim, u nekim državama potrebno je pronaći dijete prije nego se angažira određeni sud (Austrija). *Vidi također*, Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 10.4.

¹¹² Irska (s 36(1)) propisuje da kada "Sud ne raspolaže sa informacijom o mjestu na kojem se dijete nalazi, Sud može narediti svakoj osobi, za koju je razložno misliti da bi mogla posjedovati relevantnu informaciju, da je otkrije Sudu."

¹¹³ Kanada: Quebec (s 10), propisuje da "[n]a prijedlog državnog tužitelja ili osobe koju je on odredio, sudac Višeg suda može izdati nalog kojim se zahtjeva da policija obavi neophodna ispitivanja u cilju otkrivanja mjesta gdje se dijete nalazi..."

¹¹⁴ Novi Zeland (Propis 25).

¹¹⁵ Nizozemska (1 13(4)).

¹¹⁶ Australija (propis 14), Irska (s 7).

¹¹⁷ Kanada: Quebec (s 10).

6.3 Najžurniji sudski postupci

Države ugovornice su obvezatne žurno rješavati molbe za povratak djeteta.¹¹⁸ Ova se obveza također proteže i na žalbeni postupak.¹¹⁹ Krucijalni čimbenik u uspješnoj primjeni Konvencije je u žurnom rješavanju molbi.¹²⁰

Posljednja rečenica iz članka 2. ove Konvencije precizira jednu posebnu provedbenu mjeru predviđenu za osiguranje ciljeva Konvencije, naime, upotrebu od strane država ugovornica najžurnijih, najuspješnijih dostupnih postupaka u ostvarivanju ciljeva Konvencije.

Provedbeni zakoni mogu sadržavati nove odredbe za olakšanje žurnog procesuiranja haških molbi od strane sudova. Zakoni, propisi, sudski poslovnik ili zakon o građanskom postupku nekoliko država, sadrže odredbe koje sudove ovlašćuju za davanje prioriteta haškim molbama za povratak,¹²¹ poduzimanje svih potrebnih privremenih mjera,¹²² i za pokretanje žurnih postupaka.¹²³

U nekim državama postoji posebna odredba po kojoj se svi slučajevi iz ove Konvencije dodjeljuju posebno određenim sudovima kako bi se osiguralo da svi slučajevi budu vođeni od strane sudaca koji su dovoljno upoznati sa odredbama Konvencije, kao i radi ubrzanja postupka.¹²⁴

6.4 Vođenje slučaja

Žurno donošenje odluka temeljem Konvencije u najboljem je interesu djece.¹²⁵ Kako bi se osiguralo da se molbe za povratak djeteta žurno rješavaju i na prvostupanjskoj kao i na žalbenoj razini, mogu biti potrebne neke praktične ili pravne mjere za striktno vođenje slučaja.¹²⁶ Ove mjere mogu sadržavati, gdje je to ustavom dozvoljeno, zahtjev ili preporuku sudu pred kojim se vodi postupak i žalbenom sudu da odrede i ispoštuju rokove kojima se osigurava žurno odlučivanje o haškim molbama,¹²⁷ zahtjev da suci, kako na razini i sudskog tako i žalbenog postupka, samostalno vode postupak za povratak djeteta dajući haškim slučajevima povratka pravo prvenstva u redoslijedu suđenja.¹²⁸

¹¹⁸ Članak 11.

¹¹⁹ Zaključak 3.3, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

¹²⁰ Nažalost, u nekim zemljama potrebni su mjeseci za rješavanje molbi. U nekim slučajevima, osobito kada postoji i žalba, potrebne su i godine za rješavanje molbe. To je u suprotnosti sa slovom i duhom Konvencije. *Vidi također* Izvještaj Lowe, *supra* note 39, Poglavlje 6.4.

¹²¹ *Vidi* Australiju (Propis 15(2)) koji nalaže da "sud mora, koliko je izvedivo, dati takav prioritet molbi kojim će osigurati da se molba rješava onoliko brzo koliko to dopušta valjano razmatranje svakog od pitanja po ovoj molbi."

¹²² Njemačka (s 6(2)), Kina (Posebna upravna jedinica Hong-Konga), Velika Britanija (s 5).

¹²³ Australija (Propis 15(4)), Italija (članak 7(3)). Što se tiče Pravila suda i Pravila o sudskom postupku iz porodičnog prava Velike Britanije iz 1991, pravilo 6.10 glasi: "Saslušanje po prvom sudskom pozivu, po kojem je molba podnesena temeljem Haške konvencije ili Europske konvencije, ne može se odložiti na razdoblje duže od 21 dan."

¹²⁴ *Vidi, supra*, Poglavlje 5.

¹²⁵ *Vidi* Zaključak 2, Washington 2000: "Žurno odlučivanje temeljem Haške konvencije o otmici djece, u najboljem je interesu djece. Na pravosudnim tijelima i na prvostupanjskoj i žalbenoj razini, leži odgovornost za odlučno vođenje postupka u slučajevima povratka po Haškoj konvenciji. Prvostupanjski i žalbeni sudovi moraju odrediti i ispoštovati rokove koji osiguravaju žurno presuđivanje haških molbi." *Vidi također*, Zaključak 3, De Ruwenberg 2001.

¹²⁶ Na primjer, U Novom Zelandu odmah po podnošenju molba se dodjeljuje sucu kojeg je imenovao Glavnog sudac porodičnog suda. Ovaj sudac odgovoran je za sve aspekte vođenja slučaja uključujući smjernice o rokovima kojima se osigurava žurno rješavanje haških molbi."

¹²⁷ Zaključak, 3.4, IV zasjedanja Posebnog povjerenstva; Zaključak 3, De Ruwenberg 2001; *vidi također* Zaključak 2, Washington 2000.

¹²⁸ Zaključak 3.5, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva; Zaključak 3, De Ruwenberg 2001; *vidi također* Zaključak 2, Washington 2000.

6.5 Pravila dokazivanja

Pravila i praksa po pitanju dozvoljavanja i prihvata dokaza, uključujući dokaze vještaka, moraju se primjenjivati u postupku povratka imajući u vidu potrebu za brzinom i važnost ograničavanja ispitivanja na sporna pitanja koja su izravno relevantna za pitanje povratka djeteta.¹²⁹

6.5.1 Dokazi o sadržaju stranog prava

Članak 14.: Pravosudno priznanje zakona i odluka

Na osnovu Konvencije, odvođenje ili zadržavanje djeteta se smatra nezakonitim kada ono predstavlja povredu prava na skrbništvo prema pravu zemlje u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno neposredno prije odvođenja ili zadržavanja. Kao posljedica ovog, nadležna tijela države kojoj je poslan zahtjev morat će uzeti u obzir to pravo kada odlučuju o tome treba li dijete vratiti ili ne.

Svrha članka 14. je pojednostavljenje postupka dokazivanja sadržaja tog prava ili priznanja stranih odluka, čime se nadležnim tijelima omogućuje žurno postupati u postupku povratka djeteta. Provedbeni zakoni ponekad odražavaju članak 14. tako što omogućuju sudovima da utvrde sadržaj stranog prava, ili pravosudne ili upravne odluke izravno bez uticanja posebnim postupcima za dokazivanje sadržaja stranog prava ili za priznavanje stranih odluka a koji bi se inače u drugim slučajevima primjenjivali.¹³⁰ Zakonodavstvo također može dopustiti da se odluke i utvrđenja tijela država ugovornica prihvate na sudu kao dokaz.¹³¹

Članak 15.: Izjave o nezakonitom odvođenju

Članak 15. omogućuje traženje izjave od tijela države u kojoj je mjesto uobičajenog boravišta djeteta o nezakonitoj prirodi odvođenja. Svaha članka 15. je da se pomogne pravosudnim ili upravnim tijelima kojima je molba upućena, u donošenju odluke u slučajevima gdje postoji nesigurnost o tome je li odvođenje ili zadržavanje djeteta bilo nezakonito po pravu države u kojoj je dijete ima uobičajeno boravište.¹³²

U nekim domaćim pravnim sustavima nemoguće je donijeti "deklaratorne presude" osim ako to nije izričito propisano provedbenim zakonodavstvom. Stoga su neke zemlje posebno omogućile kroz provedbeno zakonodavstvo da sudovi mogu donijeti takve deklaratorne naloge.¹³³

Neke zemlje običajnog prava dozvolit će podnošenje *ex parte* zahtjeva za donošenje deklaratorne odluke iz članka 15. Svaha Konvencije mogla bi biti uvelike onemogućena ako bi sud takvu odluku mogao donijeti samo nakon saslušanja koje uključuje i obranu.

¹²⁹ Zaključak, 3.7, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva.

¹³⁰ Kanada: Ontario (s 45), Kina (Poseban upravna jedinica Hong-Konga) (s 9), Mauricijus (s 8(19)), Irska (s 5), Šri Lanka (s 15(2)).

¹³¹ Australija (Propis 29(3)), Irska (s 5), Velika Britanija (s 7).

¹³² Vidi Kinu (Posebna upravna jedinica Hong-Kong) (s 10), Irska (s 15(1)), Šri Lanka (s 16), Velika Britanija (s 8), Zimbabve (s 10).

¹³³ Finska (s 47). Zanimljivo je primijetiti da švicarsko središnje izvršno tijelo, Savezni ured pravde, može izdati deklaraciju u skladu sa kojom se odvođenje može smatrati nezakonitim ako se dogodio u suprotnosti sa švicarskim građanskim zakonom. Švicarsko središnje izvršno tijelo može jednako tako prihvatiti i deklaracije po članu 15. drugih središnjih izvršnih tijela i može prosljediti te deklaracije sudu. *Viti također*, Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 3.15.

6.5.2 Pisani dokazi

*"Odgođe u pravnom postupku glavni su uzrok teškoća u radu Konvencije. Treba uložiti sve moguće napore za ubrzanje ovakvih postupaka. Sudovi u jednom broju zemalja odlučuju o zahtjevima za povratak djeteta samo na osnovu molbe i bilo kojih dokumenata ili pisanih izjava koje su strane podnijele, bez uzimanja usmenih iskaza ili traženja osobne nazočnosti stranke. Ovo služi bržem rješavanju slučaja. Odluka o povratku djeteta nije odluka o mjerodavnosti skrbništva."*¹³⁴

Konvencija ublažuje određena pravila o dokazima kao način ubrzanja postupka povratka. Članak 30. Konvencije namijenjen je olakšavanju uvođenja pisanih dokaza, uključujući izjave date pod zakletvom. Po članku 30., svaki zahtjev podnesen središnjem izvršnom tijelu ili molba podnesena sudu, zajedno sa svim priloženim dokumentima ili informacijama, prihvatljivi su na sudu. Države se ohrabruju osigurati, tamo gdje je to potrebno, da se takvim pismenim dokazima prida dužna težina u skladu sa nacionalnim pravilima dokazivanja.

Haški slučajevi povratka daju se presuditi u skraćenom postupku. Puni postupak koji uključuje izvođenje dokaza, neće biti potreban niti poželjan. Zakonodavstvo može omogućiti da dokazi u obliku izjava danih pod zakletvom, transkripta usmenih izjava ili pravnih stajališta države koja je podnijela zahtjev za povratak, budu prihvatljivi na sudu kao dokazi o činjenicama.¹³⁵ Pravila usvojena u nekoliko zakonodavstava omogućuju ekspeditivna saslušanja u tom smislu.¹³⁶

U jednom broju zemalja haški se postupci za povratak djeteta prvenstveno vode na osnovu pisanih podnesaka i dokaza. S ciljem ubrzavanja postupaka, u nekim su zemljama razvijena pravila (često od strane pravosudnih tijela) koja definiraju i ograničuju okolnosti pod kojima se prihvaća usmeni iskaz.¹³⁷ Usmeni iskaz neće nužno prouzročiti nepotrebnu odgodu ako se postupak vodi pod striktnim sudačkim nadzorom.¹³⁸ Na primjer, unutar nekog zakonodavstva, postoji veća mogućnost da se dopusti usmeni iskaz ako postoje proturječnosti u pisanim dokazima koje su strane u postupku priložile, a koji se ne mogu razriješiti bez unakrsnog ispitivanja ili usmenog iskaza.¹³⁹ Ako je ovo slučaj, općenito uzevši, obje stranke trebaju dobiti priliku da budu saslušane.

¹³⁴ Zaključak 7, II Zasedanje Posebnog povjerenstva.

¹³⁵ Australijski Propis 29. omogućuje prihvatljivost molbe, priloga i drugih dokumenata dostavljenih u potporu te molbe, kao dokaz činjenica navedenih u molbi ili dokumentu. Usto, izjave svjedoka date pod zakletvom izvan Australije prihvatljive su na sudu usprkos izočnosti svjedoka s unakrsnog ispitivanja.

¹³⁶ Irsko zakonodavstvo propisuje Pravila suda. "38.(1) Postupak po Dijelu II ili III ovog Akta bit će pokrenut po skraćenom postupku. (2) Pravila suda mogu omogućiti žurno uzimanje iskaza po molbi sukladno Dijelu II ili III ovog Akta." *Vidi također* zakonodavstvo Velike Britanije: "10(1) Tijelo koje ima ovlast za donošenje pravila suda može propisati odredbu po kojoj ovaj dio Akta postaje pravovaljan ukoliko tijelo smatra da je to neophodno ili žurno."

¹³⁷ U praksi, sudovi u Australiji i Velikoj Britaniji postavili su presedane u organiziranju usmenog svjedočenja. *Vidi* Re E. (Maloljetnik) (Otmica djeteta) [1982] 1 FLR 135 (Žalbeni sud Engleske) [INCADAT navod: HC/E/Uke 121]; Re F. (Maloljetnik) (Otmica djeteta) [1992] 1 FLR 548 (Žalbeni sud Engleske) [INCADAT navod: HC/E/Uke 40]; Gsponer protiv Johnstona (1988) 12 Fam. LR 755 (Australijski Sud za obiteljsko pravo u Melbourneu) [INCADAT navod: HC/E/AU 255]. *Vidi* P. Beaumont i P. McEleavy, *The Hague Convention on International Child Abduction* (Oxford University Press, 1999), na 257-8.

¹³⁸ Namjena ovog dijela Vodiča za uspješnu primjenu nije bavljenje člankom 13. stavkom 2. i saslušanjem djetetovih stajališta. *Vidi* Zaključak 3.8, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva ukazuje na to da "[p]ostoje znatne razlike u pristupu po pitanju ispitivanja djeteta iz slučaja..."

¹³⁹ *Vidi* dopunjena Pravila suda (Škotska) iz 1994, Pog. 70, koje je stupilo na snagu 5. kolovoza 1996. Po dopunjenim pravilima, molbe temeljem Konvencije će se od sada presuđivati isključivo na osnovu pisanih izjava datih pod zakletvom, kao dokaza. Usmeno će svjedočenje biti zatraženo samo u odnosu na specifično pitanje ako "se pokaže posebna svrha." Pravilo 70.6(5)(b). *Vidi* Beaumont i McEleavy, *supra* bilješka 137., na 184.

U nekim zakonodavstvima gdje Konvencija uspješno funkcionira, pretresi se mogu zasnivati na pisanim izjavama danim pod zakletvom kao glavnim dokazom u većini slučajeva i izvoditi bez usmenog svjedočenja, osobito vještaka. Kod usmenog iskaza, pogotovo ako postoji nepomirljivo proturječje u pisanim dokazima danim pod zakletvom po ključnom pitanju, iskaz se usko fokusira na bitne stvari i vremenski ograničava. U drugim državama ne postoje posebna pravila. U mnogim sustavima, sudac pojedinac koji vodi slučaj postupa u određenoj mjeri po vlastitom nahođenju (diskrecijska ocjena).¹⁴⁰

Što se tiče stručnih dokaza, po procedurama Konvencije dozvoljeni su dokazi o sadržaju prava država koje su podnijele molbu za povratak (članak 14.) čime se eliminira potreba za usmenim iskazom po tom pitanju. Potreba za nalazom i mišljenjem vještaka mora se preispitati u okviru Konvencije i u svjetlu potrebe za žurnim djelovanjem.

6.5.3 Osobno pojavljivanje podnositelja molbe

Zbog međunarodnog karaktera slučajeva iz ove Konvencije i zemljopisnih udaljenosti, zahtjev nekih zemalja da se podnositelj molbe osobno pojavi na sudu u državi kojoj je molba upućena može prouzročiti odgode sudskog postupka i velike troškove podnositelju molbe.¹⁴¹ Uvjet za osobnim pojavljivanjem podnositelja molbe na sudu može, u nekim slučajevima, učiniti pravna sredstva Konvencije nedostupnim. U mnogim slučajevima, ne moraju oba roditelja nužno fizički biti prisutni raspravi o povratku djeteta, već "napušteni" roditelj može biti pravno zastupan kako bi se osiguralo da se u potpunosti razmotre sva relevantna pitanja.

Sudski se postupak može olakšati ako se kao dokaz koristi izjava podnositelja molbe dana pod zakletvom koji je u inozemstvu. U takvim slučajevima, važno je da se na osnovu te izjave pod zakletvom ne izvuku za podnositelja molbe nepovoljni zaključci pošto neće biti nazočan na unakrsnom ispitivanju u vezi svoje izjave date pod zakletvom a koja se razmatra kao dokaz.¹⁴² U tu svrhu, u nekim pravosudnim sustavima postoje sudska pravila koja dopuštaju da podnositelj molbe bude unakrsno ispitan u svojoj zemlji, s tim da zapisnik ispitivanja bude dostavljen državi kojoj je upućena molba kako bi bili upotrijebljeni u sudskoj raspravi o zahtjevu za povratak djeteta.¹⁴³

6.6 Ubrzanje žalbenog postupka

Iskustvo je pokazalo da žalbeni postupak u haškim slučajevima može prouzročiti duge odgode prije donošenja konačne presude po danoj stvari. Ovo se može dogoditi čak i ako je prvostupanjski sud brzo donio odluku. Zahtjev iz Konvencije za žurnim sudskim postupkom također se primjenjuje i u žalbenom postupku.¹⁴⁴ Postoji razlika između sustava koji omogućuju pravovremeno i razumno razmatranje žalbe i onih u kojima, osobe koje su odvele dijete po Konvenciji, mogu lako zloupotrijebiti žalbeni sud. Ovo očito nije spojivo sa ciljevima Konvencije.

¹⁴⁰ Vidi Preliminarni dokument br. 5 dostavljen Posebnom povjerenstvu od ožujka 2001., *Popis predmeta pokrenutih i preporuka danih u odgovoru na Upitnik po pitanju praktičnog djelovanja Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima otmice djece, 2001 Posebno povjerenstvo*, na str. 15-20. kaže se da suci pojedincu, koji sudi slučaj, mora biti dana sloboda da po vlastitom nahođenju odlučuje o potrebi za usmenim iskazom, pod uvjetom da sudac ne ugrozi potrebni tempo vođenja postupka.

¹⁴¹ U Australiji (Pravilo 29(1) (b)) i Kanadi nazočnost podnositelja molbe nije potrebna. U Škotskoj, na primjer, moguće je da se o slučajevima iz Konvencije odlučuje samo na osnovu izjava danih pod zakletvom. (Dopunjena pravila Vrhovnog suda (Škotska) 1994, Pog. 70). U svezi toga, treba priznati razliku u teškoćama koje se javljaju kod interkontinentalnih otmica i relativno lokalnih otmica (npr. između Francuske i Njemačke).

¹⁴² Vidi Australija (Pravilo 29(2)) (b)).

¹⁴³ Vidi Manitoba Court of Queen's Bench Rule 34.07 (Kanada). Druga zakonodavstva mogu dopuštati usmeno svjedočenje putem video-konferencije u slučajevima gdje roditelj nije u stanju putovati ili to ne može priuštiti.

¹⁴⁴ Zaključak 3.3, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

Odredbe kojima se ohrabruje žurnost u žalbenom postupku mogu sadržavati vremensko ograničenje za podnošenje žalbe na nepovoljnu odluku,¹⁴⁵ traženje dozvole za žalbu¹⁴⁶ i preciziranje suda ili ograničavanje broja sudova kojima se žalbe mogu podnijeti.

Države ugovornice također trebaju osigurati postojanje provedbenih mjera za žurnu ovrhu naloga za povratak djeteta, čak i onda ako je pokrenut žalbeni postupak, izuzev ako nije dopuštena odgoda ovrhe naloga.¹⁴⁷ Na ovaj se način može obeshrabriti zloupotreba žalbenog postupka u svrhu odgađanja povratka djeteta.

6.7 Ovrha

Odgode ovrhe sudskog naloga za povratak, ili njihovo neprovođenje, u nekim državama ugovornicama predstavljaju povod za ozbiljnu zabrinutost.¹⁴⁸ Problemi se obično pojave kod izdavanja naloga za povratak koji ne sadrži odredbu, ili je ona neadekvatna, za njegovo provođenje u praksi. Preporučuje se državama ugovornicama da osiguraju u svojim domaćim sustavima jednostavne i učinkovite mehanizme za ovrhu naloga za povratak djeteta¹⁴⁹ ili da ih omoguće putem provedbenih zakona. U tu svrhu, važno je priznati neophodnost ovrhe naloga, tj. da do povratka diosta i dođe, a ne samo da bude izdan nalog za povratkom.

U pravnim sustavima nekoliko država uspostavljeni su postupci kojima se osigurava brza i učinkovita ovrha naloga za povratak nakon što oni postanu konačni i bezuvjetni (tj. nije moguće podnošenje nove žalbe ili je rok za žalbu istekao).¹⁵⁰

U praksi, sudovi u jednom broju pravnih sustava, po izdavanju naloga, detaljno navode način na koji se povratak mora ostvariti.¹⁵¹ Kod pripreme sudaca za vršenje njihovih dužnosti, države bi trebale naglasiti važnost da sudac u postupku jasno sroči nalog koji se odnosi na praktične strane povratka djeteta (npr. navođenjem točnog datuma i vremena povratka).¹⁵² U tu svrhu, neki sudovi koji provode Konvenciju očekuju da strana koja traži povratak djeteta poduzme neke korake kako bi se minimalizirale posljedice po dijete.¹⁵³

Sudovi također mogu osigurati aranžmane kojim će se otmičar spriječiti da pobjegne sa djetetom u između vremena izdavanja naloga i datuma određenog za povratak. Druge kaznene mjere za obeshrabrenje neizvršenja povratka djeteta uključuju kazne za nepoštivanje suda, novčane kazne¹⁵⁴ ili zatvorsku kaznu.¹⁵⁵ Također je moguće proširiti ulogu državnog/javnog tužitelja kako bi omogućio koordinaciju sa ostalim organizacijama¹⁵⁶ ili ovlastio pokretanje postupka za lociranje djeteta ili

¹⁴⁵ U Velikoj se Britaniji žalbe također moraju podnijeti u roku od 14 dana od odluke suda prvog stupnja. Rješavanje žalbi je ubrzano. Konačno odlučivanje o žalbi iz ove Konvencije može se zakazati u roku od tjedan dana nakon podnošenja iste, osobito ako je izdan nalog za trenutni povratak.

¹⁴⁶ U sustavima u kojima je potrebno dopuštenje za žalbu, žalbe se u ranoj fazi rješavaju kroz "filter". Postupak filtriranja može ubrzati slučajeve u kojima je utemeljenost žalbe slaba.

¹⁴⁷ Njemačka (s 8(1)), Finska (ss 43-46). *Vidi* Italija (članak 7(4)): "Sudski nalog će biti trenutno ovršiv, a na njega se dalje može uložiti žalba na žalbenom sudu. Podnošenje žalbe neće odgoditi ovrhu naloga."

¹⁴⁸ Zaključak 3.9, IV. Posebnog povjerenstva.

¹⁴⁹ *Vidi* Zaključak 4, Washington 2000. *Vidi*, na primjer, Island (Članak 16).

¹⁵⁰ *Vidi* Finska (s 46), Italija (članak 7(4)), Sjedinjene Američke Države (§§ 11601 et. seq.).

¹⁵¹ *Vidi* Zaključak 3.10, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva koje propisuje da «sudovima treba omogućiti da pri izdavanju naloga uvrste odredbe kojima se osigurava da će nalog dovesti do učinkovitog povratka djeteta bez odgode.»

¹⁵² *Vidi* Australija, (Propis 20(1)).

¹⁵³ *Vidi* parnicu Thomson protiv Thomsona na Vrhovnom sudu Kanade, [1994] 3 S.C.R. 551 [INCADAT navod: HC/E/CA 11]. Podnositelja molbe treba pitati je li on/ona spreman da poduzme neke radnje kako bi se olakšao povratak.

¹⁵⁴ Švedska (s 18).

¹⁵⁵ *Vidi* Kanada, Irsku, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države.

¹⁵⁶ Italija (članak 7(5)).

postizanje povratka.¹⁵⁷ Države ugovornice mogu pribjeći korištenju i drugih sredstava, kao što su tijela za provedbu zakona ili privatne agencije kako bi se olakšao povratak djeteta.¹⁵⁸

U sustavima sa drukčijom nadležnosti, povratak je izvediv pod prijetnjom kazne prisilne ovrhe, nalogom za prisilnim pritvorom ili ovlaštenjem za upotrebu sile.¹⁵⁹ Po nekim zakonodavstvima sud može izdati nalog za privođenje ili zadržavanje djeteta.¹⁶⁰

U pravnim sustavima, gdje se od podnositelja molbe traži da poduzme korake kako bi se odluka ovršila¹⁶¹ i/ili kako bi se naložile neke posebne mjere ovrhe,¹⁶² preporučuje se da podnositelj molbe bude upoznat sa ovim dodatnim uvjetima. Države se ohrabruju izbjegavati odgađanje ovrhe naloga za povratak.¹⁶³

¹⁵⁷ *Vidi* Nizozemska (s 9(1)), Sjedinjene Države (UCCJEA s 315).

¹⁵⁸ Na primjer u Manitobi, (Kanada) *Child Find Manitoba* pomaže na način da djeluje kao posrednik između roditelja otmičara i podnositelja molbe kako bi se organizirao točan datum povratka.

¹⁵⁹ Njemačka (ANCJ s 33 i SorgeRÜbkAG s 8).

¹⁶⁰ Australija (Propis 14), Kanada: Quebec (s 10), Irska (s 37), Novi Zeland (Propis 26(1)), Švedska (s 19).

¹⁶¹ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I; Poglavlje 3.16 navodi da "u nekim zemljama nako što je nalog izdan, podnositelj molbe treba pokrenuti daljne pravne postupke kako bi se isti izvršio. Mnoge zemlje koje su uputile molbu za povratak nisu svjesne potrebe za ovim dodatnim korakom zbog nedostatnih informacija od strane zemlje kojoj je molba upućena." U nekim se zemljama od podnositelja molbe traži da odluku predoči sudskom izvršitelju ili policiji samoj, dok u drugim ovu odgovornost preuzima sud.

¹⁶² U Njemačkoj, na primjer, svaka pojedinačna mjera izvršenja mora biti navedena u sudskoj odluci. Ako se, kao posljedica toga, ne ispoštuje nalog, sud za izvršenje mora izdati naredbu za izvršenje istog.

¹⁶³ Gdje to nacionalni zakon dopušta, izricanje točno određene mjere za slučaj nepoštivanja sudske odluke mogao bi, na primjer, biti uvršten u izvorni nalog za povratak kao mjera predostrožnosti.

7. SAŽETAK: PRAVNI SAVJET I POMOĆ

- 7.1 U državama gdje ne postoji rezerva na članak 26. stavak 3., provedbenim bi mjerama trebalo osigurati dostupnost pravnog savjeta. Države koje su donijele takvu rezervu, mogu ohrabrivati privatne odvjetnike u pružaju usluga nezavisnog, privatnog zastupanja odgovarajućim podnositeljima molbe po umanjenom honoraru ili na dobrovoljnoj osnovi. Bez obzira na rezerve na članak 26. stavak 3., provedbene mjere bi trebale omogućiti pravovremen i efikasan pristup sudu ili upravnom tijelu.
- 7.2 Svaka država trebala bi dostaviti jasna objašnjenja svog pravnog i upravnog postupka, organizacije pravne pomoći i smjernica o podobnosti. O ovim informacijama bi trebalo obavijestiti središnja izvršna tijela drugih država ugovornica i objaviti ih na Internet-stranicama.
- 7.3 Pitanje troškova može također biti obuhvaćeno provedbenim mjerama.

7. SAŽETAK: PRAVNI SAVJET I POMOĆ

Bilo bi idealno kada bi svi podnositelji Haške molbe imali mogućnost pravnog zastupanja od strane povoljnog, iskusnog i upućenog pravnog savjetnika.¹⁶⁴ Dostupnost odgovarajuće pravne pomoći, savjeta i zastupanja, osnovni je faktor omogućavanja brzog sudskog postupka. Financiranje, ili drugi elementi praktične organizacije, kao što je neposredno pravno zastupanje, omogućit će strankama gotov pristup sudu i brzo i učinkovito angažiranje u sudskom postupku. Stanje u državama gdje podnositelj zahtjeva za izdavanje naloga o povratku nema efikasnog načina za podnošenje svoje molbe sudovima, predstavlja ozbiljnu prepreku brzom i efikasnom funkcioniranju Konvencije. Takve se države potiču pojačati svoje napore u osiguravanju odvjetnika ili pravnih savjetnika kako bi se izbjegla ozbiljna pristranost u odnosu prema interesima djece uključene u slučaj.¹⁶⁵

7.1 Rezerve na pravnu pomoć

Prema članku 26. stavak 2. Konvencije, središnja izvršna tijela i druge javne službe država ugovornica ne mogu teretiti podnositelja molbe u svezi molbe podnesene temeljem Konvencije, uključujući troškove sudskog postupka ili, tamo gdje je to slučaj, troškove koji proizlaze iz angažmana pravника ili pravnih savjetnika. Stavljanjem rezerve na članak 26. stavak 3. država ugovornica se može izjasniti da nije obvezna pokriti bilo kakve troškove nastale angažmanom odvjetnika ili sudskim postupkom, izuzev u mjeri u kojoj je uobičajeno da se takvi troškovi pokrivaju njenim sustavom pravne pomoći i savjeta.

U državama ugovornicama, gdje na raspolaganju ne postoji sveobuhvatan sustav pravne pomoći, rezerve na članak 26. stavak 3. Konvencije mogu negativno utjecati na provedbu Konvencije ako se ne primjene druga sredstva pomoći podnositeljima molbe, u slučaju kada je visina njihovih prihoda prepreka za angažiranje odvjetnika.¹⁶⁶ U nekim se državama poduzimaju naponi za angažiranje pravника putem općinskih odvjetničkih komora za pružanje besplatne (*pro bono*) pravne pomoći ili pravne pomoći za umanjene honorare u haškim slučajevima povratka kako bi se nadomjestio nedostatak pravne pomoći.

Pretpostavka je da vlasti zemalja koje nisu stavile rezervu na članak 26. stavak 3., neće naplaćivati troškove u svezi haških molbi. U tim zemljama gdje se imenuje odvjetnik za zastupanje podnositelja molbe, troškove trebaju snositi same države ugovornice.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Vidi Zaključak 7. sa Washingtonske konferencije iz 2000. koji glasi: "Napuštenim roditeljima koji potražuju povratak djeteta temeljem Haške konvencije o otmici djece, potreban je brz i učinkovit pristup sudovima. Nedostatak pravne zastupljenosti je ozbiljna prepreka u uticanju pravnim sredstvima iz Haške konvencije. Kako bi se ova prepreka prevladala, ostavljenom roditelju treba žurno pružiti iskusnog pravnog zastupnika, gdje je to moguće, o trošku zemlje kojoj je molba upućena."

¹⁶⁵ Zaključak, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva.

¹⁶⁶ Zaključak sa I i II zasjedanja Posebnog povjerenstva glasi: "26(3)... zemlje koje imaju velike teritorije ili su bez sustava pravne pomoći ili imaju teritorijalno nejedinstveni sustav pravne pomoći, iskusile su ili će u budućnosti iskusiti teškoće u pružanju pravnog zastupanja podnositeljima molbe koji ne mogu snositi pravne troškove. Posebno povjerenstvo ohrabruje takve države da pojačaju svoje napore u angažiranju odvjetnika ili savjetnika kako bi se izbjegle ozbiljne predrasude u odnosu na interes djeteta iz tog slučaja."

¹⁶⁷ Počevši od lipnja 2003., sljedeće države ugovornice nisu stavile rezervu na članak 26. stavak 3.: Argentina, Australija, Austrija, Bahami, Belgija, Bosna i Hercegovina, Brazil, Burkina Faso, Kanada (Manitoba), Čile, Kina (Posebna Upravna Regija Makao), Kolumbija, Kostarika, Hrvatska, Cipar, Ekvador, Fidži, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Gruzija, Mađarska, Irska, Italija, Latvija, Malta, Meksiko, Nikaragva, Paragvaj, Peru, Portugal, Rumunjska, Slovenija, Španjolska, Švicarska, Tajland, Trinidad i Tobago, Turkmenistan, Urugvaj i Jugoslavija (Federalna Republika).

Neke su države ugovornice stavile rezervu na članak 26. stavak 3., ali su u praksi uspostavile sustav koji podnositeljima molbe pruža besplatnu pravnu pomoć ili pravnu pomoć uz niže honorare. U tim sustavima, podnositeljima molbe može se omogućiti kvalitetno pravno zastupanje od strane odbora iskusnih pravnika bez naplate troškova.¹⁶⁸

7.2 Pružanje pravne pomoći i savjeta

Provedbene mjere u državama koje nisu donijele rezervu na članak 26. stavak 3.,¹⁶⁹ kao i u državama koje su stavile rezervu,¹⁷⁰ mogu posebno uključivati obvezu po Konvenciji kojom troškovi nastali u sudskom postupku temeljem ove Konvencije potpadaju pod domaći sustav pravne pomoći.¹⁷¹ Međutim, za učinkovitu provedbu Konvencije mogu biti potrebne i neke modifikacije. U tu svrhu, neke države su eliminirale primjenu testa mogućnosti/zasluga koji se mogu koristiti u drugim područjima kako bi se odredila podobnost za dobivanje pravne pomoći a koja predstavlja nepotreban gubitak vremena.¹⁷²

Bez obzira je li ili ne neka država ugovornica donijela rezervu na članak 26. stavak 3., provedbenim mjerama se može urediti da središnje izvršno tijelo zastupa podnositelja haške molbe bez naplate troškova.¹⁷³ Bez obzira na rezervu, jedan broj država pruža podnositeljima haških molbi za povratak besplatno pravno zastupanje od strane državnog odvjetnika regije u kojoj dijete živi.¹⁷⁴ Druge države koje su donijele rezervu na članak 26. pružaju besplatnu pravnu pomoć onim podnositeljima molbe koji u svojoj matičnoj državi udovoljavaju kriterijima za stjecanje prava na pravnu pomoć.¹⁷⁵ Neke države čak pružaju besplatnu pravnu pomoć u slučajevima gdje se molbe za povratak djece upućuju u inozemstvo.¹⁷⁶

¹⁶⁸ Britansko zakonodavstvo pruža besplatno pravno zastupanje u slučajevima iz Konvencije i neposredno zastupanje od strane privatnih odvjetnika. Na Novom Zelandu honorare i troškove odvjetnika u zastupanju podnositelja molbe plaća Kruna preko Obiteljskog suda. U Sjedinjenim Američkim Državama poduzimaju se napore da se pomogne podnositeljima molbe u nalaženju besplatne pravne pomoći na dobrovoljnoj bazi ili po umanjenim honorarima.

¹⁶⁹ *Vidi, supra* bilješku 167. Na primjer, Irski zakon o građanskoj pravnoj pomoći iz 1995, (s 28(5)) jamči pomoć podnositeljima molbe po Haškoj konvenciji ako su središnja izvršna tijela obvezna pružiti pravnu pomoć.

¹⁷⁰ Od lipnja 2003. sljedeće su države ugovornice stavile ogradu na Članak 26. stavak 3.: Bjelorusija, Belize, Kanada (osim Manitobe), Kina (Posebna upravna jedinica Hong-Konga), Češka Republika, Danska, El Salvador, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Gvatemala, Honduras, Island, Izrael, Luksemburg, Mauricijus, Moldavska Republika, Monako, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Panama, Poljska, Saint Kitts and Nevis, Slovačka, Južna Afrika, Velika Britanija (s 11), Zimbabve (s 3) i Kanada: [Alberta (s 3), Britanska Kolumbija (s 4), New Brunswick (s 3), Newfoundland (s 3), Nova Scotia (s 4), Sjeverozapadne teritorije (s 5), Ontario (s 3), Quebec (s 37), Saskatchewan (s 5), Yukon (s 2)].

¹⁷¹ Njemačka (s 13), Nizozemska (s 16). Novozelandski provedbeni zakon omogućuje pravnu pomoć i zastupanje u slučaju haških molbi na način da za podnositelja molbe, koji nemaju pravnog zastupnika a zatražili su povratak svog djeteta otegot na Novi Zeland, zahtijevaju pravnog zastupnika (s 23). *Vidi praksu* Velike Britanije.

¹⁷² Na primjer, Velika Britanija i Irska.

¹⁷³ Nizozemska (ss 5(1)). U Australiji ova pomoć može uključivati financiranje svih troškova koji se odnose na molbu i sudski postupak, kao što su prevođenje i specijalistički izvještaji. U kanadskoj pokrajini Manitoba nije stavljena ograda na Članak 26. stavak 3. i podnositelji molbe mogu biti zastupani od strane središnjih izvršnih tijela (Kraljevski odvjetnik na Sudu obiteljskog prava). *Vidi* Dio 3 Australijskog pravilnika. *Vidi također* Čile, Češka Republika.

¹⁷⁴ Francuska, Grčka, Nizozemska. U Francuskoj, središnje izvršno tijelo može izdati upute Republičkom tužitelju koji na sudu može postupati u ime podnositelja molbe, u bliskoj vezi sa središnjim izvršnim tijelom.

¹⁷⁵ Kanada: Alberta, Britanska Kolumbija, Quebec.

¹⁷⁶ Austrija, Švedska.

Bilo bi vrlo korisno kada bi sve države ugovornice pružile stranim podnositeljima molbe informacije o pravnoj pomoći, upravnim postupcima i sporazumima o pravnoj pomoći i kriterijima podobnosti za istu. Informacije o načinu na koji se pravna pomoć može zatražiti trebaju biti dostupne na Internet-stranicama središnjeg izvršnog tijela ili dostupne telefaksom na zahtjev.¹⁷⁷

7.3 Troškovi

Provedbene mjere mogu također posebno uključivati mogućnost po Konvenciji za prebacivanje dugovanja na način da, kada se izda nalog za povratak djeteta, sud može narediti da tuženik plati potrebne troškove uključujući pravne honorare, troškove suda i putne troškove,¹⁷⁸ osim ako tuženik jasno ne dokaže bi ovo bilo neprimjereno.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 4.13. Bilo bi korisno naznačiti je li u slučaju žalbe potrebno podnijeti novi zahtjev za pravnu pomoć. *Vidi* Italija.

¹⁷⁸ Članak 26. stavak 4.

¹⁷⁹ Sjedinjene Američke Države (§ 11607). Po Članu 700. novog Zakona o građanskom postupku, francuski suci imaju neotuđivo pravo troškove građanske parnice pripisati stranki koja je izgubila spor.

8. SAŽETAK: POMOĆ PRI TUMAČENJU

U ujednačenom tumačenju i primjeni Konvencije nužan je međunarodni pristup. Kod pripreme nacрта provedbenih zakona ohrabruje se upotreba dopunskih materijala za pojašnjenje kao pomoć u tumačenju. U tu svrhu ohrabruje se upotreba sljedećih dopunskih materijala:

- 8.1 Eksplanatorni izvještaj Konvencije (Izvještaj Pérez-Vera). Također bi bilo korisno da se uvrste i upućivanja na Eksplanatorni izvještaj u provedbenim zakonima i mjerama.
- 8.2 Međunarodno pravosuđe.
- 8.3 Izvještaji sa sastanaka Posebnog povjerenstva.
- 8.4 Znanstveni radovi.

8. POMOĆ PRI TUMAČENJU

Članak 31. *Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora* propisuje da će se neki međunarodni ugovor tumačiti u dobroj vjeri i u skladu sa uobičajenim značenjem koje se pridaje odredbama međunarodnih ugovora u njihovom kontekstu i u svjetlu njihove svrhe i cilja.¹⁸⁰ Članak 32. iste Konvencije propisuje da se u određenim okolnostima može uteći dopunskim sredstvima radi potvrde značenja koje proizlazi iz članka 31., uključujući pripremne radove (*travaux préparatoires*).¹⁸¹ Svaki naredni ugovor ili praksa koja uspostavlja ugovor između stranaka čine dio "konteksta" ugovora kada je u pitanju tumačenje.¹⁸²

8.1 Eksplanatorni izvještaj Konvencije: Izvještaj Pérez-Vera

Travaux préparatoires ili pripremni radovi međunarodnih ugovora su važna pomoć u postupku tumačenja.¹⁸³ Oni su posebno važno sredstvo za kreiranje provedbenih zakona i mjera. U tom smislu, naglašava se važnost Izvještaja Pérez-Vera¹⁸⁴ kao pomagala u dosljednom tumačenju i razumijevanju Konvencije iz 1980.¹⁸⁵ Primarna svrha Izvještaja Pérez-Vera je objašnjenje ciljeva odredbi ove Konvencije.

U kontekstu sličnih međunarodnih ugovora, ponekad se usvaja običaj da se u provedbenim zakonima naznače reference za pomoć u tumačenju. Takav se stav obično može uzeti u obzir pri izradi nacrtu provedbenih zakona i mjera za Konvenciju iz 1980.¹⁸⁶

8.2 Međunarodno pravosuđe

Međunarodni instrumenti kao što je Konvencija iz 1980., predstavljaju značajan izazov u smislu njihovog ujednačenog tumačenja. Konvencija funkcionira u širokom spektru pravnih sustava sa različitim pravnim tradicijama i raznovrsnim pristupima pravnoj praksi i postupcima. Minimum koji zahtjeva ideal ujednačenosti rješenja je da sudovi i ostala tijela vlasti, koji su odgovorni za provođenje Konvencije, imaju gotov pristup pouzdanim informacijama o tome što se događa u drugim državama ugovornicama. Baza podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT) stvorena je s ciljem da se zadovolji ova potreba.¹⁸⁷

Za ujednačeno tumačenje i primjenu Konvencije potreban je međunarodnim pristup. U tom smislu, bilo bi korisno da provedbeni zakoni omoguće pravosudnu analizu međunarodnih slučajeva ili studija i znanstvenih radova.¹⁸⁸

¹⁸⁰ Međunarodni sud pravde drži da principi utjelovljeni u člancima 31. i 32. Bečke konvencije odražavaju običajno međunarodno pravo (Libija protiv Čada, Izvještaji Međunarodnog suda pravde (1994), str. 4, stav 41.). *Vidi* također slučaj *Beagle Channel*, Her Majesty's Stationary Office, 1977, str. 7; 52 ILR, str. 93; slučaj *La Bretagne*, 82 ILR, str. 590, 612; slučaj *Golder*, Europski sud za ljudska prava, Serija A, Br. 102, stav 114; 75 ILR, str. 438, 482-83. *Vidi* M. Shaw, *International Law* (Cambridge University Press, 1997), na str. 633.

¹⁸¹ Članak 32. Bečke konvencije propisuje da "se može pribjeći dopunskim sredstvima tumačenja uključujući pripremni rad sporazuma i okolnosti njegovog sklapanja kako bi se potvrdio smisao koje proizlazi iz primjene Članka 31., ili odrediti smisao kada tumačenje po Članku 31: (a) ostavlja prostora dvosmislenosti ili nejasnoći, ili (b) dovodi do rezultata koji je očigledno apsurdan ili nelogičan."

¹⁸² *Vidi* Članak 31. Bečke konvencije.

¹⁸³ Aust, *supra* note 41., na 197.

¹⁸⁴ Elisa Pérez-Vera, *Eksplanatorni izvještaj* o Konvenciji o otmici djece, sa III zasjedanja Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu: Actes et Documents de la Quatorzième Session 426 (1982).

¹⁸⁵ Zaključak 4.2, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva. Izvještaj Pérez-Vera je dostupan na engleskom, francuskom i španjolskom jeziku na < <http://hcch.e-vision.nl/upload/exp128.pdf> >.

¹⁸⁶ *Vidi* Australijski Akt o tumačenju zakona 1901 (Pogl.) na s 15AB. U Austriji Izvještaj Pérez-Vera je priložen uz provedbene mjere.

¹⁸⁷ *Vidi* Poglavlje 10. Suci, središnja izvršna tijela, odvjetnici, znanstvenici i druge zainteresirane osobe imaju mogućnost besplatnog pristupa online bazi podataka (dostupnoj na <http://www.incadat.com>).

¹⁸⁸ Mnoge sudske odluke donesene temeljem Konvencije sadrže reference na Izvještaj Pérez-Vera kao pomoćno sredstvo u tumačenju. *Vidi, inter alia*, slučaj De L. protiv Generalnog direktora Komunalne službe Novog Južnog Welsa sa Visokog suda

8.3 Izvještaji sa sastanaka Posebnog povjerenstva

Kao pomoć u tumačenju, može se pribjeći izvještajima sa zasjedanja Posebnog povjerenstva koje je održala Haška konferencija radi analize funkcioniranja Konvencije. Zaključci i Preporuke sa četiri zasjedanja Posebnog povjerenstva dostupni su na Internet-stranici Haške konferencije¹⁸⁹ i sadržani su u Dodatku 1. Vodiča za uspješnu primjenu, Dio I.

8.4 Znanstveni radovi

Na Internet-stranicama Haške konferencije također je dostupna opširna bibliografija koja sadrži informacije o knjigama, člancima i konferencijskim dokumentima, kao i linkove za druge nacionalne Internet-stranice o otmici djece sa sličnim bibliografskim popisima.¹⁹⁰

Australije (1996) FLC 92-706 [INCADAT navod: HC/E/AU 93]; slučajevi Vrhovnog suda Kanade Thompson protiv Thompsona, [1994], 3 S.C.R. 551 na 577-578 [INCADAT navod: HC/E/CA 11], i W. (V.) protiv S.(D.) (1996) 2S.C.R. 108 [INCADAT navod: HC/E/CA 12]; slučaj sa njemačkog Saveznog suda BGHZ 145, 97 ff. (Entscheidungen des Bundesgerichtshofs) u Zivilsachen vol. 145 str. 97 ss. (16.08.2000); slučaj sa United Kingdom's House of Lords u Re H (Malodobnik) (Otmica: Prava na skrbništvo) [2000]; 2 WLR 337; [2000]; 2 All ER 1 [INCADAT navod: HC/E/UK 268] (koji se oslanja na čitav niz različitih sredstava za pomoć pri tumačenju, uključujući običajno pravo i Izvještaj III zasjedanja Posebnog povjerenstva za analizu funkcioniranja Konvencije); i Žalbeni sud Sjedinjenih Američkih Država u slučaju Mozes protiv Mozes (9th Circuit, 9. siječanj 2001), [INCADAT navod: HC/E/USf 301].

¹⁸⁹ < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=2&cid=24 >.

¹⁹⁰ *Id.*

9. SAŽETAK: OLAKŠAVANJE PRIHVATA PRISTUPA

Države koje nisu bile članice Haške konvencije na dan 25. listopada 1980. mogu pristupiti Konvenciji. Ovaj pristup imat će učinka samo između države pristupnice i onih država ugovornica koje su se formalno izjasnile da prihvaćaju pristupanje.

- 9.1 Države pristupnice moraju dostaviti informaciju o svojoj sposobnosti da provedu obaveze koje proističu iz Konvencije kako bi se olakšao prihvrat njihovog pristupa od strane ostalih država ugovornica.
- 9.2 Države pristupnice se ohrabruju pružiti informacije koje se traže u standardnom upitniku prije ili odmah nakon pristupanja tako da ih dostave Stalnom uredu, te ako se to traži, i neposredno drugim državama ugovornicama.
- 9.3 Postojeće države ugovornice, ili gdje je to prikladno, njihova središnja izvršna tijela, ponekad direktno šalju upitnik novim državama pristupnicama. U tom slučaju, bit će korisno ako se zahtjevu, kao dio razmjene, prilože informacije o funkcioniranju Konvencije u državi koja je zatražila informacije.

9. OLAKŠAVANJE PRIHVATA PRISTUPA

9.1 Koraci kojima se ohrabruje prihvrat pristupa

Sve države koje su bile države članice Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu u vrijeme kada je Konvencija usvojena (25. listopada 1980.) imaju pravo na ratificiranje Konvencije.¹⁹¹

Članak 38. propisuje da bilo koja druga zemlja, drugim riječima, države koje nisu bile članice Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu dana 25. listopada 1980. mogu pristupiti Konvenciji. Međutim, pristup će biti pravovaljan samo između države pristupnice i onih država ugovornica koje su i formalno izrazile svoj prihvrat pristupa.¹⁹²

Manjina država ugovornica prihvaća pristup bez propitivanja o sposobnosti države pristupnice da ispuní svoje obveze iz Konvencije. Jedan od razloga koji se pritom navodi je taj da bi Konvencija trebala imati što je moguće širu primjenu. Danas se najveći broj država ugovornica prethodno propituje prije prihvata pristupa. Jedan je broj država ugovornica uveo postupak procjene kako bi se odredila sposobnost države pristupnice za provođenje obveza iz Konvencije. U mnogim je državama, Ministarstvo vanjskih poslova, ili njemu ekvivalentno tijelo, angažirano na traženju relevantnih informacija ili u odlučivanju o prihvatu.

Kako bi se olakšao prihvrat pristupa, izuzetno je važna odredba koja govori o dostavljanju relevantnih informacija državama ugovornicama. Učinkovit način na koji se ovo može obaviti je putem standardnog upitnika (vidi dolje dio 9.2.1).

9.2 Standardni upitnik za nove države pristupnice

Zaključci i preporuke sa četvrtog zasjedanja Posebnog povjerenstva preciziraju informacije, u formi upitnika, za što se državu pristupnicu ohrabruje da pruži državama ugovornicama kako bi se olakšao prihvrat njenog pristupa.¹⁹³

Dok je popunjavanje upitnika u potpunosti dragovoljno, dostava informacija koje se traže u upitniku može ubrzati prihvrat nove države pristupnice od strane postojećih država ugovornica i predstavlja dragocjeno sredstvo državama koje nemaju tako široko iskustvo Konvencije.

Postojeće države ugovornice, ili njihova središnja izvršna tijela, ponekad izravno dostavljaju upitnik novim državama pristupnicama. U tom slučaju, bit će korisno ako se zahtjevu, kao dio razmjene, prilože informacije o funkcioniranju Konvencije u državi koja je zatražila informacije.

---

¹⁹¹ Članak 37.

¹⁹² Članak 38. stavak 4.

¹⁹³ Vidi Zaključak 2.2, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva.

Zaključak 2.2 IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva:

«U namjeri da pomogne novim državama pristupnicama u učinkovitoj provedbi Konvencije, i pruži relevantne informacije postojećim državama ugovornicama pri odlučivanju o prihvatu pristupa u skladu sa člankom 38. Konvencije, Posebno je povjerenstvo odobrilo slanje upitnika novim državama pristupnicama uz sljedeće uvjete:

- a. Stalni ured će objaviti upitnik na Internet-stranicama Haške konferencije i to staviti na znanje državama koje razmišljaju o pristupu ili koje su nedavno pristupile Konvenciji.
- b. mora biti jasno kako pružanje odgovora na upitnik nije obvezno, ali se preporučuje;
- c. na državi je da odluči hoće li eventualne odgovore na upitnik proslijediti putem Stalnog ureda ostalim državama ugovornicama ili će ih izravno i proizvoljno dostaviti samo određenim državama;
- d. postojeće države ugovornice koje su već pristupile Konvenciji također se mogu koristiti ovom pogodnošću, ako žele, kao mogućim sredstvom za ubrzanje procesa prihvata.»

Odobreni upitnik, dolje niže, također je dostupan na Internet-stranicama Haške konferencije:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=publications.details&pid=938 >.

9.2.1 Upitnik**I. Provedbeni zakoni**

- (a) Jesu li potrebni provedbeni zakoni kako bi se Konvencija stavila na snagu u domaćem zakonodavstvu?
- (b) Ako jesu, jesu li proglašeni potrebni zakoni i jesu li na snazi? (Molimo, dostavite primjerak zakona ili navedite gdje se može pribaviti.)

II. Lociranje djece

Molimo, navedite tijela koja su uključena i postupci koji stoje na raspolaganju u lociranju nestale djece u vašoj zemlji.

III. Središnje izvršno tijelo

- (a) Naziv određenih središnjih izvršnih tijela i njihovi kontakt podaci.
- (b) Kontakt osobe središnjih izvršnih tijela, jezici koje govore, kontakt detalji za svaku osobu pojedinačno.
- (c) Molimo, navedite koje su mjere poduzete kako bi se osiguralo da središnja izvršna tijela budu u stanju izvršavati funkcije zacrtane u članku 7. Konvencije?

IV. Pravosudni postupci

- (a) Kojim je sudovima/upravnim tijelima u vašem sustavu dodijeljena nadležnost za razmatranje naloga za povratak (i pitanja pristupa) temeljem ove Konvencije?
- (b) Koje mjere postoje za žurno rješavanje molbi za povratak na prvostupanjskom i žalbenom sudu?
- (c) Kave mogućnosti postoje za pomaganje stranih podnositelja u podnošenju molbi sudu, i posebno, je li dostupna pravna pomoć, te ako je, pod kojim uvjetima?

V. Postupci ovrhe

Kakvi postupci i mjere postoje za ovrhu:

- (a) naloga za povratak?
- (b) naloga za kontakt/viđenje s djetetom?

VI. Materijalno pravo

- (a) koji su pravni kriteriji po kojima se donose odluke o kontaktu s djetetom i o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti i o roditeljskoj skrbi?
- (b) Ima li razlike između pravnog položaja majke i oca po pitanju slučajeva s kojim će roditeljem dijete živjeti i o roditeljskoj skrbi i kontaktiranja djeteta?

VII. Socijalne službe i službe za zaštitu djece

Molimo, opišite postojeće službe za ocjenu, skrb i zaštitu djece u kontekstu međunarodne otmice djece.

Molimo, navedite službe koje stoje na raspolaganju radi zaštite (ako je potrebna) povratka djeteta, kao i službe koje stoje na raspolaganju roditelju (uključujući pravnu pomoć i zastupanje) koji je u pratnji djeteta pri povratku.

VIII. Informiranje i obuka

Koje su mjere poduzete kako bi se osiguralo da osobe odgovorne za provedbu Konvencije, (tj. suci i djelatnici središnjih izvršnih tijela) dobiju potrebne informacije i obuku? (Opaska: moguće je kontaktirati Stalni ured radi informacija glede vidova pomoći koji su u tu svrhu dostupni.)

10.SAŽETAK: PROVEDBA: STALNI PROCES

- 10.1 Središnja izvršna tijela, ili druga nadležna tijela, se potiču na pripremanje edukativnih programa i programa obuke osoblja odgovornog za provedbu Konvencije (suci, odvjetnici, agencije za pronalaženje djece, socijalne službe i ostali zainteresirani subjekti), i na rješavanje teškoća koje se mogu pojaviti u njoj praktičnoj primjeni.
- 10.1.1 Ohrabruje se održavanje međunarodnih pravosudnih konferencija kao sredstva unapređivanja znanja i razvijanja međusobnog razumijevanja i povjerenja među sucima.
- 10.1.2 Stalni ured može se kontaktirati radi pružanja informacija ili pomoći pri educiranju ili obučavanju sudaca, vladinih službenika i središnjih izvršnih tijela u vezi funkcioniranja specifičnih instrumenata koje je razvila Haška konferencija.
- 10.2 Preporučuje se nazočnost i sudjelovanje na sastancima Posebnog povjerenstva kako bi se razmotrilo djelovanje ove Konvencije. Sastanci olakšavaju razmjenu ideja, rješavanje međunarodnih poteškoća te pružaju primjere ispravne primjene.
- 10.3 Važne informacije o obuci i edukaciji mogu se dobiti od više izvora uključujući:
- 10.3.1 Internet-stranice Haške konferencije
- 10.3.2 Bazu podataka međunarodnih otmica djece (INCADAT).
- 10.3.3 Sudački Bilten o međunarodnoj zaštiti djece.
- 10.4 Nastaviti praćenje provedbe i funkcioniranja ove Konvencije i odgovoriti na sve poteškoće koje se u njoj provedbi mogu pojaviti.¹⁹⁴

---

¹⁹⁴ Vidi Zaključak 2.1, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva, koji preporučuje da se na provedbu, bilo na državnoj ili regionalnoj razini, uvijek gleda kao na stalni proces razvoja i unapređivanja čak i onda ako sam tekst Konvencije ostane nepromijenjen. Vidi također, *infra*, Poglavlje 2.6.

10. PROVEDBA: STALNI PROCES

10.1 Edukacija i obuka

Jedan od ključeva uspješnog funkcioniranja Konvencije je informiranost vladinih tijela uključenih u haške slučajeve povratka djeteta o odredbama i zacrtanim ciljevima Konvencije. Educiranje šire javnosti i pravnih i socijalnih radnika o Konvenciji i nadalje ostaje prioritet, ne samo u novim zemljama Konvencije, već i u državama ugovornicama Konvencije koje su to davno postale.¹⁹⁵ Potrebno je poduzimati znatne i trajne napore kako bi se promoviralo potpunije razumijevanje Konvencije od strane sudaca, pravnika i upravnih tijela, te kako bi se s postojanjem Konvencije upoznali roditelji i druge osobe koje su skrbnici djece.¹⁹⁶

Ohrabruju se središnja izvršna tijela ili druga nadležna tijela da razvijaju programe edukacije i obuke namijenjene osobama odgovornim za provedbu Konvencije (suci, pravnici, agencije za lociranje djece, socijalne službe i ostali kojih se to tiče) što također može pomoći u rješavanju teškoća koje se pojavljuju u njenoj praktičnoj primjeni. Međunarodne savjetodavne skupine stručnjaka iz obiteljskog prava koje okupljaju suce višeg suda, odvjetnike i znanstvenike, predstavljaju efikasno mjesto za vođenje rasprave o obuci, a također mogu biti pogodni za analizu problema koji se pojavljuju po Konvenciji.¹⁹⁷

Stoga je potrebno skretati pozornost na mnoge načine putem kojih je proteklih godina organizirana obuka za osobe uključene u provođenje Konvencije.¹⁹⁸

10.1.1 Edukacija sudaca

Pozdravlja se porast pravosudnih (i ostalih) seminara i konferencija zabilježen prošlih godina na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Treba naglasiti značaj ovakvih seminara kao i njihov doprinos u razvoju međusobnog razumijevanja i povjerenja među sucima, a koji je neophodan za učinkovito funkcioniranje Konvencije.¹⁹⁹

Treba poticati međunarodne konferencije sudaca kao sredstvo unapređivanja znanja i razvoja odgovarajućih mreža.²⁰⁰ Takvi seminari pružaju izvrsnu prigodu sucima koji rade u različitim pravnim sustavima da razmotre i rasprave tekuće događaje na polju međunarodne zaštite djece. Oni također pružaju jedinstvenu priliku za premošćivanje nekih razlika u pravnim kulturama i za promidžbu međusobnog povjerenja i razumijevanja među sucima koje je neophodno za učinkovito djelovanje međunarodnih instrumenata.²⁰¹

¹⁹⁵ Zaključak II, I. zasjedanja Posebnog povjerenstva.

¹⁹⁶ *Id.*

¹⁹⁷ *Vidi* u Engleskoj i Welsu predsjednika Obiteljskog odjela osnovao je Međunarodni odbor obiteljskog prava.

¹⁹⁸ *Vidi* Vodič za uspješnu primjenu, Dio I: Poglavlje 6.2 koje definira ulogu koju središnja izvršna tijela mogu odigrati u edukaciji i obuci. Središnja izvršna tijela širila su informacije putem, između ostalog, isticanja profila središnjih izvršnih tijela, organizacijom seminara, pozitivnim animiranjem medija i tiska, distribucijom brošura i poticanjem mreže specijaliziranih odvjetnika.

¹⁹⁹ Zaključak 2.10, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

²⁰⁰ Izvještaj Lowe, vidi gore bilješku 39, Poglavlje 4. *Vidi* Zaključak 5.5, IV. Posebnog povjerenstva: "Države ugovornice se ohrabruju da razmisle o imenovanju jednog suca ili više sudaca ili drugih osoba ili tijela koji su sposobni da na međunarodnoj razini održavaju komunikaciju između sudaca ili između jednog suca i nekog drugog tijela." *Vidi također* Zaključak 5.6 IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva: "Države ugovornice trebale bi aktivno ohrabrivati međunarodnu pravosudnu suradnju u vidu učešća sudaca na pravosudnim konferencijama gdje se razmjenjuju ideje/komunikacija sa stranim sucima ili pojašnjivanjem kako je moguće ostvariti izravnu komunikaciju u posebnim slučajevima [...]."*Vidi također* Zaključak 8, De Ruwenberg 2001.

²⁰¹ *Vidi, između ostalog*, Zaključak 12, De Ruwenberg 2001; Zaključak 1, De Ruwenberg 2000; zaključak 5, De Ruwenberg 1998; Zaključak 1, Washington 2000; Pravosudna konferencija o obiteljskom pravu u zemljama francuskog i engleskog govornog područja, Dartington Hall, Engleska, 4.-7 lipnja 2001; i Zaključak 5, III. konferencije o obiteljskom pravu Velike Britanije i Njemačke, Edinburg, Škotska, rujna 2000.

Učinjeno je dosta na razvoju programa za obuku i upoznavanju pravosuđa o pitanjima haške materije. Osim nacionalnih pravosudnih programa obuke, jedan broj vlada,²⁰² regionalnih organizacija,²⁰³ i nevladinih udruga²⁰⁴ također je aktivan. Stalni ured Haške konferencije uključen je u mnoge inicijative.²⁰⁵

Haška konferencija, kao međunarodna organizacija sa više od stoljeća iskustva, pruža institucionalni okvir za suradnju među nacijama na polju međunarodnog privatnog prava. Stalni ured se može kontaktirati radi pružanja informacija ili pomoći pri edukaciji ili obuci sudaca, vladinih službenika, djelatnika središnjih izvršnih tijela i odvjetnika o pitanjima djelovanja posebnih instrumenata koje je razvila Haška konferencija. Ove usluge uključuju organiziranje rasprava, uspostavljanje odgovarajućih kontakata, osmišljavanje znanstvenih i pravnih obrazovnih programa ili omogućavanje obuke na licu mjesta.

10.2 Praćenje i analiza

Stalni ured Haške konferencije pruža podršku i omogućuje praćenje Konvencije. Stalni ured pruža tehničku pomoć i savjetuje države o politici provedbe Konvencije; vrši praćenje provođenja Konvencije i omogućuje njenu analizu organiziranjem foruma za zainteresirane države i druge međunarodne vladine i nevladine udruge; potiče ujednačenost u tumačenju i primjeni Konvencije prikupljanjem i analizom običajnog prava, suvremene prakse i statističkih podataka;²⁰⁶ i vodi podatke o statusu Konvencije kod središnjih izvršnih i drugih državnih tijela koja su imenovana za provedbu dužnosti temeljem Konvencije.

Države se potiču na pomaganje Stalnom uredu kroz uspostavu mehanizama za praćenje. To može biti u vidu formiranja savjetodavnih skupina kako bi se problemi koji se javljaju po ovoj Konvenciji držali pod nadzorom, ili prikupljanjem i analiziranjem običajnog prava i statističkih podataka vezanih za Konvenciju.

²⁰² Neki od programa sponzoriranih od strane vlada su bilateralni anglo-njemački sastanak pravosudnih predstavnika održan u Engleskoj 1997 i Pravosudna konferencija običajnog prava o međunarodnom skrbništvu nad djecom, održana u organizaciju Ministarstva vanjskih poslova SAD-a u rujnu 2000 (Washington 2000).

²⁰³ Europska unija, kroz svoj Ured za razmijenu informacija o tehničkoj pomoći Europske zajednice (TAIEX), podržava inicijative za pružanje obuke u nekim od država kandidata u istočnoj Europi. EU pruža usluge informiranja država o pravnim dokumentima Zajednice i ocjenjuje je li zakonodavstvo država podnositelja molbe za članstvo u skladu sa zakonodavstvom Zajednice.

²⁰⁴ Međunarodna odvjetnička komora organizira seminare o zakonodavstvima različitih zemalja. Engleska humanitarna udruga Reunite pokazuje poseban interes za razvijanje programa za nove haške zemlje članice i trenutačno provodi edukaciju i obuku zemalja južne Afrike.

²⁰⁵ Stalni ured također je organizirao i omogućio međunarodne pravosudne konferencije, između ostalog, De Ruwenberg 2001, De Ruwenberg 2000 i De Ruwenberg 1998.

²⁰⁶ Pomoću Baze podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT) i Statističkoj bazi podataka o međunarodnoj otmici djece (INCASTAT).

Mogu se sazivati periodični sastanci Posebnog povjerenstva radi analiziranja rada Konvencije.²⁰⁷ Posebna povjerenstva su zamišljena radi okupljanja središnjih izvršnih tijela, sudaca,²⁰⁸ odvjetnika, vladinih i nevladinih udruga koji imaju ključne uloge u funkcioniranju Konvencije u svakoj državi ugovornici. Ovakvi analitički sastanci pomažu razmjenu zamisli, olakšavaju rješavanje međunarodnih problema i daju primjere dobre prakse. Moguće je ustanoviti razlike u pristupima, tamo gdje ih ima, te otvoriti put međusobnom povjerenju i razumijevanju među državama ugovornicama, kao i većoj ujednačenosti u tumačenju i primjeni.

Priznaje se korisnost sazivanja sastanaka Posebnog povjerenstva radi analize funkcioniranja Konvencije,²⁰⁹ i izražava podrška održavanju dodatnih sastanaka radi rješavanja specifičnih pitanja kada potreba za njima postane očita.²¹⁰ Kako bi se omogućilo učestvovanje država ugovornica na sastancima Posebnog povjerenstva, države ugovornice pozivaju se da razmotre pružanje podrške određenim državama ili daju priloge zajedničkom fondu.²¹¹

10.3 Dostupna sredstva

10.3.1 Internet-stranica Haške konferencije

Internet-stranica Haške konferencije (<http://hcch.net>) pruža pristup opširnim informacijama i sadrži puni tekst svih Haških konvencija usvojenih poslije 1951. Internet-stranica Konvencije o međunarodnoj otmici djece sadrži puni tekst Konvencije iz 1980., Eksplanatorni izvještaj Pérez-Vera, izvještaje Posebnog povjerenstva s posljednje tri sjednice, informativne dokumente IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva, status Konvencije, kontakt podatke o svim imenovanim središnjim izvršnim tijelima, bibliografiju, prijevode Konvencije,²¹² informacije o Haškom projektu međunarodne suradnje i zaštite djece i linkove za odgovarajuće Internet-stranice, uključujući INCADAT.

10.3.2 Baza podataka o međunarodnoj otmici djece (INCADAT)

Kao i u slučaju drugih međunarodnih sporazuma, bitno je da se Konvencija ujednačeno provodi u svim državama ugovornicama, utoliko više što se zemljopisna nadležnost ovog instrumenta širi i obuhvaća države na svim kontinentima. U nedostatku jednog zajedničkog suda koji bi donosio važeće presude po pitanju tumačenja Konvencije javlja se izazov za postizanje razumnog stupnja ujednačenosti u tumačenju Konvencije u konstantno rastućem broju država stranaka.

Kako bi se postigao cilj ujednačenog tumačenja Konvencije, Haška konferencija je uspostavila bazu podataka s vodećim primjerima sudskih odluka na temelju Konvencije, iz cijelog svijeta. Bazom podataka služe se suci i središnja izvršna tijela kao i privatni odvjetnici, znanstvenici i druge osobe zainteresirane za međunarodno obiteljsko pravo koje je u stalnom razvitku.²¹³ Baza podataka međunarodne otmice djece (INCADAT) dostupna je izravno na <http://www.incadat.com> ili preko Internet-stranice Haške konferencije prelaskom na stranice koje se bave Konvencijom iz 1980.²¹⁴ Korisnici se moraju registrirati prije korištenja te dobivaju svoju lozinku kojim im omogućuje pristup. Pristup bazi podataka je besplatan.

INCADAT je izgrađen na osnovu sažetaka vodećih slučajeva iz različitih država ugovornica. Sažeci, koji su dati u standardnoj formi, ističu puno ime slučaja, datum presude, suce uključene u slučaj

²⁰⁷ Sastanci Posebnog povjerenstva sazivani su 1989, 1993, 1997 and 2001 radi pregleda rada Konvencije iz 1980.

²⁰⁸ IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva okupilo je pripadnike pravosuđa u plodonosnoj razmjeni.

²⁰⁹ Zaključak 2.4, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

²¹⁰ Zaključak 2.5, IV. zasjedanje Posebnog povjerenstva.

²¹¹ Zaključak 2.6, IV. zasjedanja Posebnog povjerenstva.

²¹² Konvencija je dostupna na engleskom, francuskom i španjolskom jeziku.

²¹³ Vidi Zaključak 8.1, IV. Posebno povjerenstvo; Zaključak 9, De Ruwenberg 2001; Zaključak 5, De Ruwenberg 2000; Dartington 2001; Zaključak 13, Washington 2000.

²¹⁴ Dostupno na < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >.

(proizvoljno), ime suda, sudsku razinu (prvostupanjski, žalbeni ili viši žalbeni sud), države uključene u slučaj, članke Konvencije ili provedbene zakone na koje se slučaj pozvao i one na kojima se slučaj temelji, kao i presudu suda. Sažeci također sadrže i kratki sinopsis činjeničnih pitanja i naloga koji su izdani. Ključni element svakog sinopsisa je dio koji se bavi pravnim temeljem presude. Radi lakšeg korištenja, ovaj je dio podijeljen na osamnaest različitih kategorija koje se poklapaju sa glavnim odredbama i pojmovima Konvencije.

Standardni obrazac sažetka također sadrži dio koji je naslovljen "Komentari i naknadna povijest" gdje se korisnicima daju reference za druge presude u kojima je podržan sličan ili suprotan stav, naknadna događanja u slučaju, te znanstveni ili drugi relevantni komentari. Gdje je moguće, sažeci su nadopunjeni punim tekstom presude na izvornom jeziku koji korisnici mogu downloadirati ili tiskati.

10.3.3 Sudački Bilten o međunarodnoj zaštiti djece

Sudački Bilten o međunarodnoj zaštiti djece, koji se izdaje svake druge godine od strane Stalnog ureda Haške konferencije,²¹⁵ ima svrhu promicanja suradnje, komunikacije i razmjene ideja među sucima i ostalim zainteresiranim subjektima koji se bave slučajevima međunarodne zaštite djece. Bilten se distribuira sucima, središnjim izvršnim tijelima imenovanim temeljem Konvencije, odvjetnicima i ostalim korisnicima diljem svijeta, te nudi forum za objavljivanje ideja i informacija.²¹⁶ Bilten pruža jedinstvenu priliku za razmjenu ideja, uspjeha iz prakse i međunarodnih događanja.

---

²¹⁵ Stalni ured izražava svoju zahvalnost Butterworths LexisNexis na velikodušnoj pomoći ovom projektu.

²¹⁶ *Vidi* Zaključak 8., IV. Zasjedanje Posebnog povjerenstva; Zaključak 10, De Ruwenberg 2001.

RJEČNIK POJMOVA

Eksplanatorni izvještaj Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece: ['Izvještaj Pérez-Vera']. E. Pérez-Vera, Actes et Documents of the XIVth Session, Volume II, 1982, 426, < <http://hcch.e-vision.nl/upload/expl28.pdf> >.

Vodič za uspješnu primjenu temeljem *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*, - Dio I: Praksa središnjih izvršnih tijela: ['Vodič za uspješnu primjenu, Dio I'].

Haška konvencija od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece: ['Konvencija' ili 'Haška konvencija iz 1980']. Svi 'članici' na koje se poziva su iz ove Konvencije.

Stalni ured Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu: ['Stalni ured']. Internet-stranice Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu ['HCPIIL'] je dostupan na < <http://www.hcch.net> >.

Provedbeni zakoni/legislativa: Provedbeni zakoni odnose se na spektar instrumenata koji imaju zakonsku snagu. Namjena im je da uključe cijeli niz instrumenata koji se nalaze u kontinentalnim pravnim sustavima i *common law* sustavima, kao što su parlamentarni zakoni, statuti, građanski ili kazneni zakoni, svi provedbeni propisi, kao što su pravilnici i propisi, Sudski poslovnik.

Provedbene mjere: Provedbene mjere odnose se na spektar zakona, pravosudnih i upravnih mjera ili postupaka potrebnih za uspostavljanje bitnog pravnog i upravnog okvira za punu provedbu Konvencije.

Sudski poslovnik: Ovo su obilježja zemalja koje pripadaju *common law* sustavima. Odbor sastavljen od sudaca i upravnih djelatnika pravi nacrt postupovnih pravila suda. Pravila pružaju podrobna uputstva za rješavanje raznovrsnih pitanja kao što je vrijeme i način podnošenja dokumenata. Pravila suda su navedena u zakonu i imaju zakonsku snagu.

Sastanci Posebnog povjerenstva za analiziranje provođenja Konvencije:

Zaključci i Preporuke I. sastanka Posebnog povjerenstva za analizu rada *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*, usvojeni 26. Listopada 1989: ['I. Posebno povjerenstvo'].

Zaključci i Preporuke II. sastanka Posebnog povjerenstva za analizu rada *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*, 1993: ['II. Posebno povjerenstvo'].

Zaključci i Preporuke III. sastanka Posebnog povjerenstva za analizu rada *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*, usvojeni 21. ožujka 1997: ['III. Posebno povjerenstvo'].

Zaključci i Preporuke IV. sastanka Posebnog povjerenstva za analizu rada *Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece*, usvojeni 28. ožujka 2001: ['IV. Posebno povjerenstvo'].

Poduzimanje radnji: Poduzimanje radnji je obećanje, ili obvezivanje ili uvjeravanje koje sudu daje osoba a vezano za činjenje ili nečinjenje određenih stvari. Sudovi u nekim zakonodavstvima će prihvatiti ili čak zatražiti poduzimanje radnji od napuštenog roditelja kako bi se prevladale prepreke za povratak djeteta. Obećanje o poduzimanju radnje dano sudu bit će ovršivo u zakonodavstvu u kojem je dano, ali obično ne i drugdje.

PROVEDBENE MJERE PODUZETE NA DOMAĆOJ RAZINI RADI STAVLJANJA HAŠKE KONVENCIJE IZ 1980. NA SNAGU

Australija

Propis o obiteljskom pravu (Konvencija o otmici djece) iz 1986, na temelju Zakona o obiteljskom pravu iz 1975 (Pogl.) s 111B; stupio na snagu 1. siječnja 1987; najnoviji amandman: Dopuna zakona o obiteljskom pravu iz 2000.: ['Australija'].

Austrija

Bundesgesetz vom 9. Juni 1988 zur Durchführung des Übereinkommens vom 25. Oktober 1980 über die zivilrechtlichen Aspekte internationaler Kindesentführung, Law Gazette no. 513 ex 1988: ['Austrija'].

Prijevod: Savezni zakon od 9. lipnja 1988 o provedbi Konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, Službeno glasilo, br. 513 iz 1988: ['Austrija'].

Kanada

[Kanada: posebne pokrajine ili teritorije].

Alberta: Zakon o međunarodnoj otmici djece, S.A. 1986, pog. I-6.5

Britanska Kolumbija: Zakon o obiteljskim odnosima, R.S.B.C. 1996, pog. 128

Manitoba: Zakon o ovrši skrbništva nad djecom, R.S.M. 1987, pog. C-360

New Brunswick: Zakon o međunarodnoj otmici djece, S.N.B. 1982, c-I-12.1

Newfoundland: Zakon o poštivanju zakona o djeci, R.S.N. 1990, pog. C-13

Nova Scotia: Zakon o otmici djece, R.S.N.S. 1989, pog. 67

Sjeverozapadni teritoriji: Zakon o međunarodnoj otmici djece, R.S.N.W.T. 1988 pog. I-5

Nunavut: Zakon o međunarodnoj otmici djece, R.S.N.W.T. 1988 pog. I-5

Ontario: Zakon o reformi zakona o djeci, R.S.O. 1990, pog. C-12

Prince Edward Island: Zakon o nadležnosti i ovrši u predmetima skrbništva, R.S.P.E.I. 1988, C-33

Quebec: Zakon o poštivanju građanskih aspekata međunarodne i međupokrajinke otmice djece, R.S.Q. pog. A-23.01

Saskatchewan: Zakon o međunarodnoj otmici djece S.S. 1986, pog. I-10.1 Yukon: Akt o djeci, R.S.Y. 1986, pog. 22

Yukon: Zakon o djeci, R.S.Y. 1986, c. 22.

Kina (Posebna upravna jedinica Hong-Kong)

Prijevod: Zakon o skrbništvu nad djecom i otmici djece kojim se u Hong-Kongu daje pravosnažnost *Konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece od 25. listopada 1980.*, 5. Rujna 1997, L.N. 439 iz 1997 (Pog. 512): ['Hong Kong'].

Cipar

Prijevod: Pravila postupanja obiteljskih sudova (amandman) iz 2000, Druga dopuna Službenog glasnika Republike, Br. 3599 od 2. svibnja 2002, Pravila postupanja, I Dio: ['Pravila postupanja obiteljskih sudova Cipra iz 2002'].

Danska

Prijevod: Zakon o međunarodnoj ovrši odluka o skrbništvu nad djecom i obnovi skrbništva nad djecom, itd. (Međunarodna otmica djece), Akt br. 793, 27. studeni 1990.: ['Danska'].

Finska

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361).

Prijevod: Zakon o skrbništvu nad djecom i pravu na viđenje, 8. travanj 1983./361: ['Finska'].

Savezna Republika Njemačka

Gesetz zur Ausführung von Sorgerechtsübereinkommen und zur Änderung des Gesetzes über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit sowie anderer Gesetze (SorgeRÜbkAG) vom 6. April 1990, BGBl. 1990 I 701; geändert durch Gesetz zur Änderung von Zuständigkeiten nach dem Sorgerechtsübereinkommens-Ausführungsgesetz vom 13. April 1999, BGBl. 1999 I 702.

Prijevod: Zakon o provedbi Konvencije o skrbništvu i izmjeni Zakona o nadležnosti u izvanparničnim predmetima i drugih Zakona od 6. travnja 1990., BGBl. 1990 i str. 701, izmijenjen Zakonom o izmjeni pravila o nadležnosti po Zakonu o provedbi Konvencije o skrbništvu od 13. travnja 1999, BGBl. 1999 i str. 702: ['Njemačka'].

Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Mai 1898, RGBl. 1898, 189, zuletzt geändert durch Artikel 6 des Gesetzes vom 13. Dezember 2001, BGBl. 2001 I 3638.

Prijevod: Zakon o nadležnosti u izvanparničnom predmetima od 17. svibnja 1898., BGBl. 1898, 189 posljednji put dopunjen člankom 6. Zakona od 13. prosinca 2001., BGBl. 2001. I str. 3638 'Njemačka: ANCJ'].

Island

Prijevod: Zakon o priznanju i ovrši stranih odluka o skrbništvu nad djecom i povratku otete djece, itd. Br. 160, 27. prosinac 1995.: ['Island'].

Irska

Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act, 1991, number 6 of 1991: ['Ireland'].

Zakon o otmici djece i izvršenju naloga o skrbništvu, 1991, br. 6. Iz 1991: ['Irska'].

Italija

Legge 15 gennaio 1994, no. 64, Ratifica ed esecuzione della convenzione europea sul riconoscimento e l'esecuzione delle decisioni in materia di affidamento dei minori e di ristabilimento dell'affidamento aperta alla firma a Lussemburgo il 20 maggio 1980, e della convenzione sugli aspetti civili della sottrazione internazionale di minori, aperta alla firma a L'Aja il 25 ottobre 1980; norme di attuazione delle predette convenzioni, nonché della convenzione in materia di protezione dei minori, aperta alla firma a L'Aja il 5 ottobre 1961, e della convenzione in materia di rimpatrio dei minori, aperta alla firma a L'Aja il 28 maggio, Supplemento ordinario alla Gazzetta Ufficiale No. 23 del 29 gennaio 1994, Serie generale.

Prijevod: Zakon br. 64 od 15. siječnja 1994, Ratifikacija i provedba Europske konvencije o priznavanju i izvršenju odluka o skrbništvu nad djecom ili povratu skrbništva nad djecom, otvoren za potpisivanje u Luksemburgu od 20. svibnja 1980. i Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, otvorene za potpisivanje u Den Haagu 25. listopada 1980, odredbe kojima se provode gore navedene konvencije, kao i Konvencija o ovlastima tijela i zakonu koji se

primjenjuje u zaštiti malodobnika, otvoren za potpis u Den Haagu 28. svibnja 1970. Dodatak Službenom pravosudnom listu Br. 23. Od 29. siječnja 1994, Opće izdanje: ['Italija'].

Malta

Chapter 410 Child Abduction and Custody Act of the Laws of Malta: [Malta].

Prijevod: Poglavlje 410, Zakon o otmici djece i skrbništvu Zakona Malte: ['Malta'].

Mauricijus

The Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction Act 2000, Act no 19 of 2000, 28 July 2000: [Mauritius].

Prijevod: Zakon o Haškoj Konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, iz 2000, Zakon br. 19 iz 2000, 28.srpnja 2000: ['Mauricijus'].

Nizozemska

Wet van 2 mei 1990 tot uitvoering van het op 20 mei 1980 te Luxemburg tot stand gekomen Europese Verdrag betreffende de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen inzake het gezag over kinderen en betreffende het herstel van het gezag over kinderen, uitvoering van het op 25 oktober te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen alsmede algemene bepalingen met betrekking tot verzoeken tot teruggeleiding van ontvoerde kinderen over de Nederlandse grens en de uitvoering daarvan.

Prijevod: Zakon o provedbi Europske konvencije o priznavanju i izvršenju odluka o skrbništvu nad djecom i o povratu skrbništva nad djecom, donesen u Luksemburgu 20. svibnja 1980., i Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, usvojena u Den Haagu 25. listopada 1980., koja sadrži opće odredbe u svezi molbi za povratak djece otete u Nizozemsku ili iz Nizozemske, kao i odredbe o provedbi: ['Nizozemska'].

Novi Zeland

Guardianship Amendment Act (No. 2) 1994, Public Act 1994 No 150: ['New Zealand'].

Prijevod: Zakon o dopuni Zakona o skrbništvu (Br.2) 1994, Javni akt iz 1994, Br. 150: ['Novi Zeland'].

Norveška

Prijevod: Zakon o priznanju i ovrsi stranih odluka o skrbništvu nad djecom, itd. i o povratku djece, Zakon Br. 72, 8.srpanj 1988.: ['Norveška'].

Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske

Child Abduction and Custody Act 1985: ['United Kingdom'].

Prijevod: Zakon o otmici djeteta i skrbništvu iz 1985: ['Velika Britanija'].

Sjedinjene Američke Države

International Child Abduction Remedies Act (ICARA), 42 U.S.C. §§ 11601-11610 (1989): ['United States'].

Prijevod: Zakon o pravnim sredstvima u međunarodnoj otmici djece (ICARA), 42 U.S.C. § 11601-11610 (1989): ['Sjedinjene Američke Države '].

Južna Afrika

Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction Act 1996 (Act 72 of 1996), 6 November 1996: ['South Africa'].

Prijevod: Zakon o Haškoj konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, iz 1996 (Zakon br. 72 iz 1996.), 6. studeni 1996: ['Južna Afrika'].

Španjolska

La Ley de Enjuiciamiento Civil, amended by The Protection of Children Act, adopted on 15 January 1996 ['Spain'].

Prijevod: Građanski zakon i Zakon o građanskom postupku, izmijenjen Zakonom o zaštiti djece, donesen 15. siječnja 1996: ['Španjolska'].

Šri Lanka

Civil Aspects of International Child Abduction Act, No. 10 of 2001: ['Sri Lanka'].

Zakon o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djeteta, Br. 10 iz 2001: ['Šri Lanka'].

Švedska

Prijevod: Zakon o priznanju i ovrsi stranih presuda o skrbništvu, itd. i o povratku djece (SFS 1989: 14), 7. veljače 1989: ['Švedska'].

Zimbabve

Child Abduction Act, Chapter 5:05, Act 12/1995: ['Zimbabve'].

Zakon o otmici djece, Poglavlje 5:05, Zakon 12/1995: ['Zimbabve'].

OSTALE SLUŽBE U NADLEŽNOSTI STALNOG UREDA HAŠKE KONFERENCIJE O MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu: < <http://www.hcch.net> >

Internet-stranica (*home page*) o dječjim otmicama:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >

Tekst Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece: < http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.text&cid=24 >

Eksplikativno izvješće konvencije [Pérez-Vera izvješće]:

< <http://hcch.e-vision.nl/upload/expl28.pdf> >

Posebna povjerenstva za reviziju djelovanja Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=2&cid=24 >

Elektronička verzija vodiča za uspješnu primjenu:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >

Odgovori na standardne upitnike za nove zemlje pristupnice:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >

Središnje nadležnosti određene unutar konvencije:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.authorities&cid=24 >

Cijelokupni status konvencije:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.status&cid=24 >

Prihvatanje pristupnica:

< http://hcch.e-vision.nl/upload/abductoverview_e.xls > i

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.status&cid=24 > (kliknite na odgovarajuće "A")

Baza podataka međunarodnih otmica djece (INCADAT): < www.incadat.com >

Haški projekt za međunarodnu suradnju i zaštitu djece:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=publications.details&pid=484 >

Zaključci i preporuke sudskih seminara o međunarodnoj zaštiti djece: http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >

Izvješća sudaca o međunarodnoj zaštiti djece:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=21 >

Bibliografija:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=1&cid=24 >

Linkovi na slične Internet-stranice:

< http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=11 >

Kontakt podaci Stalnog ureda Haške konferencije su slijedeći:

Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu
Stalni ured
Scheveningseweg 6
2517 KT Den Haag
Nizozemska

Tel.: +31 (70) 363 3303
Fax: +31 (70) 360 4867
Email: secretariat@hcch.net

AUTONOMIJA STRANAKA I NJENA OGRANIČENJA PREMA REGULATIVI RIM II

M. de Boer¹

1. Načelo izbora prava

Autonomija stranke je jedan od vodećih načela savremenog izbora prava. Davno su prošli dani kada su sukobljeni ljudi od nauke i dalje tvrdili da se primenljivo pravo ne može zameniti na osnovu sporazuma stranaka, pošto privatni pojedinci, njihovom sopstvenom snagom volje ne mogu da se uzdignu iznad primenljivog prava.² Sve do šezdesetih im nije sinulo da bi ovaj trik levitiranja mogao da se podrži usvajanjem pravila sukoba koji bi dozvolio strankama da izaberu primenljivo pravo.³ Od tada je autonomija stranaka postepeno dobijala osnova u nacionalnom i međunarodnom sukobu zakonodavstva, i njen obim je bio proširen od ugovora do odštete, nasleđivanja,⁴ bračne imovine,⁵ i, u nekim nadležnostima, čak i na razvod i izdržavanje.⁶ S obzirom na prihvatanje autonomije stranaka u tako širokom spektru kategorija izbora prava, treba pretpostaviti da se to zasniva na zajedničkom imeniocu. Korišćene su tvrdnje da je sloboda izbora stranka opravdana potrebom za pravnom sigurnošću i predvidivošću,⁷ ili 'subjektivnom teorijom pravilnog prava',⁸ ili 'željom za boljim rešenjem'.⁹ Međutim, to ne objašnjava, zbog čega postoje oblasti u sukobu zakona u kojima je sloboda izbora stranaka ili ograničena ili nepostojeća, dok postoje druge oblasti u kojima se potreba za predvidivim rešenjima zadovoljava jasnim jednoobraznim pravilima sukoba. Stoga se prema mom mišljenju sloboda izbora u sukobu zakona može objasniti samo njenim povezivanjem sa slobodom raspolaganja u materijalnom pravu. Kada je autonomija stranke dobila slobodan domen u sudovima domaćeg prava, njeno pravo o sukobu zakona će verovatno dozvoliti izbor prava kod stranka. Nasuprot tome, sloboda izbora će se verovatno uskratiti u oblastima u

¹ Profesor privatnog međunarodnog prava i uporednog prava na Univerzitetu u Amsterdamu. Tekst ovog članka je završen u decembru 2007. godine.

² U ovom raspoloženju, npr: J.P. Niboyet, *La théorie de l'autonomie de la volonté*, *Recueil des Cours* 1927 (I), p. 53 ff.; M. Caleb, *Essai sur le principe de l'autonomie de la volonté en droit international privé*, Sirey, Paris, 1927, p. 167 ff.; I. Henri Hilmans, *Algemeene Problemen van Internationaal Privaatrecht*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1937, p. 169 ff.; P. Scholten, *C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlandsch Burgerlijk Recht, Algemeen Deel*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1954, p. 211.

³ Frank Vischer, *Internationales Vertragsrecht, Die kollisionsrechtlichen Regeln der Anknüpfung bei internationalen Verträgen*, Verlag Stämpfli & Cie, Bern, 1962, p. 23, citing W. Niederer, *Einführung in die allgemeinen Lehren des internationalen Privatrechts*, 1954, p. 193, and a decision by the Swiss *Bundesgericht*, *BGE* 79 II 299.

⁴ Član 5 Haške Konvencije iz 1. VIII 19889. godine o Zakonu primenljiv na nasleđivanje imanja preminulih osoba; Članovi 90(2) i 91(2) švajcarskog *Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG)*; Article 79 Belgian *Wetboek van Internationaal Privaatrecht*.

⁵ Članovi 3 i 6 Haške Konvencije iz 14. III 1978. godine o Zakonu primenljivom na režim bračne imovine; Član 52 švajcarskog IPRG; Član 15 nemačkog *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (EGBGB)*; Član 49 belgijskog *Wetboek van Internationaal Privaatrecht*.

⁶ Ograničena sloboda izbora već postoji u nekoliko država članica Evropske zajednice i takođe je odobrena u različitim nacrtima takozvane 'Regulative Rim III' (pravilnije: 'Brisel II-ter Regulativa') i u nacrtima Regulative o međunarodnim obavezama izdržavanja.

⁷ Ovo je bio popularan predlog šezdesetih i sedamdesetih. Iznenađujuće je da je i dalje glavni argument koji podržava autonomiju stranaka u Regulativi Rim II; ispod § 2.

⁸ F.A. Mann, *The Proper Law of a Contract*, 3 *ICLQ* p. 60 ff. (1950): 'subjektivna teorija imovinskog prava: taj pravni system koji, putem njihove izričite volje ili izražene namere, stranke nameravaju da primene'. Protiv: J.H.C. Morris, *The Proper Law of a Contract: A Reply*, 3 *ICLQ*, p. 197 ff., at p. 207 (1950): 'subjektivna teorija imovinskog prava nije ništa više od fikcije ...'.

⁹ U prilično pedantnom članku, moj prvi pokušaj akademskog pisanja, zauzela sam stav da, u metodi izbora prava koja je opremljena tako da se odabere pravo koje je najtešnje povezano, autonomija stranaka je anomalija koja može da se toleriše samo, u želji boljeg rešenja, ukoliko se ciljevi pravila izbora prava pokažu kao neuverljivi: Th.M. de Boer, *Subjectieve verwijzing: anomalie of grondbeginsel?*, in: H.U. Jessurun d'Oliveira *e.a.*, *Partij-invloed in het internationaal privaatrecht*, Kluwer, Deventer, 1974, p. 47-72, at p. 68. Moj doprinos ovoj kolekciji eseja je najbolje zaboraviti.

kojima je predviđeno da odgovarajuće materijalno pravo štiti treće strane ili javni interes i stoga se formuliše u obaveznom jeziku. Zbog toga pravo koje upravlja brakom, roditeljstvom, usvajanjem, roditeljskom odgovornošću ili stvarnim pravom, stranke obično ne mogu da izaberu. Sa druge strane, kada se spor ne tiče nikoga drugog sem parničara, što obično znači da imaju slobodu da pribegnu alternativnim načinima rešavanja spora, nema razloga da im se ograničava sloboda izbora primenljivog prava. Zbog toga se sada autonomija stranaka obično prihvata kao vodeće načelo u izboru ugovornog prava.

Kao pravilo metode izbora prava koje je usvojeno u većini pravnih sistema sveta danas, autonomija stranaka je anomalija. U bilo kom stepenu, metoda koja bi trebalo da odredi pravo države sa kojom je pravni odnos u pitanju najbliže povezan, ne bi trebalo da ostavlja mesta da stranke biraju pravo koje se ne kvalifikuje kao takvo. Ipak, stigli smo do toga da prihvatamo da najbliža veza nije jedini kriterijum po kome primenljivo pravo može da se bira. Osim sukoba zakona koji se zasnivaju na načelu najbliže veze i načelu autonomije stranaka, postoje barem dve različite vrste pravila koja *ne* treba da određuju 'centar teže' ili geografsko 'sedište' pravnog odnosa. Umesto toga, oni izražavaju socijalnu strategiju koja ističe materijalno pravo suda, što se ili prenosi u faktor povezivanja koji se fokusira na stranku kojoj je potrebna zaštita, ili u brojne alternativne reference, sa datim prvenstvom onoj uz pomoć koje se može postići određeni cilj.¹⁰ Za pravila izbora prava koja se fokusiraju na potrošače, zaposlene, decu, zaštita dužnika ili druge 'slabije stranke' se može reći da odražavaju *funkciju* odgovarajućeg materijalnog prava, što je *zaštita* slabije stranke. Stoga se ona zasnivaju na načelu izbora prava koji je poznat kao 'načelo funkcionalne preraspodele', ili 'načelo zaštite'.¹¹ Alternativna pravila upućivanja se zasnivaju na takozvanom 'načelu pogodnosti', pošto dozvoljavaju izbor jednog prava među nekoliko alternativa koje postiže *najpogodniji* rezultat, kao što je formalna validnost pravne transakcije,¹² ili priznavanje deteta rođenog izvan braka,¹³ ili obaveza da se plaća izdržavanje.¹⁴

2. Autonomija stranke prema definiciji Regulative Rim II

Prema preambuli Regulative Rim II, pravilo koje dozvoljava strankama da izaberu pravo primenljivo na neugovorne obaveze se zasniva na dva cilja: 'poštovanje načela autonomije stranaka i unapređenje pravne sigurnosti'. Ova argumentacija nije veoma ubedljiva, pošto ne odgovara na pitanja *zašto* bi trebalo da se poštuje autonomija stranka, ili *zašto* bi izbor stranka vodio ka većoj sigurnosti od onog koji treba da se postigne uniformnim pravilima sukoba prava prema Regulativi. Preambula ni u kakvom obimu ne objašnjava *zašto* bi strankama trebalo da se dozvoli da izaberu pravo zemlje koja nije ni na koji način povezana sa neugovornim obavezama u pitanju. Takva sloboda izbora se može razumeti samo ako se posmatra kao prenos ovlašćenja stranka da postave svoja prava prema materijalnom pravu do nivoa sukoba zakona.

Čini se da glavna odredba o autonomiji stranaka u Rim II, Član 14 u svojoj konačnoj verziji, nije pokrenula mnogo debata, kako su svi elementi prvobitnog predloga Komisije ostali suštinski

¹⁰ Širi tretman načela koje ističe izbor prava se može naći u mojoj disertaciji, *Beyond Lex Loci Delicti, Conflicts Methodology and Multistate Torts in American Case Law*, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer/New York, 1987, p. 42 ff., I u mojim haškim predavanjima, *Facultative Choice of Law, The Procedural Status of Choice-of-Law Rules and Foreign Law*, 257 *Recueil des Cours* (1996), p. 277 ff.

¹¹ Treba napomenuti da se zaštita prilikom izbora prava može priuštiti samo na nivou izbora prava. Pravilo koje se poziva na pravo uobičajenog prebivališta potrošača (Član 5(3) Rimske Konvencije iz 1980. godine) može da ostavi potrošača praznih ruku na nivou materijalnog prava. Pravila sukoba prava koja se zasnivaju na načelu funkcionalne raspodele postižu jednak tretman slabije strane, bez obzira na to da li su ušla u domaći ili međunarodni pravni odnos.

¹² Član 1 Haške Konvencije iz 5 X 1961. godine o sukobu prava koji se odnosi na oblik testamentog raspolaganja, Član 9(1) Rimske Konvencije iz 1980. godine o zakonu primenljivom na ugovorne obaveze.

¹³ Član 4 Holandskog međunarodnog roditeljskog zakona (*Wet conflictenrecht afstamming*); Članovi 72-74 švajcarskog IPRG; Članovi 20-21 nemačkog EGBGB.

¹⁴ Članovi 5 i 6 Haške Konvencije iz 2 X 1973. godine o zakonu primenljivom na obaveze izdržavanja.

netaknuti. Sloboda izbora primenljivog prava stranaka je još uvek predmet brojnih ograničenja: (1) sporazum o izboru prava se mora uneti *nakon* samog događaja koji je izazvao nastalu štetu; (2) izbor mora biti izražen, ili pokazan, sa razumnog sigurnošću prema okolnostima slučaja; (3) ne sme da pogađa prava trećih strana; (4) u domaćim slučajevima, izbor stranog prava ne može da zameni obavezne odredbe prava koje bi se primenile bez izbora; (5) u slučajevima unutar zajednice, izbor prava države koja nije članica ne može da zameni obavezne odredbe Komunitarnog prava; (6) izbor stranog prava ne može da zameni obavezna pravila suda koja imaju veću snagu, i (8) sporazum o izboru prava ne pogađa pravo primenljivo na neugovorne obaveze koje potiču od kršenja prava intelektualne svojine, kao što je propisano Članom 8. U finalnom tekstu Regulative, slična ograničenja su uključena u pogledu nelojalne konkurencije i restriktivnih trgovinskih praksi, koje su obe pokrivene Članom 6. Druga novina je izuzetak za prvo ograničenje ukoliko su sve zainteresovane strane uključene u trgovinu. Za ostatak, Član 14 je suštinski isti kao i Član 10 prvog predloga Komisije.¹⁵

Ograničenja slobode izbora stranaka u domaćim slučajevima¹⁶ i slučajevima unutar Evropske zajednice¹⁷ se mogu takođe naći i u Regulativi Rim I¹⁸. Isto se može reći i o prioritetu obavezujućih odredbi¹⁹ suda koje imaju veću snagu, kriterijumima²⁰ za validan izbor, i pravima trećih strana²¹. To nam ostavlja tri ograničenja koja su specifična za Rim II i stoga zaslužuju odvojeni tretman. Prvo ću se pozabaviti zabranom autonomije stranke u oblastima nelojalne konkurencije (§3) i intelektualne svojine (§4), a zatim zahtevom da se sporazum o izboru prava između privatnih stranaka može napraviti samo *post factum* (§5). Kako sam u potpunosti svesna činjenice da, u oblasti neugovornih obaveza, stranke retko sprovode svoju slobodu izbora, sledeće primedbe su primarno predviđene da uskomešaju akademsku debatu, a ne da osvetle ograničenja Člana 14 u realnoj praksi.

3. Član 6: bez slobode izbor au slučajevima vezanim za nelojalnu konkurenciju ili ograničenje trgovine

¹⁵ Postoje neke manje razlike u formulaciji ('će', umesto 'mora', 'gde' umesto 'ako', itd.), kao i neke pravne razlike. U predlogu komisije, sporazum bi bio validan samo ukoliko su stranke stupile u njega 'nakon što je njihov spor nastao'. Član 14 sada propisuje: 'nakon događaja koji je izazvao nastalu štetu'. Vremenski faktor u Članu 10(2) i 10(3), svi elementi se nalaze u jednoj državi ili u jednoj ili više država članica, je zamenjen 'u trenutku kada je gubitak pretrpljen' sa 'kada se desi događaj koji je izazvao štetu'.

¹⁶ Član 14(a) koji se odnosi na situacije u kojima je izbor stranog prava jedini strani element. Dešavanje, proistekla šteta, prebivalište stranaka, itd. je sve u jednoj istoj zemlji, ali ne i u zemlji čije je pravo izabrano.

¹⁷ Član 14(3) koji se sad odnosi na 'elemente ... koji se nalaze u jednoj ili više zemalja članica'. U prvom predlogu Komisije, Član 10(3) se odnosio na 'elemente ... koji se nalaze u jednoj od država članica'. Izričito govoreći, ova formulacija bi učinila da Član 10(3) bude suvišan pored Člana 10(2), dok ne bi imala efekat pretvaranja država članica EU u jednu 'territoire juridique'.

¹⁸ U Rimskoj Konvenciji iz 1980. godine je postojalo ograničenje kod autonomije stranaka samo u domaćim slučajevima: Član 3(3). U trenutku pisanja ovog članka (decembar 2007. godine), postignut je politički sporazum oko teksta regulativa Rim I. Član 3(3) i Član 3(4) sada rešava ista pitanja kao i ona koja su pokrivena Članom 14(2) i 14(3) Rima II.

¹⁹ Član 16 Rima II, koji se odnosi samo na obavezujuće odredbe koje imaju veću snagu zakona suda; Član 9(2) Rim I. Nema pozivanja na obavezujuće odredbe koje imaju veću snagu prava drugih zemalja – Član 9(3) Rim I, međutim ograničen u obimu, verovatno zato što je teško zamisliti koje bi interese druge zemlje mogle da imaju, u oblasti neugovornih obaveza, u primeni drugog prava. Čak iako su stranke izabrale različito pravo, prema Članu 17 u svakom slučaju se moraju uzeti u obzir pravila bezbednosti i ponašanja koja su na snazi u zemlji gde se desio štetan događaj.

²⁰ Prema Rim II, 'izbor će se izraziti ili pokazati uz razumnu sigurnost prema okolnostima slučaja'. Član 3(1) Rim I je drugačije formulisan: 'Izbor će se izričito napraviti ili janso pokazati prema uslovima ugovora ili okolnoasti u slučaju'. Trebalo bi da obe odredbe imaju isto značenje. Zanimljivo je da pitanje da li su stranke zaista postigle sporazum oko izbora prava nije predmet, kao u Rimu I, prava koje bi se primenilo da je sporazum bio validan, već bi trebalo da se reši 'poštujući namere stranka' (preambula, recital 31).

²¹ Član 3(2), Rim I, se odnosi samo na *izmenu* u pravu koje su stranke izabrale: takva izmena 'neće ... negativno uticati na prava trećih strana'. U Rimu II, nema odredbe o mogućnosti izmene izabranog prava: 'Izbor neće narušiti prava trećih strana'. Pretpostavljam da Rim I ne dozvoljava da prava trećih strana budu narušena *ni jednim* sporazumom o izboru prava, i da su prema Rimu II stranke slobodne da izmene svoj sporazum o izboru prava, naravno bez narušavanja prava trećih strana.

Prema Članu 6, neugovorne obaveze koje potiču od nelojalne konkurencije su predmet prava zemlje gde su pogođeni odnosi konkurencije ili kolektivni interesi potrošača (ili je verovatno da će se to desiti). Ukoliko šteta nastane usled ograničenja konkurencije, pravo koje treba da se primeni je pravo zemlje gde je pogođeno tržište (ili je verovatno da će se to desiti). U bilo kojoj od navedeni situacija, primenljivo pravo se ne može zameniti sporazumom izbora prava: Član 6(4). Ovo ograničenje je manje ili više objašnjeno u recitalu 21, gde se kaže da bi 'pravilo o sukobu prava trebalo da štiti konkurenciju, potrošače i opštu javnost i da osigura da tržišna ekonomija pravilno funkcioniše'. Pročitano u saglasju sa pozivanjem na 'odnose konkurencije i kolektivne interese potrošača' u Članu 6(1), ova izjava predlaže da prakse nelojalne konkurencije i restriktivne trgovine više pogađaju javnost od privatnih interesa. Ili, drugačije rečeno, u oblasti nelojalne konkurencije i praksi restriktivne trgovine, interesi viših ciljeva od onih pojedinačnih konkurenata su u pitanju. Na nivou materijalnog prava, ti interesi su obično zaštićeni obavezujućim odredbama,²² koje mogu da se kreću od standarda ponašanja do pravila o određivanju tereta dokazivanja, ili o prirodi i merama štete, itd. Kao što je objašnjeno u §1, što je manje prostora ostavljeno za sporazum stranaka na ovom nivou, to će manje slobode strankama biti dozvoljeno na nivou izbora prava. U tom pogledu, zabrana sporazuma oko izbora prava u Članu 6(4) je prilično opravdana.

Nažalost, postoji nekoliko odredbi u Rimu II koje je teško uskladiti sa ovim pravcem razmišljanja. Ukoliko sloboda izbora stranaka odgovara njihovoj slobodi raspolaganja prema materijalnom pravu, teško je razumeti zbog čega su pisci Rima II izabrali da zabrane sporazume o izboru prava u *svim* slučajevima nelojalne konkurencije, čak i onim u kojima ponašanje branjenika ne pogađa kolektivne interese, a to je situacija pokrivena Članom 6(2), dok sloboda izbora stranaka *nije* ni na koji način zauzdana prema Članu 7. Odredbi o ekološkoj šteti, ili Članu 9 koji pokriva industrijske tužbe. 'Kada čin nelojalne konkurencije pogađa isključivo interese posebnog konkurenta', Član 6(2) zahteva primenu opšteg pravila o sukobu prava koji je određen Članom 4. Ipak, sporazum o izboru prava je i dalje blokiran Članom 6(4). Ukoliko tržišno pravo može biti zamenjeno u ovoj situaciji prema pravu zemlje gde je zajedničko boravište stranaka ili prema pravu druge, tešnje povezane, zemlje, teško je razumeti zbog čega se ne može zameniti pravom koje su imenovalе stranke prema Članu 14.²³ Po mom mišljenju, ovo je greška koja bi trebalo da se ispravi u sledećoj verziji Rima II.

Tom prilikom bi i odnos između autonomije stranaka i prava životne sredine trebalo da se razmotri. Član 7, odredba o pravu primenljivom na ekološku štetu, zahteva primenu prava mesta na kom je došlo do povrede, ili, kao mogućnost žrtve, (što je verovatno pogodnije) prava mesta krivičnog ponašanja. Pošto izgleda da zaštita životne sredine ne bi bila ništa manje javni interes zainteresovane države od zaštite od nelojalne konkurencije ili restriktivnih trgovinskih praksi, ne vidim zbog čega Član 7 ne sadrži i ograničenje izbora *obe* stranke slično kao što je određeno i Članom 6(4). Isto bi se moglo reći i za odredbu koja pokriva industrijske tužbe: Član 9 se odnosi na *lex loci delicti*, prema izuzetku vezanom za zajedničko mesto boravišta Člana 4(2), ali ne isključuje sporazume o izboru prava. Ipak, čini se da industrijske tužbe pogađaju socijalne i ekonomske interese višeg nivoa od onih zainteresovanih strana, što opravdava ograničenje autonomije stranaka slično onom uključenom u Član 6(4).

²² Zakoni čija je namena zaštita trgovine od ograničenja, monopola, nameštanja cena, diskriminacije cena, itd. (zakoni o kartelu) sekvifikuju kao 'obavezujuća pravila sa većom snagom' u okviru značenja Člana 9(1) poslednjeg nacrtu Regulative Rim I, pošto su oni suštinski za 'političku, socijalnu ili ekonomsku organizaciju' zemlje u kojoj su na snazi. Međutim, Rim II daje precedentno pravo samo obavezujućim odredbama države *forum* (Član 16). Kada bi sporazumi o izboru prava bili dozvoljeni prema Članu 6, stranke bi mogle da izbegnu pravila stranih zakona o konkurenciji, bilo da se kvalifikuju kao obavezujuće odredbe koje imaju veću snagu ili ne.

²³ Karl Kreuzer, Tort Liability in General, in: *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and Other Non Contractual Obligations in Europe, The 'Rome II' Proposal* (ed. Alberto Malatesta), Studi e Pubblicazioni della Rivista di Diritto Internazionale Privato e Processuale no. 63, Cedam, Padova, 2006, p. 45-58, at p. 55: 'Kada delo nelojalne konkurencije pogađa isključivo interese pojedinačnog konkurenta, nema razloga da strankama ne bude dozvoljeno da biraju, prema sporazumu, pravo primenljivo na njihov odnos.'

4. Bez slobode izbora u slučajevima vezanim za kršenje prava intelektualne svojine

Obično se pretpostavlja teritorijalna priroda prava intelektualne svojine ne podržava primenu bilo kog drugog prava sem prava zemlje za koju se traži zaštita (*lex loci protectionis*).²⁴ Stoga, Regulativa Rim II ne ostavlja prostora pravu zajedničkog mesta boravka stranaka, niti propisuje pravilan izuzetak od prava. Sporazumi o izbora prava su izričito zabranjeni Članom 8(3). Isključiva vladavina prava *lex loci protectionis* je opravdana deklamacijom 23 pozivanjem na 'univerzalno priznati princip' koji 'bi trebalo da se očuva'. Kreuzer je dao objašnjenje koje više obavezuje: 'Izuzetak od sporazuma o pravu primenljivom na kršenja prava intelektualne svojine je usled činjenice da u ovim slučajevima prava postoje samo na teritorijalnoj osnovi tako da bi stranke mogle nekako da izaberu pravni sistem prema kome ne bi postojalo pravo intelektualne svojine'.²⁵

Međutim, ukoliko se kršenja prava intelektualne svojine uporede sa drugim načinima nanošenja štete imovini drugog lica, teško može da se održi da pravo koje upravlja tom odštetom bi takođe trebalo da bude pravo primenljivo na uzgredna pitanja kao što su postojanje ili stepen imovinskih prava. Ta pitanja pripadaju drugoj kategoriji izbora prava i trebalo bi da se tretiraju u skladu sa tim. Mogao bi da se zauzme sličan pristup u vezi sa pravima intelektualne svojine. Slažem se sa Kreuzerom da bi postojanje i stepen tih prava trebalo da se odmeri prema *lex loci protectionis*. Pitanje da li određeno delo čini kršenje, drugim rečima, pitanje nezakonitosti, se ne može odvojiti od pitanja koja pripadaju postojanju, obimu i trajanju prava intelektualne svojine u pitanju.²⁶ Međutim, ne vidim razlog zašto druga pitanja kao što su: ko bi mogao da se posmatra odgovornim, ograničenja ili podela odgovornosti, ili priroda i mera štete, ne bi mogla da budu predmet drugog prava. U švajcarskom zakonu o privatnom međunarodnom pravu, Član 110(2) dozvoljava strankama da izaberu švajcarski zakon u vezi sa 'potraživanjima koja su rezultat kršenja prava intelektualne svojine', fraza čija je namena da isključi pitanje nezakonitosti iz obima sporazuma izbora prava.²⁷ Dok ja ne bih ograničila mogućnosti stranaka na izbor *lex fori*, može se mnogo toga reći o pristupu po kome bi zakonske posledice kršenja mogle biti predmet bilo zakona zemlje sa kojom su najbliže povezani (*lex domicilii communis*, pravilno pravo, ili pomoćni izbor prava) umesto *lex loci protectionis*, bilo prava koje su stranke izabrale.

5. Sloboda izbora pre ili nakon događaja

Poslednje ograničenje autonomije stranaka o kome bih htela da raspravljam je ono određeno Članom 14(1), u kome se zahteva da se stupa u sporazume o izboru prava između neprofesionalnih stranaka *nakon* samog događaja koji je izazvao nastalu štetu. Slična ograničenja se mogu naći u,

²⁴ Mireille M.M. van Eechoud, *Choice of Law in Copyright and Related Rights, Alternatives to the Lex Protectionis*, Kluwer Law International, The Hague/London/New York, 2003, p. 95 (sa brojnim citatima u fusnoti 263): 'Međutim, prilično je rašireno slaganje da se opšti sukob oko pravila za autorsko pravo (i druge intelektualne svojine) odnosi na pravo zemlje za koju se potražuje zaštita (princip *Shutzland*; *lex protectionis*). Neki izvode ovo pravilo o sukobu iz teritorijalne prirode autorskog prava. Drugi ga izvlače iz načela nacionalnog tretmana kao što je zapisano u Konvenciji Bern i drugim ugovorima, ili shvataju da je *lex protectionis* direktno izražen u Članu 5(2) Konvencije Bern i sličnim klauzulama.' Videti takođe: James J. Fawcett & Paul Torremans, *Intellectual Property and Private International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1998, p. 462 ff.

²⁵ Kreuzer, fusnota iznad 22, str. 55/56.

²⁶ Van Eechoud, fusnota iznad 23, str. 206 ff, str. 229; isto, Overleefde teritorialiteit: grensoverschrijdende auteursrechtenbreuken onder de 'Rome II'-ontwerpverordening, *AMI/Informatierecht* 2005, p. 45-56.

²⁷ *IPRG Kommentar, Kommentar zum Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG) vom 1. Januar 1989* (eds. Anton Heini e.a), Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1993, p. 865 (Frank Vischer): 'Nach dem Wortlaut von Art. 110 Abs. 2 ist die Rechtswahl nur für Ansprüche aus der Verletzung, nicht für die Frage der Verletzung selbst, zugelassen.' Nemački tekst Člana 110(2) se odnosi na 'Ansprüche aus Verletzung von Immaterialgüterrechten', francuski tekst na 'les prétentions consécutives à un acte illicite', italijanski tekst na 'pretese derivanti dalla violazione di diritti immateriali', a svi oni govore da je nezakonitost kao takva odvojeno pitanje.

npr. nemačkim, belgijskim i švajcarskim zakonima o privatnom međunarodnom pravu.²⁸ Činilo bi se da svi oni počivaju na istoj formulaciji, koja je: sprečavanje zloupotrebe sporazuma o izboru suda gde stranke nemaju jednaku moć pregovaranja.²⁹ Bilo da je takav strah od zloupotrebe opravdan ili ne, trebalo bi imati na umu da većina sporazuma o izboru prava, koji pokrivaju očekivanu naknadu, se izvrše u vezi sa ugovornim odnosom između stranaka. Oni, ili barem jedna od njih, žele da se uvere da će se pravo po njihovom izboru primeniti na bilo koji spor koji može da nastane kao rezultat njihovog odnosa, bez obzira na to da li se delo oslanja na ugovor ili naknadu. Čak i kada bi njihov sporazum bio nevažeći prema Članu 14(1), delom, koje počiva na naknadi, će i dalje upravljati pravo po njihovom izboru, pošto je verovatno da će postojati tesna veza između njihovog ugovornog odnosa i naknade u pitanju,³⁰ a to je situacija izričito pomenuta u Članu 4(3). Drugim rečima, čak i kada bi sporazum o izboru prava bio nevažeći jer je sklopljen pre samog događaja koji je izazvao nastalu štetu, bio bi zamenjen pomoćnim izborom (izabranog) *lex contractus*.³¹ Preostali slučajevi, oni u kojima su stranke sklopile sporazume prema pravu primenljivom na buduću naknadu dok *nisu* obavezni već postojećim odnosom, će biti toliko retki da teško da zahtevaju razrađeno razlikovanje između prethodnih i kasnijih sporazuma određenih Članom 14(1)(a) i (b).

Ipak, ovo stanje slabije strane otkriva drugu manu u metodološkom podržavanju regulative. Ako bi neravnopravnost pregovaračke pozicije stranaka trebalo da bude izjednačena odredbom kao što je Član 14(1), koji je izgleda zasnovan na istoj formulaciji kao i onaj koji ističe pravosnažnost izbora klauzula suda u ugovorima osiguranja, ugovorima potrošača i ugovorima o zasnivanju radnog odnosa prema Regulativi Brisel I,³² teško je uvideti zbog čega 'netrgovinskim strankama' ne bi trebalo dati mogućnost da se oslone na kasniji sporazum o izboru prava ukoliko bi to koristilo njihovom slučaju, kao što i Regulativa Brisel I dozvoljava slabijoj strani da se osloni na raniji sporazum o izboru suda.

Na osnovnijem nivou, moglo bi se postaviti pitanje da li bi želja da se zaštiti slabija strana, kao što je izraženo u Članu 14(1), trebalo da se ogleda u pravilima koja se primenjuju u odsustvu sporazuma o izboru prava, što je očigledno glavna uloga Člana 4. U Memorandumu obrazloženja koji prati originalni predlog Komisije, kaže se da pravilo *lex loci damni* odražava 'moderni koncept prava građanske odgovornosti, koji se više ... ne orijentiše ka kažnjavanju dela koja se zasnivaju na prekršajima: danas dominira funkcija naknade'.³³ Ovaj stav se podržava u rečenici 16 peambule: 'Veza sa zemljom gde se desila direktna šteta pogađa pravičnu ravnotežu između interesa osobe za koju se tvrdi da je odgovorna i osobe koja je pretrpela štetu, i takođe odražava moderni pristup građanskoj odgovornosti i razvoju sistema izričite odgovornosti'. Ove izjave sugerišu da se Član 4(1) zasniva na načelu funkcionalne raspodele, prevođenje kompenzatorske funkcije modernog

²⁸ Nemačka: Član 42 EGBGB; Belgija: Član 101 *Wetboek van Internationaal Privaatrecht*; Švajcarska: Član 132 IPRG. U Holandiji, sa druge strane, stranke imaju slobodu da izaberu primenljivo pravo i pre i nakon same naknade: Član 6 *Wet conflictenrecht onrechtmatige daad*.

²⁹ Razlog dat u švajcarskom *Message concernant une loi fédérale sur le droit international privé (loi de DIP) du 10 novembre 1982/Botschaft des Bundesrats zum Bundesgesetz über das internationale Privatrecht (IPR-Gesetz) vom 10. November 1982*, BBl. 1983 I p. 263-519, at no. 284.222: 'Dans le droit délictuel international, on a affaire de plus en plus à des parties qui ne bénéficient pas d'une capacité de négocier égale. Adopter une réglementation trop libérale reviendrait à exposer la partie la plus faible au danger d'être exploitée.'

³⁰ Jan Kropholler, *Internationales Privatrecht einschließlich der Grundbegriffe des Internationalen Zivilverfahrensrechts*, 6. Aufl., Mohr Siebeck, Tübingen 2006, 53 IV 5 at p. 531/532; Kurt Siehr, *Internationales Privatrecht, Deutsches und europäisches Kollisionsrecht für Studium und Praxis*, C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 2001, p. 241.

³¹ U vezi sa njihovom ugovornom obavezom, sloboda izbora stranaka bi takođe mogla da se ograniči. Zaštita slabije strane onda više ne zavisi od Člana 14(1) Rima II, već od, npr. Člana 6(2) ili Člana 8(1) Rima I u ovoj verziji od 29. XI 2007. godine (Član 5(2) i Član 6(1) Rimske Konvencije iz 1980. godine).

³² Članovi 13(1), 17(1) i 21(1), od kojih se svaki od njih pojedinačno odnosi na sklopljene sporazume o izboru suda nakon što je nastao spor.

³³ Memorandum obrazloženja, COM (2003) 427 konačni, na str. 12.

odštetnog prava u povezujući faktor koji se fokusira na *žrtvu* naknade kao stranu koju treba zaštititi. Ovaj predlog podržava pretpostavka da se mesto oštećenja poklapa sa mestom boravka žrtve 'u većini slučajeva'.³⁴

Ipak, teško može da se održi stav da načelo *lex loci damni* odražava kompenzatorsku funkciju modernog odštetnog prava. Statistički, rekla bih da i mesto nastanka štete može da se poklapa sa mestom boravka izvršioca naknade, ukoliko uopšte postoji poklapanje. Funkcionalni pristup bi osigurao da se žrtvama dodeli naknada u skladu sa njihovim pravom, što može biti predmet izuzetka predvidivosti.³⁵ Po mom mišljenju, načelo *lex loci damni* se zasniva na načelu najbliže veze, odražavajući druge ciljeve izbora prava sem postizanja predvidivih i jedinstvenih rezultata. Stoga, postoji metodološka nedoslednost između odredaba u Rimu II koji imaju za cilj da prodube značajne strategije, kao što su zaštita javnih interesa u Članu 6, ili zaštita slabije strane u Članu 14(1), i onih koji ostaju potpuno slepi za rezultat koji postižu uprkos simboličnim napomenama o funkciji modernog odštetnog prava u Memorandumu obrazloženja i preambuli.

6. Zaključak

Praktično unošenje odredbe o sporazumima o izboru prava kod neugovornih obaveza je nesumnjivo ograničeno. Kada se pojave sporovi između stranaka koje nisu obavezane ranije postojećim odnosom, one imaju malo razloga da se slože oko prava koje ne bi donelo korist jednoj od njih. Ipak, Regulativa Rim II ne bi bila potpuna bez odredbe o autonomiji stranke i njenim ograničenjima. Član 14 dozvoljava strankama da izaberu *bilo koje* pravo koje žele, a ne obavezno *lex fori* ili pravo jedne od zemalja sa kojim je slučaj na neki način povezan. Sem ako nisu obe stranke uključene u trgovinske aktivnosti, pravosnažni sporazum se može postići samo *nakon* samog događaja koji je izazvao nastalu štetu, što je ograničenje čiji je cilj zaštita interesa slabije strane. Kolektivni interesi se smatraju da su pogođeni kršenjima nacionalnog prava konkurencije ili prava konkurencije Zajednice, odatle zabrana o sporazumima o izboru prava u Članu 6(4). Slična zabrana se može naći u Članu 8(3). Ne čini se da je pomenuta zabrana izdata usled zabrinutosti za javni interes, već verovatnije, usled prevaziđenog pristupa izboru prava u sporovima vezanim za kršenje prava intelektualne svojine.

Proučavajući različite nacрте i finalnu verziju Regulative Rim II, teško se može oteti utisku da je zasnovan na prilično neusaglašenim razmatranjima izbora prava, varirajući od potrebe za jedinstvenošću, predvidivošću i pravnom sigurnošću do 'funkcije modernog odštetnog prava, zaštite 'javnih interesa', i brige za 'slabije stranke'. Ali čak iako metodološki eklekticizam jeste karakteristika savremenog izbora prava, zahteva se konzistentnost prilikom procene cilja izbora prava koji treba da se postigne u određenoj oblasti, i u izboru tehnike izbora prava koja najviše odgovara da se to postigne. Stoga, ukoliko kolektivni interesi zahtevaju zabranu sporazuma o izboru prava, autonomija stranaka bi trebalo da bude izostavljena u svim oblastima u kojima su takvi interesi u pitanju. Ukoliko se smatra da je isključivanje sporazuma *ex ante* opravdano interesima slabije strane, izuzetak bi trebalo da se napravi za slučajeve u kojima slabija strana želi da se osloni na takav sporazum. I, uopšteno, ukoliko je rečeno da će glavno pravilo u Rimu II biti podržano 'kompenzatorskom funkcijom modernog odštetnog prava', ne bi trebalo da 'pogodi pravičnu ravnotežu između interesa osobe za koje se tvrdi da je odgovorna i osobe koja je pretrpela štetu', kako se kaže u rečenici 16; umesto toga bi trebalo da se fokusira na osobu koja treba da dobije naknadu. Po meni, ove nedoslednosti ilustruju opšti nedostatak svesti o temelju modernog evropskog prava o sukobu zakonodavstva između onih koji su uključeni u izradu instrumenata

³⁴ Isto, na str. 11: 'U većini slučajeva [*lex loci damni*] odgovara pravu zemlje boravka stranke'.

³⁵ Odredba o odgovornosti proizvođača, dozvoljavajući izuzetak ukoliko osoba za koju se tvrdi da je odgovorna ne bi mogla da predvidi da bi njegov proizvod bio označen u jednoj od zemalja nabrojanih u Članu 5(1). U svojoj prvobitnoj verziji, Član 5 se samo pozivao na pravo mesta boravka žrtve, što je jasan primer funkcionalne raspodele. Sadašnja verzija se zasniva na 'stepenastom sistemu povezanih faktora, zajedno sa klauzulom o predvidivosti' (rečenica 20).

prava o sukobu zakonodavstva EU. Budući optimista, verujem da će njihovo razumevanje metodologije u izboru prava biti unapređeno pre nego što dođe do revizije Regulative Rim II.

KONVENCIJA
UJEDINJENIH NARODA O UGOVORIMA
O MEĐUNARODNOJ PRODAJI ROBE

Države članice ove Konvencije,

imajući na umu opće ciljeve navedene u rezolucijama o uspostavljanju novoga međunarodnog ekonomskog poretka što ih je Generalna skupština usvojila na svojem šestom specijalnom zasjedanju,

smatrajući da je razvoj međunarodne trgovine na osnovama jednakosti i uzajamne koristi važan element unaprijeđenja prijateljskih odnosa između država,

ocjenjujući da bi se usvajanjem jednakih pravila, koja bi se primjenjivala na ugovore o međunarodnoj prodaji robe i kojima bi se uzeli u obzir različiti društveni, privredni i pravni sistemi, pridonijelo otklanjanju pravnih prepreka u međunarodnoj trgovini i unaprijeđenju razvoja međunarodne trgovine,

složile su se o ovome:

DIO I.

PODRUČJE PRIMJENE I OPĆE ODREDBE

GLAVA I.

PODRUČJE PRIMJENE

Članak 1.

(1) Ova se Konvencija primjenjuje na ugovore o prodaji robe, sklopljene između strana koje imaju svoja sjedišta na teritorijima različitih država:

(a) kad su te države države ugovornice; ili

(b) kad pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primjenu prava jedne države ugovornice.

(2) Činjenica da ugovorne strane imaju svoja sjedišta u raznim državama neće se uzeti u obzir kad god to ne proistječe iz ugovora ili prijašnjeg poslovanja između strana ili iz obavijesti što su ih one dale bilo u koje vrijeme prije ili za vrijeme sklapanja ugovora.

(3) Ni državljanstvo ugovornih strana kao ni građanski ili trgovački karakter ugovornih strana ili ugovora ne uzimaju se u obzir pri primjeni ove Konvencije.

Članak 2.

Ova se Konvencija ne primjenjuje na prodaju:

(a) robe kupljene za osobnu ili obiteljsku upotrebu ili za potrebe domaćinstva, osim ako prodavatelj bilo u koje vrijeme prije ili u trenutku sklapanja ugovora nije znao niti je mogao znati da se roba kupuje za takvu upotrebu;

(b) na javnoj dražbi;

(c) u slučaju zapljene ili nekog drugog postupka sudskih vlasti;

- (d) vrijednosnih papira i novca;
- (e) brodova, glisera na zračni jastuk i zrakoplova;
- (f) električne energije.

Članak 3.

(1) Ugovorima o prodaji smatraju se i ugovori o isporuci robe koja se treba izraditi ili proizvesti, osim ako je strana koja je robu naručila preuzela obvezu da isporuči bitan dio materijala potrebnog za tu izradu ili proizvodnju.

(2) Ova se Konvencija ne primjenjuje na ugovore u kojima se pretežni dio obveza strane koja isporučuje robu sastoji u obavljanju nekog rada ili pružanja nekih usluga.

Članak 4.

Ovom se Konvencijom regulira samo sklapanje ugovora o prodaji te prava i obveze prodavatelja i kupca koje proistječu iz takva ugovora. Posebno, osim ako ovom Konvencijom nije izričito drugačije predviđeno, ona se ne odnosi na:

- (a) pravovaljanost ugovora, bilo koju od njegovih odredaba ili običaja;
- (b) učinak što bi ga ugovor mogao imati na vlasništvo prodane robe.

Članak 5.

Ova se Konvencija ne primjenjuje na odgovornost prodavatelja za smrt ili tjelesne ozljede koje bi roba uzrokovala bilo kojoj osobi.

Članak 6.

Strane mogu isključiti primjenu ove Konvencije ili, pod rezervom odredaba članka 12., odstupiti bilo od koje od njezinih odredaba ili izmijeniti njihov učinak.

GLAVA II.

OPĆE ODREDBE

Članak 7.

(1) Pri tumačenju ove Konvencije vodit će se računa o njezinu međunarodnom karakteru i potrebi da se unaprijedi jednakost njezine primjene i poštovanje savjesnosti u međunarodnoj trgovini.

(2) Pitanja koja se tiču materije uređene ovom Konvencijom, a nisu izričito riješena u njoj, rješavat će se prema općim načelima na kojima se ona temelji ili, bez tih načela, prema pravu mjerodavnom na osnovi pravila međunarodnog privatnog prava.

Članak 8.

(1) Prema ovoj Konvenciji, izjave i druga ponašanja jedne strane tumačit će se u skladu s njezinom namjerom kada je druga strana znala tu namjeru ili joj ta namjera nije mogla biti nepoznata.

(2) Ako se prethodni stavak ne može primijeniti, izjave i druga ponašanja jedne strane tumačit će se onako kako bi ih razumna osoba istih svojstava kao druga strana shvatila u istim okolnostima.

(3) Pri utvrđivanju namjere jedne strane ili shvaćanja što bi ga imala razumna osoba, vodit će se računa o svim važnim okolnostima slučaja, uključujući njihove pregovore, praksu koju su strane međusobno uspostavile, običaje i svako kasnije ponašanje strana.

Članak 9.

(1) Strane su vezane običajima s kojima su se složile te praksom uspostavljenom među njima.

(2) Ako nije drugačije dogovoreno, smatra se da su strane prešutno podvrgle svoj ugovor ili njegovo sklapanje običaju koji im je bio poznat ili morao biti poznat te koji je široko poznat u međunarodnoj trgovini i redovno ga poštuju ugovorne strane u ugovorima iste vrste u dotičnoj struci.

Članak 10.

Prema ovoj Konvenciji:

(a) ako jedna strana ima više sjedišta, uzima se u obzir sjedište koje ima najčvršću vezu s ugovorom i njegovim izvršenjem, imajući na umu okolnosti koje su bile poznate stranama ili koje su strane imale na umu bilo u koje vrijeme prije ili u trenutku sklapanja ugovora;

(b) ako jedna strana nema sjedište, uzet će se u obzir njezino redovno boravište.

Članak 11.

Ugovor o prodaji ne mora se sklopiti niti potvrditi pismeno niti je podvrgnut bilo kojim drugim zahtjevima što se tiče oblika. On se može dokazivati bilo na koji način, uključujući svjedoke.

Članak 12.

Bilo koja odredba članka 11., članka 29. ili Dijela II. ove Konvencije kojom se dopušta da se ugovor o prodaji sklopi, izmijeni ili sporazumno raskine, ili ponuda, prihvatanje ili druga indikacija o namjeri učine na neki drugi način a ne pismeno, neće se primijeniti u slučaju kad bilo koja strana ima svoje sjedište u državi ugovornici koja je dala izjavu na temelju članka 96. ove Konvencije. Strane ne mogu odstupati od ovog članka ili izmijeniti njegov učinak.

Članak 13.

Prema ovoj Konvenciji, izraz “pismeno” obuhvaća telegram i teleks.

DIO II.

SKLAPANJE UGOVORA

Članak 14.

(1) Prijedlog za sklapanje ugovora upućen jednoj osobi ili više određenih osoba znači ponudu ako je dovoljno određen i ako ukazuje na namjeru ponuditelja da se obveže u slučaju prihvatanja.

Prijedlog je dovoljno određen ako označava robu i izričito ili prešutno utvrđuje količinu i cijenu ili sadrži elemente za njihovo utvrđivanje.

(2) Prijedlog upućen neodređenom broju osoba smatrat će se samo kao poziv da se učine ponude, osim ako osoba koja to predlaže jasno ne ukaže na suprotno.

Članak 15.

(1) Ponuda proizvodi učinak od trenutka kad stigne ponuđenome.

(2) Ponuda, čak i kad je neopoziva, može se povući ako je povlačenje stiglo ponuđenome prije ili u isto vrijeme kad i ponuda.

Članak 16.

(1) Sve dok se ugovor ne sklopi ponuda se može opozvati, ako opoziv stigne ponuđenome prije nego što je on poslao svoj prihvrat.

(2) Ponuda se, međutim, ne može opozvati:

(a) ako je u njoj naznačeno, bilo time što je određen rok za prihvatanje ili na drugi način, da je neopoziva;

(b) ako je ponuđeni razumno vjerovao da je ponuda neopoziva i ponašao se u skladu s tim.

Članak 17.

Ponuda, čak i kad je neopoziva, prestaje važiti kad izjava o njezinu odbijanju stigne ponuditelju.

Članak 18.

(1) Izjava ili drugo ponašanje ponuđenog koje ukazuje na suglasnost s ponudom smatra se prihvatanjem. Šutnja ili nečinjenje, sami po sebi, ne znače prihvatanje.

(2) Prihvatanje ponude proizvodi učinak od trenutka kad izjava o suglasnosti stigne ponuditelju. Prihvatanje će biti bez učinka ako izjava o suglasnosti ne stigne ponuditelju u roku što ga je on odredio ili, ako nije odredio rok, u razumnom roku, vodeći računa o okolnostima posla i brzini sredstava komunikacije kojim se koristio ponuditelj. Usmena ponuda mora biti prihvaćena odmah, osim ako okolnosti ne ukazuju na suprotno.

(3) Međutim, ako na temelju ponude, prakse koju su strane između sebe uspostavile ili običaja, prihvatanje ponuđenog može biti izraženo obavljanjem neke radnje, kao što je ona koja se odnosi na odašiljanje robe ili plaćanje cijene, bez obavijesti ponuditelja, prihvatanje proizvodi učinak u trenutku kad je radnja obavljena uz uvjet da je ona izvršena u rokovima predviđenima u prethodnom stavku.

Članak 19.

(1) Odgovor na ponudu koji ukazuje na prihvatanje, a sadrži dodatke, ograničenja ili druge izmjene, jest odbijanje ponude i predstavlja obratnu ponudu.

(2) Međutim, odgovor na ponudu koji ukazuje na prihvatanje ali koji sadrži dopunske ili različite uvjete, koji bitno ne mijenjaju uvjete ponude, predstavlja prihvatanje, osim ako ponuditelj bez neopravdane odgode ne stavi prigovor na razlike usmeno ili ne pošalje obavijest u tom smislu. Ako on tako ne postupi, ugovor je sklopljen prema sadržaju ponude s izmjenama koje se nalaze u prihvaćaju.

(3) Dopunski ili različiti uvjeti koji se odnose, među ostalim, na cijenu, plaćanje, kvalitetu i količinu robe, mjesto i vrijeme isporuke, opseg odgovornosti jedne ugovorne strane prema drugoj ili na rješavanje sporova smatrat će se da bitno mijenjaju uvjete ponude.

Članak 20.

(1) Rok za prihvatanje, što ga je odredio ponuditelj u telegramu ili pismu, počinje teći od trenutka kad je telegram predan za odašiljanje ili od datuma koji nosi pismo ili, u nedostatku datuma na pismu, od datuma koji se nalazi na kuverti. Rok za prihvatanje što ga je odredio ponuditelj telefonom, teleksom ili drugim neposrednim sredstvima priopćavanja počinje teći kad ponuda stigne ponuđenome.

(2) Službeni praznici i neradni dani koji padaju u vrijeme određeno za prihvatanje uračunavaju se u to vrijeme. Međutim, ako se obavijest o prihvatanju ne može uručiti na adresu ponuditelja posljednjeg dana roka zbog službenog praznika ili neradnog dana u mjestu ponuditelja, rok se produžuje do prvog slijedećeg radnog dana.

Članak 21.

(1) Prihvaćanje izvršeno sa zakašnjenjem ipak proizvodi učinak prihvaćanja ako ponuditelj bez odgode o tome usmeno obavijesti ponuđenog ili mu pošalje pismenu obavijest u tom smislu.

(2) Ako se iz pisma ili drugog pismenog dokumenta koji sadrži zakašnjelo prihvaćanje vidi da je ono bilo poslano u takvim okolnostima da bi stiglo ponuditelju na vrijeme da je njegov prijenos bio redovan, zakašnjelo prihvaćanje proizvest će učinak prihvaćanja, osim ako ponuditelj bez odgode obavijesti ponuđenog da smatra da se ponuda ugasila ili mu u tom smislu pošalje obavijest.

Članak 22.

Prihvaćanje se može povući ako povlačenje stigne ponuditelju prije ili u trenutku kad bi prihvaćanje proizvelo učinak.

Članak 23.

Ugovor o prodaji je sklopljen u trenutku prihvaćanja ponude u skladu s odredbama ove Konvencije.

Članak 24.

U smislu ovog dijela Konvencije ponuda, izjava o prihvaćanju ili bilo koje drugo izražavanje namjere “stiglo” je primaocu ako mu je priopćena usmeno ili je na drugi način uručena njemu osobno ili predana njegovu sjedištu ili na njegovu poštansku adresu ili, ako nema sjedišta odnosno poštansku adresu, u njegovom redovnom boravištu.

DIO III.

PRODAJA ROBE

GLAVA I.

OPĆE ODREDBE

Članak 25.

Povreda ugovora koju učini jedna strana smatrat će se bitnom ako se njome uzrokuje takva šteta drugoj strani da je bitno lišava onog što je opravdano očekivala od ugovora, osim ako takvu posljedicu nije predvidjela strana koja čini povredu niti bi je predvidjela razumna osoba istih svojstava u istim okolnostima.

Članak 26.

Izjava o raskidu ugovora ima učinak jedino ako je o njoj obaviještena druga strana.

Članak 27.

Osim ako je izričito drugačije predviđeno u ovom dijelu Konvencije, kad je jedna strana neku obavijest, zahtjev ili drugo priopćenje dala ili učinila u skladu s ovim dijelom i na način koji se smatra odgovorajućim u danim okolnostima, zakašnjenje ili pogreška u prijenosu priopćenja ili činjenica da priopćenje nije stiglo ne lišava tu stranu prava da se na to priopćenje poziva.

Članak 28.

Ako, u skladu s odredbama ove Konvencije, jedna strana ima pravo zahtijevati izvršenje neke obveze od druge strane, sud nije dužan donijeti presudu o izvršenju u naturi osim ako bi to učinio prema pravilima svojeg vlastitog prava za slične ugovore o prodaji na koje se ova Konvencija odnosi.

Članak 29.

1. Ugovor se može izmijeniti ili raskinuti običnim sporazumom stranaka.

(2) Pismeni ugovor koji sadrži odredbu kojom se predviđa da svaka izmjena ili raskid moraju biti učinjeni u pismenom obliku ne može biti drugačije izmijenjen ili sporazumno raskinut. Ipak, ugovorna strana može zbog svojeg ponašanja izgubiti pravo pozivati se na takvu odredbu, ako se druga strana oslonila na takvo ponašanje.

GLAVA II.

PRODAVATELJEVE OBVEZE

Članak 30.

Prodavatelj je dužan, na način predviđen ugovorom i ovom Konvencijom, isporučiti robu, predati dokumente koji se na robu odnose i prenijeti vlasništvo na robu.

O d s j e k I .

Isporučka robe i predaja dokumenata

Članak 31.

Ako prodavatelj nije dužan isporučiti robu u nekom drugom određenom mjestu, njegova se obveza isporuke sastoji:

- (a) ako prema ugovoru o prodaji robu treba prevesti – u predaji robe prvom prijevozniku radi dostave kupcu;
- (b) ako su u slučajevima na koje se prethodna točka ne odnosi predmet ugovora individualno određene stvari, ili stvari određene po rodu koje treba izdvojiti iz određene mase ili ih treba proizvesti ili izraditi, a u vrijeme sklapanja ugovora strane su znale da je roba u određenom mjestu ili je treba izraditi ili proizvesti u određenom mjestu – u stavljanju robe na raspolaganje u tom mjestu;
- (c) u svim drugim slučajevima – u stavljanju robe na raspolaganje kupcu u mjestu u kojem je prodavatelj u trenutku sklapanja ugovora imao svoje sjedište.

Članak 32.

- (1) Ako prodavatelj, u skladu s ugovorom ili ovom Konvencijom, preda robu prijevozniku, a roba nije jasno identificirana kao roba namijenjena za izvršenje ugovora obilježavanjem na njoj, u dokumentima za prijevoz ili na drugi način, prodavatelj je dužan kupcu poslati obavijest o otpremi kojom se pobliže određuje roba.
- (2) Ako je prodavatelj dužan pobrinuti se za prijevoz robe, mora sklopiti sve ugovore koji su potrebni za prijevoz robe do određenog mjesta prijevoznim sredstvima koja su u danim okolnostima odgovarajuća i uz uvjete koji su uobičajeni za tu vrstu prijevoza.
- (3) Ako prodavatelj nije dužan robu u prijevozu osigurati, obavezan je kupcu na njegov zahtjev dostaviti sve raspoložive podatke koji su mu potrebni da bi mogao robu osigurati.

Članak 33.

Prodavatelj je dužan robu isporučiti:

- a. ako je datum određen ili se može odrediti na temelju ugovora, tog datuma;
- b. ako je razdoblje određeno ili se može odrediti na temelju

ugovora, bilo u koje vrijeme u

okviru tog razdoblja, osim ako okolnosti ne ukazuju na to da je kupac bio ovlašten odrediti datum; ili

(c) u svakom drugom slučaju, u razumnom roku nakon sklapanja ugovora.

Članak 34.

Ako je prodavatelj dužan predati dokumente koji se odnose na robu, mora ih predati u vrijeme, na mjestu i obliku koji su predviđeni ugovorom. Ako preda dokumente prije tog roka prodavatelj može, sve do tog roka, popraviti svaki nedostatak usklađenosti u dokumentima, uz uvjet da to njegovo pravo ne uzrokuje kupcu ni nerazumne nepogodnosti ni nerazumne troškove. Kupac, međutim, zadržava pravo da zahtijeva naknadu štete predviđenu ovom Konvencijom.

O d s j e k I I .

Usklađenost robe i prava ili potraživanja trećih osoba

Članak 35.

(1) Prodavatelj je dužan isporučiti robu u količini, kvaliteti i vrsti kako je to predviđeno ugovorom te pakiranu ili zaštićenu na način predviđen ugovorom.

(2) Osim ako su se strane drugačije sporazumjele, smatra se da roba nije u skladu s ugovorom ako:

a. nije prikladna u svrhe u koje se roba iste vrste uobičajeno upotrebljava;

(b) nije prikladna u osobitu svrhu koja je prodavatelju izričito ili prešutno stavljena do znanja u vrijeme sklapanja ugovora, osim kad okolnosti ukazuju na to da se kupac nije oslonio niti je bilo razumno osloniti se na stručnost i prosuđivanje prodavatelja;

(c) nema kvalitete robe koje je prodavatelj kupcu predočio u obliku uzorka ili modela;

(d) nije pakirana ili zaštićena na način uobičajen za takvu robu ili, ako takav način ne postoji, na način koji je odgovarajući da sačuva i zaštititi robu.

(3) Prodavatelj neće odgovarati na temelju točke (a) do (d) prethodnog stavka za bilo kakvu neusklađenost robe ako je u vrijeme sklapanja ugovora kupac znao za tu neusklađenost ili mu ona nije mogla biti nepoznata.

Članak 36.

(1) Prodavatelj odgovara u skladu s ugovorom i ovom Konvencijom za svaki nedostatak usklađenosti koji je postojao u trenutku prelaska rizika na kupca, čak i ako je nedostatak usklađenosti postao očit kasnije.

(2) Prodavatelj je također odgovoran za svaki nedostatak usklađenosti koji se pojavio poslije trenutka utvrđenog u prethodnom stavku, a može se pripisati povredi bilo koje njegove obveze, uključujući povredu garancije o tome da će za neko vrijeme roba ostati prikladna u njezinu redovnu i posebnu svrhu ili da će zadržati određena svojstva ili karakteristike.

Članak 37.

Ako preda robu prije proteka roka za isporuku, prodavatelj može, do datuma određenog za isporuku, isporučiti dio ili količinu koji nedostaju ili zamijeniti neusklađenu robu novom usklađenom robom ili otkloniti nedostatak usklađenosti isporučene robe, uz uvjet da to njegovo pravo ne uzrokuje kupcu ni nerazumne nepogodnosti ni nerazumne troškove. Kupac, međutim, zadržava pravo zahtijevati naknadu štete predviđenu ovom Konvencijom.

Članak 38.

(1) Kupac je dužan pregledati robu ili je dati na pregled u što je moguće kraćem roku ovisno o okolnostima.

(2) Ako se ugovorom predviđa prijevoz robe, pregled se može odgoditi do stizanja robe u odredišno mjesto.

(3) Ako je kupac u toku prijevoza robe promijenio smjer ili je dalje otpremio, a da pri tom nije postojala razumna mogućnost da se pregleda, i ako je prodavatelju u trenutku sklapanja ugovora bila poznata ili mu je morala biti poznata mogućnost te izmjene smjera ili daljnje otpreme, pregled robe može se odgoditi do prispjeća robe u novo odredišno mjesto.

Članak 39.

(1) Kupac gubi pravo pozivati se na nedostatak usklađenosti robe ako o tome nije prodavatelju poslao obavijest u kojoj je naveo narav nedostatka, u razumnom roku od trenutka kada ga je otkrio ili morao otkriti.

(2) Kupac u svakom slučaju gubi pravo pozvati se na nedostatak usklađenosti robe ako o njemu nije obavijestio prodavatelja najkasnije u roku od dvije godine računajući od dana stvarne predaje robe kupcu, osim kad taj rok nije u skladu s rokom o ugovornoj garanciji.

Članak 40.

Prodavatelj nema pravo koristiti se odredbama članka 38. i 40. kad se nedostatak usklađenosti odnosi na činjenice koje su mu bile poznate ili mu nisu mogle biti nepoznate, a on ih nije otkrio kupcu.

Članak 41.

Prodavatelj je dužan isporučiti robu slobodnu od prava ili potraživanja treće osobe, osim ako se kupac složi primiti robu uz te uvjete. Međutim, ako se takvo pravo ili potraživanje temelji na industrijskom ili drugom intelektualnom vlasništvu, ta se obveza prodavatelja regulira člankom 42.

Članak 42.

(1) Prodavatelj je dužan isporučiti robu slobodnu od svakog prava ili potraživanja treće osobe, koji se temelje na industrijskom ili drugom intelektualnom vlasništvu, a bili su mu u trenutku sklapanja ugovora poznati li mu nisu mogli biti nepoznati, uz uvjet da se pravo ili potraživanje temelji na industrijskom ili drugom intelektualnom vlasništvu:

(a) po pravu države u kojoj će se roba dalje prodavati ili na drugi način upotrebljavati, ako su strane u vrijeme sklapanja ugovora imale na umu da će se roba dalje prodavati ili na drugi način upotrebljavati u toj državi; ili

(b) u svakom drugom slučaju, po pravu države u kojoj kupac ima svoje sjedište.

(2) Obveza prodavatelja na temelju prethodnog stavka ne odnosi se na slučajeve u kojima:

(a) u trenutku sklapanja ugovora kupac je znao ili mu nije moglo biti nepoznato postojanje takva prava ili potraživanja; ili

(b) takvo pravo ili potraživanja jesu posljedica prodavateljevog postupanja po tehničkim planovima, crtežima, formulama ili drugim sličnim specifikacijama koje mu je dostavio kupac.

Članak 43.

(1) Kupac gubi pravo koristiti se odredbama članka 41. ili članka 42. ako o pravu ili potraživanju treće osobe ne dostavi prodavatelju obavijest u kojoj je naveo njihovu narav u razumnom roku pošto je saznao ili morao saznati za postojanje takva prava ili potraživanja;

(2) Prodavatelj nema pravo koristiti se odredbama prethodnog stavka ako je znao za pravo ili potraživanje treće osobe i njihovu narav.

Članak 44.

Bez obzira na odredbe stavka 1. članka 39. te stavka 1. članka 43., kupac može sniziti cijenu u skladu s člankom 50. ili zahtijevati naknadu štete, osim za izgubljenju dobit, ako ima razumno opravdanje što nije poslao traženu obavijest.

O d s j e k I I I .

Sredstva kojima raspolaže kupac ako prodavatelj povrijedi ugovor

Članak 45.

(1) Ako prodavatelj ne izvrši bilo koju svoju obvezu koju ima na temelju ugovora ili ove Konvencije, kupac može:

(a) koristiti se pravima predviđenima u člancima 46. do 52.;

(b) zahtijevati naknadu štete predviđenu člancima 74. do 77.

(2) Kupcu nije uskraćeno pravo zahtijevati naknadu štete i ako se poslužio drugim sredstvom.

(3) Ako se kupac koristi sredstvom predviđenim za povredu ugovora, sud ili arbitražna ne mogu odobriti prodavatelju produženje roka.

Članak 46.

(1) Kupac može zahtijevati od prodavatelja izvršenje njegovih obveza ako se ne koristi nekim sredstvom koje bi bilo suprotno takvom zahtjevu.

(2) Ako roba nije usklađena s ugovorom, kupac ima pravo zahtijevati isporuku druge robe kao zamjenu samo ako je nedostatak usklađenosti bitna povreda ugovora, a zahtjev za zamjenu je učinjen bilo istovremeno s obaviješću danom na temelju članka 39. ili u razumnom roku nakon te obavijesti.

(3) Ako roba nije usklađena s ugovorom, kupac može zahtijevati od prodavatelja da otkloni nedostatak popravkom osim ako bi to bilo nerazumno uzimajući u obzir sve okolnosti. Zahtjev za popravkom mora se učiniti bilo istovremeno s obaviješću danom na temelju članka 39. ili u razumnom roku nakon te obavijesti.

Članak 47.

(1) Kupac može odrediti prodavatelju dodatni rok razumne dužine za izvršenje njegovih obveza.

(2) Osim ako kupac primi obavijest od prodavatelja da on neće izvršiti svoje obveze do proteka tog roka, kupac se ne može u tom roku koristiti bilo kojim sredstvom predviđenim za povredu ugovora. Kupac, međutim, ne gubi zbog toga pravo da zbog zakašnjenja prodavatelja zahtijeva naknadu štete.

Članak 48.

(1) Ako to nije u suprotnosti s člankom 49., prodavatelj može, čak i nakon proteka roka za isporuku, na svoj trošak otkloniti svako neizvršenje svojih obveza ako je u stanju to učiniti bez nerazumne odgode i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti ili neizvjesnosti da će mu prodavatelj nadoknaditi troškove što ih je u vezi s tim imao. U svakom slučaju, kupac zadržava pravo zahtijevati naknadu štete u skladu s ovom Konvencijom.

(2) Ako prodavatelj zahtijeva od kupca da se izjasni da li prihvaća izvršenje ugovora, a kupac mu ne odgovori u razumnom roku, prodavatelj može izvršiti ugovor u roku koji je naveden u njegovu zahtjevu. Kupac nema pravo do proteka tog roka koristiti se bilo kojim sredstvom koje ne bi bilo u skladu s izvršenjem od strane prodavatelja.

(3) Smatra se da obavijest prodavatelja o tome da će izvršiti ugovor u određenom roku sadrži i zahtjev prethodnog stavka da mu kupac priopći svoju odluku.

(4) zahtjev ili obavijest prodavatelja na temelju stavka 2. ili 3. ovog članka proizvodi učinak samo ako ga je kupac primio.

Članak 49.

(1) Kupac može izjaviti da raskida ugovor:

(a) ako je neizvršenje bilo koje obveze koju prodavatelj ima na temelju ugovora ili ove Konvencije bitna povreda ugovora; ili

(b) u slučaju neisporuke, ako prodavatelj nije isporučio robu u dodatnom roku koji mu je kupac odredio na temelju stavka 1. članka 47. ili je izjavio da je neće isporučiti u tako određenom roku.

(2) Međutim, u slučajevima kad je prodavatelj isporučio robu, kupac gubi pravo raskinuti ugovor ako to nije učinio:

(a) prema zakašnjeloj isporuci, u razumnom roku, računajući od trenutka kad je saznao da je isporuka izvršena;

(b) prema bilo kojoj drugoj povredi, osim zakašnjele isporuke, u razumnom roku:

(i) nakon što je saznao ili morao saznati za povredu;

(ii) nakon proteka svakog dodatnog roka što ga je kupac odredio u skladu sa stavkom 1. članka 47. ili nakon što je prodavatelj izjavio da neće izvršiti svoje obveze u ovom dodatnom roku; ili

(iii) nakon proteka svakog dodatnog roka što ga je odredio prodavatelj u skladu sa stavkom 2. članka 48. ili nakon što je kupac izjavio da neće prihvatiti izvršenje.

Članak 50.

Ako roba nije usklađena s ugovorom, kupac može, bez obzira da li je cijena već plaćena ili nije, sniziti cijenu razmjerno razlici između vrijednosti stvarno isporučene robe u vrijeme isporuke prema vrijednosti koju bi u to vrijeme imala roba usklađena s ugovorom. Međutim, ako prodavatelj otkloni bilo koje neizvršenje svojih obveze u skladu s člankom 37. ili člankom 38. ili ako kupac odbije primiti isporuku od prodavatelja u skladu s tim člancima, kupac ne može sniziti cijenu.

Članak 51.

(1) Ako prodavatelj isporuči samo jedan dio robe ili kad je samo jedan dio robe usklađen s ugovorom, članci 46. do 50. primijenit će se u pogledu dijela koji nedostaje ili koji nije u skladu s ugovorom.

(2) Kupac može izjaviti da raskida cijeli ugovor samo ako djelomično neizvršenje ili nedostatak usklađenosti predstavlja bitnu povredu ugovora.

Članak 52.

(1) Ako prodavatelj isporuči robu prije datuma određenog za isporuku, kupac može primiti ili odbiti isporuku.

(2) Ako prodavatelj isporuči količinu robe veću od one koja je predviđena ugovorom, kupac može primiti ili odbiti isporuku količine koja premašuje ugovorenu količinu. Ako kupac primi cijeli višak ili jedan njegov dio iznad ugovorene količine, dužan ga je platiti po ugovorenoj cijeni.

GLAVA III.

KUPČEVE OBVEZE

Članak 53.

Kupac se obvezuje isplatiti cijenu i preuzeti isporuku robe onako kako je predviđeno ugovorom i ovom Konvencijom.

O d s j e k I .

Isplata cijene

Članak 54.

Kupčeva obveza da isplati cijenu razumijeva poduzimanje mjera i udovoljavanje formalnostima predviđenima ugovorom ili odgovarajućim zakonima i propisima da bi se omogućilo plaćanje.

Članak 55.

Kad je ugovor valjano sklopljen a cijena za prodaju robe nije u ugovoru ni izričito ni prešutno određena niti u njemu ima odredaba na temelju kojih bi se mogla utvrditi, smatrat će se, ako nije suprotno navedeno, da su strane prešutno pristale na cijenu koje se u trenutku sklapanja ugovora redovno naplaćivala u dotičnoj struci za takvu robu prodanu pod sličnim okolnostima.

Članak 56.

Ako je cijena utvrđena prema težini robe, za određivanje cijene u slučaju sumnje uzima se neto težina.

Članak 57.

(1) Ako kupac nije preuzeo obvezu platiti cijenu bilo u kojem drugom određenom mjestu, dužan je tu cijenu platiti prodavatelju:

(a) u sjedištu prodavatelja; ili

(b) ako se isplata mora izvršiti uz predaju robe ili dokumenata, u mjestu te predaje.

(2) Prodavatelj snosi svako povećanje troškova u vezi s plaćanjem koje je nastalo zbog promjene njegova sjedišta nakon sklapanja ugovora.

Članak 58.

- (1) Ako kupac nije preuzeo obvezu platiti cijenu bilo u koje drugo određeno vrijeme, dužan je platiti tu cijenu kad prodavatelj, u skladu s ugovorom i ovom Konvencijom stavi kupcu na raspolaganje bilo robu bilo dokumente na temelju kojih se robom može raspolagati. Prodavatelj može uvjetovati predaju robe ili dokumenata takvim plaćanjem cijene.
- (2) Ako je ugovorom predviđen prijevoz robe, prodavatelj može otpremiti robu uz uvjet da roba ili dokumenti na temelju kojih se robom može raspolagati neće biti predani kupcu dok ne isplati cijenu.
- (3) Kupac nije dužan isplatiti cijenu prije nego što je imao mogućnosti robu pregledati, osim ako način isporuke ili plaćanje s kojim su se strane suglasile isključuje takvu mogućnost.

Članak 59.

Kupac je dužan isplatiti cijenu onog dana koji je određen ugovorom ili koji se može utvrditi na temelju ugovora ili ove Konvencije, bez potrebe da prodavatelj postavi neki zahtjev ili učini neke druge formalnosti.

O d s j e k I I .

Preuzimanje isporuke

Članak 60.

Kupčeva obveza preuzimanja isporuke sastoji se:

- (a) u obavljanju svih radnji koje se razumno od njega očekuju da bi omogućio prodavatelju izvršiti isporuku; i
- (b) u preuzimanju robe.

O d s j e k I I I .

Sredstva kojima raspolaže prodavatelj ako kupac povrijedi ugovor

Članak 61.

- (1) Ako kupac ne izvrši bilo koju od svojih obveza koju ima na temelju ugovora ili ove Konvencije, prodavatelj može:
- (a) koristiti se pravima predviđenima u člancima 62. do 65.;

(b) zahtijevati naknadu štete predviđenu u člancima 74. do 77.

(2) Prodavatelj ne gubi pravo zahtijevati naknadu štete time što se koristi svojim pravima u pogledu drugih sredstava.

(3) Kad se prodavatelj koristi sredstvom koje je predviđeno za povredu ugovora, sud ili arbitraža ne može odobriti kupcu produženje roka.

Članak 62.

Prodavatelj može zahtijevati od kupca da plati cijenu, preuzme isporuku ili da izvrši druge svoje obveze, ako se prodavatelj ne opredijeli za sredstvo koje je suprotno ovakvim zahtjevima.

Članak 63.

(1) Prodavatelj može odrediti kupcu dodatni rok razumne dužine za izvršenje njegovih obveza.

(2) Ako prodavatelj ne primi obavijest od kupca da neće izvršiti svoje obveze u roku koji je tako određen, prodavatelj se ne može do proteka tog roka koristiti bilo kojim sredstvom predviđenim za slučaj povrede ugovora. Prodavatelj, međutim, ne gubi zbog toga pravo da zbog zakašnjenja kupca zahtijeva naknadu štete.

Članak 64.

(1) Prodavatelj može izjaviti da raskida ugovor:

(a) ako neizvršenje bilo koje obveze koju kupac ima na temelju ugovora ili ove Konvencije predstavlja bitnu povredu ugovora; ili

(b) ako kupac nije ni u dodatnom roku što ga je odredio prodavatelj, u skladu sa stavkom 1. članka 63., izvršio svoju obvezu da plati cijenu ili preuzme isporuku robe, ili je izjavio da to neće učiniti u tako određenom roku.

(2) Međutim, u slučaju kad je kupac platio cijenu, prodavatelj gubi pravo raskinuti ugovor ako to nije učinio:

(a) u pogledu zakašnjelog izvršenja od strane kupca prije nego što je saznao za izvršenje; ili

(b) u pogledu bilo koje druge povrede, osim zakašnjelog izvršenja, u razumnom roku:

(i) nakon što je prodavatelj saznao ili morao saznati za povredu; ili

(ii) nakon proteka dodatnog roka što ga je odredio prodavatelj u skladu sa stavkom 1. članka 63. ili nakon što je kupac izjavio da neće izvršiti svoje obveze u ovom dodatnom roku.

Članak 65.

(1) Ako je prema ugovoru kupac dužan odrediti oblik, mjere ili druga obilježja robe, a kupac ne učini tu specifikaciju do ugovorenog datuma ili do proteka razumnog roka nakon što je od prodavatelja primio zahtjev da to učini, prodavatelj može, ne dirajući time u svoja druga prava koja može imati, učiniti sam tu specifikaciju u skladu s kupčevim potrebama koje su mu mogle biti poznate.

(2) Ako prodavatelj sam učini specifikaciju, on je dužan obavijestiti kupca o njezinim pojedinostima i odrediti mu jedan razuman rok u kojem kupac može učiniti neku drugu specifikaciju. Ako kupac, nakon što je primio takvu obavijest od prodavatelja to ne učini u tako određenom roku, specifikacija koju je učinio prodavatelj je obvezna.

GLAVA IV.

PRIJELAZ RIZIKA

Članak 66.

Nakon što je rizik prešao na kupca, on je dužan platiti cijenu bez obzira na gubitak ili oštećenje robe, osim kad su gubitak ili oštećenje posljedica radnje ili propusta od strane prodavatelja.

Članak 67.

(1) Ako je prema ugovoru o prodaji potrebno prevesti robu, a prodavatelj je nije obvezan predati u određenom mjestu, rizik prelazi na kupca kada je roba predana prvom prijevozniku da je prenese kupcu u skladu s ugovorom o prodaji. Ako je prodavatelj obvezan robu predati prijevozniku u određenom mjestu, rizik prelazi na kupca tek kada je roba predana prijevozniku u tom mjestu. Činjenica da je prodavatelj ovlašten zadržati dokumente na temelju kojih se može raspolagati robom ne utječe na prijelaz rizika.

(2) Međutim, rizik ne prelazi na kupca sve dok roba nije jasno identificirana kao roba namijenjena za izvršenje ugovora obilježavanjem na njoj, dokumentima o prijevozu, obaviješću koja je poslana kupcu ili na drugi način.

Članak 68.

Rizik za robu koja je prodana u toku prijevoza prelazi na kupca u trenutku sklapanja ugovora. Međutim, ako okolnosti na to ukazuju, rizik prelazi na kupca u trenutku kad je roba predana prijevozniku koji je izdao dokumente kojim se potvrđuje ugovor o prijevozu. Ako je, pak, u trenutku sklapanja ugovora o prodaji prodavatelj znao ili morao znati da je roba izgubljena ili oštećena i tu činjenicu nije priopćio kupcu, rizik za takav gubitak ili oštećenje snosi prodavatelj.

Članak 69.

(1) U slučajevima koji nisu predviđeni u člancima 67. i 68., rizik prelazi na kupca od trenutka kada on preuzme robu ili, ako to ne učini pravovremeno, u trenutku kada mu je roba stavljena na raspolaganje a on čini povredu ugovora time što je ne preuzme.

(2) Međutim, ako je kupac obvezan robu preuzeti u mjestu koje nije sjedište prodavatelja, rizik prelazi kad se isporuka trebala izvršiti, a kupcu je bilo poznato da mu je roba stavljena na raspolaganje u tom mjestu.

(3) Ako se ugovor odnosi na robu koja još nije identificirana, smatra se da je roba stavljena kupcu na raspolaganje tek kad je jasno identificirana kao roba namijenjena za izvršenje ugovora.

Članak 70.

Ako je prodavatelj bitno povrijedio ugovor, odredbama članaka 67., 68. i 69. ne spriječava se kupac da se koristi sredstvima koja mu stoje na raspolaganju u slučaju takve povrede.

GLAVA V.

ZAJEDNIČKE ODREDBE ZA PRODAVATELJEVE I KUPČEVE OBVEZE

O d s j e k I .

Povreda ugovora prije dospijeca i ugovori s uzastopnim isporukama

Članak 71.

(1) Jedna ugovorna strana može odgoditi izvršenje svojih obveza ako, nakon sklapanja ugovora, postane jasno da druga strana neće izvršiti bitan dio svojih obveza:

(a) zbog ozbiljnog nedostatka sposobnosti za izvršenje ili kreditne sposobnosti; ili

(b) zbog njezina ponašanja u pogledu priprema za izvršenje ili izvršenja ugovora.

(2) Ako je prodavatelj već otpremio robu prije nego što su se pojavili razlozi predviđeni u prethodnom stavku, on može spriječiti prodaju robe kupcu čak i kad ovaj već ima u rukama neki dokument kojim se roba može dobiti. Ovaj se stavak odnosi na uzajamna prava kupca i prodavatelja u pogledu robe.

(3) Strana koja odgađa izvršenje, bilo prije ili poslije otpreme robe, dužna je o tome odmah poslati obavijest drugoj strani i nastaviti s izvršavanjem ako joj druga strana pruži dovoljno osiguranje da će uredno izvršiti svoje obveze.

Članak 72.

(1) Ako je prije roka za izvršenje ugovora jasno da će jedna strana učiniti bitnu povredu ugovora, druga strana može izjaviti da raskida ugovor.

(2) Ako raspoloživo vrijeme dopušta, strana koja namjerava raskinuti ugovor mora poslati razumnu obavijest drugoj strani kako bi joj omogućila da pruži dovoljno osiguranje da će uredno izvršiti svoje obveze.

(3) Odredbe prethodnog stavka neće se primijeniti ako je druga strana izjavila da neće izvršiti svoje obveze.

Članak 73

(1) Ako je u slučaju ugovora s uzastopnim isporukama neizvršenje bilo koje obveze jedne strane koja se odnosi na jednu isporuku bitna povreda ugovora u vezi s tom isporukom, druga strana može izjaviti da raskida ugovor u odnosu na tu isporuku.

(2) Ako zbog neizvršenja bilo koje obveze jedne strane u odnosu bilo na koju uzastopnu isporuku druga strana osnovano može zaključiti da će se bitno povrijediti ugovor prema budućoj isporuci, ta strana može izjaviti da ugovor raskida za ubuduće, uz uvjet da to učini u razumnom roku.

(3) Kupac koji raskida ugovor bilo zbog koje isporuke može istovremeno izjaviti da raskida ugovor za već primljene isporuke ili za buduće isporuke, ako se zbog njihove međuovisnosti ove isporuke ne bi mogle koristiti u svrhu koju su strane imale na umu pri sklapanju ugovora.

O d s j e k II .

Naknada štete

Članak 74.

Naknada štete za povredu ugovora koju je počinila jedna strana jednaka je pretrpljenom gubitku i izmakloj dobiti koji su zbog povrede nastali za drugu stranu. Ta naknada ne može biti veća od gubitka kojeg je strana koja je povrijedila ugovor predvidjela ili je morala predvidjeti u trenutku sklapanja ugovora kao moguću posljedicu povrede ugovora, s obzirom na činjenice koje su joj tada bile poznate ili morale biti poznate.

Članak 75.

Ako je ugovor raskinut i ako je na razuman način i u razumnom roku poslije raskida kupac izvršio kupnju radi pokrića ili prodavatelj prodaju radi pokrića, strana koja zahtijeva naknadu štete može dobiti razliku između ugovorene cijene i cijene kupnje radi pokrića odnosno prodaje radi pokrića kao i svaku drugu naknadu štete koja se može dobiti na temelju članka 74.

Članak 76.

(1) Ako je ugovor raskinut, a postoji tekuća cijena za robu, strana koja zahtijeva naknadu štete može, ako nije izvršila kupnju ili prodaju radi pokrića na temelju članka 75., dobiti razliku između cijene predviđene ugovorom i tekuće cijene u trenutku raskida te svaku drugu naknadu štete koja joj pripada na temelju članka 74.. Međutim, ako je strana koja zahtijeva naknadu štete raskinula ugovor poslije preuzimanja robe, primijenit će se tekuća cijena u trenutku preuzimanja robe a ne tekuća cijena u trenutku raskida.

(2) Prema prethodnom stavku, uzima se u obzir tekuća cijena u mjestu u kojem je isporuka trebala biti izvršena ili, ako u tom mjestu nema tekuće cijene, cijena u drugom mjestu koje može razumno poslužiti u tu svrhu, vodeći računa o razlici u troškovima prijevoza robe.

Članak 77.

Strana koja se poziva na povredu ugovora dužna je poduzeti sve mjere koje su prema okolnostima razumne da bi se smanjio gubitak, uključujući i izmaklu dobit, uzrokovan takvom povredom. Ako tako ne postupi, druga strana može zahtijevati smanjenje naknade u visini iznosa gubitka koji se mogao izbjeći.

O d s j e k I I I .

Kamate

Članak 78.

Ako jedna strana ne plati cijenu ili neki drugi iznos s kojim je u zaostatku, druga strana ima pravo na kamate na takav iznos, a da time ne gubi pravo tražiti naknadu štete koja joj pripada na temelju članka 74.

O d s j e k I V .

Oslobađanje od odgovornosti

Članak 79.

(1) Ako jedna strana ne izvrši neku od svojih obveza, ona neće biti odgovorna za neizvršenje ako dokaže da je do neizvršenja došlo zbog smetnje koja je bila izvan njezine kontrole i da od nje nije bilo razumno očekivati da u vrijeme sklapanja ugovora smetnju uzme u obzir, da izbjegne ili savlada takvu smetnju i njezine posljedice.

(2) Ako je neizvršenje jedne strane posljedica neizvršenja neke treće osobe koju je ta strana angažirala da izvrši ugovor u cijelosti ili djelomično, ta se strana oslobađa odgovornosti samo:

(a) ako je ona oslobođenja odgovornosti na temelju prethodnog stavka; i

(b) ako bi osoba koju je ona angažirala bila tako oslobođena kad bi se odredbe tog stavka primijenile na nju.

(3) Oslobađanje predviđeno ovim članom djeluje za vrijeme dok smetnja traje.

(4) Strana koja nije izvršila svoje obveze dužna je obavijestiti drugu stranu o smetnji i utjecaju smetnje na njezinu mogućnost da izvrši obvezu. Ako obavijest ne stigne drugoj strani u razumnom roku nakon što je strana koja nije izvršila saznala ili morala saznati za smetnju, ta strana odgovara za štetu koja je nastala zato što obavijest nije primljena.

(5) Ništa u ovom članku neće spriječiti bilo koju stranu da se koristi bilo kojim drugim pravom, osim da zahtijeva naknadu štete prema ovoj Konvenciji.

Članak 80.

Jedna strana se ne može pozivati na neizvršenje druge strane ako je to neizvršenje uzrokovano njezinom radnjom ili propustom.

O d s j e k V .

Učinak raskida

Članak 81.

- (1) Raskidom se ugovora obje strane oslobađaju svojih ugovornih obveza, osim eventualne obveze da se nadoknadi šteta. Raskid ne utječe na odredbe ugovora o rješavanju sporova ili bilo na koju odredbu ugovora kojom se uređuje pravo i obveze strana nakon raskida ugovora.
- (2) Strana koja je izvršila ugovor u cijelosti ili djelomično može zahtijevati od druge strane vraćanje onog što je na temelju ugovora isporučila ili platila. Ako su obje strane dužne izvršiti vraćanje, uzajamna vraćanja vrše se istovremeno.

Članak 82.

- (1) Kupac gubi pravo izjaviti da raskida ugovor ili da zahtijeva od prodavatelja da zamijeni robu ako je ne može vratiti u bitno istom stanju u kojem je robu primio.
- (2) Prethodni stavak se neće primijeniti:
- (a) ako nemogućnost vraćanja robe ili njezina vraćanja u bitno istom stanju u kojem je primljena nije posljedica radnje ili propusta kupca;
- (b) ako je roba u cijelosti ili djelomično propala, ili je nastupilo pogoršanje zbog pregleda propisanog u članku 38.; ili
- (c) ako je roba u cijelosti ili djelomično prodana u redovnom poslovanju ili ju je kupac potrošio ili preradio u toku njezine normalne upotrebe prije nego što je otkrio ili je morao otkriti nedostatak usklađenosti.

Članak 83.

Kupac koji je izgubio pravo izjaviti da raskida ugovor ili da zahtijeva od prodavatelja zamjenu robe na temelju članka 82., zadržava sva ostala pravna sredstva na temelju ugovora i ove Konvencije.

Članak 84.

- (1) Ako je prodavatelj dužan vratiti cijenu, on također mora platiti kamate na nju, počevši od dana kada mu je cijena isplaćena.
- (2) Kupac je dužan nadoknaditi prodavatelju sve koristi koje je od robe ili jednog njezinog dijela imao:
- (a) ako je dužan vratiti robu ili jedan njezin dio; ili
- (b) ako ne može vratiti robu ili jedan njezin dio ili ako ne može robu ili jedan njezin dio vratiti u bitno istom stanju u kojem ju je primio, ali je unatoč tome izjavio da ugovor raskida ili je zahtijevao od prodavatelja zamjenu robe.

O d s j e k V I .

Čuvanje robe

Članak 85.

Ako kupac kasni s preuzimanjem isporuke ili kad, u slučaju da se plaćanje cijene i isporuka moraju obaviti istovremeno, nije isplatio cijenu, a prodavatelj robu drži ili je na drugi način kontrolira, prodavatelj je dužan poduzeti mjere koje su prema okolnostima razumne za očuvanje robe. On ima pravo robu zadržati dok mu kupac ne nadoknadi njegove razumne troškove.

Članak 86.

(1) Ako je kupac robu primio i namjeravao se poslužiti svojim pravom na temelju ugovora ili ove Konvencije da robu odbije, on je dužan poduzeti sve mjere za očuvanje robe koje su prema okolnostima razumne. On, također, ima pravo zadržati robu sve dok mu kupac ne nadoknadi njegove razumne troškove.

(2) Ako je roba otpremljena kupcu stavljena njemu na raspolaganje u odredišnom mjestu i on se koristi svojim pravom da je odbije, dužan je preuzeti je u posjed za račun prodavatelja, uz uvjet da se to može učiniti bez isplate cijene i bez nerazumnih nepogodnosti ili nerazumnih troškova. Ova se odredba ne primjenjuje ako se prodavatelj ili osoba koja je ovlaštena preuzeti brigu o robi za njegov račun nalazi u odredišnom mjestu. Prava i obveze kupca koji preuzme robu u posjed u skladu s ovim stavkom reguliraju se odredbama prethodnog stavka.

Članak 87.

Strana koja je dužna poduzeti mjere za očuvanje robe može je predati na čuvanje u skladište neke treće osobe o trošku druge strane, uz uvjet da troškovi tog čuvanja ne budu nerazumni.

Članak 88.

(1) Strana koja je dužna robu očuvati u skladu sa člancima 85. ili 86. može je prodati bilo na koji prikladan način ako druga strana nerazumno odugovlači preuzeti robu u posjed ili je uzeti natrag ili platiti troškove očuvanje, uz uvjete da dostavi razumnu obavijest drugoj strani o namjeri da će robu prodati.

(2) Ako je roba podložna brzom kvarenju ili bi njezino čuvanje iziskivalo nerazumne troškove, strana koja je dužna čuvati robu prema člancima 85. ili 86. mora poduzeti razumne mjere da je proda. Ako je to moguće, dužna je drugu stranu obavijestiti o svojoj namjeri da robu proda.

(3) Strana koja proda robu ima pravo zadržati od svote dobivene prodajom iznos razumnih troškova čuvanja i prodaje robe. Ona je dužna višak predati drugoj strani.

DIO IV.

ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 89.

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda određuje se za depozitara ove Konvencije.

Članak 90.

Ova Konvencija nema prednost pred bilo kojim međunarodnim sporazumom koji je prije zaključen ili koji bi se eventualno zaključio, a sadrži odredbe koje se odnose na pitanja što ih regulira ova Konvencija, uz uvjet da strane imaju svoja sjedišta u državama koje su strane ugovornice takvog sporazuma.

Članak 91.

(1) Ova će Konvencija biti otvorena za potpisivanje na završnoj sjednici Konferencije Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe i ostat će otvorena za potpisivanje svim državama u sjedištu Ujedinjenih naroda u New Yorku do 30. rujna 1981.

(2) Ova Konvencija podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju od država potpisnica.

(3) Ova je Konvencija otvorena za pristupanje svim državama koje nisu države potpisnice od dana njezina otvaranja za potpisivanje.

(4) Instrumenti ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja deponirat će se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Članak 92.

(1) Država ugovornica može u trenutku potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja izjaviti da se ne smatra obveznom u pogledu Dijela II. ove Konvencije ili da se ne smatra obveznom što se tiče Dijela III. Konvencije.

(2) Država ugovornica koja učini izjavu u skladu s prethodnim stavkom u odnosu na Dio II. ili Dio III. ove Konvencije neće se smatrati državom ugovornicom prema stavku 1. članka 1. ove Konvencije u odnosu prema materiji koja se regulira u dijelu na koje se takva izjava odnosi.

Članak 93.

(1) Ako država ugovornica ima jednu teritorijalnu jedinicu ili više teritorijalnih jedinica u kojima se, prema njezinu ustavu, primjenjuju različiti pravni sistemi u pogledu pitanja koja se reguliraju ovom Konvencijom, ona može u vrijeme potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja izjaviti da će se ova Konvencija primijeniti na sve teritorijalne jedinice ili samo na jednu ili više njih, s tim što takvu svoju izjavu može izmijeniti naknadnom izjavom u bilo koje vrijeme.

(2) O tim izjavama mora se obavijestiti depozitar i u njima se moraju izričito navesti teritorijalne jedinice na koje se proteže ova Konvencija.

(3) Ako se, na temelju izjave dane prema ovom članku, ova Konvencija proteže na jednu ili više ali ne na sve teritorijalne jedinice države ugovornice te ako se sjedište jedne strane ugovornice nalazi u toj državi, smatrat će se, prema ovoj Konvenciji, da to sjedište nije u državi ugovornici ako se ne nalazi na teritorijalnoj jedinici na koju se ova Konvencija proteže.

(4) Ako država ugovornica ne učini izjavu prema stavku 1. ovog članka, Konvencija se primjenjuje na cjelokupnom teritoriju te države.

Članak 94.

(1) Dvije države ugovornice ili više država ugovornica koje imaju ista ili slična pravna pravila za pitanja na koja se ova Konvencija odnosi mogu bilo u koje vrijeme izjaviti da se Konvencija neće primijeniti na ugovore o prodaji ili na njihovo sklapanje kada strane imaju svoja sjedišta u tim državama. Te izjave mogu se učiniti zajednički ili na temelju recipročnih jednostranih izjava.

(2) Država ugovornica koja ima ista ili slična pravna pravila o pitanjima na koja se ova Konvencija odnosi kao jedna ili više država koje nisu strane ugovornice može bilo u koje vrijeme izjaviti da se Konvencija neće primjenjivati na ugovore o prodaji ili njihovo sklapanje kada strane imaju svoja sjedišta u tim državama.

(3) Ako jedna država, što se tiče izjave u smislu prethodnog stavka, naknadno postane država ugovornica, učinjena izjava će, od datuma kada Konvencija stupi na snagu u odnosu na novu državu ugovornicu, imati učinak izjave učinjene na temelju stavka 1., uz uvjet da se nova država ugovornica pridruži takvoj izjavi ili učini recipročnu jednostranu izjavu.

Članak 95.

Pri deponiranju svojih instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja svaka država može izjaviti da se ne smatra obveznom prema odredbama točke (b) stavka 1. članka 1. ove Konvencije.

Članak 96.

Država ugovornica čije zakonodavstvo zahtijeva da se ugovori o prodaji sklapaju ili potvrđuju pismeno može bilo u koje vrijeme dati izjavu u skladu s člankom 12. da se odredbe članka 11., članka 29. ili Dijela I. ove Konvencije, kojima se dopušta da se ugovor o prodaji sklopi, izmijeni ili sporazumno raskine ili ponuda, prihvatanje ili bilo koja druga izjava volje učini na neki drugi način a ne pismeno, neće primijeniti kad bilo koja strana ima svoje sjedište u toj državi.

Članak 97.

(1) Izjave učinjene na temelju ove Konvencije u vrijeme potpisivanja moraju se potvrditi poslije ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja.

(2) Izjave i potvrde izjava moraju biti u pismenom obliku i službeno dostavljene depozitaru.

(3) Izjave stupaju na snagu istovremeno kad i Konvencija u odnosu prema državi o kojoj je riječ. Međutim, izjave što ih je depozitar službeno primi poslije takva stupanja na snagu proizvode učinak

prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka šestomjesečnog roka, računajući od dana kad je depozitar primio takvu izjavu. Recipročne jednostrane izjave dane na temelju članka 94. proizvode učinak prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka šestomjesečnog roka, računajući od dana kada je depozitar primio posljednju izjavu.

(4) Svaka država koja učini izjavu na temelju ove Konvencije može je povući bilo u koje vrijeme službenom pismenom obaviješću upućenom depozitaru. To povlačenje proizvodi učinak prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka šestomjesečnog roka od dana kad je depozitar primio takvu obavijest.

(5) Povlačenje izjave koja je dana na temelju članka 94. lišava učinka, od dana stupanja na snagu takva povlačenja, svaku recipročnu izjavu koju učini neka druga država na temelju tog članka.

Članak 98.

Nisu dopuštene bilo kakve rezerve osim onih koje su izričito dopuštene ovom Konvencijom.

Članak 99.

(1) Ova Konvencija stupa na snagu, osim u slučajevima predviđenim u odredbama stavka 6. ovog članka, prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka dvanaestomjesečnog roka od dana deponiranja desetog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, uključujući instrument koji sadrži izjavu danu na temelju članka 92.

(2) Kada država ratificira, prihvati, odobri ili pristupi ovoj Konvenciji poslije deponiranja desetog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, ova Konvencija, s iznimkom dijela koji je isključen, stupa na snagu u odnosu na tu državu, osim u slučajevima predviđenim u stavku 6. ovog članka, prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka dvanaestomjesečnog roka od dana deponiranja njezinih instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja.

(3) Država koja ratificira, prihvati, odobri ili pristupi ovoj Konvenciji, a članica je Konvencije koja se odnosi na Jedinstveni zakon o sklapanju ugovora o međunarodnoj prodaji tjelesnih pokretnih stvari, donesene u Haagu 1. srpnja 1964. (Haška konvencija o sklapanju ugovora od 1964.) ili Konvencije koja se odnosi na Jedinstveni zakon o prodaji tjelesnih pokretnih stvari, donesene u Haagu 1. srpnja 1964. (Haška konvencija o prodaji od 1964.), ili obje ove Konvencije, istovremeno će otkazati, ovisno o slučaju, jednu konvenciju ili obje konvencije - Hašku konvenciju o prodaji od 1964. i Hašku konvenciju o sklapanju ugovora od 1964. - obaviješću koju će u tom smislu uputiti nizozemskoj vladi.

(4) Država članica Haške konvencije o prodaji od 1964. koja ratificira, prihvati, odobri ili pristupi sadašnjoj Konvenciji i izjavi ili je već izjavila na temelju članka 92. da se neće obvezati Dijelom II. ove Konvencije će, u trenutku ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, otkazati Hašku konvenciju o prodaji od 1964. obaviješću koju će u tom smislu poslati nizozemskoj vladi.

(5) Država članica Haške konvencije o sklapanju ugovora od 1964. koja ratificira, prihvati, odobri ili pristupi sadašnjoj Konvenciji i izjavi ili je već izjavila na temelju članka 92. da se neće obvezati Dijelom III. ove Konvencije će, u trenutku ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, otkazati Hašku konvenciju o sklapanju ugovora od 1964. obaviješću koju će u tom smislu poslati nizozemskoj vladi.

(6) U smislu ovog članka, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja i pristupanja ovoj Konvenciji od strane države članice Haške konvencije o sklapanju ugovora od 1964. ili Haške konvencije o prodaji od 1964. stupaju na snagu tek pošto otkazi koji se zahtijevaju od takvih država u odnosu na spomenute konvencije stupe na snagu. Depozitar ove Konvencije konzultirat će se s nizozemskom vladom, kao depozitarom konvencije od 1964., kako bi se osigurala potrebna koordinacija u tom smislu.

Članak 100.

(1) Ova se Konvencija primjenjuje na sklapanje ugovora samo kada je prijedlog za sklapanje ugovora učinjen na dan ili poslije dana stupanja na snagu ove Konvencije u odnosu na države ugovornice o kojima je riječ u točki (a) stavku 1. članku 1. ili državu ugovornicu o kojoj je riječ u točki (b) stavku 1. članku 1.

(2) Ova se Konvencija primjenjuje samo na ugovore sklopljene na dan ili nakon dana stupanja na snagu Konvencije u odnosu prema državama ugovornicama o kojima je riječ u točki (a) stavku 1. članku 1. ili državi ugovornici o kojoj je riječ u točki (b) stavku 1. članku 1.

Članak 101.

(1) Država ugovornica može otkazati ovu Konvenciju, ili Dio II. ili Dio III. ove Konvencije, službenom pismenom obaviješću upućenom depozitaru.

(2) Otkaz proizvodi učinak prvog dana idućeg mjeseca nakon proteka dvanaestomjesečnog roka od dana kada je depozitar primio obavijest. Kada je u obavijesti naveden duži rok u kojem otkaz proizvodi učinak, otkaz proizvodi učinak nakon proteka takvog dužeg roka poslije primitka obavijesti depozitara.

Sastavljeno u Beču, jedanaestog travnja tisuću devet stotina osamdesete u jednom izvorniku čiji su arapski, engleski, francuski, kineski, ruski i španjolski tekstovi podjednako vjerodostojni.

Potvrđujući to potpisani su, propisno opunomoćeni od svojih vlada, potpisali ovu Konvenciju.

Ljuba Slijepčević

Pravosudna akademija Novi Sad

Konvencija UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980 (Bečka konvencija)

Uvod

U savremenim uslovima poslovanja bitan deo ukupne razmene roba i usluga odvija se na međunarodnom tržištu. Postoji čitav niz izvora prava koji regulišu ovu oblast, a jedan od najznačajnijih i nezaobilaznih izvora prava međunarodne prodaje robe je Konvencija UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine (Bečka konvencija) donesena je 1980., a stupila na snagu 1. januara 1988. godine u svim evropskim zemljama i u SAD-u. SFRJ je ratifikovala Konvenciju 27. marta 1985. godine. Donošenju Konvencije prethodile su dve Haške konvencije - ULIS i ULFIS i ista se oslanja na Haške jednoobrazne zakone iz 1964. godine. Potom je 1966. god. osnovana komisija UN-a za međunarodno trgovinsko pravo UNCITRAL sa ciljem da promoviše unifikaciju i harmonizaciju međunarodnog trgovinskog prava.

Bečka konvencija je dovela do unifikacije prava međunarodne trgovine, čime je ostvaren preduslov za efikasno odvijanje međunarodnih transakcija. Konferencija UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe održana u Beču od 10. marta do 11. aprila 1980. god. prihvatila je Konvenciju Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Convention des Nations Unies sur les contrats de vente internationale de marchandises ili engleska skraćenica CISG), poznatu kao Bečka konvencija. Konvencija je rezultat dugogodišnjeg rada predstavnika država sa različitim pravnim sistemima u okviru UNCITRAL- i predstavlja univerzalni kodifikatorski akt u domenu međunarodne prodaje robe.

Bečka konvencija primenjuje se sa sve većim uspehom. Do danas, ovu Konvenciju ratifikovalo je preko pedeset država iz celog sveta. Bečka konvencija smatra se opštim pravom međunarodne prodaje.

Države članice donele su ovu Konvenciju u svrhu:

1. ublažavanja teškoća koje se javljaju kad je ugovor sklopljen između prodavaoca i kupca stvari sa sedištem u različitim državama i pružanja savremenog pravila za međunarodnu prodaju

2. smanjenja potrebe iznalaženja prava po kojem će se ugovor prosuđivati
3. izbegavanja primene kolizijskih pravila

Struktura Konvencije

Konvencija UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (u daljem tekstu Bečka konvencija), sastoji se od preambule i četiri dela.

U preambuli su istaknuti ciljevi donošenja ove Konvencije, kojom prilikom se posebno apostrofiraju nastojanja na uspostavljanju novog međunarodnog ekonomskog poretka, kao i opredeljenje shodno kome bi razvoj međunarodne trgovine na osnovama jednakosti i uzajamne koristi trebalo da predstavlja značajan element unapređenja prijateljskih odnosa između država. U tom smislu, u okvirima preambule, posebno je potenciran stav po kome bi usvajanje jednoobraznih pravila, koja bi se primenjivala na ugovore o međunarodnoj prodaji robe a koja bi uzela u obzir različite društvene, privredne i pravne sisteme, doprinelo otklanjanju pravnih barijera i unapređenju razvoja međunarodne trgovine.

1. Oblast primene primene i opše odredbe (čl.1 – 13.) Prvi deo Bečke konvencije (članovi 1. do 13.) posvećen je opštim odredbama, uz bliže određivanje oblasti primene ove Konvencije.

2. Zaključenje ugovora (čl.14 – 24) obuhvata ponudu, prihvatanje, opoziv, te trenutak sklapanja ugovora. Drugi deo Bečke konvencije (članovi 14. do 24.) sadrži pravila o zaključenju ugovora o prodaji i u određenom smislu pojavljuje se kao opšti deo u odnosu na ostale odredbe konvencije. U okvirima ovog dela obrađena su opšta pitanja pravne prirode i dejstva ponude za zaključenje ugovora, odnosno prihvatanja ponude kao faze zaključenja ugovora, naravno aplikovano na ugovor o međunarodnoj prodaji robe.

3. Prodaja robe (čl. 25 – 88) obuhvata odredbe o ispunjenju ugovora Treći deo Bečke konvencije (članovi 25. do 88.) sadrži materijalna pravila o prodaji robe, pravima i obavezama ugovornih strana, pravima za slučaj povrede ugovornih obaveza, pravila o prelasku rizika, kao i zajednička pravila koja se primenjuju na prodavca i kupca.

4. Završne odredbe (čl. 89 – 101) obuhvata stupanje na snagu

Četvrti deo Bečke konvencije (članovi 89. do 101) posvećen je završnim odredbama i po svojoj prirodi je formalno – pravnog karaktera. Njime se određuju pitanja prihvatanja i stupanja na snagu konvencije, odnosno prava država potpisnica da u odnosu na pojedine odredbe ove konvencije istaknu rezerve i na taj način otklone od sebe primenu tih odredbi.

Područje primene Konvencije

Oblast primene Bečke konvencije određena je u čl.1. Ova se Konvencija primenjuje na ugovore o prodaji robe, sklopljene između strana koje imaju svoja sedišta na teritorijama različitih država:

1. kad su te države ugovornice, ili
2. kad pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primenu prava jedne države ugovornice

Konvencija određuje kriterijume kada se prodaja smatra međunarodnom i uslove kada se ona može primenjivati (čl.1. u vezi čl. 94. i 95. Konvencije). Činjenica da strane imaju svoja sedišta u raznim državama ne uzima se u obzir kad god to ne proističe iz ugovora ili prijašnjeg poslovanja između strana ili iz obaveštenja što su ih one dale u bilo koje vreme pre ili za vreme sklapanja ugovora. Ako jedna strana ima više sedišta, uzima se u obzir sedište koje ima najčvršću vezu s ugovorom i njegovim izvršenjem.

Područje primene ne određuje kada se ugovor smatra međunarodnom kupoprodajom. U čl. 3. daje negativnu definiciju što nije prodaja (ugovor o isporuci robe koja se mora izraditi ili proizvesti i ugovor o delu koji se poklapa sa ugovorom o prodaji).

Da bi Konvencija bila primenjena, potrebno je da se ispune uslovi

1. vezani za ugovor o prodaji robe - primena *ratione materiae*
2. vezani za međunarodni karakter ugovora, što znači da je potrebno da je zaključen između strana koje imaju svoja sedišta na teritorijama različitih država – primena *ratione persone*

Primena *RATIONE MATERIAE*

Oblast *ratione materiae* Bečke konvencije određena je zahtevom da se Konvencija primenjuje na ugovore o prodaji robe (čl.1.1).

Ugovor o prodaji- Konvencija ne definiše izričito pojam ugovora o prodaji. Ipak, on se može odrediti posredno, putem odredaba koje regulišu obaveze prodavca (čl. 30) i kupca (čl.53). Na osnovu toga, ugovor o prodaji može se odrediti kao ugovor u kome se jedna strana- prodavac, obvezuje da isporuči robu, preda dokumenta i prenese pravo svojine na drugu stranu-kupca, dok se kupac obvezuje da isplati cenu i preuzme isporuku robe onako kako je predviđeno ugovorom. Ovako određen pojam ugovora o prodaji odgovara definiciji ovog ugovora u domaćem Zakonu o obligacionim odnosima.

Pod pojmom robe u Bečkoj konvenciji podrazumevaju se samo pokretne, telesne

stvari. I pored terminoloških razlika koje u ovom pogledu postoje između engleskog i francuskog jezika (u zvaničnom engleskom tekstu Bečke konvencije u upotrebi je izraz goods, dok je francuski termin - marchandises), suština je ista – pojam robe treba tumačiti široko, tako da, u postavljenim okvirima, obuhvata sve stvari koje predstavljaju predmet trgovačkih ugovora o prodaji.

Samo takvo tumačenje može odgovoriti potrebama savremenog međunarodnog poslovnog prometa u kome se, pod uticajem tehnologije i elektronike, razvija trgovina novim vrstama robe. Na taj način, kompjuterski program (software) može se shvatiti kao roba, i ugovori čiji je on predmet i može biti podvrgnut pravilima Bečke konvencije.

S druge strane, Konvencija se ne može primeniti na prodaju know-how s obzirom da nije inkorporisan u neku telesnu stvar i ne može se vezati za pojam robe.

U istom smislu, ugovori o intelektualnim uslugama ostaju izvan polja primene Bečke konvencije.

Prodaja kompletnog posla (complete business undertaking) takođe se ne bi mogla podvesti pod pravila Konvencije, budući da ne predstavlja robu. Primena Konvencije bila bi isključena činjenicom da nepokretnost čini bitan deo predmeta prodaje, kao i činjenicom da je u prodaju uključen i goodwill koji se ne smatra robom.

U istom svetlu treba posmatrati i ugovore o prenosu udela u trgovačkom društvu.

Primena RATIONAE PERSONAE

Oblast rationae personae Bečke konvencije određena je zahtevom da ugovor o prodaji robe bude zaključen između strana koje imaju sedišta na teritorijama različitih država (međunarodni karakter prodaje), kada su te države ugovornice Konvencije, direktna primena ili kada pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primenu prava jedne države ugovornice -indirektna primena.

U Bečkoj konvenciji je usvojen čist subjektivni kriterijum koji međunarodni karakter prodaje određuje isključivo na osnovu sedišta ugovornih strana. Najznačajniji rezultat ovog pravila ogleda se u činjenici da se Konvencija može primeniti i onda kad nema međunarodnog transfera robe ukoliko ugovorne strane imaju sedišta u različitim državama.

Direktna primena

Bečka konvencija primenjuje se direktno u slučaju kad ugovorne strane imaju svoja sedišta u različitim državama ugovornicama Konvencije (čl.1.a.). Država ugovornica je svaka država koja je prihvatila ili ratifikovala Konvenciju.

Indirektna primena

Bečka konvencija može biti primenjena i onda kad strane nemaju sedišta u različitim državama ugovornicama, ukoliko pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primenu prava jedne države ugovornice (čl.1.b.).

Ugovori o prodaji na koje se Bečka konvencija ne primenjuje

Bečka konvencija se ne primenjuje na ugovore u kojima se pretežni dio obveza strane koja isporučuje robu sastoji u obavljanju nekog rada ili pružanja nekih usluga (čl.3.st.2).

Takođe, ona se ne odnosi, osim ako Konvencijom nije izričito drugačije predviđeno, na:

- a) punovažnost ugovora, bilo koju od njegovih odredaba ili običaja
- b) učinak što bi ga ugovor mogao imati na vlasništvo prodane robe (čl.4.)

Ova se Konvencija ne primenjuje na odgovornost prodavca za smrt ili telesne povrede koje bi roba uzrokovala bilo kojoj osobi (čl.5.) Kako je osnovna karakteristika međunarodnih transakcija sloboda ugovaranja, strane mogu isključiti primenu ove Konvencije ili odstupiti od bilo koje od njezinih odredaba (čl.6.).

Ugovori o prodaji na koje se Konvencija ne primenjuje mogu se, prema razlozima njihovog isključenja, grupisati u tri kategorije:

1. prodaje isključene s obzirom na cilj zbog koga se preduzimaju
2. prodaje isključene s obzirom na način njihovog izvršenja
3. prodaje isključene s obzirom na njihov predmet

1. Prodaje isključene s obzirom na cilj zbog koga se preduzimaju (čl.2.a.)

Iz oblasti primene Bečke konvencije isključena je prodaja robe kupljene za "ličnu ili porodičnu upotrebu ili za potrebe domaćinstva", tj. robe kupljene za neprofesionalnu upotrebu -potrošačka prodaja. Ovim isključenjem postavljen je zahtev da roba bude kupljena u poslovne svrhe, čime se primena Konvencije de facto svodi na trgovačke kupovine (commercial purchases).

2. Prodaje isključene s obzirom na način njihovog izvršenja (čl.2.b.i 2.c.).

Po ovom kriterijumu, Bečka konvencija se ne primenjuje na prodaje na javnoj dražbi (2.b.) i prodaje u slučaju zaplene ili nekog drugog postupka od strane sudskih organa (2.c.).

3. Prodaje isključene s obzirom na njihov predmet (čl.2.d., 2.e. i 2.f.).

Pored isključenja pomenutih vrsta prodaja, Bečka konvencija, predviđa i isključenje određenih prodaja s obzirom prirodu njihovog predmeta. Tako, iz oblasti primene Konvencije, isključene su: prodaja hartija od vrednosti i novca (čl.2.d.), brodova, aeroglisera i vazduhoplova (čl.2.e.) i električne energije (čl.2.f.).

Isključenje primene Bečke konvencije voljom ugovornih strana

U pogledu primene Bečke konvencije, usvojen je sistem "opting out", što znači da će se Konvencija, ako su ispunjeni uslovi za njenu primenu, automatski primeniti, bez potrebe da ugovorne strane posebno predviđaju njenu primenu. Ipak, saglasnim voljama ugovornih strana, primena Bečke konvencije može biti isključena. To isključenje može se učiniti izričito ili prećutno.

Pod izričitim isključenjem podrazumeva se slučaj kad ugovorne strane izričito ugovorom predvide da se na njihov ugovor neće primenjivati Bečka konvencija.

Prećutno isključenje podrazumeva slučaj kad ugovorne strane izričito predvide da će se na njihov ugovor primeniti određeni nacionalni zakon (na primer, na ovaj ugovor primenjuje se Zakon o obligacionim odnosima Republike Srbije). U okviru ovog slučaja, potrebno je imati u vidu da predviđanje određenog nacionalnog prava uopštenom formulacijom (na primer, na ovaj ugovor primenjuje se italijansko pravo "Italian law to apply") ne znači isključenje primene Bečke konvencije, ako je u konkretnom slučaju predviđeno pravo države potpisnice Konvencije. Naime, ratifikacijom Konvencije, ona postaje sastavni deo unutrašnjeg prava jedne države i uživa prioritet u odnosu na nacionalni zakon. Iz tih razloga, ako je reč o ugovoru o međunarodnoj prodaji robe, a ugovoreno je pravo države koja je potpisnica Konvencije, u slučaju spora, po pravilu će biti primenjena Bečka konvencija, a ne odgovarajući nacionalni zakon.

Opšte odredbe Konvencije

Prilikom tumačenja Konvencije, treba se voditi računa o njezinom međunarodnom karakteru i potrebi da se unapredi jedinstvenost odnosno jednakost njezine primene i poštovanje savesnosti u međunarodnoj trgovini. (čl.7.,st.1). Problematiku koja nije izričito rešena Bečkom konvencijom -popunjavanje pravnih praznina, rešava se prema opštim načelima kojima je Konvencija inspirisana. Ako se pravne praznine ne mogu rešiti opštim načelima, Konvencija upućuje na primenu onog nacionalnog prava koje bi se primjenjivalo na temelju odredaba pravila međunarodnog privatnog prava (čl.7., st 2.).

Prema Konvenciji, izjave i druga ponašanja jedne strane tumačit će se u skladu s njezinom namerom, u slučaju kada je druga strana znala za tu nameru, ili joj ona nije mogla biti nepoznata. U slučaju da je ovo nemoguće primeniti, izjave i druga ponašanja jedne strane tumačit će se onako kako bi ih razumna osoba kao druga strana shvatila u istim okolnostima (čl.8.). Razumna osoba je kvalifikovana osoba koja u međunarodnoj trgovini mora uložiti povećanu pažnju koja nije jednaka za sve trgovinske poslove.

Forma ugovora

U pogledu forme ugovora, Konvencija stoji na stanovištu neformalnosti – ugovor o prodaji ne mora se sklopiti niti potvrditi pismeno, niti je podvrgnut bilo kakvim drugim zahtevima što se tiče forme. On se može dokazati na bilo koji način, uključujući svedoke. (čl. 11). Međutim, ovo neće vrediti u slučaju kada bilo koja ugovorna strana ima svoje sedište u državi ugovornici koja zahteva pisanu formu ugovora. (čl. 12. u vezi s čl. 96.)

Sklapanje ugovora

Odredbe koje se odnose na zaključenje ugovora grupisane su u njezin Drugi deo u okviru jedanaest odredbi 14-24. Rešenja koje ove odredbe sadrže rezultat su kompromisa između različitih pravnih sistema. Da bi se postiglo šire prihvatanje Konvencije ovaj zahtev je prihvaćen članom 92 kojim je predviđeno da države potpisnice mogu u odnosu na Drugi deo Konvencije staviti rezervu i ovo pitanje ostaviti u domenu nacionalnog prava. (Ovu rezervu su stavile Danska, Norveška, Finska i Švedska.)

Ponuda je predlog za sklapanje ugovora upućen jednoj osobi ili više određenih osoba koji je dovoljno određen što znači da označava robu i izričito ili prećutno utvrđuje količinu i cenu ili sadrži elemente za njihovo utvrđivanje. (čl.14.st.1.) Predlog upućen neodređenom broju osoba ne smatra se ponudom već samo kao poziv da se učine ponude. (čl.14.st.2.), osim ako onaj ko to predlaže jasno ne ukaže na suprotno.

Ponuda proizvodi učinak od trenutka kad stigne ponuđenom (čl 15)

Prihvatanje ponude je izjava ili drugo ponašanje ponuđenog iz kojeg proizlazi suglasnost s ponudom. Čutanje ili nečinjenje sami po sebi ne znače prihvatanje (čl.18.st.1.)

Prihvatanje ponude proizvodi učinak od trenutka kad izjava o suglasnosti stigne ponuđenom i to u razumnom roku. (čl.18.st.2.)

Odgovor na ponudu koji ima za cilj prihvatanje ponude, ali sadrži određene izmene koji bitno ne menjaju ponudu čini prihvatanje. Ukoliko u odgovoru na ponudu postoje dopunski ili različiti uslovi koji se odnose na cenu, plaćanje, kvalitetu i količinu robe, rok i mesto isporuke, proširenje odgovornosti jedne strane ili na rešavanje sporova smatrat će se da bitno menjaju uslove ponude.

Trenutak sklapanja ugovora o ponudi je trenutak prihvatanja ponude uskladu s odredbama ove Konvencije (čl.23.). Trenutak sklapanja ugovora posebno je važan jer od njega ovisi momenat nastajanja prava i obveza, kao i momenat od kada počinju teći različiti rokovi ugovora. U Konvenciji također stoji da usmena ponuda mora biti prihvaćena odmah, ako okolnosti ne ukazuju na suprotno (čl.18.st.2.)

Ugovor se može izmeniti ili raskinuti običnim sporazumom strana (čl.29.st.1.), a izjava o raskidu ima učinak jedino ako je o njoj obavještena druga strana (čl.26.)

Obaveze prodavca

Prema odredbi čl. 30. prodavac je dužan isporučiti robu, predati dokumente koji se na nju odnose te preneti na kupca vlasništvo nad robom. Osim toga obavezan je isporučiti robu u skladu s ugovorom u pogledu kvalitete i količine bez ikakvih nedostataka.

Pojam isporuke je u Konvenciji prilično ograničen i odnosi se samo na prenos robe koja se nalazi u fizičkom posedu, ili prenos nadzora nad robom koja se ne nalazi u fizičkom posedu robe.

U pogledu mesta isporuke Bečka konvencija razlikuje četiri situacije:

1. isporuka se mora izvršiti u mestu sedišta kupca ili svakom drugom mestu određenom ugovorom
2. ako je prema ugovoru robu potrebno prevesti s jednog mesta na drugo, mestom isporuke smatrat će se mesto u kojem je prodavac dužan predati robu prvom prevozniku radi dostave kupcu (čl.31.a.)
3. ako su u slučajevima na koje se ne odnose odredbe čl.31.a., predmet ugovora individualno određene stvari, ili stvari određene po rodu koje treba izdvojiti iz određene mase ili ih treba proizvesti ili izraditi, a u vreme zaključenja ugovora stranke su znale da je roba u određenom mestu ili je treba izraditi ili proizvesti u određenom mestu, pod isporukom se podrazumeva obveza prodavca da robu stavi na raspolaganje u tom mestu (čl.31.b.)
4. u svim drugim slučajevima u kojima obveza isporuke ne obuhvata obvezu prevoza robe, prodavac je dužan robu staviti na raspolaganje kupcu u mestu u kojem je prodavac u vreme zaključenja ugovora imao svoje sedište.(čl.31.c.)

Vreme isporuke određeno je čl.33. Konvencije koji kaže da je prodavac dužan robu isporučiti:

- a) ako je datum određen ili se može odrediti na temelju ugovora, tog datuma
- b) ako je razdoblje određeno ili se može odrediti na temelju ugovora, u vreme u okviru tog razdoblja
- c) u svakom drugom slučaju, u razumnom roku nakon sklapanja ugovora

Osim obveza da isporuči robu prodavac je dužan obavestiti kupca o svakom nedostatku usklađenosti što se odnosi na činjenice koje su mu bile nepoznate, ili mu nisu mogle biti nepoznate (čl.40.)

U slučaju da prodavac povredi ugovor, kupac može zahtevati ispunjenje ugovora, tj. zahtevati od prodavca ispunjenje njegovih obveza. Ako roba koju je primio kupac nije usklađena s ugovorom, on može zahtevati i isporuku druge robe kao zamenu, ali samo

ako je nedostatak usklađenosti bitna povreda ugovora. Bitnom povredom ugovora, prema čl. 25. Bečke konvencije, smatra se povreda ugovora kojom se uzrokuje drugoj strani šteta koja je bitno lišava onoga što je opravdano očekivala od ugovora, osim ako je povreda posledica okolnosti koje strana koja je uzrokovala štetu nije mogla predvideti. Isto tako, ako roba nije usklađena s ugovorom, kupac može zahtevati od prodavca da otkloni nedostatak popravkom, ukoliko je to u stanju učiniti bez nerazumnog odlaganja i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti ili neizvesnosti u pogledu naknade troškova koje je u vezi s tim imao. (čl. 46., st.3).

Takođe, u slučaju povrede ugovora, kupac može tražiti i raskid ugovora. Međutim raskid se može tražiti samo ako postoji bitna povreda ugovora od strane prodavca, neovisno o tome kad je povreda nastupila.

Imajući u vidu poteškoće oko definisanja bitne povrede ugovora, očito je da će za kupca ili njegova zastupnika biti vrlo teško oceniti može li se prodavčeva povreda kvalificirati kao bitna, te kao temelj raskida ugovora od strane kupca. Ako kupac raskine ugovor, a ne radi se o bitnoj povredi, prodavac može zahtevati naknadu štete. Da bi rešila tu situaciju, članovima 47. i 49, Bečke konvencije uređeni su standardi ponašanja koje kupac mora slediti kako bi osigurao svoj položaj. U slučaju neispunjenja obveze od strane prodavca, kupac može odrediti naknadni rok ispunjenja razumne dužine. Ako prodavac niti u tom roku ne ispuni svoju obvezu, smatrat će se da se radi o bitnoj povredi ugovora. Dakle, do raskida može doći i u slučajima neisporuke, ako prodavac nije isporučio robu u dodatnom roku ili je izjavio da je neće isporučiti u tako određenom roku. (čl. 49., st 1b). Međutim, i tu se javlja problem - da li se ta odredba odnosi samo na zakašnjenje isporuke ili pak na isporuku neusklađene robe, i kako odrediti razumni rok (kada nema običaja, a sedišta kupca i prodavca su udaljena).

U slučaju povrede ugovora od strane prodavca, kupac također ima pravo i na naknadu štete. Naknada štete prema Bečkoj konvenciji jednaka je pretrpljenom gubitku i izmakloj dobiti koji su zbog povrede ugovora nastali za drugu stranu (čl 74.) . Kupac ima pravo na naknadu štete i u slučaju zakašnjenja i u slučaju raskida, međutim dužan je poduzeti sve mere koje su prema okolnostima razumne, da bi se smanjio gubitak uzrokovan takvom povredom (čl.77). Isto tako, ako jedna strana ne plati cenu, druga strana ima pravo na kamate na takav iznos, a da time ne gubi pravo tražiti naknadu štete koja joj pripada na temelju čl. 74.

Obaveze kupca

Osnovne obveze kupca su:

1. plaćanje cene i
2. preuzimanje robe

Obveza plaćanja ima jaču snagu, jer je zbog plaćanja cene kupac u dužničkom zakašnjenju, dok je zbog kašnjenja u preuzimanju isporuke u verovničkom zakašnjenju. Pored osnovnih, kupac ima i određene sporedne obveze.

Ako nije drugačije određeno kupac je dužan platiti cenu po isporuci robe ili po predaji

dokumenata na temelju kojih može raspolagati robom. Drugim rečima, ako kupac nije preuzeo obvezu da plati cenu u bilo koje drugo određeno vreme, dužan je platiti tu cenu kad prodavac, u skladu s ugovorom i ovom Konvencijom, stavi kupcu na raspolaganje bilo robu ili dokumente. Ako je ugovorom predviđen prevoz robe prodavac može otpremiti robu i tražiti od kupca da plati cenu u trenutku primitka konosmana ili druge prevozne isprave kojom se dokazuje vlasništvo na robu, unatoč tome što na ugovoru nije preciziran način plaćanja cene. Ako je kupac pristao na plaćanje po primitku ugovorenih dokumenata (CIF, CRF) dužan je platiti cenu po primitku dokumenata, bez obzira na to da li je u tom trenutku roba stigla do odredišta te da li ju je pregledao. Ako je ugovoreno plaćanje po predaji dokumenata ili robe, mesto plaćanja je mesto predaje. U drugom je slučaju mesto plaćanja sedište prodavca, s tim da prodavac snosi svako povećanje troškova u vezi s plaćanjem koje je nastalo zbog promene njegova sedišta nakon sklapanja ugovora.

Pitanje plaćanja cene kad ona ugovorom nije određena niti u ugovoru ima odredba na temelju koje se ona može utvrditi – kupac je dužan platiti redovnu cenu koja se za takvu robu naplaćivala u trenutku zaključenja ugovora. Kupac ima obvezu preuzimanja isporuke koja se sastoji od:

1. obavljanja svih radnji koje se razumno od njega očekuju da bi omogućio prodavcu izvršiti isporuku
2. preuzimanja robe

Prelazak rizika za slučajnu propast stvari

Ako je prema ugovoru o prodaji potrebno prevesti robu, a prodavac je nije obvezan predati u određenom mestu, rizik prelazi na kupca kad je roba predana prvom prevozniku, tj. kupac snosi rizik za slučajnu propast stvari za vreme prevoza od strane treće osobe. Prevoz rizika najčešće se u ugovoru reguliše INCOTERMS klauzulama koje imaju prednost u odnosu na odredbe Konvencije.

Konvencija određuje da ukoliko se prodavac nije obvezao predati robu prevozniku, zato što se kupac ili njegov zastupnik nalaze u blizini sedišta prodavca, rizik prelazi na kupca u trenutku preuzimanja robe, ili u trenutku kada je roba kupcu stavljena na raspolaganje. Roba se smatra stavljena na raspolaganje tek kada je jasno identifikovana kao roba namenjena ispunjenju ugovora. U većini slučajeva prelazak rizika različit je od prelaska vlasništva.

Razlika između opših uslova poslovanja i trgovačkih običaja je:

1. opšti se uslovi u ugovor unose se po izboru budućeg korisnika (prodavca, kupca, uslužnih poduzeća). Običaji i uzance su postojeća opšta dispozitivna pravila nastala u praksi koja se primenjuje slično propisima, dakle ako se ne isključe
2. opšte uslove donose predzeća ili njihove asocijacije, dok trgovački običaji nastaju praksom ako je dovoljno proširena i ako služe svim adresatima, subjektima privrednog poslovanja, ili svim pripadnicima određene branše

3. opšti se uslovi primjenjuju sporazumom strana ugovora koje ih čine sastavnim delom konkretnog ugovora. Trgovački se običaji primjenjuju uvek, ako nisu, izričito ili konkludentno isključeni.

Zaključak

Iako ne uređuje sva pitanja u vezi sa međunarodnom prodajom robe, Bečka konvencija je danas nesumnjivo najznačajniji i najčešće primenjivani izvor prava za ugovore o međunarodnoj prodaji robe. Sadržući supstancijalna pravila za regulisanje ovog, najčešćeg, pravnog posla u međunarodnom poslovanju, Bečka konvencija je nakon 31 godinu od potpisivanja potvrdila svoju uspešnu primenu širom sveta.

12. i 13. novembra 2010. godine na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu održana je Međunarodna konferencija pod nazivom “ Uniform Sales Law “ povodom 30 godina od potpisivanja Bečke konvencije.

Uprkos postojanju određenog broja otvorenih i spornih pitanja, postoji osnovano uverenje da će Bečka konvencija i u budućnosti biti jedan od najvažnijih izvora za regulisanje međunarodne prodaje robe, sa jedne strane, kao i ostati jedan od instrumenata unifikacije prava međunarodne prodaje, sa druge strane.

Reč je o međunarodnom aktu u kome su odnosi ugovornih strana dobro izbalansirani i primena ove Konvencije pogoduje stranama ugovornicama iz razloga što im obezbeđuje uravnotežen položaj u ugovoru.

Polje u kome postoji prostor za dalji rad u vezi sa primenom Konvencije UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe jeste nastojanje da se ova Konvencija uniformno i autonomno tumači, kao i jednoobrazno primenjuje u celom svetu, jer za stvaranje uniformnog prava međunarodne prodaje nije dovoljno samo kreirati jedinstvena pravila, već je neophodan konstantan rad na tome da i njihova primena bude uniformna.

Literatura:

- 1) mr Katarina Jovičić, Neka pitanja u vezi sa ponudom I prihvatom prema Bečkoj konvenciji, Institut za uporedno pravo Beograd, Strani pravni život br 3 iz 2009 str 185-202
- 2) dr Mirko Vasiljević, Trgovinsko pravo, Beograd, 2006,
- 3) dr Vladimir Pavić i mr Milena Đorđević, Primena Bečke konvencije u arbitražnoj praksi Spoljnotrgovinske arbitraže pri Privrednoj komori Srbije, Pravo i privreda br. 5-8/2008.,
- 4) dr Damir Klasiček "Bečka konvencija o međunarodnoj prodaji robe i međunarodno privatno pravo" Pravni vjesnik (Osijek). 19 (2003),
- 5) dr Aleksandar Goldštajn, "Konvencija UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe u strukturi prava međunarodne trgovine" Zagreb
- 6) mr Aneta Spaić "Ostvarivanje uniformnosti u primjeni prava međunarodne prodaje robe" doktorska disertacija Pravni fakultet Podgorica 2009
- 7) <http://www.ius.bg.ac.rs/informacije/Uniform%20Sales%20Law.pdf>. Javnosti su dostupni i video snimci sa konferencije: http://www.ius.bg.ac.rs/moot/video/2010_CISG.htm

Regulativa Evropskog saveta (EC) br. 44/2001

od 22. decembra 2000.

POGLAVLJE I

CILJ

Član 1

1. Ova Regulativa se primenjuje na pitanja građanskog i trgovinskog prava bez obzira na vrstu suda ili tribunala. Neće se odnositi na pitanja prihoda, carine i administrativna pitanja.

2. Regulativa se ne primenjuje na:

(a) status ili poslovne sposobnosti fizičkih lica, pravo na imovinu koja proističe iz bračnog odnosa, testamenta ili sukcesije;

(b) bankrot, postupak u vezi sa likvidacijom nesolventnih preduzeća ili drugih pravnih lica, sudsko poravnanje, davanje obezbeđenja i druge procese;

(c) socijalno osiguranje;

(d) arbitraže.

3. U okviru Regulative, pojam „država članica“ se odnosi na države članice izuzev Danske.

Član 5

Lice sa prebivalištem u jednoj državi članici može biti tuženo u drugoj državi članici:

1. (a) u vezi sa ugovorom, radi izvršenja svoje obaveze pri nadležnim sudovima

(b) ukoliko nije drugačije ugovoreno, mesto izvršavanja obaveze je:

- u slučaju prodaje robe, u državi članici gde je, prema ugovoru, roba isporučena ili je trebalo da bude dostavljena,

- u slučaju pružanja usluga, u državi članici gde su, prema ugovoru, usluge pružene ili je trebalo da budu pružene

(c) ukoliko se tačka (b) ne primenjuje, primenjuje se tačka (a);

2. kod pitanja izdržavanja, u sudovima na teritoriji gde poverilac ima prebivalište ili boravište, a ukoliko se radi o postupku koji je u vezi sa statusom lica, u sudu koji je prema zakonu nadležan za vršenje navedenog postupka, osim ako se nadležnost ne bazira isključivo na nacionalnosti jedne od stranki;

3. kod pitanja delikta ili kvazi delikta u sudu nadležnom za oblast gde se prekršaj dogodio ili se mogao dogoditi;

4. što se tiče građanske tužbe za naknadu štete ili povraćaj, zasnovane na delu koje je dovelo do krivičnog postupka, u sudu nadležnom za ove postupke u skladu sa odredbama zakona o parničnom postupku nadležne države;

5. što se tiče sporova koji proističu iz rada predstavništava, ogranaka firmi ili drugih sličnih preduzeća, u sudovima nadležnim za oblast u kojoj je registrovano sedište predstavništva, ogranka ili druge slične vrste preduzeća;

6. u slučaju darivaoca, staratelja ili korisnika ovlašćenja predviđenim statutom, pisanim instrumentom, ili sačinjenim usmeno uz pisani dokaz, u sudovima država članica u kojima je ovlašćenje sačinjeno;

7. što se tiče sporova u vezi sa plaćanjem naknade za preuzimanje robe ili tereta, u sudu pod čijom su nadležnošću navedena roba ili teret:

(a) oduzeti radi obezbeđivanja plaćanja ili

(b) su mogli biti oduzeti, ali je dato jemstvo ili drugi oblik garancije;

pod uslovom da se ova odredba primenjuje samo ukoliko optuženi ima interes u vezi sa teretom ili robom, ili je imao takav interes u vreme njihovog preuzimanja.

32003R2201

Uredba Saveta (EC) br.2201/2003 od 27. novembra 2003. godine koja se odnosi na sudsku nadležnost i priznavanje i izvršavanje presuda u bračnim pitanjima i pitanjima roditeljske odgovornosti, koja ukida Uredbu (EC) br.1347/2000

Službeni list L 338 , 23/12/2003 P. 0001 - 0029

Uredba Saveta (EC) br.2201/2003

od 27. novembra 2003.

koja se odnosi na sudsku nadležnost i priznavanje i izvršavanje presuda u bračnim pitanjima i pitanjima roditeljske odgovornosti, koja ukida Uredbu (EC) br.1347/2000

SAVET EVROPSKE ZAJEDNICE,

Uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a naročito član 61(c) i član 67(1) istog,

Uzimajući u obzir predlog od Komisije (1),

Uzimajući u obzir mišljenje Evropskog parlamenta (2),

Uzimajući u obzir mišljenje Evropskog Ekonomskog i socijalnog komiteta (3),

Pošto je:

(1) Evropska zajednica postavila krajnji cilj da stvori prostor slobode, bezbednosti i pravde, u kome je osigurano slobodno kretanje lica. U tom cilju, Zajednica treba da usvoji, između ostalog, mere na polju sudske saradnje u građanskim stvarima koje su potrebne za primereno funkcionisanje internog tržišta.

(2) Evropski savet iz Tampere je prihvatio princip međusobnog priznavanja sudskih odluka kao kamen temeljac za stvaranje istinskog pravosudnog prostora i identifikovao je prava posete kao prioritet.

(3) Uredba Saveta (EC) br.1347/2000(4) utvrđuje pravila o sudskoj nadležnosti, priznavanju i izvršavanju presuda u bračnim pitanjima i pitanjima roditeljske odgovornosti za decu oba supružnika donetih prilikom bračnih sporova. Sadržaj ove Uredbe je u osnovi preuzet iz Konvencije od 28. maja 1998. o istom predmetu (5).

(4) Dana 3. jula 2000. godine, Francuska je podnela inicijativu za Uredbu Saveta o međusobnom izvršavanju presuda po pravima pristupa deci (6).

(5) Kako bi se osigurala jednakost za svu decu, ova Uredba obuhvata sve odluke o roditeljskoj odgovornosti, uključujući i mere za zaštitu deteta, nezavisno od bilo kakve veze sa bračnim sporom.

(6) Pošto se primena pravila o roditeljskoj odgovornosti često nameće u kontekstu bračnih sporova, primerenije je imati jedan instrument za pitanja razvoda i roditeljske odgovornosti.

(7) Područje primene ove Uredbe obuhvata građanske stvari, ma kakva da je priroda suda ili tribunala.

(8) Što se tiče presuda o razvodu, sudskoj rastavi¹ ili poništenju braka, ova Uredba treba da se primenjuje samo na prekid bračnih veza i ne treba da se bavi pitanjima, kao što su osnove za razvod, posledica braka po imovinu ili bilo koje druge pomoćne mere.

(9) Što se tiče imovine deteta, ova Uredba treba da se primenjuje samo na mere za zaštitu deteta, tj. (i) imenovanje i funkcije lica ili tela koje je zaduženo za imovinu deteta, zastupanje deteta ili pomaganje detetu, i (ii) upravljanje, očuvanje imovine deteta ili rapolaganje imovinom deteta. U ovom kontekstu, ova Uredba treba, na primer, da se primenjuje u slučajevima kada su roditelji u sporu u pogledu upravljanja imovinom deteta. Mere koje se odnose na imovinu deteta, koje se ne tiču zaštite deteta, treba i dalje da se uređuju Uredbom Saveta (EC) br.44/2001 od 22. decembra 2000. godine o sudskoj nadležnosti i priznavanju i izvršavanju presuda u građanskim i komercijalnim stvarima (7).

(10) Ova Uredba nije namenjena za primenu na pitanja koja se odnose na socijalno osiguranje, javne mere opšte prirode u pitanjima obrazovanja ili zdravlja ili na odluke o pravu na azil i o imigraciji. Osim toga, ona se ne primenjuje na utvrđivanje roditeljstva, pošto je ovo drugačije pitanje od dodele roditeljske odgovornosti, niti na druga pitanja vezana za status lica. Šta više, ona se ne primenjuje na mere preduzete kao rezultat kaznenih dela koja su počinila deca.

(11) Obaveze izdržavanja su isključene iz područja primene ove Uredbe pošto su one već obuhvaćene Uredbom Saveta br.44/2001. Sudovi sa sudskom nadležnošću po ovoj Uredbi će generalno imati sudsku nadležnost da odlučuju o obavezama izdržavanja primenom člana 5(2) Uredbe Saveta br.44/2001.

(12) Osnove sudske nadležnosti u stvarima roditeljske odgovornosti utvrđene u ovoj Uredbi su razrađene u svetlu najboljih interesa deteta, naročito po načelu blizine. Ovo znači da sudska nadležnost treba da se prvenstveno nalazi u Državi članici u kojoj je uobičajeno boravište deteta, izuzev u određenim slučajevima promene boravišta deteta ili u skladu sa dogovorom između nosilaca roditeljske odgovornosti.

(13) U interesu deteta, ova Uredba dozvoljava, putem izuzeća i u određenim uslovima, da sud koji ima sudsku nadležnost može da prebaci neki predmet u neki sud neke druge Države članice ukoliko je ovaj sud u boljem položaju da sudi. Međutim, u ovom slučaju, tom drugom sudu ne treba dozvoliti da prebacuje taj predmet nekom trećem sudu.

(14) Ova Uredba treba da se primenjuje ne dovodeći u pitanje primenu međunarodnog javnog prava koje se odnosi na diplomatske imunitete. Kada sudska nadležnost po ovoj Uredbi ne može da se primeni iz razloga postojanja diplomatskog imuniteta u skladu sa međunarodnim pravom, sudska nadležnost treba da se primeni u skladu sa nacionalnim zakonom u Državi članici u kojoj lice u pitanju ne uživa taj imunitet.

---

¹ Sudska rastava podrazumeva da brak nije razveden i da pratneri ne mogu da stupe u drugi brak (Englesko-hrvatski rječnik prava (međunarodnih odnosa, kriminalistike i forenzičkih znanosti, kriminologije i sigurnosti, Nalkada Ljevak, Zagreb, 2004.).

(15) Uredba Saveta (EC) br.1348/2000 od 29. maja 2000. godine o uručivanju, u Zemljama članicama, sudskih i vansudskih dokumenata u građanskim ili komercijalnim stvarima (8) treba da se primenjuje na uručivanje dokumenata u postupcima pokrenutim u skladu sa ovom Uredbom.

(16) Ova Uredba ne treba da sprečava sudove neke Države članice da preduzimaju privremene, uključujući i zaštitne mere, u hitnim slučajevima, u pogledu lica ili imovine koja se nalazi u toj Državi.

(17) U slučajevima protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja deteta, povratak tog deteta treba da se ostvari bez odlaganja, i u tu svrhu, Haška konvencija od 25. oktobra 1980. godine bi nastavila da se primenjuje dopunjena odredbama ove Uredbe, naročito članom 11. Sudovi Države članice u koju je ili u kojoj je dete protivpravno smešteno u drugu sredinu ili zadržano treba da budu u stanju da se suprotstave njegovom ili njenom povratku u specifičnim, propisno opravdanim slučajevima. Međutim, takva odluka bi mogla da bude zamenjena naknadnom odlukom suda Države članice u kojoj je bilo uobičajeno boravište tog deteta pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja deteta. Ukoliko ta presuda povlači za sobom povratak tog deteta, taj povratak treba da se odvija bez zahtevanja bilo kakve specijalne procedure za priznavanje i izvršavanje te presude u Državi članici u koju ili u kojoj je to dete smešteno u drugu sredinu ili zadržano.

(18) Kada je neki sud odlučio da ne vrati neko dete na osnovu člana 13 Haške konvencije iz 1980. godine, on treba da obavesti sud koji ima sudsku nadležnost ili centralno nadležno telo u Državi članici u kojoj je to dete imalo uobičajeno boravište pre protivpravnog smeštaja u drugu sredinu ili zadržavanja. Osim ukoliko tom sudu u ovoj drugoj Državi članici nije poveren predmet, ovaj sud ili to centralno nadležno telo treba da obavesti konkretne stranke. Ova obaveza ne treba da sprečava to centralno nadležno telo da takođe obavesti relevantna javna nadležna tela u skladu sa nacionalnim zakonom.

(19) Saslušavanje deteta igra važnu ulogu u primeni ove Uredbe, iako ovaj instrument nje predviđen da menja važeće nacionalne procedure.

(20) Saslušavanje deteta u nekoj drugoj Državi članici može da se održava po mehanizmima utvrđenim u Uredbi Saveta (EC) br.1206/2001 od 28. maja 2001. godine o saradnji između sudova Država članica u saslušanju svedoka u građanskim ili komercijalnim stvarima (9).

(21) Priznavanje i izvršavanje presuda donetih u jednoj Državi članici treba da se zasniva na principu međusobnog poverenja i osnove za nepriznavanje treba da se drže na minimumu koji je potreban.

(22) Autentični instrumenti i sporazumi između stranki koji su izvršni u jednoj Državi članici treba da se tretiraju kao ekvivalentni "presuda" u svrhu primene pravila o priznavanju i izvršavanju.

(23) Evropski savet iz Tampere je u svojim zaključcima (tačka 34) ocenio da presude na polju porodičnih sporova treba da se "automatski priznaju širom Unije bez bilo kakvih međupostupaka ili osnova za odbijanje izvršavanja". Ovo je razlog zašto presude o pravima pristupa i presude o povratku koje su potvrđene u Državi članici porekla u skladu sa odredbama ove Uredbe treba da se priznaju i da budu izvršne u svim ostalim Državama članicama bez zahtevanja bilo kakve dalje procedure. Mehanizmi za izvršenje takvih presuda i dalje se uređuju prema nacionalnom zakonu.

(24) Isprava izdata da olakša izvršenje date presude ne bi trebalo da podleže žalbi. Ona treba da se ispravi samo kada postoji neka materijalna greška, tj. kada ona ne odražava ispravno datu presudu.

(25) Centralni nadležni organi treba da sarađuju kako u opštoj stvari, tako i u specifičnim slučajevima, uključujući i u svrhe zalaganja za prijateljsko rešavanje porodičnih sporova, u stvarima roditeljske odgovornosti. U tu svrhu, centralni nadležni organi će učestvovati u Evropskoj sudskoj mreži u građanskim i komercijalnim stvarima koja je stvorena Odlukom Saveta 2001/470/EC od 28. maja 2001. godine kojom se osniva Evropska sudska mreža u građanskim i komercijalnim stvarima (10).

(26) Komisija treba da stavi na raspolaganje javnosti i da ažurira liste sudova i da rešava postupke koje dostavljaju Države članice.

(27) Mere koje su neophodne za primenu ove Uredbe treba da se usvoje u skladu sa Odlukom Saveta 1999/468/EC od 28. juna 1999. godine kojom se utvrđuju procedure za korišćenje ovlašćenja za primenu koja su dodeljena Komisiji (11).

(28) Ova Uredba zamenjuje Uredbu (EC) br.1347/2000 koja se, sledstveno tome, ukida.

(29) Za propisno funkcionisanje ove Uredbe, Komisija treba da preispituje njenu primenu i predlaže one izmene koje se eventualno pokažu kao neophodne.

(30) Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska, u skladu sa članom 3 Protokola o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske koji je priložen uz Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, su dali obaveštenje o njihovoj želji da učestvuju u usvajanju i primeni ove Uredbe.

(31) Danska, u skladu sa članovima 1 i 2 Protokola o položaju Danske koji je priložen uz Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, ne učestvuje u usvajanju ove Uredbe i stoga nije njome obavezana niti podleže njenoj primeni.

(32) Pošto Države članice ne mogu u dovoljnoj meri da postignu krajnje ciljeve ove Uredbe i stoga oni mogu bolje da se postignu na nivou Zajednice, Zajednica može da usvoji mere, u skladu sa načelom subsidiarnosti koje je utvrđeno u članu 5 Ugovora. U skladu sa načelom proporcionalnosti, koje je utvrđeno u tom članu, ova Uredba ne zadire preko onoga što je potrebno, kako bi se postigli ti krajnji ciljevi.

(33) Ova Uredba priznaje fundamentalna prava i poštuje principe iz Povelje o fundamentalnim pravima Evropske unije. Konkretno, ona nastoji da osigura poštovanje fundamentalnih prava deteta koja su utvrđena u članu 24 Povelje o fundamentalnim pravima Evropske unije,

JE USVOJIO OVU UREDBU:

POGLAVLJE I

PODRUČJE PRIMENE I DEFINICIJE

Član 1.

Područje primene

1. Ova Uredba će se primenjivati, kakva god bila priroda datog suda ili tribunala, u građanskim stvarima koje se odnose na:

(a) razvod, sudsku rastavu ili poništenje braka;

(b) dodeljivanje, izvršavanje, delegiranje, ograničavanje ili prestanak roditeljske odgovornosti.

2. Stvari pomenute u stavu 1(b) mogu, naročito, da se bave:

(a) pravima starateljstva roditelja i pravima pristupa;

(b) starateljstvom drugih, starateljstvom i sličnim institucijama;

(c) imenovanjem i funkcijama bilo kog lica ili tela koje je zaduženo za ličnost ili imovinu deteta, zastupanje deteta ili pomaganje detetu;

(d) smeštanjem deteta u hraniteljsku porodicu ili zbrinjavanjem u javnoj ustanovi;

(e) merama za zaštitu deteta koje se odnose na upravljanje, očuvanje imovine deteta ili raspolaganje imovinom deteta.

3. Ova Uredba se neće primenjivati na:

(a) utvrđivanje ili osporavanje odnosa roditelj-dete;

(b) odluke o usvajanju, mere koje prethode usvajanju, ili poništavanju ili ukidanju usvajanja;

(c) prezime i lična imena deteta;

(d) osamostaljenje/oslobađanje dece od roditeljskog nadzora/proглаšavanje punoletstva;

(e) obaveze izdržavanja;

(f) fiducijarne odnose ili nasleđivanje;

(g) mere preduzete kao rezultat kaznenih dela koja su počinila deca.

Član 2.

Definicije

U svrhe ove Uredbe:

1. izraz "sud" će obuhvatati sve nadležne organe vlasti u Državama članicama koje imaju sudsku nadležnost u stvarima koje potpadaju pod područje primene ove Uredbe u skladu sa članom 1;

2. izraz "sudija" će označavati sudiju ili službenika koji ima ovlašćenja koja su jednaka ovlašćenjima sudije u stvarima koje potpadaju pod područje primene Uredbe;

3. izraz "Država članica" će označavati sve Države članice sa izuzetkom Danske;

4. izraz "presuda" će označavati razvod, zakonsku rastavu ili poništenje braka, kao i presudu koja se odnosi na roditeljsku odgovornost, koju proglasi neki sud Države članice, kako god da se ta presuda eventualno zove, uključujući i sudsku odluku, sudsko rešenje ili presudu;

5. izraz "Država članica porekla" će označavati Državu članicu u kojoj je doneta presuda koja treba da se izvrši;

6. izraz "Država članica izvršenja" će označavati Državu članicu u kojoj se traži izvršenje presude;
7. izraz "roditeljska odgovornost" će označavati sva prava i dužnosti koje se odnose na ličnost ili imovinu deteta koja su data fizičkom ili pravnom licu presudom, delovanjem zakona ili sporazumom koji ima zakonsko dejstvo. Taj izraz će obuhvatati prava starateljstva roditelja i prava pristupa;
8. izraz "nosilac roditeljske odgovornosti" će označavati sva lica koja imaju roditeljsku odgovornost nad nekim detetom;
9. izraz "prava starateljstva roditelja" će obuhvatati prava i dužnosti brige datog lica o nekom detetu, a naročito pravo određivanja mesta boravka deteta;
10. izraz "prava pristupa" će obuhvatati naročito pravo da se neko dete odvede u neko mesto koje nije njegovo ili njeno uobičajeno boravište na ograničen period vremena;
11. izraz "protivpravno smeštanje deteta u drugu sredinu ili zadržavanje" će označavati smeštanje deteta u drugu sredinu ili zadržavanje kada:
- (a) je to kršenje prava starateljstva roditelja stečenog presudom ili delovanjem zakona ili sporazumom koji ima zakonsko dejstvo po zakonu Države članice u kojoj je to dete uobičajeno boravilo naposredno pre smeštanja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja;

i

(b) pod uslovom da su, u vreme smeštanja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja, prava starateljstva roditelja u stvari korišćena, bilo zajednički ili samostalno, ili bi bila tako korišćena da nije bilo smeštanja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja. Smatraće se da se starateljstvo roditelja ostvaruje zajednički kada, u skladu sa presudom ili delovanjem zakona, jedan nosilac roditeljske odgovornosti ne može da odlučuje o mestu boravka deteta bez saglasnosti drugog nosioca roditeljske odgovornosti.

POGLAVLJE II

SUDSKA NADLEŽNOST

ODELJAK 1

Razvod, zakonska rastava i poništenje braka

Član 3.

Opšta sudska nadležnost

1. U svarima koja se odnose na razvod, zakonsku rastavu ili poništenje braka, sudska nadležnost se nalazi u sudovima Države članice

(a) na čijoj teritoriji:

- supružnici uobičajeno borave, ili

- su supružnici uobičajeno poslednji put boravili, sve dok jedan od njih i dalje tamo boravi, ili

- tuženik uobičajeno boravi, ili
- u slučaju zajedničkog zahteva, jedan od supružnika uobičajeno boravi, ili
- podnosilac zahteva uobičajeno boravi ukoliko je on ili ona tu boravio(ila) najmanje jednu godinu neposredno pre podnošenja zahteva, ili
- podnosilac zahteva uobičajeno boravi ukoliko je on ili ona tu boravio(ila) najmanje šest meseci neposredno pre podnošenja zahteva i ili je državljanin Države članice u pitanju ili, u slučaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, tamo ima svoje "prebivalište";

(b) državljanstva oba supružnika ili, u slučaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, "prebivališta" oba supružnika.

2. U svrhe ove Uredbe, "prebivalište" će imati isto značenje koje ima u pravnim sistemima Ujedinjenog Kraljevstva i Irske.

Član 4.

Protivtužba

Sud u kome su postupci u toku na osnovu člana 3 takođe će imati sudsku nadležnost da razmatra protivtužbu, sve dok ona potpada pod područje primene ove Uredbe.

Član 5.

Preinačavanje sudske rastave u razvod

Bez dovođenja u pitanje člana 3, sud Države članice koji je doneo presudu o sudskoj rastavi će takođe imati sudsku nadležnost za preinačavanje te presude u razvod, ukoliko tako utvrđuje zakon te Države članice.

Član 6.

Isključiva priroda sudske nadležnosti po članovima 3, 4 i 5

Supružnik koji:

- (a) uobičajeno boravi na teritoriji neke Države članice; ili
- (b) je državljanin neke Države članice, ili, u slučaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, ima svoje "prebivalište" na teritoriji jedne od ovih drugih Država članica,

Može da bude tužen u nekoj drugoj Državi članici samo u skladu sa članovima 3, 4 i 5.

Član 7.

Preostala sudska nadležnost

1. Kada ni jedan sud neke Države članice nema sudsku nadležnost u skladu sa članovima 3, 4 i 5, sudska nadležnost će se utvrditi, u svakoj Državi članici, po zakonima te Države.

2. Kada protiv tuženika koji nema uobičajeno boravište i nije ili državljanin neke Države članice ili, u slučaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, nema svoje "prebivalište" na teritoriji jedne od ovih drugih Država članica, bilo koji državljanin neke Države članice koji uobičajeno boravi na teritoriji neke druge Države članice može, kao državljani te Države, da koristi pravila sudske nadležnosti koja važe u toj Državi.

ODELJAK 2

Roditeljska odgovornost

Član 8.

Opšta sudska nadležnost

1. Sudovi neke Države članice će imati sudsku nadležnost u stvarima roditeljske odgovornosti nad nekim detetom koje uobičajeno boravi u toj Državi članici u vreme kada se sudu poveri taj predmet.
2. Stav 1 će podlegati odredbama članova 9, 10 i 12.

Član 9.

Neprekinuta sudska nadležnost prethodnog uobičajenog boravišta deteta

1. Kada se neko dete zakonito preseli iz jedne Države članice u neku drugu i tamo dobije novo uobičajeno boravište, sudovi Države članice prethodnog uobičajenog boravišta tog deteta će, putem izuzeća člana 8, zadržati sudsku nadležnost tokom perioda od tri meseca posle preseljenja u svrhu izmene presude o pravima pristupa donete u toj Državi članici pre nego što se to dete preselilo, kada nosilac prava pristupa u skladu sa presudom o pravima pristupa i dalje ima uobičajeno boravište u Državi članici prethodnog uobičajenog boravišta tog deteta.
2. Stav 1 se neće primenjivati ukoliko je nosilac prava pristupa pomenut u stavu 1 privatio sudsku nadležnost sudova Države članice novog uobičajenog boravišta tog deteta učestvujući u postupcima pred tim sudovima bez osporavanje njihove sudske nadležnosti.

Član 10.

Sudska nadležnost u slučajevima otmice deteta

U slučaju protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja deteta, sudovi Države članice u kojoj je to dete uobičajeno boravilo neposredno pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja će zadržati svoju sudsku nadležnost sve dok to dete ne dobije uobičajeno boravište u nekoj drugoj Državi članici i:

(a) svako lice, institucija ili drugo telo koje ima prava starateljstva roditelja je prećutno prihvatilo taj smeštaj deteta u drugu sredinu ili zadržavanje;

ili

(b) to dete boravilo u toj drugoj Državi članici tokom perioda od najmanje jedne godine nakon što su to lice, institucija ili drugo telo koje ima prava starateljstva roditelja znali ili je trebalo da znaju o kretanju/mestu boravka tog deteta i to dete se nastanilo u svom novom okruženju i ispunjen je najmanje jedan od sledećih uslova:

- (i) u roku od jedne godine nakon što je nosilac prava starateljstva roditelja znao ili je trebalo da zna o kretanju/mestu boravka tog deteta, nije uloženi nikakav zahtev za povratak pred nadležnim organima Države članice u koju je to dete smešteno u drugu sredinu ili je zadržano;
- (ii) povučen je zahtev za povratak podnet od strane nosioca prava starateljstva roditelja i nije podnet novi zahtev u vremenskom roku utvrđenom u stavu (i);
- (iii) predmet pred sudom u Državi članici u kojoj je to dete uobičajeno boravilo neposredno pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja je zatvoren u skladu sa članom 11(7);
- (iv) doneta je presuda o starateljstvu roditelja koja ne povlači za sobom povratak tog deteta od strane sudova Države članice u kojoj je to dete uobičajeno boravilo neposredno pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja.

Član 11.

Vraćanje deteta

1. Kada neko lice, institucija ili drugo telo koje ima prava starateljstva roditelja podnese zahtev nadležnim organima u nekoj Državi članici za izricanje presude na osnovu Haške konvencije od 25. oktobra 1980. godine o Građansko-pravnim aspektima prekogranične otmice deteta (u daljem tekstu "Haška konvencija iz 1980. godine"), kako bi se obezbedio povratak deteta koje je protivpravno smešteno u drugu sredinu ili zadržano u nekoj Državi članici koja nije Država članica u kojoj je to dete uobičajeno boravilo neposredno pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja, primeniće se stavovi 2 do 8.
2. Kada se primenjuju članovi 12 i 13 Haške konvencije iz 1980. godine, biće osigurano da se tom detetu pruži prilika da bude saslušano u toku postupka, osim ukoliko se ovo čini neprimerenim uzimajući u obzir njegovu ili njenu starost ili stepen zrelosti.
3. Sud kome se podnese zahtev za povratak deteta koji je pomenut u stavu 1 će postupiti u najbržem roku u postupku po zahtevu, primenjujući najhitnije procedure koja su na raspolaganju u nacionalnom zakonu.
- Bez dovođenja u pitanje prvog podstava, taj sud će, izuzev kada izuzetne okolnosti ovo čine nemogućim, doneti svoju presudu najkasnije u roku od šest nedelja nakon podnošenja tog zahteva.
4. Sud ne može da odbije da vrati neko dete na osnovu člana 13b Haške konvencije iz 1980. godine ukoliko je utvrđeno da su izvršene odgovarajuće pripreme da se osigura zaštita tog deteta nakon njegovog ili njenog povratka.
5. Sud ne može da odbije da vrati neko dete, osim ukoliko lice koje je zahtevalo povratak tog deteta nije dobilo priliku da bude saslušano.
6. Ukoliko je neki sud doneo rešenje o nevraćanju u skladu sa članom 13 Haške konvencije iz 1980. godine, taj sud mora odmah ili direktno, ili preko svog centralnog organa vlasti, da pošalje kopiju sudskog rešenja o nevraćanju i relevantnih dokumenata, naročito transkript saslušanja pred tim sudom, sudu koji ima sudsku nadležnost ili centralnom nadležnom organu u Državi članici u kojoj je to dete uobičajeno boravilo neposredno pre smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja, kako je utvrđeno nacionalnim zakonom. Taj sud će primiti sve pomenute dokumente u roku od jednog meseca od datuma rešenja o nevraćanju.

7. Osim ukoliko je jedna od stranki već pokrenula postupak pred drugim sudovima u Državi članici u kojoj je konkretno dete uobičajeno boravilo neposredno pre protivpravnog smeštaja deteta u drugu sredinu ili zadržavanja, sud ili centralni nadležni organ koji prima informacije pomenute u stavu 6 mora da ih saopšti tim strankama i da ih pozove da podnesu dokaze tom sudu, u skladu sa nacionalnim zakonom, u roku od tri meseca od datuma obaveštenja, tako da sud može da razmotri pitanje starateljstva roditelja na tim detetom.

Bez dovođenja u pitanje pravila o sudskoj nadležnosti sadržanih u ovoj Uredbi, taj sud će zatvoriti taj predmet ukoliko sud ne primi bilo kakve dokaze u datom vremenskom roku.

8. Bez obzira na presudu o nevraćanju u skladu sa članom 13 Haške konvencije iz 1980. godine, svaka kasnija presuda koja zahteva vraćanje tog deteta koju donese neki sud koji ima sudsku nadležnost po ovoj Uredbi biće izvršna u skladu sa Odeljkom 4 Poglavlja III u daljem tekstu, kako bi se osigurao povratak tog deteta.

Član 12.

Prorogacija sudske nadležnosti

1. Sudovi neke Države članice koji koriste sudsku nadležnost na osnovu člana 3 po zahtevu za razvod, sudsku rastavu ili poništenje braka imaće sudsku nadležnost u svakoj stvari koja se odnosi na roditeljsku odgovornost povezanu sa tim zahtevom kada:

(a) najmanje jedan od supružnika ima roditeljsku odgovornost u odnosu na konkretno dete;

i

(b) su sudsku nadležnost tih sudova prihvatili supružnici i nosioci roditeljske odgovornosti nedvosmisleno izričito ili na drugi način, u vreme kada je sudu poveren taj predmet, i kada je to u višim interesima tog deteta.

2. Sudska nadležnost dodeljena u stavu 1 će prestati čim:

(a) je presuda koja odobrava ili odbija zahtev za razvod, sudsku rastavu ili poništenje braka postala konačna;

(b) u onim slučajevima kada su postupci u vezi sa roditeljskom odgovornošću još uvek u toku na datum pomenut pod (a), kada je presuda u ovim postupcima postala konačna;

(c) su postupci pomenuti pod (a) i (b) završeni iz drugog razloga.

3. Sudovi neke Države članice će takođe imati sudsku nadležnost u vezi sa roditeljskom odgovornošću u postupcima koji nisu postupci pomenuti u stavu 1 kada:

(a) konkretno dete ima bitnu vezu sa tom Državom članicom, naročito usled činjenice da jedan od nosilaca roditeljske odgovornosti uobičajeno boravi u toj Državi članici ili da je to dete državljanin te Države članice;

i

(b) su sudsku nadležnost tih sudova prihvatile sve stranke u sporu nedvosmisleno izričito ili na drugi način u vreme kada je tom sudu poveren taj predmet i kada je to u višim interesima tog deteta.

4. Kada konkretno dete ima svoje uobičajeno boravište na teritoriji neke treće Države koja nije ugovorna strana u okviru Haške konvencije od 19. oktobra 1996. godine u pogledu sudske nadležnosti, merodavnog zakona, priznavanja, izvršenja i saradnje u pogledu roditeljske odgovornosti i mera za zaštitu dece, sudska nadležnost po ovom članu će se smatrati da je u interesu tog deteta, naročito ukoliko se utvrdi da nije moguće voditi postupak u toj trećoj Državi koja je u pitanju.

Član 13.

Sudska nadležnost na osnovu prirustva deteta

1. Kada ne može da se utvrdi uobičajeno boravište nekog deteta i kada ne može da se odredi sudska nadležnost na osnovu člana 12, sudsku nadležnost će imati sudovi Države članice u kojoj je to dete prisutno.

2. Stav 1 će se takođe primenjivati na decu izbeglice ili prekogranično raseljenu decu zbog nereda koji se javljaju u njihovim zemljama.

Član 14.

Preostala sudska nadležnost

Kada ni jedan sud neke Države članice nema sudsku nadležnost u skladu sa članovima 8 do 13, sudska nadležnost će biti utvrđena, u svakoj Državi članici, po zakonima te Države.

Član 15.

Prenošenje na sud koji je u boljem položaju da sudi

1. Izuzetno, sudovi neke Države članice koji imaju sudsku nadležnost u pogledu sadržaja konkretne stvari mogu, ukoliko smatraju da bi neki sud neke druge Države članice, sa kojom to dete ima naročitu vezu, bio u boljem položaju da sudi po predmetu, ili specifičnom delu istog, i kada je ovo u najboljim interesima tog deteta:

(a) obustavlja predmet u pitanju ili deo istog i poziva stranke da podnesu zahtev pred sudom te druge Države članice u skladu sa stavom 4; ili

(b) zahteva od suda neke druge Države članice da preuzme sudsku nadležnost u skladu sa stavom 5.

2. Primeniće se stav 1:

(a) po podnošenju zahteva od jedne stranke; ili

(b) na sopstvenu inicijativu suda; ili

(c) po zahtevu od nekog suda neke druge Države članice sa kojom to dete ima naročitu vezu, u skladu sa stavom 3.

Ustupanje izvršeno na sopstvenu inicijativu datog suda ili zahtevom nekog suda neke druge Države članice mora da prihvati najmanje jedna od stranki.

3. Smatraće se da konkretno dete ima naročitu vezu sa nekom Državom članicom kako je pomenuto u stavu 1, ukoliko je ta Država članica:

(a) postala uobičajeno boravište tog deteta pošto je sudu pomenutom u stavu 1 bio poveren predmet; ili

(b) prethodno uobičajeno boravište tog deteta; ili

(c) mesto državljanstva tog deteta; ili

(d) uobičajeno boravište nosioca roditeljske odgovornosti; ili

(e) mesto gde se nalazi imovina tog deteta i taj predmet se tiče mera za zaštitu tog deteta koje se odnose na upravljanje, očuvanje ove imovine ili raspolaganje ovom imovinom.

4. Sud Države članice koji ima sudsku nadležnost u pogledu sadržaja konkretne stvari će odrediti vremenski rok do koga će sudovi te druge Države članice poveriti predmet u skladu sa stavom 1.

Ukoliko ti sudovi ne budu poverili predmet do tog roka, sud kome će predmet biti ustupljen će nastaviti da koristi sudsku nadležnost u skladu sa članovima 8 do 14.

5. Sudovi te druge Države članice mogu, kada je usled specifičnih okolnosti datog slučaja, ovo u najboljim interesima datog deteta, prihvatiti sudsku nadležnost u roku od šest nedelja od njihovog ustupanja u skladu sa stavom 1(a) ili 1(b). U ovom slučaju, sud kome je prvo ustupljen predmet će odbiti sudsku nadležnost. U protivnom, sud kome je prvo ustupljen predmet će nastaviti da vrši sudsku nadležnost u skladu sa članovima 8 do 14.

6. Ti sudovi će sarađivati u svrhe ovog člana, ili direktno ili preko centralnih nadležnih organa imenovanih u skladu sa članom 53.

ODELJAK 3

Zajedničke odredbe

Član 16.

Ustupanje predmeta nekom sudu

1. Smatraće se da je nekom sudu ustupljen predmet:

(a) u vreme kada se dokument kojim se pokreće konkretni postupak ili ekvivalent dokumenta podnese datom sudu, pod uslovom da podnosilac nije naknadno propustio da preduzme korake koje je bilo potrebno da preduzme da bi se izvršilo uručenje tuženiku;

ili

(b) ukoliko taj dokument mora da se uruči pre nego što se podnese sudu, u vreme kada ga primi nadležni organ odgovoran za uručivanje, pod uslovom da podnosilac nije naknadno propustio da preduzme korake koje je bilo potrebno da preduzme da bi se taj dokument podneo to sudu.

Član 17.

Ispitivanje u pogledu sudske nadležnosti

Kada je nekom sudu neke Države članice poveren neki predmet nad kojim on nema nikakvu sudsku nadležnost po ovoj Uredbi i nad kojim neki sud neke druge Države članice ima sudsku nadležnost na osnovu ove Uredbe, on će na svoju sopstvenu inicijativu objaviti da nema nikakvu sudsku nadležnost.

Član 18.

Ispitivanje u pogledu prihvatljivosti

1. Kada se neki tuženik koji uobičajeno boravi u nekoj Državi koja nije Država članica u kojoj je pokrenut postupak ne upusti u postupak, sud koji ima sudsku nadležnost će prekinuti taj postupak sve dok se ne pokaže da je tuženik mogao da primi taj dokument kojim se pokreće taj postupak ili ekvivalentni dokument u dovoljnom roku koji mu omogućava da organizuje svoju odbranu, ili da su preduzeti svi potrebni koraci u tu svrhu.

2. Član 19 Uredbe (EC) br.1348/2000 će se primenjivati umesto odredbi stava 1 ovog člana ukoliko taj dokument kojim se pokreće postupak ili ekvivalentni dokument mora da se pošalje iz jedne Države članice u drugu u skladu sa tom Uredbom.

3. Kada ne mogu da se primene odredbe Uredbe (EC) br.1348/2000, primeniće se član 15 Haške konvencije od 15. novembra 1965. godine o uručivanju u inostranstvu sudskih i vansudskih dokumenata u građanskim ili komercijalnim stvarima ukoliko je taj dokument kojim se pokreće postupak ili ekvivalentni dokument morao da se pošalje u inostranstvo u skladu sa tom Konvencijom.

Član 19.

Lis pendens (litispendencija) i zavisni sudski postupci

1. Kada se postupci koji se odnose na razvod, sudsku rastavu ili poništenje braka između istih stranki pokrenu pred sudovima različitih Država članica, sud kome je drugom ustupljen predmet će na svoju sopstvenu inicijativu prekinuti svoj postupak sve do onog vremena kada se utvrdi sudska nadležnost suda kome je predmet prvo ustupljen.

2. Kada se postupci, koji se odnose na roditeljsku odgovornost u vezi sa istim detetom i odnose na isti razlog pokretanja postupka, iznesu pred sudove različitih Država članica, sud kome je drugom poveren predmet će na svoju sopstvenu inicijativu prekinuti svoj postupak sve do onog vremena kada se utvrdi sudska nadležnost suda kome je predmet prvo ustupljen.

3. Kada se utvrdi sudska nadležnost suda kome je predmet prvo ustupljen, sud kome je predmet drugom ustupljen će odbiti sudsku nadležnost u korist tog suda.

U tom slučaju, stranka koja je pokrenula odgovarajući postupak pred sudom kome je predmet drugom ustupljen može da pokrene taj postupak pred sudom kome je predmet prvo ustupljen.

Član 20.

Privremene, uključujući i zaštitne, mere

1. U hitnim slučajevima, odredbe ove Uredbe neće sprečavati sudove neke Države članice da preduzimaju one privremene, uključujući i zaštitne, mere u pogledu lica ili imovine u toj Državi koje mogu biti na raspolaganju po zakonu te Države članice, čak i ako, po ovoj Uredbi, sud neke druge Države članice ima sudsku nadležnost u pogledu sadržaja te stvari.

2. Te mere pomenute u stavu 1 će prestati da se primenjuju kada sud Države članice koji ima sudsku nadležnost po ovoj Uredbi u pogledu sadržaja te stvari bude preduzeo mere koje smatra primerenim.

POGLAVLJE III

PRIZNAVANJE I IZVRŠENJE

ODELJAK 1

Priznavanje

Član 21.

Priznavanje presude

1. Neka presuda doneta u nekoj Državi članici će biti priznata u ostalim Državama članicama bez zahtevanja bilo kakve specijalne procedure.

2. Naročito, i bez dovođenja u pitanje stava 3, nikakva specijalna procedura se neće zahtevati za ažuriranje evidencije o građanskom statusu neke Države članice na osnovu neke presude koja se odnosi na razvod, sudsku rastavu ili poništenje braka donetu u nekoj drugoj Državi članici, i protiv koje nema nikakve dalje žalbe po zakonu te Države članice.

3. Ne dovodeći u pitanje Odeljak 4 ovog Poglavlja, svaka zainteresovana stranka može, u skladu sa procedurama utvrđenim u Odeljku 2 ovog Poglavlja, podnese zahtev za odluku da ta presuda bude ili ne bude priznata.

Lokalna sudska nadležnost suda koji se pojavljuje na listi koju svaka Država članica dostavi Komisiji u skladu sa članom 68 biće određena po internom zakonu Države članice u kojoj su pokrenuti postupci za priznavanje ili nepriznavanje.

4. Kada se priznavanje neke presude pokrene kao uzgredno pitanje u nekom sudu neke Države članice, taj sud može da reši to pitanje.

Član 22.

Osnova za nepriznavanje presuda koje se odnose na razvod braka, rastavu ili poništenje braka

Presuda koja se odnosi na razvod braka, rastavu ili poništenje braka neće biti priznata:

(a) ako je to priznavanje odluke očigledno suprotno državnoj politici Države članice u kojoj se priznavanje traži;

(b) kada je presuda doneta bez pojavljivanja na sudu, ako tuženom nije uručen dokument na osnovu koga je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument, i to blagovremeno i na takav način koji

omogućuju tuženom da organizuje svoju odbranu, osim ako nije utvrđeno da je tuženi nesumnjivo prihvatio odluku suda;

(c) ako je presuda protivrečna presudi donetoj u postupku između istih strana u sporu u Državi članici u kojoj se traži priznavanje; ili

(d) ako je presuda protivrečna nekoj ranije donetoj presudi u postupku između istih strana u drugoj Državi članici ili državi koja nije Država članica, pod uslovom da ranija presuda ispunjava uslove neophodne za priznavanje u Državi članici u kojoj se traži priznavanje.

Član 23.

Osnova za nepriznavanje presuda koje se odnose na roditeljsku odgovornost

Presuda koja se odnosi na roditeljsku odgovornost neće biti priznata:

(a) ako je to priznavanje presude očigledno suprotno državnoj politici Države članice u kojoj se priznavanje traži, uzimajući u obzir najbolje interese deteta;

(b) ako je presuda izrečena, osim u hitnom slučaju, ne dajući detetu priliku da bude saslušano, i kršeći osnovna načela procedure Države članice u kojoj se priznavanje traži;

(c) kada je presuda izrečena bez pojavljivanja na sudu, ako licu nije uručen dokument na osnovu koga je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument, i to blagovremeno i na takav način koji omogućavaju tom licu da organizuje svoju odbranu, osim ako nije utvrđeno da je tuženi nesumnjivo prihvatio odluku suda;

(d) na zahtev bilo kog lica koje tvrdi da se presudom krši njegova ili njena roditeljska odgovornost ako je ona doneta, a da tom licu nije data prilika da bude saslušano;

(e) ako je presuda protivrečna kasnije donetoj presudi koja se odnosi na roditeljsku odgovornost izrečenoj u Državi članici u kojoj se traži priznavanje;

(f) ako je protivrečna kasnije donetoj presudi koja se odnosi na roditeljsku odgovornost izrečenoj u Državi članici ili državi koja nije Država članica, u kojoj se nalazi prebivalište deteta, pod uslovom da kasnije doneta presuda ispunjava uslove koji su neophodni za njeno priznavanje u Državi članici u kojoj se priznavanje traži.

ili

(g) ako procedura utvrđena članom 56. nije poštovana.

Član 24.

Zabrana preispitivanja jurisdikcije suda porekla

Jurisdikcija suda Države članice porekla ne može biti preispitana. Provera državne politike pomenute u članovima 22(a) i 23(a) ne može se primenjivati na pravila koja se odnose na stvarnu nadležnost utvrđenu u članovima 3. do 14.

Član 25.

Razlike u merodavnom zakonu

Priznavanje presude ne može biti odbijeno zato što zakon Države članice u kojoj se priznavanje traži ne bi dozvolio razvod braka, rastavu ili poništenje braka na osnovu istih činjenica.

Član 26.

Nemogućnost preispitivanja u pogledu sadržaja

Presuda ne može biti preispitana u pogledu sadržaja ni u kakvim okolnostima.

Član 27.

Obustavljanje postupka

1. Sud Države članice u kojoj se traži priznavanje presude donete u drugoj Državi članici može da obustavi postupak ako je izjavljena redovna žalba protiv presude.

2. Sud Države članice u kojoj se traži priznavanje presude donete u Irskoj ili Ujedinjenom Kraljevstvu može da obustavi postupak, ako je izvršenje postupka obustavljeno u Državi članici porekla zbog izjavljivanja žalbe.

ODELJAK 2.

Zahtev za proglašenje izvršivosti

Član 28.

Izvršive odluke

1. Presuda o vršenju roditeljske odgovornosti u pogledu deteta izrečena u Državi članici koja je izvršiva u toj Državi članici i koja je uručena, biće izvršena u drugoj Državi članici kada, na zahtev druge zainteresovane strane, ona tamo bude proglašena izvršivom.

2. Međutim, u Ujedinjenom Kraljevstvu ta presuda će biti izvršiva u Engleskoj i Velsu, u Škotskoj ili u Severnoj Irskoj samo onda kada je, na zahtev druge zainteresovane strane, ona registrovana za izvršenje u tom delu Ujedinjenog Kraljevstva.

Član 29.

Nadležnost lokalnih sudova

1. Zahtev za proglašenje izvršivosti biće dostavljen sudu koji se nalazi na spisku koji je svaka Država članica dostavila Komisiji u skladu s Članom 68.

2. Lokalna jurisdikcija će biti utvrđena pozivanjem na prebivalište lica protiv koga se zahteva izvršenje ili pozivanjem na prebivalište svakog deteta na koje se zahtev odnosi.

Kada nijedno od mesta pomenutih u prvom podstavu ne može biti proglašeno u Državi članici izvršenja, lokalna jurisdikcija će biti određena pozivanjem na mesto izvršenja.

Član 30.

Procedura

1. Proceduru za dostavljanje zahteva regulisaće zakon Države članice izvršenja.
2. Podnosilac zahteva mora da dostavi adresu za dostavljanje obaveštenje o pravnom poslu u području jurisdikcije suda kome je dostavljen zahtev. Međutim, ako zakon Države članice izvršenja ne propisuje dostavljanje takve adrese, podnosilac zahteva će imenovati zastupnika *ad litem*.
3. Dokumenta pomenuta u članovima 37. i 39. biće priložena uz zahtev.

Član 31.

Odluka suda

1. Sud kome je dostavljen zahtev doneće odluku bez odlaganja. Nijedno lice protiv koga se izvršenje traži ni dete neće, u toj fazi postupka, imati pravo na dostavljanje podnesaka o zahtevu.
2. Zahtev može biti odbijen samo na osnovu jednog od razloga utvrđenih članovima 22, 23. i 24.
3. Odluka suda se ne može preispitivati u pogledu sadržine ni u kakvim okolnostima.

Član 32.

Upoznavanje s odlukom

Nadležan službenik suda će, bez odlaganja, upoznati podnosioca zahteva s odlukom donetom o zahtevu u skladu s procedurom utvrđenom zakon Države članice izvršenja.

Član 33.

Žalba protiv odluke

1. Bilo koja strana može da izjavi žalbu protiv odluke o zahtevu za proglašenje izvršivosti.
2. Žalba će biti podneta sudu koji se pojavljuje na spisku sudova koji je svaka Država članica dostavila Komisiji u skladu s članom 68.
3. Žalba će biti rešena u skladu s pravilima koja uređuju proceduru po protivrečnim pitanjima.
4. Ako žalbu izjavi podnosilac zahteva za proglašenje izvršivosti, strana protiv koje se traži izvršenje biće pozvana da se pojavi na apelacionom sudu. Ako to lice propusti da se pojavi na sudu, primenjivaće se odredbe člana 18.
5. Žalba protiv proglašenja izvršivosti mora biti izjavljena u roku od mesec dana od uručenja tog proglašenja. Ako strana protiv koje se traži izvršenje ima prebivalište u Državi članici koja nije Država članica u kojoj je doneta odluka o proglašenju izvršivosti, period za žalbu će iznositi dva meseca i počće da teče od datuma uručenja tom licu ili uručenja na njegovu adresu. Nikakvo produženje roka ne može biti odobreno na osnovu udaljenosti.

Član 34.

Apelacioni sudovi i sredstva pobijanja

Odluka doneta o žalbi može biti pobijena samo postupkom pomenutim u spisku koji postupaka o kome svaka Država članica obavesti Komisiju u skladu s članom 68.

Član 35.

Obustavljanje postupka

1. Sud kod koga je izjavljena žalba u skladu s članovima 33. ili 34. može, na zahtev strane protiv koje se traži izvršenje, da obustavi postupak ako je redovna žalba uložena u Državi članici porekla ili ako period za podnošenje žalbe još uvek nije istekao. U drugom slučaju, sud može da odredi rok u okviru koga žalba može biti podneta.

2. Kada je odluka donesena u Irskoj ili u Ujedinjenom Kraljevstvu, svaki oblik žalbe koji je na raspolaganju u Državi članici porekla biće razmatran kao da je redovna žalba za potrebe stava 1.

Član 36.

Delimično izvršenje

1. Kada je presuda doneta u pogledu nekoliko pitanja, a izvršenje ne može biti odobreno za sva pitanja sud će odobriti izvršenje jednog ili više njih.

2. Podnosilac zahteva može da traži delimično izvršenje odluke.

ODELJAK 3.

Odredbe koje su zajedničke s Odeljcima 1. i 2.

Član 37.

Dokumenta

1. Strana koja traži pobijanje priznavanja ili koja podnosi zahtev za objavljivanje izvršivosti će podneti:

(a) primerak odluke koja ispunjava sve uslove neophodne za utvrđivanje verodostojnosti;

i

(b) potvrdu pomenutu u članu 39.

2. Osim toga, u slučaju kada je odluka doneta bez prisustva na sudu, strana koja traži priznavanje ili podnosi zahteva za objavljivanje izvršivosti će podneti:

(a) originalni primerak ili overenu verodostojnu kopiju dokumenta kojim se utvrđuje da je strani koja se nije pojavila na sudu uručen dokument kojim se pokreće postupak ili ekvivalentan dokument;

ili

(b) bilo koji dokument u kome je navedeno da je tuženik nesumnjivo prihvatio odluku.

Član 38.

Nedostatak dokumenata

1. Ako nisu podneta dokumenta utvrđena članom 37(1)(b) ili (2), sud može da odredi period za njihovo podnošenje, da prihvati ekvivalentna dokumenta ili ako smatra da prethodno ima dovoljno informacija da oslobodi obaveze podnošenja tih dokumenata.

2. Ako sud tako zahteva, biće dostavljen i prevod tih dokumenta. Prevod će overiti lice koje je kvalifikovano za overu prevoda u jednoj od Država članica.

Član 39.

Uverenje koji se odnosi na presude po bračnim pitanjima i uverenje koji se odnosi na presude o roditeljskoj odgovornosti

Nadležni sud ili nadležni organ Države članice porekla će, na zahtev svake zainteresovane strane, da izda uverenje koristeći standardni obrazac utvrđen u Prilogu I (presude u bračnim pitanjima) ili u Prilogu II (presude o roditeljskoj odgovornosti).

ODELJAK 4.

Izvršivost izvesnih presuda koje se odnose na pravo pristupa i izvesnih presuda kojima se zahteva vraćanje deteta

Član 40.

Područje primene

1. Ovaj Odeljak će se primenjivati na:

(a) pravo pristupa;

i

(b) vraćanje deteta koje proističe iz presude izrečene u skladu s članom 11(8).

2. Odredbe ovoga Odeljka neće sprečiti nosioca roditeljske odgovornosti da traži priznavanje i izvršenje presude u skladu s odredbama iz Odeljaka 1. i 2. ovog Poglavlja.

Član 41.

Prava pristupa

1. Prava pristupa pomenuta u članu 40(1)(a) odobrena u izvršivoj presudi donetoj u Državi članici biće priznata i izvršiva u drugoj Državi članici bez objavljivanja izvršivosti, i bez mogućnosti suprotstavljanja njenom priznavanju ako je presuda potvrđena u Državi članici porekla u skladu sa stavom 2.

Čak i kada nacionalno pravo ne propisuje izvršivost presude na osnovu zakona kojom presudom se odobravaju prava pristupa, sud porekla može da izjavi da će odluka biti izvršiva uprkos svakoj žalbi.

2. Sudija u zemlji porekla će izdati uverenje pomenuto u stavu 1. tako što će izdati standardni obrazac iz Priloga III (uverenje koje se odnosi na prava pristupa) samo:

(a) kada je presuda donesena bez pojavljivanja na sudu, a licu koje se nije pojavilo na sudu je bio uručen dokument kojim se pokreće postupak ili ekvivalentan dokument, i to blagovremeno i na način koji omogućavaju tom licu da organizuje svoju odbranu ili ako je licu uručen dokument, ali ne u skladu s ovim uslovima, ali je ipak utvrđeno da je on ili ona nepobitno prihvatio/prihvatila odluku;

(b) ako je svim zainteresovanim stranama pružena prilika da budu saslušani;

i

(c) ako je detetu pružena prilika da bude saslušano, osim kada se saslušanje ne smatra neprimerenim, uzimajući u obzir godine života ili stepen zrelosti deteta.

Uverenje će biti izdato na jeziku na kome je i presuda.

3. Kada u vreme donošenja presude prava pristupa podrazumevaju i situaciju prelaska granice, uverenje će biti izdato po službenoj dužnosti (*ex officio*) kada ta presuda postane izvršiva, čak i kada je samo privremena. Ako situacija kasnije stekne karakter prelaska granice, uverenje će biti izdato na zahtev jedne od strana.

Član 42.

Vraćanje deteta

1. Vraćanje deteta pomenuto u članu 40(1)(b) koje proističe iz izvršive presude donete u Državi članici biće priznato i izvršivo u drugoj Državi članici bez proglašenja izvršivosti i bez mogućnosti suprotstavljanja priznavanju ako je ta presuda potvrđena u toj Državi članici porekla u skladu sa stavom 2.

Čak i kada nacionalno pravo ne propisuje izvršivost presude na osnovu delovanja zakona, uprkos svakoj žalbi na presudu kojom se zahteva vraćanje deteta pomenuto u članu 11(b)(8), sud porekla može da izjavi da je presuda izvršiva.

2. Sudija iz zemlje porekla koji je doneo presudu pomenutu u članu 40(1)(b) izdaće uverenje navedeno u stavu 1, samo:

(a) ako je detetu bila pružena prilika da bude saslušano, osim kada se saslušanje ne smatra neprimerenim, uzimajući u obzir godine života ili stepen zrelosti deteta;

(b) ako je stranama pružena prilika da budu saslušane; i

(c) ako je sud uzeo u obzir prilikom donošenja svoje presude razloge i dokaz u smislu naloga izdatog u skladu s članom 13. Haške konvencije iz 1980. godine.

U slučaju da sud ili drugi nadležni organ preduzmu mere radi obezbeđivanja zaštite deteta posle njegovog povratka u Državu prebivališta, uverenje će obuhvatiti i podatke o tim merama.

Sudija u zemlji porekla će, na sopstvenu inicijativu, izdati uverenje, koristeći standardni obrazac iz Priloga IV (uverenje koje se odnosi na vraćanje deteta(dece)).

Uverenje će biti izdato na jeziku na kome je i presuda.

Član 43.

Ispravka uverenja

1. Pravo Države članice porekla će se primenjivati na ispravku uverenja.
2. Nikakva žalba ne može biti uložena protiv izdavanja uverenja u skladu s članovima 41(1) ili 42(1).

Član 44.

Delovanje uverenja

Uverenje će delovati samo u okvirima izvršivosti presude.

Član 45.

Dokumenta

1. Strana koja zahteva izvršenje presude treba da podnese:
  - (a) primerak presude koji ispunjava uslove za utvrđivanje njene verodostojnosti;
  - i
  - (b) uverenje pomenuto u članu 41(1) ili članu 42(1).

2. U svrhu ovoga člana,

- uz uverenje pomenuto u članu 41(1), biće dostavljen i prevod tačke 12. koja se odnosi na dogovore o vršenje prava pristupa,
- uz uverenje pomenuto u članu 42(1), biće dostavljen i prevod tačke 14. koja se odnosi na dogovore o realizaciji mera preduzetih radi povratka deteta.

Prevod će biti sačinjen na zvaničnom jeziku ili jednom od zvaničnih jezika Države članice, ili na bilo drugom jeziku koji Država članica izvršenja izričito prihvata. Prevod će overiti lice koje je ovlašćeno za overu prevoda u nekoj Državi članici.

ODELJAK 5.

Verodostojne isprave i dogovori

Član 46.

Dokumenta koja su zvanično doneta ili registrovana kao verodostojne isprave i koja su izvršiva u jednoj Državi članici, kao i sporazumi između strana izvršivi u toj Državi članici u kojoj su zaključeni, biće priznata i proglašena izvršivim u skladu s istim uslovima kao i presude.

ODELJAK 6.

Ostale odredbe

Član 47.

Postupak izvršenja

1. Postupak izvršenja je uređen zakonom Države članice izvršenja.

2. Svaka presuda koju je doneo sud druge Države članice i koja je proglašena izvršivom u skladu s Odeljkom 2. ili potvrđena u skladu sa članom 41(1) ili članom 42(1) biće izvršena u Državi članici izvršenja pod istovetnim uslovima, kao da je doneta u toj Državi članici.

Naročito, presuda koja je potvrđena u skladu s članom 41(1) ili članom 42(1) ne može biti izvršena ako je protivrečna kasnije donetoj izvršivoj presudi.

Član 48.

Praktični mehanizmi za vršenje prava pristupa

1. Sudovi iz Države članice izvršenja mogu da odluče o praktičnim mehanizmima za organizovanje vršenja prava pristupa, ako neophodni mehanizmi nisu uopšte ili nisu u dovoljnoj meri predviđeni presudom koju donose sudovi Države članice koja ima nadležnost u pogledu materije spora, i pod uslovom da se bitni elementi te presude poštuju.

2. Praktični mehanizmi doneti u skladu sa stavom 1. prestaće da se primenjuju u skladu s kasnije donetom presudom koju izreknu sudovi Države članice koja ima nadležnost u pogledu materije spora.

Član 49.

Troškovi

Odredbe ovoga Poglavlja, s izuzetkom Odeljka 4, primenjivaće se i na određivanje iznosa troškova i izdataka u postupku u skladu s ovom Uredbom i na izvršenje svakog naloga koji se tiče troškova i izdataka.

Član 50.

Pravna pomoć

Podnosilac zahteva koji je u Državi članici porekla koristio potpunu ili delimičnu pravnu pomoć, ili koji je bio oslobođen plaćanja troškova ili izdataka imaće pravo da, u postupku propisanom članovima 21, 28, 41, 42. i 48, koristi najpovoljniju pravnu pomoć ili najšire oslobađanje od plaćanja troškova i izdataka predviđenih zakonom Države članice izvršenja.

Član 51.

Garancija, obveznica ili depozit

Nikakva garancija, obveznica ili depozit, ma kako se to naziva, neće se zahtevati od lica koje u jednoj Državi članici podnosi zahtev za izvršenje presude donete u drugoj Državi članici na osnovu dole navedenog:

(a) da on ili ona ima prebivalište u Državi članici u kojoj se traži izvršenje; ili

(b) da je on ili ona stranac ili, kada se izvršenje traži u Ujedinjenom Kraljevstvu ili Irskoj, da nema “mesto stanog boravka” u obe te Države članice.

Član 52.

Overa ili druge slične formalnosti

Nikakva overa ni druge slične formalnosti neće biti potrebne u pogledu dokumenata navedenih u članovima 37, 38. i 45. ili dokumenta kojim se imenuje zastupnik *ad litem*.

POGLAVLJE IV

SARADNJA MEĐU CENTRALNIM NADELŽNIM ORGANIMA PO PITANJIMA RODITELJSKE ODGOVORNOSTI

Član 53.

Imenovanje

Svaka Država članica će imenovati jedno ili više centralnih nadležnih organa koji će pomagati u primeni ove Uredbe, i odrediti geografsku ili službenu nadležnost svakog od tih organa. Kada je Država članica imenovala jedan centralni nadležni organ, saopštenja će biti uobičajeno upućivana na odgovarajući centralni nadležni organ koji je stvarno nadležan. Kada je saopštenje poslato centralnom nadležnom organu koji nije stvarno nadležan, ovaj drugopomenuti organ će biti odgovoran za upućivanje tog saopštenja centralnom nadležnom organu koji je stvarno nadležan, kao i obaveštavanje pošiljaoca shodno tome.

Član 54.

Opšte dužnosti

Centralni nadležni organi će upućivati obaveštenja o nacionalnim zakonima i procedurama, i preduzimaće mere radi unapređenja primene ove Uredbe i jačaće saradnju. Za ovu svrhu, koristiće

se Evropska sudska mreža za upravna i poslovna pitanja koja osnovana na osnovu Odluke br.2001/470/EC.

Član 55.

Saradnja u predmetima koji su specifični za roditeljsku odgovornost

Na zahtev centralnog nadležnog organa druge Države članice ili nosioca roditeljske odgovornosti, centralni nadležni organi će sarađivati u specifičnim predmetima radi ostvarenja ciljeva ove Uredbe. U tom smislu organi će, delujući direktno ili preko nadležnih organa ili drugih tela, preduzimati sve odgovarajuće korake u skladu sa zakonom te Države članice po pitanjima zaštite ličnih podataka:

(a) radi prikupljanja i razmene informacija:

(i) o položaju deteta;

(ii) o svim postupcima koji su u toku; ili

(iii) o odlukama koje su preduzete u pogledu deteta;

(b) radi obezbeđivanja informacija i pomoći nosiocima roditeljske odgovornosti koji traže priznavanje i izvršenje odluka na svojoj teritoriji, a naročito u pogledu prava pristupa i vraćanja deteta;

(c) da bi olakšali komunikaciju među sudovima, a naročito u pogledu zahteva iz člana 11(6) i (7) i člana 15;

(d) da bi obezbedili one informacije i pomoć koji su potrebni sudovima radi primene člana 56; i

(e) da bi omogućili postizanje sporazuma između nosilaca roditeljske odgovornosti putem posredovanja ili drugih sredstava, i omogućili prekograničnu saradnju u tom smislu.

Član 56.

Smeštanje deteta u drugu Državu članicu

1. Ako sud koji ima nadležnost u skladu s članovima 8. do 15. razmatra smeštanje deteta u institucionalnu zaštitu ili u hraniteljsku porodicu i kada se smeštaj treba da se odvija u drugoj Državi članici, sud će najpre konsultovati centralni nadležni organ ili drugi nadležni organ koji ima stvarnu nadležnost u drugopomenutoj Državi u kojoj se zahteva intervencija državnog nadležnog organa za domaće predmete smeštanja deteta.

2. Odluka o smeštanju deteta pomenuta u stavu 1. može biti doneta u Državi koja to zahteva ako se nadležni organ Države koja to zahteva saglasio sa smeštanjem deteta.

3. Postupci konsultacije ili pribavljanje saglasnosti navedene u stavu 1. i 2. će uređivati nacionalni zakon Države koja zahteva donošenje odluke.

4. Kada nadležni organ koje ima stvarnu nadležnost u skladu s članovima 8. do 15. odluči da smesti dete u hraniteljsku porodicu, i ako se to smeštanje odvija u drugoj Državi članici i ako se ne zahteva intervencija državnog organa u toj drugopomenutoj Državi članici za domaće slučajeve smeštanja

deteta, ona će tako i izvestiti centralni nadležni organ ili drugi nadležni organ koji ima stvarnu nadležnost u toj drugopomenutoj Državi.

Član 57.

Metod rada

1. Svaki nosilac roditeljske odgovornosti može da dostavi zahtev za pomoć koja je pomenuta u članu 55. centralnom nadležnom organu Države članice u kojoj ima prebivalište ili centralnom nadležnom organu Države članice gde dete ima prebivalište ili gde boravi. Uopšteno, zahtev će obuhvatati sve raspoložive podatke od značaja za izvršenje zahteva. Kada se zahtev za pomoć odnosi na priznavanje ili izvršenje presude o roditeljskoj odgovornosti koja spada u područje primene ove Uredbe, nosilac roditeljske odgovornosti će priložiti i odgovarajuća uverenja propisana članovima 39, 41(1) ili 42(1).
2. Države članice će obavestiti Komisiju o zvaničnom jeziku ili jezicima institucija Zajednice koji nije njihov sopstveni jezik, na kome mogu da se prihvate saopštenja centralnim nadležnim organima.
3. Pomoć koju pružaju centralni nadležni organi u skladu s članom 55. će biti besplatna.
4. Svaki centralni nadležni organ će snositi sopstvene troškove.

Član 58.

Sastanci

1. Da bi omogućili primenu ove Uredbe, centralni nadležni organi će se redovno sastajati.
2. Ovi sastanci će biti sazivani u skladu s Odlukom br.2001/470/EC na osnovu koje je ustanovljena Evropska sudska mreža za upravna i poslovna pitanja.

POGLAVLJE V

ODNOSI S OSTALIM DOKUMENTIMA

Član 59.

Veze s ostalim dokumentima

1. U zavisnosti od odredaba članova 60, 63, 64. i stava 2. ovoga člana, ova Uredba će zameniti konvencije u Državama članicama koje postoje u vreme stupanja ove Uredbe na snagu, a koje su zaključene između dve Države članice ili više njih i koje se odnose na pitanja koja uređuje ova Uredba.
2. (a) Finska i Švedska će imati mogućnost da izjave da će se Konvencija od 6. februara 1931. između Danske, Finske, Islanda, Norveške i Švedske koja obuhvata odredbe međunarodnog privatnog prava o braku, usvajanju i drugom starateljstvu, zajedno sa Završnim protokolom uz tu Konvenciju primenjivati u celosti ili delimično u njihovim međusobnim odnosima umesto odredaba ove Uredbe. Te izjave će biti priložene uz ovu Uredbu i objavljene u Službenom listu Evropske unije. Navedene države članice mogu da povuku te odredbe, u celosti ili delimično, u bilo kom trenutku.

(b) Načelo nediskriminacije po osnovu nacionalnosti među građanima Unije će biti poštovano.

(c) Pravila o jurisdikciji u svim budućim sporazumima koji treba da budu zaključeni među Državama članicama navedena u podstavu (a) koji se odnose na pitanja za koja je merodavna ova Uredba, biće usklađena s pravilima utvrđenim ovom Uredbom.

(d) Presude izrečene u bilo kojoj nordijskoj državi koja je dala izjavu utvrđenu u podstavu (a) o nadležnosti suda koje su u skladu s propisanim iz Poglavlja II ove Uredbe, biće priznate i izvršene u ostalim Državama članicama u skladu s pravilima utvrđenim u Poglavlju III ove Uredbe.

3. Države članice će uputiti Komisiji:

(a) primerak sporazuma i usklađene zakone koji realizuju ove sporazume pomenute u stavu 2(a) i (c);

(b) sve opozive ili dopune tih sporazuma ili usklađenih zakona.

Član 60.

Veze s izvesnim multilateralnim konvencijama

U odnosima između Država članica, ova Uredba će zameniti sledeće Konvencije u onoj meri u kojoj se one tiču pitanja koje uređuje ova Uredba:

(a) Hašku konvenciju od 5. oktobra 1961. godine koja se bavi Ovlašćenja nadležnih organa i Zakona koji se primenjuje u pogledu Zaštite maloletnika;

(b) Luksemburšku konvenciju od 8. septembra 1967. godine o Priznavanju odluka koje se tiču valjanosti brakova;

(c) Hašku konvenciju od 1. juna 1970. godine o Priznavanju razvoda brakova i rastava;

(d) Evropsku konvenciju od 20. maja 1980. godine o Priznavanju i izvršenju odluka koje se bave starateljstvom roditelja nad decom i o Priznavanju starateljstva roditelja nad decom;

i

(e) Hašku konvenciju od 25. oktobra 1980. godine o Građanskim aspektima međunarodne otmice dece.

Član 61.

Veza s Haškom konvencijom od 19. oktobra 1996. godine o Stvarnoj nadležnosti, merodavnom pravu, priznavanju, izvršenju i saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i merama zaštite dece

Što se tiče veze s Haškom konvencijom od 19. oktobra 1996. o Stvarnoj nadležnosti, merodavnom pravu, priznavanju, izvršenju i saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i merama zaštite dece, ova Uredba će se primenjivati:

(a) kada dete o kome se radi ima prebivalište na teritoriji Države članice;

(b) kada se radi o presudi donetoj na sudu Države članice koja treba da bude priznata i izvršena na teritoriji druge Države članice, čak i kada dete o kome se radi ima prebivalište na teritoriji treće države koja je ugovorna strana u navedenoj Konvenciji.

Član 62.

Delokrug delovanja

1. Sporazumi i konvencije pomenuti u članovima 59(1), 60. i 61. ostaće na snazi i dalje u odnosu na pitanja za koja je merodavna ova Uredba.

2. Konvencije pomenute u članu 60, a naročito Haška konvencija iz 1980. godine, nastaviće da ima dejstvo među Državama članicama koje su je potpisale, i to u skladu s članom 60.

Član 63.

Ugovori sa Svetom stolicom

1. Ova Uredba će se primenjivati, ne dovodeći u pitanje Međunarodni ugovor (Konkordat) između Svete stolice i Portugala koji je potpisan u Vatikanu dana .7 maja 1940. godine.

2. Svaka odluka koja o ništavnosti braka koja je doneta u skladu s Ugovorom pomenutim u stavu 1. biće priznata u Državama članicama pod uslovima predviđenim u Poglavlju III, Odeljak 1.

3. Odredbe propisane stavovima 1. i 2. primenjivaće se i na dole navedene međunarodne ugovore (Konkordate) zaključene sa Svetom stolicom:

(a) “Concordato lateranense” od 11. februara 1929. godine između Italije i Svete stolice koji je izmenjen sporazumom, uz dodatni Protokol potpisane u Rimu 18. februara 1984. godine;

(b) Sporazum između Svete stolice i Španije o pravnim poslovima od 3. januara 1979. godine.

4. Priznavanje odluka propisanih u stavu 2. mogu, u Italiji ili Španiji, da podležu istim procedurama i istim proverama koje su merodavne za odluke crkvenih sudova koje su izrečene u skladu s međunarodnim ugovorima zaključenim sa Svetom stolicom koji su navedeni u stavu 3.

5. Države članice će dostaviti Komisiji:

(a) primerak ugovora navedenih u stavu 1. i 3.;

(b) sve opozive ili dopune tih ugovora.

POGLAVLJE VI

PRELAZNE ODREDBE

Član 64.

1. Odredbe ove Uredbe će se primenjivati samo na pokrenute pravne postupke, na dokumenta koja su zvanično sačinjena ili upisana kao verodostojne isprave, kao i na sporazume zaključene između strana posle datuma primene Uredbe u skladu s članom 72.

2. Presude donete posle datuma primene ove Uredbe u postupku pokrenutom posle datuma stupanja Uredba (EC) br.1347/2000 na snagu biće priznate i izvršene u skladu s odredbama Poglavlja III ove Uredba, ako je nadležnost zasnovana na pravilima koja su usklađena s pravilima propisanim u Poglavlju II ili u Uredbi (EC) br.1347/2000 ili u konvenciji zaključenoj između Države članice porekla i Države članice na koju se odnose, a koja je bila na snazi kada je postupak pokrenut.

3. Presude donete pre datuma primene ove Uredbe u postupku koji je pokrenut posle stupanja na snagu Uredbe (EC) br.1347/2000 biće priznate i izvršene u skladu s odredbama Poglavlja III ove Uredbe, pod uslovom da se one odnose na razvod braka, rastavu ili poništenje braka ili roditeljsku odgovornost za decu oba supružnika prilikom ovih bračnih postupaka.

4. Presude izrečene pre datum primene ove Uredbe, ali posle datuma stupanja Uredbe (EC) br.1347/2000 na snagu u postupcima koji su pokrenuti pre datuma stupanja Uredbe (EC) br.1347/2000 na snagu biće priznate i izvršene u skladu s odredbama Poglavlja III ove Uredba, pod uslovom da se odnose na razvod braka, rastavu ili poništenje braka ili roditeljsku odgovornost za decu oba supružnika prilikom ovih bračnih postupaka, i da se stvarna nadležnost temelji na pravilima koja su u skladu s pravilima propisanim u Poglavlju II ove Uredbe ili u Uredbi (EC) br.1347/2000 ili u nekoj konvenciji zaključenoj između Države članice porekla i Države članice na koju se odnose, a koja je bila na snazi kada je postupak pokrenut.

POGLAVLJE VII

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 65.

Pregled

Najkasnije 1. januara 2012. godine i svakih pet godina posle toga, Komisija će podnositi Evropskom parlamentu, Savetu i Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru izveštaj o primeni ove Uredba na osnovu informacija koje su dostavile Države članice. Uz izveštaj će biti dostavljeni predlozi za usvajanje, ako je potrebno.

Član 66.

Države članice s dva pravna sistema ili više njih

Što se tiče Države članice u kojoj se primenjuju dva pravna sistema ili više njih ili setovi pravila u pogledu pitanja koje uređuje ova Uredba u različitim teritorijalnim jedinicama:

(a) svako pozivanje na prebivalište u toj Državi članici odnosiće se na prebivalište u teritorijalnoj jedinici;

(b) svako pozivanje na nacionalnost ili, u slučaju Ujedinjenog Kraljevstva, “mesto stalnog boravka” odnosiće se na teritorijalnu jedinicu utvrđenu zakonom te Države;

(c) svako pozivanje na nadležni organ Države članice odnosiće se na nadležni organ teritorijalne jedinice u okviru te Države o kojoj se radi;

(d) svako pozivanje na pravila Države članice koja zahteva odnosiće se na pravila teritorijalne jedinice čija se stvarna nadležnost, priznavanje ili izvršenje navode.

Član 67.

Obaveštenja o centralnim nadležnim organima i prihvaćenim jezicima

Države članice će obavestiti Komisiju u roku od tri meseca od datuma stupanja ove Uredbe na snagu:

(a) o nazivima, adresama i sredstvima komunikacije s centralnim nadležnim organima određenim u skladu s članom 53;

(b) o jezicima koji su prihvaćeni za obaveštavanje centralnih nadležnih organa u skladu s članom 57(2);

i

(c) o jezicima prihvaćenim za uverenja koja se odnose na prava pristupa u skladu s članom 45(2).

Države članice će obavestiti Komisiju o svim promenama ovih podataka.

Komisija će staviti ova obaveštenja na raspolaganje javnosti.

Član 68.

Obaveštenja koja se odnose na sudove i postupke pravne zaštite

Države članice će obavestiti Komisiju o spisku sudova i postupaka pravne zaštite pomenutim u članovima 21, 29, 33. i 34. i svim izmenama istih.

Komisija će ažurirati ove podatke i staviće ih na raspolaganje javnosti putem objavljivanja u Službenom listu Evropske unije i svim drugim prikladnim sredstvima.

Član 69.

Dopune priloga

Sve dopune standardnih obrazaca iz Priloga I do IV biće usvojene u skladu s konsultativnim postupkom utvrđenim u članu 70(2).

Član 70.

Odbor

1. Komisiji će pomagati odbor (odbor).

2. Kada se pominje ovaj stav, primenjivaće se članovi 3. i 7. Odluke 1999/468/EC.

3. Odbor će usvojiti poslovnik.

Član 71.

Ukidanje Uredbe (EC) br.1347/2000

1. Uredba (EC) Br.1347/2000 će biti ukinuta od datuma primene ove Uredbe.
2. Svako pozivanje na Uredbu (EC) br.1347/2000 biće tumačeno kao pozivanje na ovu Uredbu u skladu s komparativnom tabelom iz Priloga V.

Član 72.

Stupanje na snagu

Ova Uredba će stupiti na snagu od 1. avgusta 2004. godine.

Uredba će se primenjivati od 1. marta 2005, sa izuzetkom članova 67, 68, 69. i 70. koji će se primenjivati od 1. avgusta 2004. godine.

Ova Uredba će biti obavezujuća u celosti i direktno merodavna u Državama članicama u skladu s Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice.

Sačinjeno u Briselu, 27. novembra 2003.

Za Savet

predsednik

R. Kasteli (R. Castelli)

(1) OJ C 203 E, 27.8.2002, str. 155.

(2) Mišljenje uručeno 20. septembra 2002. (još uvek nije objavljeno u Službenom listu).

(3) OJ C 61, 14.3.2003, str. 76.

(4) OJ L 160, 30.6.2000, str. 19.

(5) U vreme usvajanja Uredbe (EC) br.1347/2000, Savet je uzeo na znanje obrazloženje koje se odnosi na Konvenciju koje je pripremio profesor Alegria Boras (Alegria Borrás) (OJ C 221, 16.7.1998, str. 27).

(6) OJ C 234, 15.8.2000, str. 7.

(7) OJ L 12, 16.1.2001, str. 1. Uredba, kako je poslednji put dopunjena Uredbom Komisije (EC) br.1496/2002 (OJ L 225, 22.8.2002, str. 13).

(8) OJ L 160, 30.6.2000, str. 37.

(9) OJ L 174, 27.6.2001, str. 1.

(10) OJ L 174, 27.6.2001, str. 25.

(11) OJ L 184, 17.7.1999, str. 23.

ZAKON

O POTVRĐIVANJU EVROPSKE KONVENCIJE O PRIZNANJU I IZVRŠENJU ODLUKA O STARANJU O DECI I O PONOVNOM USPOSTAVLJANJU ODNOSA STARANJA

("Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori", br. 1/2001)

ČLAN 1

Potvrđuje se Evropska konvencija o priznanju i izvršenju odluka o staranju o deci i o ponovnom uspostavljanju odnosa staranja, usvojena 20. maja 1980. godine u Luksemburgu, u originalu na francuskom i engleskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik glasi:

EVROPSKA KONVENCIJA O PRIZNANJU I IZVRŠENJU ODLUKA O STARANJU O DECI I O PONOVNOM USPOSTAVLJANJU ODNOSA STARANJA

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ove konvencije;

Priznajući da je u državama članicama Saveta Evrope uzimanje u obzir interesa deteta od odlučujućeg značaja u donošenju odluka o njegovom staranju;

Smatrajući da će institucionalizovanje mera kojima treba da se olakša priznanje i izvršenje odluka o staranju o detetu obezbediti bolju zaštitu interesa dece;

Smatrajući da je poželjno, u ovom cilju, da se istakne da je pravo roditelja na viđenje s detetom normalna posledica prava na staranje;

Konstatujući rastući broj slučajeva u kojima su deca bespravno premeštena preko međunarodne granice i teškoće koje se javljaju u adekvatnom rešavanju problema prouzrokovanih ovim slučajevima;

U želji da se uvedu odgovarajući propisi koji omogućavaju ponovno uspostavljanje odnosa staranja o deci kada je ovo staranje samovoljno prekinuto;

Uvereni u svrsishodnost da se, u tom cilju, preduzmu mere prilagođene različitim potrebama i različitim uslovima;

U želji da uspostave pravnu saradnju između svojih organa,

Dogovorile su se o sledećem:

Član 1

U svrhe ove Konvencije:

a) dete označava svako lice, bez obzira na njegovo državljanstvo, koje još nije napunilo 16 godina i koje nema pravo da samo određuje svoje prebivalište prema zakonu zemlje njegovog uobičajenog boravišta, zakonu zemlje njegovog državljanstva ili prema domaćem zakonu zamoljene države;

b) organ označava svaki sudski ili upravni organ;

c) odluka o staranju označava svaku odluku organa ukoliko se odnosi na staranje o ličnosti deteta, uključujući pravo da se odredi njegovo prebivalište, ili se odnosi na pravo na viđenje s njima;

d) bespravno odvođenje, označava odvođenje deteta preko međunarodne granice uz kršenje odluke o njegovom staranju koja je doneta u jednoj državi ugovornici i u toj državi je izvršna; takođe se smatra bespravnim odvođenjem:

(i) nevraćanje deteta preko međunarodne granice, posle isteka vremena vršenja prava na viđenje sa detetom ili na kraju svakog drugog privremenog boravka na teritoriji van teritorije na kojoj se vrši staranje;

(ii) odvođenje koje je kasnije proglašeno nezakonitim u smislu člana 12.

Deo I CENTRALNI ORGANI

Član 2

1. Svaka država ugovornica će odrediti centralni organ koji će obavljati funkcije predviđene ovom konvencijom.

2. Federalne države i države u kojima je na snazi više od jednog pravnog sistema moći će da odrede više centralnih organa i utvrde njihovu nadležnost.

3. Svako određivanje izvršeno u skladu sa ovim članom biće prijavljeno Generalnom sekretaru Saveta Evrope.

Član 3

1. Centralni organi država ugovornica će međusobno sarađivati i podsticati saradnju između nadležnih organa svojih država. Ovi organi će delovati sa svom neophodnom revnošću.

2. Radi lakšeg sprovođenja ove konvencije, centralni organi država ugovornica:

a) prosleđuju zahteve za dobijanje obaveštenja koji dolaze od nadležnih organa, a koji se tiču pravnih pitanja ili činjenica vezanih za postupke koji su u toku;

b) dostavljaju na zahtev jedni drugima obaveštenja koja se odnose na njihovo pravo na staranje o deci i njegove izmene;

c) međusobno se obaveštavaju o teškoćama koje mogu da se jave prilikom primene Konvencije i koliko je god moguće, otklanjaju prepreke u njenoj primeni.

Član 4

1. Svako lice koje je u jednoj državi ugovornici dobilo odluku o staranju o detetu i koje želi da u drugoj državi ugovornici dobije priznanje ili izvršenje ove odluke može, u tom cilju, podneti molbu centralnom organu bilo koje države ugovornice.
2. Uz molbu treba priložiti dokumenta navedena u članu 13.
3. Centralni organ koji je primio molbu, ako nije centralni organ zamoljene države, dostaviće dokumenta neposredno tom centralnom organu bez odlaganja.
4. Centralni organ kome je podneta molba može da odbije svoju intervenciju kada je očigledno da uslovi predviđeni ovom konvencijom nisu ispunjeni.
5. Centralni organ kome je podneta molba obaveštavaće podnosioca o toku postupka po njegovoj molbi bez odlaganja.

Član 5

1. Centralni organ zamoljene države preduzima ili nalaže da se što pre preduzmu sve mere koje smatra odgovarajućim, i, u slučaju potrebe, pokreće postupak kod svojih nadležnih organa, radi:
  - a) pronalaženja mesta u kome se dete nalazi;
  - b) izbegavanja, pre svega, neophodnim privremenim merama, da interesi deteta ili molioca budu oštećeni;
  - c) obezbeđenja priznanja ili izvršenja odluke;
  - d) obezbeđenje predaje deteta moliocu kada je izvršenje odluke odobreno;
  - e) obaveštenja zamolnog organa o preduzetim merama i njihovim rezultatima.
2. Kada centralni organ zamoljene države ima razloga da veruje da se dete nalazi na teritoriji druge države ugovornice, on neposredno i bez odlaganja dostavlja dokumenta centralnom organu te države.
3. Osim troškova repatrijacije, svaka država ugovornica se obavezuje da od podnosioca molbe ne traži nikakvo plaćanje u vezi bilo koje mere koju je preduzeo na osnovu stava 1. ovog člana centralni organ te države uključujući i troškove postupka i, kada je to slučaj, troškove koji su nastali angažovanjem advokata.
4. Ako se priznanje ili izvršenje odbije, i ako centralni organ zamoljene države smatra da treba udovoljiti zahtevu molioca da se u ovoj državi pokrene postupak o suštini spora, ovaj organ preduzima sve kako bi obezbedio zastupanje molioca u ovom postupku u ništa manje povoljnim uslovima od onih koje može da koristi lice koje prebiva u toj državi ili je njen državljanin i, u tom cilju, može pre svega da pokrene postupak kod nadležnih organa.

Član 6

1. Osim u slučaju posebnih sporazuma zaključenih između odnosnih centralnih organa i odredbi stava 3. ovog člana:
  - a) saopštenja upućena centralnom organu zamoljene države se sastavljaju na jeziku ili na jednom od zvaničnih jezika te države ili im se prilaže prevod na taj jezik;

b) centralni organ zamoljene države će ipak prihvatiti saopštenja sastavljena na francuskom ili engleskom jeziku ili praćena prevodom na jedan od ovih jezika.

2. Saopštenja koja dolaze od centralnih organa zamoljene države, uključujući i rezultate obavljenih istraga, mogu da budu sastavljena na zvaničnom jeziku ili na jednom od zvaničnih jezika ove države ili na francuskom ili engleskom jeziku.

3. Država ugovornica može da isključi potpunu ili delimično primenu odredbi stava 1. tačke b. ovog člana. Kada je država ugovornica izrazila ovu rezervu svaka druga država ugovornica može isto tako da je primeni prema toj državi.

Deo II

PRIZNANJE I IZVRŠENJE ODLUKA I PONOVO USPOSTAVLJANJE STARANJA O DECI

Član 7

Odluka o staranju koja je doneta u jednoj državi ugovornici priznaće se, a kada je u zemlji porekla izvršena, izvršiće se u svakoj drugoj državi ugovornici.

Član 8

1. U slučaju bespravnog odvođenja, centralni organ zamoljene države odmah će preduzeti mere za vraćanje deteta:

a) kada su, u trenutku pokretanja postupka u državi u kojoj je doneta odluka ili u vreme bespravnog odvođenja, ako je do njega ranije došlo, dete i njegovi roditelji imali samo državljanstvo ove države i kada je dete imalo svoje uobičajeno boravište na teritoriji pomenute države, i

b) kada je zahtev za vraćanje podnet centralnom organu u roku od šest meseci od dana bespravnog odvođenja.

2. Ako se, u skladu sa zakonom zamoljene države, ne može udovoljiti odredbama iz stava 1. ovog člana bez pribegavanja sudskom organu, nijedan od razloga za odbijanje koje predviđa ova konvencija neće se primenjivati na sudski postupak.

3. Kada postoji dogovor koji je zvanično potvrdio nadležni organ, između lica koje se stara o detetu i drugog lica, kojim se drugom licu odobrava pravo na viđenje, i ako po isteku dogovorenog vremena dete, pošto je odvedeno u inostranstvo, nije vraćeno licu koje se o njemu stara, pravo na staranje će biti ponovo uspostavljeno u skladu sa stavom 1. tačka b. i stavom 2. ovog člana. Isto se primenjuje u slučaju odluke nadležnog organa kojom se ovo isto pravo daje licu koje se ne stara o detetu.

Član 9

1. U slučajevima bespravnog odvođenja osim slučajeva iz člana 8. i ako je zahtev podnet centralnom organu u roku od šest meseci od dana odvođenja, priznanje i izvršenje se mogu odbiti samo:

a) ako, kada je reč o odluci koja je doneta u odsustvu tužene strane ili njegovog zakonskog zastupnika, tužena strana nije uredno i blagovremeno primila akt o pokretanju postupka ili neki drugi odgovarajući akt kako bi mogla da pripremi odbranu; međutim, ovo nedostavljanje ne može

da bude razlog za odbijanje priznanja ili izvršenja kada to dostavljanje nije došlo, jer je tužena strana sakrila mesto u kome se nalazi od lica koje je pokrenulo postupak u zemlji porekla;

b) ako se, kada je reč o odluci koja je doneta u odsustvu tužene strane ili njegovog zakonskog zastupnika, nadležnost organa koji je doneo odluku ne zasniva na:

(i) uobičajenom boravištu tužene strane, ili

(ii) na poslednjem zajedničkom uobičajenom boravištu roditelja deteta ili ukoliko bar jedan roditelj tu i dalje ne prebiva, ili

(iii) na uobičajenom boravištu deteta;

c) ako je odluka u suprotnosti sa odlukom o staranju o detetu koja je postala izvršna u zamoljenoj državi pre odvođenja deteta, osim ako dete nije imalo svoje uobičajeno boravište na teritoriji države molilje godinu dana pre odvođenja.

2. Ako zahtev nije podnet ni jednom centralnom organu, odredbe stava 1. ovog člana se primenjuju i ako su priznanje i izvršenje traženi u roku od šest meseci od dana bespravnog odvođenja.

3. Ni u kom slučaju sadržina odluke ne može biti predmet preispitivanja.

Član 10

1. U slučajevima osim slučajeva iz čl. 8. i 9. priznanje i izvršenje mogu da se odbiju ne samo iz razloga koji su predviđeni u članu 9. već i zbog jednog od sledećih razloga:

a) ako se konstatuje da su posledice odluke očigledno nespojive sa osnovnim principima porodičnog prava u zamoljenoj državi;

b) ako se konstatuje da, zbog promena okolnosti uključujući proticanje vremena, ali isključujući samo promenu boravišta deteta posle bespravnog odvođenja, posledice prvobitne odluke očigledno više nisu u skladu sa interesom deteta;

c) ako je, u trenutku pokretanja postupka u državi porekla:

(i) dete imalo državljanstvo zamoljene države ili svoje uobičajeno boravište u toj državi, a da nijedna od ovih veza nije postojala sa državom porekla;

(ii) dete istovremeno imalo državljanstvo države porekla i zamoljene države i svoje uobičajeno boravište u zamoljenoj državi;

d) ako je odluka nespojiva sa odlukom koja je doneta u zamoljenoj državi, ili sa odlukom donetom u nekoj trećoj državi koja je postala izvršna u zamoljenoj državi na osnovu postupka koji je pokrenut pre donošenja zahteva za priznanje ili izvršenje, i ako je odbijanje u skladu sa interesom deteta.

2. U istim slučajevima, postupci za priznanje ili izvršenje mogu da se obustave iz jednog od sledećih razloga:

a) ako je započet redovan postupak preispitivanja prvobitne odluke;

b) ako je postupak u vezi staranja o detetu koji je započet u zamoljenoj državi pre nego što je pokrenut postupak u državi porekla, u toku;

c) ako je neka druga odluka o staranju o detetu predmet postupka izvršenja ili bilo kog drugog postupka za priznanje te odluke.

Član 11

1. Odluke o pravu na viđenje i odredbe odluka o staranju koje se odnose na pravo na viđenje priznaju se i izvršavaju pod istim uslovima kao i druge odluke koje se odnose na staranje.

2. Međutim, nadležni organ zamoljene države može da utvrdi modalitete sprovođenja i vršenja prava na viđenje vodiće pre svega računa o obavezama koje su stranke preuzele po tom pitanju.

3. Kada se nije odlučivalo o pravu na viđenje ili kada je priznanje ili izvršenje odluke o staranju odbijeno, centralni organ zamoljene države može da iznese predmet pred svoje nadležne organe radi donošenja odluke o pravu na viđenje ako to zahteva lice koje se poziva na pravo na viđenje.

Član 12

Ako u vreme kada je dete odvedeno preko međunarodne granice ne postoji izvršna odluka o staranju o detetu doneta u nekoj državi ugovornici, odredbe ove konvencije se primenjuju na svaku kasniju odluku vezanu za staranje o tom detetu, kojom se odvođenje proglašava nezakonitim, donetu u državi ugovornici na zahtev bilo kog zainteresovanog lica.

Deo III POSTUPAK

Član 13

1. Uz zahtev za priznanje ili izvršenje odluke o staranju u drugoj državi ugovornici treba priložiti:

a) dokumenat kojim se ovlašćuje centralni organ zamoljene države da deluje u ime molioca ili da u tom cilju odredi drugog predstavnika;

b) otpравak odluke koji ispunjava potrebne uslove za utvrđivanje njene verodostojnosti;

c) kada je reč o odluci koja je doneta u odsustvu tužene strane ili njenog zakonskog zastupnika, dokumenat koji potvrđuje da je akt kojim se pokreće postupak ili drugi odgovarajući akt uredno dostavljen tuženoj strani;

d) u slučaju potrebe, svaki dokumenat koji potvrđuje da je, prema zakonu države porekla, odluka izvršna;

e) ako je moguće, podnesak sa naznakom mesta gde se ili gde bi moglo da se nalazi dete u zamoljenoj državi;

f) predloge o načinima ponovnog uspostavljanja odnosa staranja o detetu.

2. Uz gore pomenuta dokumenta će se, u slučaju potrebe, priložiti prevod prema pravilima koja su utvrđena u članu 6.

Član 14

Svaka država ugovornica će na priznanje i izvršenje odluke o staranju o detetu primenjivati običan i brz postupak. U tom cilju, obezbediće da zahtev za izvršenje može da se podnese na osnovu obične molbe.

Član 15

1. Pre donošenja odluke na osnovu stava 1. tačka b člana 10. organ zamoljene države:
  - a) upoznaće se sa gledištem deteta, osim ako je to praktično nemoguće, s obzirom pre svega na njegov uzrast i sposobnost rasuđivanja; i
  - b) može da zatraži sprovođenje odgovarajuće istrage.
2. Troškove istraga obavljenih u bilo kojoj državi ugovornici snosi država u kojoj su one obavljene.
3. Zahtevi za sprovođenje istrage i rezultati istrage mogu da se upute odnosnom organu posredstvom centralnih organa.

Član 16

U svrhe ove konvencije, nikakva legalizacija niti slična formalnost ne može da se zahteva.

Deo IV REZERVE

Član 17

1. Svaka država ugovornica može da izrazi rezervu prema kojoj će, u slučajevima koji su predviđeni u čl. 8. i 9. ili u jednom od ovih članova, priznanje ili izvršenje odluke o staranju moći da se odbiju iz razloga sadržanih u članu 10. koji će biti naznačeni u rezervi.
2. Priznanje i izvršenje odluka koje su donete u državi ugovornici koja je izrazila rezervu predviđenu u stavu 1. ovog člana mogu da se odbiju u svakoj drugoj državi ugovornici zbog jednog od dodatnih razloga koji su naznačeni u ovoj rezervi.

Član 18

Svaka država ugovornica može da izrazi rezervu prema kojoj nije vezana odredbama člana 12. Odredbe ove konvencije neće se primenjivati na odluke iz člana 12. koje su donete u državi ugovornici koja je izrazila ovu rezervu.

Deo V DRUGI INSTRUMENTI

Član 19

Ova konvencija ne sprečava pozivanje na neki drugi međunarodni instrument koji je na snazi između države porekla i zamoljene države ili na bilo koji propis zamoljene države koji ne počiva na međunarodnom ugovoru radi dobijanja priznanja ili izvršenja odluke.

Član 20

1. Ova konvencija ne dira u obaveze koje jedna država ugovornica može da ima prema državi neugovornici na osnovu nekog međunarodnog instrumenta koji se odnosi na pitanja regulisana ovom konvencijom.

2. Kada su dve ili više država ugovornica utvrdile jedinstveno zakonodavstvo u oblasti staranja o deci ili poseban sistem priznanja ili izvršenja odluka u ovoj oblasti, ili to učine u budućnosti moći će da primenjuju između sebe to zakonodavstvo ili taj sistem umesto ove konvencije ili nekog njenog dela. Da bi iskoristile ovu odredbu, ove države će morati da prijave svoju odluku Generalnom sekretaru Saveta Evrope. Svaka promena ili opoziv ove odluke mora takođe da se prijavi.

Deo VI

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 21

Ova konvencija je otvorena za potpis državama članicama Saveta Evrope. Ona podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju biće položeni kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 22

1. Ova konvencija će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od tri meseca od dana kada su tri države članice Saveta Evrope dale svoju saglasnost da budu vezane Konvencijom u skladu sa odredbom člana 21.

2. Za svaku državu članicu koja kasnije da svoju saglasnost da bude vezana Konvencijom, ona će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od tri meseca od dana polaganja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju.

Član 23

1. Posle stupanja na snagu ove konvencije, Komitet ministara Saveta Evrope može da pozove svaku državu koja nije članica Saveta da pristupi ovoj konvenciji odlukom donetom većinom glasova kako je predviđeno u članu 20d Statuta i uz jednoglasnost predstavnika zemalja ugovornica koje imaju pravo da zasedaju u Komitetu.

2. Za svaku državu koja pristupa Konvenciji ona će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od tri meseca od dana polaganja instrumenta o pristupanju kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 24

1. Svaka država može, u trenutku potpisivanja ili polaganja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju da odredi teritoriju ili teritorije na kojima će se primenjivati ova konvencija.

2. Svaka država može, u svakom trenutku da kasnije, u izjavi upućenoj Generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširi primenu ove konvencije na svaku drugu teritoriju naznačenu u izjavi. U pogledu ove teritorije Konvencija će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od tri meseca od dana prijema izjave od strane Generalnog sekretara.

3. Svaka izjava data na osnovu dva prethodna stava može da se povuče, u pogledu svake teritorije koja je naznačena u izjavi, putem izjave upućene Generalnom sekretaru. Povlačenje će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od šest meseci od dana prijema izjave od strane Generalnog sekretara.

Član 25

1. Država koja ima dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi u oblasti staranja o deci i priznanja i izvršenja odluka o staranju može, u vreme potpisivanja ili

polaganja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju da izjavi da će se ova konvencija primenjivati na sve teritorijalne jedinice ili na jednu ili više njih.

2. Takva država može, u svakom trenutku kasnije da, u izjavi upućenoj Generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširi primenu ove konvencije na svaku drugu teritorijalnu jedinicu naznačenu u izjavi. U pogledu ove teritorijalne jedinice Konvencija će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od tri meseca od dana prijema izjave od strane Generalnog sekretara.

3. Svaka izjava data na osnovu dva prethodna stava može da se povuče u pogledu teritorijalne jedinice naznačene u ovoj izjavi, putem izjave upućene Generalnom sekretaru. Povlačenje će stupiti na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od šest meseci od dana prijema izjave od strane Generalnog sekretara.

Član 26

1. U pogledu države koja, u oblasti staranja o deci, ima dva ili više pravnih sistema koji se primenjuju na njenoj teritoriji:

a) pozivanje na zakon uobičajenog boravišta ili državljanstva jednog lica treba da se shvati kao pozivanje na pravni sistem utvrđen propisima koji važe u toj državi ili, u nedostatku tih propisa, na sistem za koji je dato lice najbliže vezano;

b) pozivanje na državu porekla ili na zamoljenu državu treba da se shvati, prema slučaju, kao pozivanje na teritorijalnu jedinicu u kojoj je odluka doneta ili na teritorijalnu jedinicu u kojoj je traženo priznanje ili izvršenje odluke ili ponovno uspostavljanje odnosa staranja.

2. Stav 1. tačka a ovog člana se primenjuje mutatis mutandis i na države koje, u oblasti staranja o deci, imaju dva ili više pravnih sistema koji se primenjuju na određene kategorije lica.

Član 27

1. Svaka država može, u trenutku potpisivanja ili polaganja svog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju da izjavi jednu ili više rezervi koje su predviđene u stavu 3. člana 6, čl. 17. i 18. ove konvencije. Nijedna druga rezerva se ne može izjaviti.

2. Svaka država ugovornica koja je izrazila rezervu na osnovu prethodnog stava može da je povuče u celini ili delimično izjaom upućenom Generalnom sekretaru Saveta Evrope. Povlačenje će stupiti na snagu na dan prijema izjave od strane Generalnog sekretara.

Član 28

Po isteku treće godine od stupanja na snagu ove konvencije i, na njegovu inicijativu, u svakom trenutku posle tog datuma, Generalni sekretar Saveta Evrope pozvaće predstavnike centralnih organa koje su odredile države ugovornice da se sastanu kako bi proučili i olakšali sprovođenje Konvencije. Svaku državu članicu Saveta Evrope koja nije pristupila Konvenciji može da predstavlja posmatrač. O radu ovih sastanaka biće napravljen izveštaj koji će se uputiti radi informisanja Komitetu ministara Saveta Evrope.

Član 29

1. Svaka strana može, u svakom trenutku, da otkaže ovu konvenciju saopštenjem upućenim Generalnom sekretaru Saveta Evrope.

2. Otkazivanje stupa na snagu prvog dana narednog meseca po isteku roka od šest meseci od dana prijema saopštenja od strane Generalnog sekretara.

Član 30

Generalni sekretar Saveta Evrope saopštiće državama članicama Saveta i svakoj državi koja je pristupila ovoj konvenciji:

- a) svaki potpis;
- b) polaganje svakog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju;
- c) svaki datum stupanja na snagu ove konvencije u skladu sa čl. 22, 23, 24. i 25;
- d) svaki drugi akt, saopštenje ili obaveštenje koje se odnosi na ovu konvenciju.

U ime čega, dole potpisani, propisano ovlašćeni u tom cilju, su potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Luksemburgu, 20. maja 1980, na francuskom i engleskom jeziku, s tim da su oba teksta verodostojna, u samo jednom primerku koji će biti deponovan u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope dostaviće overenu kopiju svakoj državi članici Saveta Evrope i svakoj državi koja je pozvana da pristupi ovoj konvenciji.

ČLAN 3

Centralni organi u smislu člana 2. Konvencije su organi uprave nadležni za poslove pravosuđa Republike Srbije i Republike Crne Gore.

ČLAN 4

Savezna Republika Jugoslavija, u skladu sa članom 6. stav 3, isključuje u potpunosti primenu odredbe člana 6. stav 1. tačka (b) Konvencije.

ČLAN 5

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SRJ - Međunarodni ugovori".

На основу члана 315. тачка 3. Устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије,
Председништво Социјалистичке Федеративне Републике Југославије издаје

Указ о проглашењу Закона о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима
међународне отмице деце

**Проглашава се Закон о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима
међународне отмице деце, који је усвојила Скупштина СФРЈ, на седници Већа
република и покрајина од 19. јуна 1991. године и на седници Савезног већа од 20. јуна
1991. године.**

П бр. 1396

20. јуна 1991. године

Београд

Председник

Председништва СФРЈ,

Стјепан Месић, с.р.

Председник

Скупштине СФРЈ,

др Слободан Глигоријевић, с.р.

Закон о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце

Закон је објављен у "Службеном листу СФРЈ - Међународни уговори", бр. 7/91 од
12.7.1991. године.

Члан 1.

Ратификује се Конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце,
потписана 25. октобра 1980. године у Хагу, у оригиналу на енглеском и француском језику.

Члан 2.

Текст Конвенције у оригиналу на енглеском и у преводу на српскохрватски језик гласи:

CONVENTION ON THE CIVIL ASPECTS OF INTERNATIONAL CHILD ABDUCTION

CHAPTER I

SCOPE OF THE CONVENTION

Article 1

The objects of the present Convention are -

- a) to secure the prompt return of children wrongfully removed to or retained in any Contracting State: and
- b) to ensure that rights of custody and of access under the law of one Contracting State are effectively respected in the other Contracting States.

Article 2

Contracting States shall take all appropriate measures to secure within their territories the implementation of the objects of the Convention. For this purpose they shall use the most expeditious procedures available.

Article 3

The removal or the retention of a child is to be considered wrongful where -

- a) it is in breach of rights of custody attributed to a person, an institution or any other body, either jointly or alone, under the law of the State in which the child was habitually resident immediately before the removal or retention; and
- b) at the time of removal or retention those rights were actually exercised, either jointly or alone, or would have been so exercised but for the removal or retention.

The rights of custody mentioned in sub-paragraph above, may arise in particular by operation of law or by reason of a judicial or administrative decision, or by reason of an agreement having legal effect under the law of that State.

Article 4

The Convention shall apply to any child who was habitually resident in a Contracting State immediately before any breach of custody or access rights. The Convention shall cease to apply when the child attains the age of 16 years.

Article 5

For the purposes of this Convention:

- a) rights of custody shall include rights relating to the care of the person of the child and, in particular, the right to determine the child's place of residence;
- b) rights of access shall include the right to take a child for a limited period of time to a place other than the child's habitual residence.

CHAPTER II

CENTRAL AUTHORITIES

Article 6

A Contracting State shall designate a Central Authority to discharge the duties which are imposed by the Convention upon such authorities.

Federal States, States with more than one system of law or States having autonomous territorial organizations shall be free to appoint more than one Central Authority and to specify the territorial extent of their powers. Where a State has appointed more than one Central Authority, it shall designate the Central Authority to which applications may be addressed for transmission to the appropriate Central Authority within that State.

Article 7

Central Authorities shall co-operate with each other and promote co-operation amongst the competent authorities in their respective States to secure the prompt return of children and to achieve the other objects of this Convention.

In particular, either directly or through any intermediary, they shall take all appropriate measures:

- a) to discover the whereabouts of a child who has been wrongfully removed or retained;
- b) to prevent further harm to the child or prejudice to interested parties by taking or causing to be taken provisional measures;
- c) to secure the voluntary return of the child or to bring about an amicable resolution of the issues;
- d) to exchange, where desirable, information relating to the social background of the child;
- e) to provide information of a general character as to the law of their State in connection with the application of the Convention;
- f) to initiate or facilitate the institution of judicial or administrative proceedings with a view to obtaining the return of the child and, in a proper case, to make arrangements for organizing or securing the effective exercise of rights of access;
- g) where the circumstances so require, to provide or facilitate the provision of legal aid and advice, including the participation of legal counsel and advisers;
- h) to provide such administrative arrangements as may be necessary and appropriate to secure the safe return of the child;
- i) to keep each other informed with respect to the operation of this Convention and, as far as possible, to eliminate any obstacles to its application.

CHAPTER III

RETURN OF CHILDREN

Article 8

Any person institution or other body claiming that a child has been removed or retained in breach of custody rights may apply either to the Central Authority of the child's habitual residence or to the Central Authority of any other Contracting State for assistance in securing the return of the child.

The application shall contain:

- a) information concerning the identity of the applicant, of the child and of the person alleged to have removed or retained the child;
- b) where available, the date of birth of the child;
- c) the grounds on which the applicant's claim for return of the child is based;
- d) all available information relating to the whereabouts of the child and the identity of the person with whom the child is presumed to be.

The application may be accompanied or supplemented by:

- e) an authenticated copy of any relevant decision or agreement;
- f) a certificate or an affidavit emanating from a Central Authority, or other competent authority of the State of the child's habitual residence, or from a qualified person, concerning the relevant law of that State;
- g) any other relevant document.

Article 9

If the Central Authority which receives an application referred to in Article 8 has reason to believe that the child is in another Contracting State, it shall directly and without delay transmit the application to the Central Authority of that Contracting State and inform the requesting Central Authority, or the applicant, as the case may be.

Article 10

The Central Authority of the State where the child is shall take or cause to be taken all appropriate measures in order to obtain the voluntary return of the child.

Article 11

The judicial or administrative authorities of Contracting States shall act expeditiously in proceedings for the return of children.

If the judicial or administrative authority concerned has not reached a decision within six weeks from the date of commencement of the proceedings, the applicant or the Central Authority of the requested State, on its own initiative or if asked by the Central Authority of the requesting State, shall have the right to request a statement of the reasons for the delay. If a reply is received by the Central Authority of the requested State, that Authority shall transmit the reply to the Central Authority of the requesting State, or to the applicant, as the case may be.

Article 12

Where a child has been wrongfully removed or retained in terms of Article 3 and, at the date of the commencement of the proceedings before the judicial or administrative authority of the Contracting State where the child is, a period of less than one year has elapsed from the date of the wrongful removal or retention, the authority concerned shall order the return of the child forthwith.

The judicial or administrative authority, even where the proceedings have been commenced after the expiration of the period of one year referred to in the preceding paragraph, shall also order the return of the child, unless it is demonstrated that the child is now settled in its new environment.

Where the judicial or administrative authority in the requested State has reason to believe that the child has been taken to another State, it may stay the proceedings or dismiss the application for the return of the child.

Article 13

Notwithstanding the provision of the preceding Article, the judicial or administrative authority of the requested State is not bound to order the return of the child if the person, institution or other body which opposes its return establishes that:

- a) the person, institution or other body having the care of the person of the child was not actually exercising the custody rights at the time of removal or retention, or had consented to or subsequently acquiesced in the removal or retention; or
- b) there is a grave risk that his or her return would expose the child to physical or psychological harm or otherwise place the child in an intolerable situation.

The judicial or administrative authority may also refuse to order the return of the child if it finds that the child objects to being returned and has attained an age and degree of maturity at which it is appropriate to take account of its views.

In considering the circumstances referred to in this Article, the judicial and administrative authorities shall take into account the information relating to the social background of the child provided by the Central Authority or order competent authority of the child's habitual residences.

Article 14

In ascertaining whether there has been a wrongful removal or retention within the meaning of Article 3, the judicial or administrative authorities of the requested State may take notice directly of the law of, and of judicial or administrative decisions, formally recognized or not in the State of the habitual residence of the child, without recourse to the specific procedures for the proof of that law or for the recognition of foreign decisions which would otherwise be applicable.

Article 15

The judicial or administrative authorities of a Contracting State may, prior to the making of an order for the return of the child, request that the applicant obtain from the authorities of the State of the habitual residence of the child a decision or other determination that the removal or retention was wrongful within the meaning of Article 3 of the Convention, where such a decision or determination may be obtained in that State. The Central Authorities of the Contracting States shall so far as practicable assist applicants to obtain such a decision or determination.

Article 16

After receiving notice of a wrongful removal or retention of a child in the sense of Article 3, the judicial or administrative authorities of the Contracting State to which the child has been removed or in which it has been retained shall not decide on the merits of rights of custody until it has been

determined that the child is not to be returned under this Convention or unless an application under this Convention is not lodged within a reasonable time following receipt of the notice.

Article 17

The sole fact that a decision relating to custody has been given in or is entitled to recognition in the requested State shall not be a ground for refusing to return a child under this Convention, but the judicial or administrative authorities of the requested State may take account of the reasons for that decision in applying this Convention.

Article 18

The provisions of this Chapter do not limit the power of a judicial or administrative authority to order the return of the child at any time.

Article 19

A decision under this Convention concerning the return of the child shall not be taken to be a determination on the merits of any custody issue.

Article 20

The return of the child under the provisions of Article 12 may be refused if this would not be permitted by the fundamental principles of the requested State relating to the protection of human rights and fundamental freedoms.

CHAPTER IV

RIGHTS OF ACCESS

Article 21

An application to make arrangements for organizing or securing the effective exercise of rights of access may be presented to the Central Authorities of the Contracting States in the same way as an application for the return of a child.

The Central Authorities are bound by the obligations of co-operation which are set forth in Article 7 to promote the peaceful enjoyment of access rights and the fulfillment of any conditions to which the exercise of those rights may be subject. The Central Authorities shall take steps to remove, as far as possible, all obstacles to the exercise of such rights.

The Central Authorities, either directly or through intermediaries, may initiate or assist in the institution of proceedings with a view to organizing or protecting these rights and securing respect for the conditions to which the exercise of these rights may be subject.

CHAPTER V

GENERAL PROVISIONS

Article 22

No security, bond or deposit however described, shall be required to guarantee the payment of costs and expenses in the judicial or administrative proceedings falling within the scope of this Convention.

Article 23

No legalization or similar formality may be required in the context of this Convention.

Article 24

Any application, communication or other document sent to the Central Authority of the requested State shall be in the original language, and shall be accompanied by a translation into the official language or one of the official languages of the requested State or, where that is not feasible, a translation into French or English.

However, a Contracting State may, by making a reservation in accordance with Article 42, object to the use of either French or English, but not both, in any application, communication or other document sent to its Central Authority.

Article 25

Nationals of the Contracting States and persons who are habitually resident within those States shall be entitled in matters concerned with the application of this Convention to legal aid and advice in any other Contracting State on the same conditions as if they themselves were nationals of and habitually resident in that State.

Article 26

Each Central Authority shall bear its own costs in applying this Convention.

Central Authorities and other public services of Contracting States shall not impose any charges in relation to applications submitted under this Convention. In particular, they may not require any payment from the applicant towards the cost and expenses of the proceedings or, where applicable, those arising from the participation of legal counsel or advisers. However, they may require the payment of the expenses incurred or to be incurred in implementing the return of the child.

However, a Contracting State may, by making a reservation in accordance with Article 42, declare that it shall not be bound to assume any costs referred to in the preceding paragraph resulting from the participation of legal counsel or advisers or from court proceedings, except insofar as those costs may be covered by covered by its system of legal aid and advice.

Upon ordering the return of a child or issuing an order concerning rights of access under this Convention, the judicial or administrative authorities may, where appropriate, direct the person who removed or retained the child, or who prevented the exercise of rights of access, to pay necessary expenses incurred by or on behalf of the applicant, including travel expenses, any costs incurred or

payments made for locating the child, the costs of legal representation of the applicant, and those of returning the child.

Article 27

When it is manifest that the requirements of this Convention are not fulfilled or that the application is otherwise not well founded, a Central Authority is not bound to accept the application. In that case, the Central Authority shall forthwith inform the applicant or the Central Authority through which the application was submitted, as the case may be, of its reasons.

Article 28

A Central Authority may require that the application be accompanied by a written authorization empowering in to act on behalf of the applicant, or to designate a representative so to act.

Article 29

This Convention shall not preclude any person, institution or body who claims that there has been a breach of custody or access rights within the meaning of Article 3 or 21 from applying directly to the judicial or administrative authorities of a Contracting State, whether or not under the provisions of this Convention.

Article 30

Any application submitted to the Central Authorities or directly to the judicial or administrative authorities of a Contracting State in accordance with the terms of this Convention, together with documents and any other information appended thereto or provided by a Central Authority, shall be admissible in the courts or administrative authorities of the Contracting States.

Article 31

In relation to a State which in matters of custody of children has two or more systems of law applicable in different territorial units:

- a) any reference to habitual residence in that State shall be construed as referring to habitual residence in a territorial unit of that State;
- b) any reference to the law of the State of habitual residence shall be construed as referring to the law of the territorial unit in that State where the child habitually resides.

Article 32

In relation to a State which in matters of custody of children has two or more systems of law applicable to different categories of persons, any reference to the law of that State shall be construed as referring to the legal system specified by the law of that State.

Article 33

A State within which different territorial units have their own rules of law in respect of custody of children shall not be bound to apply this Convention where a State with a unified system of law would not be bound to do so.

Article 34

This Convention shall take priority in matters within its scope over the Convention of 5 October 1961 concerning the powers of authorities and the law applicable in respect of the protection of minors, as between Parties to both Conventions. Otherwise the present Convention shall not restrict the application of an international instrument in force between the State of origin and the State addressed or other law of the State addressed for the purposes of obtaining the return of a child who has been wrongfully removed or retained or of organizing access rights.

Article 35

This Convention shall apply as between Contracting States only to wrongful removals or retentions occurring after its entry into force in those States.

Where a declaration has been made under Article 39 or 40, the reference in the preceding paragraph to a Contracting State shall be taken to refer to the territorial unit or units in relation to which this Convention applies.

Article 36

Nothing in this Convention shall prevent two or more Contracting States, in order to limit the restrictions to which the return of the child may be subject, from agreeing among themselves to derogate from any provision of this Convention which may imply such a restriction.

CHAPTER VI

FINAL CLAUSES

Article 37

The Convention shall be open for signature by the States which were Members of the Hague Conference on Private International Law at the time of its Fourteenth Session.

It shall be ratified, accepted or approved and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

Article 38

Any other State may accede to the Convention.

The instrument of accession shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

The Convention shall enter into force for a State acceding to it on the first day of the third calendar month after the deposit of its instrument of accession.

The accession will have effect only as regards the relations between the acceding State and such Contracting States as will have declared their acceptance of the accession. Such a declaration shall be deposited at the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands; this Ministry shall forward, through diplomatic channels, a certified copy to each of the Contracting States.

The Convention will enter into force as between the acceding State and the State that has declared its acceptance of the accession on the first day of the third calendar month after the deposit of the declaration of acceptance.

Article 39

Any State may, at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession, declare that the Convention shall extend to all the territories for the international relations of which it is responsible, or to one or more of them. Such a declaration shall take effect at the time the Convention enters into force for that State.

Such declaration, as well as any subsequent extension, shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

Article 40

If a Contracting State has two or more territorial units in which different systems of law are applicable in relation to matters dealt with in this Convention, it may at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession declare that this Convention shall extend to all its territorial units or only to one or more of them and may modify this declaration by submitting another declaration at any time.

Any such declaration shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands and shall state expressly the territorial units to which the Convention applies.

Article 41

Where a Contracting State has a system of government under which executive, judicial and legislative powers are distributed between central and other authorities within that State, its signature of ratification, acceptance or approval of or accession to this Convention, or its making of any declaration in terms of Article 40 shall carry no implication as to the internal distribution of powers within that State.

Article 42

Any State may, not later than the time of ratification, acceptance, approval or accession, or at the time of making a declaration in terms of Article 39 or 40, make one or both of the reservations provided for in Article 24 and Article 26, third paragraph. No other reservation shall be permitted.

Any State may at any time withdraw a reservation it has made. The withdrawal shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

The reservation shall cease to have effect on the first day of the third calendar month after the notification referred to in the preceding paragraph.

Article 43

The Convention shall enter into force on the first day of the third calendar month after the deposit of the third instrument of ratification acceptance, approval or accession referred to in Articles 37 and 38.

Thereafter the Convention shall enter into force:

1) for each State ratifying, accepting, approving or acceding to it subsequently, on the first day of the third calendar month after the deposit of its instrument of ratification acceptance, approval or accession;

2) for any territory or territorial unit to which the Convention has been extended in conformity with Article 39 or 40, on the first day of the third calendar month after the notification referred to in that Article.

Article 44

The Convention shall remain in force for five years from the date of its entry into force in accordance with the first paragraph of Article 43 even for States which subsequently have ratified, accepted, approved it or acceded to it.

If there has been no denunciation, it shall be renewed tacitly every five years.

Any denunciation shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands at least six months before the expiry of the five year period. It may be limited to certain of the territories or territorial units to which the Convention applies.

The denunciation shall have effect only as regards the State which has notified it. The Convention shall remain in force for the other Contracting States.

Article 45

The Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands shall notify the States Members of the Conference, and the States which have acceded in accordance with Article 38, of the following:

- 1) the signatures and ratifications, acceptances and approvals referred to in Article 37;
- 2) the accessions referred to in Article 38;
- 3) the date on which the Convention enters into force in accordance with Article 43;
- 4) the extensions referred to in Article 39;
- 5) the declarations referred to in Articles 38 and 40;
- 6) the reservations referred to in Article 24 and Article 26, third paragraph, and the withdrawals referred to in Article 42;
- 7) the denunciations referred to in Article 44.

In witness whereof the undersigned being duly authorized thereto, have signed this Convention.

Done at The Hague, on the 25 day of October 1980, in the English and French languages, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Government of the Kingdom of the Netherlands, and of which a certified copy shall be sent, through diplomatic channels, to each of the States Members of the Hague Conference on Private International Law at the date of its Fourteenth Session.

КОНВЕНЦИЈА О ГРАЂАНСКОПРАВНИМ АСПЕКТИМА

МЕЂУНАРОДНЕ ОТМИЦЕ ДЕЦЕ

ПОГЛАВЉЕ I

ОБЛАСТ ПРИМЕНЕ КОНВЕНЦИЈЕ

Члан 1.

Циљеви ове конвенције су:

- а) да обезбеди што хитнији повратак деце незаконито одведене или задржане у некој држави уговорници;
- б) да обезбеди да се права на старање и виђење са дететом по закону једне од држава уговорница стварно поштују у другој држави уговорници.

Члан 2.

Државе уговорнице ће предузети све одговарајуће мере да обезбеде на својој територији спровођење циљева Конвенције. У ову сврху користиће најефикасније расположива поступке.

Члан 3.

Одвођење или задржавање детета ће се сматрати незаконитим:

- а) ако представља повреду права на старање које је добило лице, институција или било које друго тело, колективно или појединачно, по закону државе у којој је дете било стално настањено пре одвођења или задржавања;
- б) ако су се у време одвођења или задржавања та права остваривала, колективно или појединачно, или би се остваривала да није дошло до одвођења или задржавања.

Права на старање поменута у тачки а) става 1. могу се стећи пре свега спровођењем закона, или на основу судске или управне одлуке, или на основу споразума који има правно дејство по закону односне државе.

■ [Судска пракса](#)

Члан 4.

Конвенција ће се примењивати на дете које је живело у држави уговорници непосредно пре било какве повреде права на старање или на виђење. Конвенција ће престати да се примењује када дете напуни 16 година.

Члан 5.

У смислу ове конвенције израз:

- а) "право на старање" укључује права која се односе на старање о личности детета, а посебно право на одређивање места боравка детета;

б) "право на виђење" укључује право да се дете за одређени период времена одведе ван места сталног боравка.

ПОГЛАВЉЕ II

ЦЕНТРАЛНИ ИЗВРШНИ ОРГАН

Члан 6.

Држава уговорница ће одредити централни извршни орган који ће извршавати обавезе које Конвенција предвиђа за такав орган.

Савезне државе, државе са више од једног правног система или државе које имају аутономне територијалне јединице моћи ће да постављају више од једног централног извршног органа и назначе територијалну надлежност тих органа. Ако је држава одредила више од једног централног извршног органа, одредиће централни извршни орган коме ће се моћи упућивати молбе за даље прослеђивање одговарајућем централном извршном органу у тој држави.

Члан 7.

Централни извршни органи ће међусобно сарађивати и унапређивати сарадњу међу надлежним органима у земљама уговорницама како би се обезбедило што хитније враћање детета и постигли остали циљеви ове конвенције.

Пре свега, централни извршни орган ће, непосредно или преко посредника, предузимати све потребне мере:

- а) за откривање места где се налази дете које је незаконито одведено или задржано;
- б) за спречавање даљих евентуалних опасности по дете или пристраности у односу на једну од заинтересованих страна предузимањем или иницирањем предузимања привремене мере;
- ц) за обезбеђење добровољног повратка детета или постизање споразумног решавања тог питања;
- д) за размену, где је то потребно, информација у вези са социјалним пореклом детета;
- е) за пружање општих информација о важећем праву односно државе у вези са применом ове конвенције;
- ф) за покретање или олакшавање покретања судског или управног поступка ради обезбеђивања повратка детета и где је то могуће за склапање одговарајућих споразума о организовању или обезбеђивању ефикасног остваривања права на виђење;
- г) за обезбеђивање или олакшавање обезбеђивања, где околности то захтевају, правне помоћи и савета, укључујући и учешће бранилаца и правних саветника;
- х) за склапање управних споразума који су потребни и адекватни за обезбеђивање безбедног повратка детета;
- и) за обезбеђивање узајамне размене информација које се односе на примену ове Конвенције и, ако је то могуће, елиминисање свих препрека у њеној примени.

ПОГЛАВЉЕ III

ПОВРАТАК ДЕТЕТА

Члан 8.

Било које лице, институција или друго тело које тврди да је одвођењем или задржавањем детета повређено право на старање може се обратити централном извршном органу државе у којој се налази место сталног боравка детета или централном извршном органу које друге државе уговорнице за помоћ у обезбеђивању повратка детета.

Таква молба ће садржати:

- а) податке о идентитету подносиоца молбе, детета и лица за које се тврди да је одвело или задржало дете;
- б) где је то могуће, датум рођења детета;
- ц) чињенице на којима се заснива молба подносиоца за повратак детета;
- д) све расположиве информације у вези са местом где се дете налази и идентитетом лица са којим се претпоставља да је дете.

Уз молбу могу бити приложени следећи документи:

- е) оверена копија било које важне одлуке или споразума;
- ф) уверење или гарантно писмо које је издао централни извршни орган, или други надлежни орган државе у којој се налази место сталног боравка детета или званично лице, у вези са релевантним правом те државе;
- г) било који други релевантни документ.

Члан 9.

Ако централни извршни орган који прими молбу из члана 8. има разлога да верује да се дете налази у некој другој држави уговорници, без одлагања ће директно доставити молбу централном извршном органу те државе уговорнице и обавестити о томе централни орган који упућује молбу или подносиоца молбе, зависно од случаја.

Члан 10.

Централни извршни орган државе у којој се налази дете предузеће или наложити да се предузму све одговарајуће мере ради обезбеђивања добровољног повратка детета.

Члан 11.

Судски или управни органи држава уговорница ће хитно спровести поступак за повратак детета.

Ако одговарајући судски или управни органи не донесу одлуку у року од шест недеља од дана покретања поступка, подносилац молбе или централни извршни орган државе којој је

упућен захтев, на сопствену иницијативу или на захтев централног извршног органа државе која упућује захтев, има право да тражи образложење због одлагања. Ако одговор добије централни извршни орган државе којој је упућен захтев, тај извршни орган ће доставити одговор централном извршном органу државе која упућује захтев или подносиоцу молбе, зависно од случаја.

Члан 12.

Ако је дете незаконито одведено или задржано у смислу члана 3, а на дан почетка поступка пред судским или управним органом државе уговорнице у којој се дете налази протекло је мање од годину дана од дана незаконитог одвођења или задржавања, односни надлежни орган ће наложити хитан повратак детета.

Судски или управни орган, чак и ако је правни поступак покренут након истека рока од годину дана поменутог у претходном ставу, такође ће наложити повратак детета ако се не докаже да се дете прилагодило новој средини.

Ако судски или управни орган у држави којој је упућен захтев има разлога да верује да је дете одведено у неку другу државу, може обуставити поступак или одбацити молбу за повратак детета.

Члан 13.

Без обзира на одредбе претходног члана, судски или управни орган државе којој се упућује захтев није дужан да наложи повратак детета ако лице, институција или друго тело које се супротстављају његовом повратку докаже:

а) да лице, институција или друго тело које се стара о личности детета није стварно остваривало право на старање у време одвођења или задржавања или да се било сагласило или накнадно пристало на одвођење или задржавање;

б) да постоји озбиљна опасност да би повратак изложио дете физичкој опасности или психичкој трауми или га на други начин довео у неповољан положај.

Судски или управни орган може, такође, да одбије да наложи повратак детета ако утврди да се дете супротставља повратку и да је напунило оне године и стекло степен зрелости при коме је потребно узети у обзир његово мишљење.

Приликом разматрања околности поменутих у овом члану, судски и управни орган ће узети у обзир податке који се односе на социјално порекло детета добијене од централног извршног органа или неког другог надлежног органа државе у којој се налази место сталног боравка детета.

Члан 14.

Приликом утврђивања да ли је дошло до незаконитог одвођења или задржавања у смислу члана 3, судски и управни органи државе којој је упућен захтев могу директно применити право, као и судске или управне одлуке, без обзира да ли се званично признају или не у држави у којој се налази стално место боравка детета без спровођења посебних поступака за доказивање тог права или за признавање страних одлука који би иначе били спроведени.

Члан 15.

Судски или управни органи државе уговорнице могу, пре издавања налога о повратку детета, тражити да подносилац молбе прибави од органа државе у којој се налази место сталног боравка детета одлуку или друге доказе да је одвођење или задржавање детета било незаконито на основу члана 3. Конвенције ако се таква одлука или докази могу добити у тој држави. Централни извршни органи држава уговорница, у мери у којој је то могуће, помоћи ће подносиоцима молбе да добију такву одлуку или доказе.

Члан 16.

Након добијања обавештења о незаконитом одвођењу или задржавању детета у смислу члана 3, судски или управни органи државе уговорнице у коју је дете одведено или у којој је задржано неће доносити мериторну одлуку о праву на старање све док се не утврди да се дете неће вратити на основу ове конвенције или, ако није поднесена молба на основу ове конвенције, у разумном периоду после приспећа обавештења.

Члан 17.

Сама чињеница да је одлука која се односи на старање издата или да је треба признати у држави којој је упућен захтев неће представљати основу за одбијање повратка детета на основу ове конвенције, али судски и управни органи државе којој је упућен захтев могу узети у обзир разлоге за доношење те одлуке приликом примене ове конвенције.

Члан 18.

Одредбе овог поглавља не ограничавају овлашћења судског или управног органа да наложи повратак детета у било које време.

Члан 19.

Одлука на основу ове конвенције у вези са повратком детета неће се сматрати мериторном о било ком питању у вези са правом на старање.

Члан 20.

Повратак детета на основу одредаба члана 12. може се одбити ако би то представљало кршење основних принципа заштите људских права и основних слобода државе којој је упућен захтев.

ПОГЛАВЉЕ IV

ПРАВО НА ВИЂЕЊЕ

Члан 21.

Молба за склапање споразума за организовање или обезбеђивање ефикасног остваривања права на виђење може се поднети централним извршним органима држава уговорница на исти начин као и молба за повратак детета.

Централни извршни органи морају поштовати обавезе о сарадњи које су утврђене у члану 7. ради унапређивања неометаног уживања права на виђење и испуњења свих услова од којих

може зависити остваривање ових права. Централни извршни органи ће предузети кораке за отклањање, онолико колико је то могуће, свих препрека у остваривању тих права, онолико колико је то могуће.

Централни извршни органи, непосредно или преко посредника, могу иницирати или помоћи при покретању поступка ради организовања или заштите ових права и обезбеђивања услова од којих може зависити остваривање ових права.

ПОГЛАВЉЕ V

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 22.

Никакво јемство, у виду кауције или депозита, ма како описано, неће се тражити као гаранција за покривање трошкова и расхода судских или управних поступака из области примене ове конвенције.

Члан 23.

Неће се захтевати никаква легализација или слична формалност у контексту ове конвенције.

Члан 24.

Све молбе, дописи или друга документација која се упућује централним извршним органима замољене државе биће сачињени на оригиналном језику са приложеним преводом на званични језик или један од званичних језика државе којој се упућује захтев или, где то није могуће, са преводом на француски или енглески језик.

Међутим, држава уговорница се може, изражавајући резерву у складу са чланом 42, супротставити коришћењу француског или енглеског језика, али не и једног и другог језика, код свих молби, дописа или друге документације која се упућује њеним централним извршним органима.

Члан 25.

Држављани држава уговорница и лица која су настањена у тим државама имаће право на правну помоћ и саветодавне услуге по питањима у вези са применом ове конвенције у било којој другој држави уговорници под истим условима као и домаћи држављани и лица стално настањена у тој држави.

Члан 26.

Сваки централни извршни орган ће сносити своје трошкове код примене ове конвенције.

Централни извршни органи и друге јавне службе држава уговорница неће наметати никакве дажбине у односу на молбе поднесене на основу ове конвенције. Нарочито, они не могу захтевати било какве накнаде од подносиоца молбе на име трошкова и расхода поступака или, где то одговара, на име трошкова који проистичу из учешћа правне одбране или саветника. Међутим, они могу тражити плаћање трошкова који су проистекли или који ће проистећи из спровођења повратка детета.

Међутим, држава уговорница може, стављањем резерве у складу са чланом 42, изјавити да неће примити на себе никакве трошкове који се помињу у претходном ставу, а који проистичу из учешћа правне одбране или саветника или из судског поступка, осим у случају да се ти трошкови покривају на основу њеног система правне помоћи и саветодавних услуга.

По издавању налога за повратак детета или издавању налога у вези са правом на виђење у складу са овом конвенцијом, судски или управни органи могу, где то одговара, наложити лицу које је одвело или задржало дете или које је спречило остваривање права на виђење да плати потребне трошкове које је имао подносилац молбе или неко друго лице у његово име, укључујући путне трошкове, све трошкове трагања за дететом и трошкове проналажења детета, трошкове правног представљања подносиоца молбе и трошкове повратка детета.

Члан 27.

Када је очигледно да захтеви из ове конвенције нису задовољени или да молба иначе нема ваљане правне основе, централни извршни орган није дужан да прихвати молбу. У том случају, централни извршни орган ће одмах обавестити о својим разлозима подносиоца молбе или централни извршни орган преко кога је достављена молба, зависно од случаја.

Члан 28.

Централни извршни орган може захтевати да уз молбу буде приложено писмено овлашћење које му даје право да заступа подносиоца молбе или да именује представника који ће деловати уместо њега.

Члан 29.

Ова конвенција неће спречити било које лице, институцију или тело које тврди да је дошло до повреде права на старање или виђење у смислу чл. 3. или 21. да се непосредно обрати молбом судским или управним органима државе уговорнице, без обзира да ли је то предвиђено одредбама ове конвенције или не.

Члан 30.

Све молбе упућене централним извршним органима или непосредно судским или управним органима државе уговорнице у складу са условима ове конвенције, заједно са документима и свим осталим приложеним подацима или подацима које даје централни извршни орган прихватиће се у судовима или административним органима држава уговорница.

Члан 31.

У односу на државу која по питањима права на старање о детету или виђење детета има два или више правних система који се примењују у различитим територијалним јединицама:

- а) било какво позивање на место сталног боравка у тој држави сматраће се као позивање на место сталног боравка у једној од територијалних јединица те државе;
- б) било какво позивање на закон државе места сталног боравка сматраће се као позивање на закон територијалне јединице државе у којој се налази место сталног боравка детета.

Члан 32.

У односу на државу која по питањима старања о деци има два или више правних система који се примењују на различите категорије лица, било какво позивање на закон те државе сматраће се као позивање на правни систем који утврди закон те државе.

Члан 33.

Држава у којој разне територијалне јединице имају сопствене правне прописе о старатељству о деци неће бити дужна да примењује ову конвенцију тамо где држава са јединственим правним системом није дужна да то учини.

Члан 34.

Ова конвенција ће имати приоритет у питањима из области њене примене над Конвенцијом од 5. октобра 1961. године о овлашћењима одговорних органа и праву које ће се примењивати у односу на заштиту малолетника, међу потписницима обе конвенције. Иначе, ова конвенција неће ограничити примену међународног инструмента на снази између државе порекла и државе којој се упућује молба или другог закона државе којој се упућује молба ради реализовања повратка детета које је незаконито одведено или задржано или ради остваривања права на виђење.

Члан 35.

Ова конвенција ће се примењивати међу државама уговорницама само у односу на незаконита одвођења или задржавања до којих је дошло након њеног ступања на снагу у тим државама.

У случају изјаве на основу чл. 39. или 40, позивање из претходног става на државу уговорницу ће се сматрати позивањем на територијалну јединицу или јединице на које се примењује ова конвенција.

Члан 36.

Ништа из ове конвенције неће спречити две или више држава уговорница да се, ради ограничавања рестрикција којима може подлегати повратак детета, међусобно договоре о одступању од било које од одредаба ове конвенције која може представљати такво ограничење.

ПОГЛАВЉЕ VI

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 37.

Ова конвенција ће бити отворена за потписивање државама које су биле чланице Хашке конференције о међународном приватном праву за време њеног XIV заседања.

Конвенција се може ратификовати, може јој се приступити или се може прихватити, а инструменти ратификације, прихватања или приступања ће бити положени код Министарства иностраних послова Краљевине Холандије.

Члан 38.

Било која друга држава може приступити Конвенцији.

Инструменти приступања ће бити положени код Министарства иностраних послова Краљевине Холандије.

Конвенција ће ступити на снагу за државу која јој приступи првог дана трећег календарског месеца од полагања инструмента приступања.

Приступање ће бити пуноважно само у односима између државе приступнице и оних држава уговорница које буду изјавиле да прихватају приступање. Такву изјаву ће, такође, морати да да било која држава чланица која ратификује, прихвати или одобрава Конвенцију након приступања. Таква изјава ће бити положена код Министарства иностраних послова Краљевине Холандије; ово Министарство ће упутити, дипломатским путем, оверену копију изјаве свакој од држава уговорница.

Конвенција ће ступити на снагу између државе која приступа и државе која је изјавила да прихвата приступање првог дана трећег календарског месеца након полагања изјаве о прихватању.

Члан 39.

Било која држава може у време потписивања, ратификовања, прихватања, одобравања или приступања изјавити да ће се Конвенција примењивати на свим територијама за чије је међународне односе одговорна или на једну или више њих. Таква изјава ће постати пуноважна у време ступања Конвенције на снагу за ту државу.

Таква изјава, као и свако даље проширивање примене ће се проследити Министарству иностраних послова Краљевине Холандије.

Члан 40.

Ако држава уговорница има две или више територијалних јединица у којима се примењују различити правни системи у односу на питања из делокруга ове конвенције, може у време потписивања, ратификовања, прихватања, одобравања или приступања изјавити да ће се ова конвенција примењивати на све њене територијалне јединице или само на једну или више њих и може изменити ову изјаву подношењем друге изјаве у било које време. О свим изјавама ове врсте биће обавештено Министарство иностраних послова Краљевине Холандије и у њима ће се експлицитно одредити територијалне јединице у којима ће се примењивати Конвенција.

Члан 41.

У случају да држава уговорница има политички систем по коме су извршна, судска и законодавна овлашћења подељена између централне и других власти у оквиру те државе, њено потписивање или ратификовање, прихватање или одобравање или приступање овог конвенцији или њене изјаве у смислу члана 40. неће имати никакве импликације на унутрашњу поделу овлашћења у оквиру те државе.

Члан 42.

Свака држава може, најкасније у време ратификације, прихватања, одобравања или приступања или у време давања изјаве у смислу чл. 39. или 40, изразити једну или обе резерве предвиђене у члану 24. и члану 26. став 3. Неће бити допуштене друге резерве.

Свака држава може у било које време повући резерву коју је дала. Повлачење ће се проследити Министарству иностраних послова Краљевине Холандије.

Резерва ће престати да буде пуноважна првог дана трећег календарског месеца од обавештења поменутог у претходном ставу.

Члан 43.

Конвенција ће ступити на снагу првог дана трећег календарског месеца од полагања трећег инструмента ратификације, прихватања, одобравања или приступања поменутих у чл. 37. и 38.

После тога, Конвенција ће ступити на снагу:

- 1) за сваку државу која ратификује, прихвата, одобрава или приступа Конвенцији првог дана трећег календарског месеца од полагања инструмента ратификације, прихватања, одобравања или приступања;
- 2) за сваку територију или територијалну јединицу на коју је проширена примена Конвенције у складу са чл. 39. или 40, првог дана трећег календарског месеца после обавештења поменутог у том члану.

Члан 44.

Конвенција ће бити на снази пет година од дана ступања на снагу у складу са чланом 43. став 1. чак и за државе које су накнадно ратификовале, прихватиле, одобриле или приступиле Конвенцији.

Ако нема писмених изјава о противном, Конвенција ће се аутоматски обнављати сваких пет година.

Све изјаве ове врсте ће се достављати Министарству иностраних послова Краљевине Холандије најмање шест месеци пре истека петогодишњег периода. Оне могу бити ограничене на одређене територије или територијалне јединице на које се примењује Конвенција.

Овакве изјаве ће бити пуноважне само у односу на државу која је о томе доставила обавештења. Конвенција ће остати на снази за друге државе уговорнице.

Члан 45.

Министарство иностраних послова Краљевине Холандије ће обавестити државе чланице Конференције и државе које су приступиле у складу са чланом 38. о следећем:

- 1) потписима и ратификацијама, прихватањима и одобрењима наведеним у члану 37;

- 2) приступањима наведеним у члану 38;
- 3) датуму ступања Конвенције на снагу у складу са чланом 43;
- 4) проширивању примене наведеном у члану 39;
- 5) изјавама наведеним у чл. 38. и 40;
- 6) резервама наведеним у члану 24, члану 26. став 3. и повлачењима наведеним у члану 42;
- 7) изјавама наведеним у члану 44.

Потврђујући наведено, потписници за то прописно овлашћени, потписали су Конвенцију.

Сачињено у Хагу 25. октобра 1980. године, на енглеском и француском језику, од чега су оба текста подједнако аутентична у једном примерку који ће бити положен у архиву Владе Краљевине Холандије и чији ће примерак бити достављен, дипломатским путем, свакој држави чланици Хашке конференције о међународном приватном праву која је учествовала на XIV заседању."

Члан 3.

Централни извршни органи, у смислу члана 6. Конвенције, јесу надлежни органи република: Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Македоније, Словеније и Србије.

Централни извршни орган коме се могу упућивати молбе ради прослеђивања надлежном централном извршном органу из става 1. овог члана је савезни орган управе надлежан за послове правосуђа.

Члан 4.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу СФРЈ" - Међународни уговори.

UREDBA

O RATIFIKACIJI EVROPSKE KONVENCIJE O MEĐUNARODNOJ TRGOVINSKOJ ARBITRAŽI SA ZAVRŠNIM AKTOM SPECIJALNOG SASTANKA PUNOMOĆNIKA

("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", br. 12/63)

ČLAN 1

Ratifikuje se Evropska konvencija o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži sa Završnim aktom specijalnog sastanka punomoćnika, u cilju pregovora i potpisivanja Evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži, doneta u Ženevi 21. aprila 1961. godine, koja u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpskohrvatskom jeziku glasi:

FINALNI AKT SPECIJALNOG SASTANKA PUNOMOĆNIKA U CILJU PREGOVORA I POTPISIVANJA EVROPSKE KONVENCIJE O MEĐUNARODNOJ TRGOVINSKOJ ARBITRAŽI

1. Na svom sedmom zasjedanju ad hoc Radna grupa za arbitražu uspostavljena pod okriljem Komiteta za razvoj trgovine Ekonomske komisije za Evropu, pripremila je tekst Nacrta evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži i bila je mišljenja da nacrt treba da bude podnet specijalnom sastanku punomoćnika sazvanom u cilju pregovora i potpisivanja Evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži (dokument TRADE/96, stav 34 i prilog I).
2. Posle tog zasjedanja pojavile su se izvesne razlike u mišljenju o članu IV (organizacija arbitraže) nacrta konvencije.
3. Ekonomska Komisija za Evropu rezolucijom 7 (XV), usvojenom 5. maja 1960, zahtevala je od izvršnog sekretara da sazove specijalni sastanak u cilju pripreme usaglašenog teksta člana IV, da bi se jedinstveni tekst celog nacrta konvencije mogao podneti specijalnom sastanku punomoćnika.
4. Specijalni sastanak, u cilju pripreme usaglašenog teksta člana IV, držan je od 8. do 12. avgusta 1960, i od 5. do 10. aprila 1961. godine i pripremio je usaglašeni tekst.
5. U skladu sa odredbama gornje rezolucije, izvršni sekretar sazvaio je specijalni sastanak punomoćnika koji je držan u Evropskom uredu Ujedinjenih nacija u Ženevi od 10. aprila do 21. aprila 1961. godine.
6. Vlade sledeće dvadeset dve države bile su predstavljene na sastanku: Austrija, Belgija, Bugarska, Beloruska Sovjetska Socijalistička Republika, Čehoslovačka, Danska, Savezna Republika Nemačka, Finska, Francuska, Mađarska, Italija, Luksemburg, Holandija, Poljska, Rumunija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska, Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika i Jugoslavija.

7. Sledeće nevladine organizacije imale su posmatrača na sastanku: Međunarodna trgovinska komora i Međunarodna advokatska komora. Isto tako, bili su prisutni, na poziv Sekretarijata, članovi Sekretarijata Saveta Evropske ekonomske zajednice.

8. Sastanak je otvoren od strane Vladimira Velebita, izvršnog sekretara Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu.

9. G. J. Trolle (Danska) bio je izabran za predsednika i g. V. Novak (Čehoslovačka) za potpredsednika.

10. Na osnovu nacrtu konvencije izrađene od strane ad hoc Radne grupe za arbitražu (dokument TRADE/96, prilog I), kao i teksta pripremljenog od strane specijalnog sastanka o članu IV (dokument TRADE/WP. 1/Conf. Room. Doc. No27) i nacrtu zaključnih odredaba podnetih od strane Sekretarijata (dokument TRADE/WP. 1/38), sastanak je pripremio i otvorio za potpisivanje 21. aprila 1961. Evropsku konvenciju o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži.

11. Sastanak je odlučio da se izradi izveštaj koji će sadržavati izvesne primedbe stavljene u toku diskusije na pojedine članove konvencije. Izveštaj u kome su izložene te primedbe (dokument E/ECE/TRADE/47) usvojen je od strane sastanka 20. aprila 1961. godine.

12. Vlada SSSR-a smatra da je ova konvencija otvorena za potpisivanje ili pristupanje svakoj evropskoj državi.

13. Vlade Belgije, Luksemburga i Holandije smatraju da ova konvencija ostavlja njihovim zemljama slobodu da istu ne primenjuju u celini ili delimično u svojim međusobnim odnosima.

14. Pod rezervom člana II, stav 2 konvencije i stava 13 ovog finalnog akta, delegacije koje su uzele učešća u pregovorima o Evropskoj konvenciji o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži izjavljuju da njihove odnosne zemlje ne nameravaju da učine ma kakvu rezervu na konvenciju.

15. Specijalni sastanak punomoćnika

smatrajući da odredbe st. 2 do 7 člana IV imaju samo supsidijalni značaj,

preporučuje:

1) da zainteresovane strane u arbitraži unose u svoj sporazum o arbitraži odredbu o mestu i oblik (vrstu) arbitraže (arbitražu putem stalne arbitražne institucije ili ad hoc arbitraže);

2) da radne grupe kojima je poverena razrada opštih uslova kupoprodaje u okviru Ekonomske komisije za Evropu ne predviđaju blanko arbitražnu klauzulu (sporazum o arbitraži bez označavanja mesta i oblika - vrste - arbitraže putem stalne arbitražne institucije ili ad hoc arbitraže).

Sastanak preporučuje, osim toga, trgovinskim komorama i drugim institucijama označenim u članu X, stav 6 konvencije, kao i specijalnom komitetu označenom u članu IV, da se konsultuju u cilju preduzimanja svih potrebnih mera za primenu ove konvencije i za razvoj arbitraže.

16. Original ovog finalnog akta biće deponovan kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji će dostaviti overene prepise istog svakoj zemlji označenoj u st. 1 i 2 člana X Evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži.

Sačinjeno u Ženevi, dvadeset prvog aprila hiljadu devet sto šezdeset prve, u jednom jedinom primerku na engleskom, francuskom i ruskom jeziku, s tim da je svaki tekst podjednako autentičan.

EVROPSKA KONVENCIJA O MEĐUNARODNOJ TRGOVINSKOJ ARBITRAŽI

Potpisani, uredno ovlašćeni,

Sazvani pod okriljem Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu,

pošto su konstatovali da je 10. juna 1958. na Konferenciji Ujedinjenih nacija o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži bila potpisana u Njujorku Konvencija o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka,

želeći unapređivanje razvitka evropske trgovine uklanjanjem, koliko je to moguće, izvesnih teškoća koje mogu ometati organizaciju i rad međunarodne trgovinske arbitraže u odnosima između fizičkih ili pravnih lica raznih evropskih zemalja,

saglasili su se o sledećim odredbama:

Član I

Oblast primene konvencije

1. Ova konvencija primenjuje se:

(a) na sporazume o arbitraži zaključene u cilju rešavanja sporova koji su nastali ili će nastati iz međunarodne trgovine između fizičkih ili pravnih lica koja imaju, u vreme zaključenja sporazuma, uobičajeno mesto boravka ili svoje sedište u različitim državama ugovornicama;

(b) na arbitražni postupak i odluke zasnovane na sporazumima označenim u stavu 1 pod (a) ovog člana.

2. U svrhe ove Konvencije:

(a) izraz "sporazum o arbitraži" znači bilo arbitražnu klauzulu unetu u neki ugovor bilo sporazum o arbitraži i ugovor ili arbitražni sporazum koji su potpisale strane ili je sadržan u razmeni pisama, telegrama ili u saopštenju teleprinterom, a u odnosima između država, čiji zakoni ne zahtevaju da sporazum o arbitraži bude u pismenoj formi - svaki sporazum zaključen u formi koju dozvoljavaju ti zakoni;

(b) izraz "arbitraža" znači rešavanje sporova, ne samo od strane arbitara imenovanih za određene slučajeve (ad hoc arbitraža), nego i od strane stalnih arbitražnih institucija;

(c) izraz "sedište" znači mesto u kome se nalazi kancelarija uprave pravnog lica koje je zaključilo sporazum o arbitraži.

Član II

Mogućnost za pravna lica javnog prava da se podvrgavaju arbitraži

1. U slučajevima označenim u članu I stav 1 ove konvencije, pravna lica - koja se, po zakonu na snazi koji se na njih primenjuje, smatraju "pravnim licima javnog prava", imaju pravo da punovažno zaključuju sporazume o arbitraži.

2. Prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja ovoj konvenciji svaka država može da izjavi da ograničava gornju mogućnost uslovima navedenim u njenoj izjavi.

Član III

Pravo stranih državljana da budu arbitri

U arbitražama na koje se odnosi ova konvencija strani državljani mogu biti određeni za arbitre.

Član IV

Organizovanje arbitraže

1. Strane u jednom sporazumu o arbitraži mogu po svom nahođenju da predvide:

(a) da će svoje sporove podvrgnuti jednoj stranoj arbitražnoj instituciji; u tom slučaju arbitražni postupak vodiće se u skladu sa statutom te institucije;

(b) da će svoje sporove podvrgnuti jednom ad hoc arbitražnom postupku; u tom slučaju strane će posebno moći:

(i) da imenuju arbitre ili da ustanove način na koji će arbitri biti imenovani u slučaju spora;

(ii) da utvrde mesto arbitraže; i

(iii) da odrede pravila postupka kojih će se pridržavati arbitri.

2. Ako su se strane saglasile da podvrgnu razmatranje svojih sporova jednoj ad hoc arbitraži i ako u roku od trideset dana od saopštenja zahteva za arbitražu tuženom jedna od strana propusti da odredi svog arbitra, ovaj poslednji, ako nije drukčije predviđeno, biće imenovan na zahtev druge strane od strane predsednika nadležne trgovinske komore zemlje u kojoj je strana koja je učinila propust imala u vreme postavljanja zahteva za arbitražu uobičajeno mesto boravka ili sedište. Ovaj stav se na isti način primenjuje i na promenu arbitara koje su imenovali jedna od strana ili predsednik gore označene trgovinske komore.

3. Ako su se strane saglasile da podvrgnu razmatranje svojih sporova jednoj ad hoc arbitraži sastavljenoj od jednog ili više arbitara, a sporazum o arbitraži ne sadrži podatke o merama potrebnim za organizovanje arbitraže pomenute u stavu 1 ovog člana, ove mere biće preduzete, ako se strane o tome nisu saglasile i pod rezervom za slučaj predviđen u gornjem stavu 2, od strane jednog ili više arbitara koji su već naimenovani. Ako se strane nisu saglasile o imenovanju arbitra pojedinca ili ako imenovani arbitri nisu mogli da se slože u pogledu mera koje treba preduzeti, tužilac će moći, po svom izboru, da se obrati za preduzimanje potrebnih mera, ako su se strane saglasile o mestu arbitraže, predsedniku trgovinske komore nadležne za sporazumno utvrđeno mesto arbitraže ili predsedniku trgovinske komore nadležne za mesto u kome tuženi u vreme postavljanja zahteva za arbitražu, ima uobičajeno boravište ili sedište. Kad takvo mesto sporazumno nije utvrđeno, tužilac će biti ovlašćen da se po svom izboru obrati za potrebni postupak bilo predsedniku nadležne trgovinske komore zemlje uobičajenog mesta boravka ili sedišta tuženog u vreme postavljanja zahteva za arbitražu ili specijalnom komitetu čiji je sastav i postupak određen u prilogu uz ovu konvenciju. Kad tužilac propusti da koristi prava koja su mu data ovim stavom, tuženi ili arbitar (arbitri) biće ovlašćen da tako postupi.

4. Kad dobije zahtev, predsednik Posebnog komiteta biće ovlašćen prema potrebi:

(a) da imenuje jednog arbitra, predsedavajućeg arbitra, superarbitra ili trećeg arbitra;

(b) da zameni arbitra (arbitre) imenovanog po bilo kom postupku, koji nije onaj označen u gornjem stavu 2;

(c) da odredi mesto arbitraže, pod uslovom da arbitar (arbitri) mogu odrediti neko drugo mesto za arbitražu;

(d) da uspostavi neposredno ili s pozivom na pravila i statute stalne arbitražne institucije pravila procedure, koja će primenjivati arbitar (arbitri) pod uslovom da arbitri nisu odredili sami ta pravila u odsustvu ma kakvog sporazuma o tome između strana.

5. Kad su se strane složile da iznesu svoj spor stalnoj arbitražnoj instituciji, ne određujući takvu instituciju i pošto se ne mogu o tome složiti, tužilac može tražiti da se takva institucija odredi u skladu sa postupkom označenim u gornjem stavu 3.

6. Kad sporazum o arbitraži ne određuje način arbitraže (arbitražu od strane arbitražne institucije ili ad hoc arbitraže) kojoj će strane podneti svoj spor i kad se strane ne mogu složiti o tome, tužilac će biti ovlašćen da u tom slučaju pribegne postupku označenom u gornjem stavu 3 da bi se pitanje rešilo. Predsednik nadležne trgovinske komore ili Specijalni komitet biće ovlašćeni bilo da upute strane stalnoj arbitražnoj instituciji ili da zahtevaju da strane odrede svoje arbitre u takvom vremenskom roku koji mogu odrediti predsednik nadležne trgovinske komore ili Specijalni komitet i da se saglase u tom roku o potrebnim merama za funkcionisanje arbitraže. U poslednjem slučaju primeniće se odredbe stavova 2, 3 i 4 ovog člana.

7. Kad u roku od šezdeset dana od trenutka kad je od njega zatraženo da izvrši jednu od funkcija izloženih u stavovima 2, 3, 4, 5 i 6 ovog člana, predsednik trgovinske komore određen na osnovu tih stavova ne izvrši jednu od tih funkcija, strana koja je to zahtevala biće ovlašćena da zatraži od Specijalnog komiteta da to učini.

Član V

Prigovor nenadležnosti arbitraže

1. Strana koja želi da podnese prigovor nenadležnosti arbitraže zasnovan bilo na činjenici da arbitražni sporazum ne postoji ili da je ništav i bez dejstva, ili da je istekao, treba da učini to za vreme arbitražnog postupka, ne docnije od davanja svojih izjava u pogledu zahteva ili odbrane koje se odnose na suštinu spora; one, zasnovane na činjenici da je arbitar prešao svoju nadležnost, treba da budu podnete za vreme arbitražnog postupka čim se pitanje po kome arbitar navodno nema nadležnost pokrene u toku arbitražnog postupka. Kad je u pitanju propuštanje roka za podnošenje prigovora iz razloga koje arbitar smatra opravdanim, arbitar će proglasiti žalbu dopustivom.

2. Prigovor na nadležnost naveden u gornjem stavu 1 koji nije podnet u tamo određenom vremenskom roku, ne može biti izjavljen ni tokom sledeće faze arbitražnog postupka kad se radi o prigovorima ostavljenim jedino diskrecionom pravu strana po zakonu primenljivom za arbitra, niti tokom sledećeg sudskog postupka u odnosu na suštinu ili izvršenje odluke kad su takvi prigovori ostavljeni diskrecionom pravu stranaka po kolizionim normama suda koji razmatra suštinu spora ili izvršenje odluke. Odluka arbitra o propuštanju roka za podnošenje prigovora biće, međutim, podložna sudskoj kontroli.

3. Pod rezervom ma koje sledeće sudske kontrole predviđene po lex fori, arbitar čija je nadležnost osporena biće ovlašćen da produži sa arbitražom, da sam donese odluku u svojoj nadležnosti i da odluči u odnosu na postojanje ili važnost arbitražnog sporazuma ili ugovora čiji je deo taj sporazum.

Član VI

Sudska nadležnost

1. Prigovor u pogledu nadležnosti suda izjavljen pred sudom kome je predata stvar od strane jedne ili druge strane u arbitražnom sporazumu, na osnovu činjenice da postoji arbitražni sporazum, treba da bude podnet, pod pretnjom prekluzije, od strane tuženog pre ili u isto vreme kada daje odgovor po suštini, zavisno od toga da li zakon suda kome je stvar predata smatra tu žalbu kao proceduralnu ili suštinsku.

2. Prilikom donošenja odluke u odnosu na postojanje ili važnosti arbitražnog sporazuma, sudovi država ugovornica razmotriće važnost takvog sporazuma u pogledu sposobnosti stranaka, po zakonima primenljivim za njih i u pogledu na druga pitanja:

(a) po zakonu kome su strane podvrgle njihov arbitražni sporazum;

(b) ako nedostaje pozivanje na to, po zakonu zemlje u kojoj odluka treba da se donese;

(c) ako nedostaje pozivanje na zakon kome su strane podvrgle sporazum, i kad u vreme kad je pitanje pokrenuto u sudu ne može da se odredi zemlja u kojoj će se doneti odluka, po primenljivom zakonu na osnovu kolizionih normi suda kome je podnet spor.

Sudovi mogu isto tako odbiti priznanje arbitražnog sporazuma ako se po zakonu njihove zemlje taj spor ne može rešavati putem arbitraže.

3. Kad je jedna ili druga strana u arbitražnom sporazumu pokrenula arbitražni postupak, pre nego što se obratila sudu, sudovi država ugovornica od kojih je posle toga traženo da razmatraju predmet iste sadržine, između istih strana ili pitanje da li je arbitražni sporazum nepostojeći ili ništav i bez dejstva ili je istekao, neće donositi odluku o arbitražnoj nadležnosti dok se ne donese arbitražna odluka, osim ako imaju valjane i suštinske razloge o protivnom.

4. Zahtev za privremene mere ili za mere obezbeđenja upućen sudskom organu neće se smatrati nesaglasnim sa arbitražnim sporazumom niti da se time iznosi pred sud suština slučaja.

Član VII

Pravo koje se primenjuje

1. Strane su slobodne da odluče sporazumom koje će pravo primenjivati arbitri na suštinu spora. U slučaju da strane propuste da označe koje će se pravo primeniti, arbitri će primeniti pravo koje određuje koliziona norma za koju arbitri budu smatrali da odgovara konkretnom slučaju. U oba slučaja arbitri će voditi računa o uslovima ugovora i o trgovinskim običajima.

2. Arbitri će postupati kao prijateljski posrednici, ako je to volja stranaka i ako pravo koje se na arbitražu primenjuje to dozvoljava.

Član VIII

Obrazloženje odluke

Pretpostaviće se da su se strane složile da odluku treba obrazložiti osim ako su se:

(a) bilo izričito izjasnile da se obrazloženje neće dati; ili

(b) saglasile na arbitražni postupak na osnovu koga nije uobičajeno da se odluka obrazlaže, pod uslovom da u tom slučaju nijedna strana ne zatraži, pre kraja rasprave ili ako nije bilo rasprave - pre donošenja odluke, da razloži budu dati.

Član IX

Poništaj arbitražne odluke

1. Poništaj u jednoj državi ugovornici arbitražne odluke obuhvaćene ovom konvencijom neće predstavljati osnov za odbijanje priznanja i izvršenja u nekoj drugoj državi ugovornici kad je takvo odbacivanje izvršeno u državi u kojoj je ili po čijem je zakonu odluka doneta, i to iz jednog od sledećih razloga:

(a) strane u arbitražnom sporazumu bile su po zakonu primenljivom na njih pod izvesnom nesposobnošću ili pomenuti sporazum nije u važnosti po zakonu kome su ga strane podvrgle ili u nedostatku ma kakvog pozivanja na to, po zakonu zemlje u kojoj je odluka doneta;

(b) strana koja traži odbacivanje odluke nije bila uredno obaveštena o imenovanju arbitra ili o arbitražnom postupku ili je na drugi način bila u nemogućnosti da izloži svoj stav;

(c) odluka se odnosi na spor koji nije predviđen ili ne spada u okvire koji su predviđeni za arbitražu, ili sadrži odluke o stvarima izvan okvira koji su predviđeni za arbitražu, pod uslovom da ako odluke o stvarima predviđenim za arbitražu mogu biti izdvojene od onih koje nisu tako predviđene, onaj deo odluke koji sadrži odluke o stvarima predviđenim za arbitražu ne treba da bude odbačen;

(d) sastav arbitražnog organa ili arbitražna procedura nisu bili u saglasnosti sa sporazumom strana ili ako nema takvog sporazuma - sa članom IV ove konvencije.

2. U odnosima između država ugovornica koje su i strane u Njujorškoj konvenciji o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka od 10. juna 1958, stav 1 ovog člana ograničava primenu člana V pod (1) (e) Njujorške konvencije jedino na slučajeve odbacivanja izložene u gornjem stavu 1.

Član X

Zaključne odredbe

1. Ova je konvencija otvorena za potpisivanje ili pristupanje od strane zemalja članica Ekonomske komisije za Evropu i zemalja primljenih u Komisiju u savetodavnom svojstvu po članu 8 Pravila o nadležnosti Komisije.

2. One zemlje koje mogu učestvovati u pojedinim aktivnostima Ekonomske komisije za Evropu u skladu sa stavom 11 Pravila o nadležnosti Komisije mogu postati ugovorne strane u ovoj konvenciji pristupajući joj posle njenog stupanja na snagu.

3. Konvencija će biti otvorena za potpisivanje do 31. decembra 1961. zaključno. Posle toga, biće otvorena za pristupanje.

4. Ova će konvencija biti ratifikovana.

5. Ratifikacija ili pristupanje vršiće se deponovanjem instrumenata kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

6. Prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja ovoj konvenciji ugovorne strane saopštiće generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija listu trgovinskih komora ili drugih institucija u njihovoj zemlji koje će vršiti funkcije koje su date na osnovu člana IV ove konvencije predsednicima nadležnih trgovinskih komora.

7. Odredbe ove konvencije neće osporavati važnost višestраних или двоstraniх sporazuma o arbitraži zaključenih od strane država ugovornica.

8. Ova će konvencija stupiti na snagu devedesetog dana pošto je pet zemalja označenih u gornjem stavu 1 deponovalo svoje instrumente o ratifikaciji ili pristupanju. Za ma koju zemlju koja je docnije ratifikuje ili joj pristupi, ova će konvencija stupiti na snagu devedesetog dana posle deponovanja od pomenute zemlje njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

9. Ma koja ugovorna strana može otkazati ovu konvenciju obaveštavajući o tome generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. Otkazivanje će imati dejstvo dvanaest meseci posle datuma prijema od strane generalnog sekretara obaveštenja o otkazivanju.

10. Ako, posle stupanja na snagu ove konvencije, broj ugovornih strana bude smanjen, kao posledica otkazivanja, na manje od pet konvencija će prestati da bude na snazi od datuma od koga poslednje od takvih otkazivanja bude imalo dejstvo.

11. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obavestiće zemlje označene u stavu 1 i zemlje koje su postale ugovorne strane po gornjem stavu 2:

- (a) izjavama učinjenim po članu II, stav 2;
- (b) ratifikacijama i pristupanjima po gornjim stavovima 1 i 2;
- (c) primljenim obaveštenjima u smislu gornjeg stava 6;
- (d) datumima stupanja na snagu ove konvencije u skladu sa gornjim stavom 8;
- (e) otkazima na osnovu gornjeg stava 9;
- (f) okončanju ove konvencije u skladu sa gornjim stavom 10.

12. Posle 31. decembra 1961. original ove konvencije biće deponovan kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji će dostaviti overene tačne kopije svakoj od zemalja pomenutih u gornjim stavovima 1 i 2.

U potvrdu čega su potpisani, pošto su uredno na to ovlašćeni, potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Ženevi, dvadeset prvog aprila hiljadu devet sto šezdeset prve godine u jednom primerku na engleskom, francuskom i ruskom jeziku, s tim da je svaki tekst podjednako verodostojan.

SASTAV I POSTUPAK SPECIJALNOG KOMITETA OZNAČENOG U ČLANU IV KONVENCIJE

1. Specijalni komitet označen u članu IV konvencije sastojće se od dva redovna člana i predsjednika. Jedan od redovnih članova biće izabran od strane trgovinskih komora ili drugih institucija određenih na osnovu člana X stav 6 konvencije od država u kojima u vreme kad je konvencija otvorena za potpisivanje postoje nacionalni komiteti Međunarodne trgovinske komore, i koje su u vreme izbora strane u konvenciji. Drugi član biće izabran od strane trgovinskih komora ili drugih institucija određenih na osnovu člana X stav 6 konvencije od država u kojima u vreme kada je konvencija otvorena za potpisivanje ne postoji nacionalni komitet Međunarodne trgovinske komore i koje su u vreme izbora strane u konvenciji.
2. Lica koja treba da dejstvuju kao predsjednici Specijalnog komiteta na osnovu stava 7 ovog priloga biće isto tako izabrana na isti način od strane trgovinskih komora ili drugih institucija označenih u stavu 1 ovog priloga.
3. Trgovinske komore ili druge institucije označene u stavu 1 ovog priloga izabraće zamenike u isto vreme i na isti način kao što biraju predsjednika i druge redovne članove u slučaju privremene nesposobnosti predsjednika ili drugih redovnih članova da dejstvuju. U slučaju stalne nesposobnosti da dejstvuju ili ostavke predsjednika ili redovnog člana, zamenik koji je izabran da ga zamenjuje postaće prema tome kakav je slučaj, predsjednik ili redovan član i grupa trgovinskih komora ili drugih institucija koja je izabrala zamenika koji je postao predsjednik ili redovan član, izabraće drugog zamenika.
4. Prvi izbori za Komitet održaće se u okviru devedeset dana od datuma deponovanja petog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju. Trgovinske komore i druge institucije određene od država potpisnica koje još nisu strane u konvenciji biće isto tako ovlašćene da uzmu učešće u tim izborima. Ako, međutim, ne bude moguće da se održe izbori u okviru propisanog perioda, stupanje na snagu stavova 3 do 7 člana IV ove konvencije biće odloženo dok se ne izvrše izbori kao što je gore predviđeno.
5. Pod rezervom odredaba donjeg člana 7 članovi Specijalnog komiteta biće izabrani za period od četiri godine. Novi izbori biće održani u okviru prvih šest meseci četvrte godine posle prvih izbora. Međutim, ako novi postupak za izbor članova Specijalnog komiteta nije dao rezultate, članovi koji su ranije bili izabrani produžiće da vrše svoje funkcije do izbora novih članova.
6. Rezultati izbora novih članova Specijalnog komiteta biće saopšteni generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija koji će obavestiti države označene u članu X stav 1 ove konvencije i države koje su postale ugovorne strane po članu X stav 2 Generalni sekretar će isto tako obavestiti pomenute države o ma kom odlaganju stupanja na snagu stavova 3 do 7 člana IV konvencije na osnovu stava 4 ovog priloga.
7. Lica izabrana za funkciju predsjednika vršiće svoje funkcije naizmenično, svaki u periodu od dve godine. Pitanje koje će od ta dva lica vršiti funkciju predsjednika u prvom periodu od dve godine posle stupanja na snagu konvencije, biće odlučeno izvlačenjem kocke. Funkcija predsjednika biće posle toga dodeljena, za svaki naredni dvogodišnji period, licu izabranom za predsjednika od grupe zemalja u koju ne spada ona od koje je predsjednik, koji je vršio funkciju u periodu od dve godine koji je neposredno prethodio, bio izabran.
8. Upućivanje Specijalnom komitetu jednog od zahteva označenih u stavovima 3 do 7 napred pomenutog člana IV biće dostavljeno izvršnom sekretaru Ekonomske komisije za Evropu. Izvršni sekretar će u prvom redu izneti zahtev članu Specijalnog komiteta izabranom od grupe zemalja u koju ne spada ona od koje je predsjednik koji je u funkciji u vreme postavljanja zahteva bio izabran. Predlog člana kome je podnet zahtev u prvoj instanci biće saopšten od strane izvršnog sekretara

drugom članu Komiteta i ako se taj drugi član saglasi sa tim predlogom smatraće se da je to odluka Komiteta i biće kao takav saopšten od strane izvršnog sekretara licu koje je postavilo zahtev.

9. Ako dva člana Specijalnog komiteta kojima se obratio izvršni sekretar nisu u mogućnosti da se slože o odluci putem prepiske, izvršni sekretar Ekonomske komisije za Evropu sazvaće sastanak pomenutog Komiteta u Ženevi radi pokušaja da se obezbedi jednoglasna odluka u odnosu na zahtev. U odsustvu jednoglasnosti, odluka Komiteta biće doneta većinom glasova i biće saopštena od strane izvršnog sekretara licu koje je postavilo zahtev.

10. Troškovi vezani za dejstvovanje Specijalnog komiteta treba da budu unapred položeni od strane lica koje zahteva takvo dejstvo ali će se smatrati troškovima spora.

ČLAN 2

Ova uredba stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SFRJ".

UREDBA

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O GRAĐANSKOM POSTUPKU

("Sl. list FNRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", br. 6/62)

ČLAN 1

Ratifikuje se Konvencija o građanskom postupku, zaključena 1. marta 1954. godine u Hagu, koja u originalu na francuskom i u prevodu na srpskohrvatskom jeziku glasi:

KONVENCIJA O GRAĐANSKOM POSTUPKU

Države potpisnice ove konvencije,

želeći da u Konvenciji od 17. jula 1905. godine, koja se odnosi na građanski postupak, unesu ispravke na temelju iskustava,

rešile su radi toga, da zaključe novu konvenciju i ugovorile sledeće odredbe:

I Dostavljanje sudskih i vansudskih akata

Član 1

U građanskim ili trgovačkim stvarima, dostavljanje pismena namenjenih licima koja se nalaze u inostranstvu, vršiće se u državama ugovornicama na zahtev konzula države molilje upućen vlasti koju će naznačiti zamoljena država. Zahtev u kome je naznačena vlast od koje potiče dostavljeni akt, ime i svojstvo stranaka, adresa primaoca, priroda akta o kome se radi, mora biti sastavljen na jeziku zamoljene vlasti. Ta vlast će poslati konzulu akt, kojim dokazuje dostavljanje ili navodi činjenicu koja ga je sprečila.

Sve teškoće, koje bi nastale prilikom konzulovog zahteva biće uređene diplomatskim putem.

Svaka država ugovornica može izjaviti saopštenjem upućenim ostalim državama ugovornicama, da očekuje, da joj zahtev o dostavljanju koje se ima izvršiti na njenoj teritoriji, a koji sadrži napomene naznačene u prvom stavu, bude upućen diplomatskim putem.

Prednje odredbe se ne protive tome, da se dve države ugovornice sporazumeju i prihvate direktno opštenje između svojih odnosnih vlasti.

Član 2

Dostavljanje pismena će se vršiti staranjem nadležne vlasti, prema zakonima zamoljene države. Ta vlast, osim slučaja predviđenog u članu 3, moći će se ograničiti da dostavljanje izvrši predajom akta primaocu, koji ga prima dobrovoljno.

Član 3

Zahtev će biti praćen aktom za dostavu u dva primerka.

Ako je pismo koje se ima dostaviti sastavljeno bilo na jeziku zamoljene vlasti, bilo na jeziku dogovorenom između dve zainteresovane države, ili ako je praćeno prevodom na jednom od tih jezika, zamoljena vlast će, u slučaju da joj je izražena takva želja u zahtevu, izvršiti dostavljanje pisma onako kako je njenim unutrašnjim zakonodavstvom propisano izvršenje sličnih dostavljanja ili u naročitoj formi, pod uslovom da ona nije protivna tom zakonodavstvu. Ako slična želja nije izražena, zamoljena vlast će nastojati najpre da predaju izvrši prema odredbama člana 2.

Izuzetno suprotnog sporazuma, prevod, predviđen prednjim stavom, overiće diplomatski ili konzularni predstavnik države molilje ili zakleti prevodilac zamoljene države.

Član 4

Izvršenje dostavljanja predviđeno članovima 1, 2 i 3, moći će se odbiti samo onda ako država, na čijoj bi se teritoriji ono imalo izvršiti, nalazi da je takve prirode da pogađa njen suverenitet ili njenu sigurnost.

Član 5

Izvršenje dostavljanja će se dokazivati potvrdom prijema datiranom i overenom od strane primaoca, ili potvrdom vlasti zamoljene države, kojom se konstatuje činjenica, način i datum saopštenja.

Potvrda prijema ili potvrda vlasti mora se nalaziti na jednom od primeraka akata ili mu mora biti priložena.

Član 6

Odredbe prednjih članova ne protive se:

- 1) mogućnosti upućivanja akata poštom, direktno zainteresovanim licima koja se nalaze u inostranstvu;
- 2) mogućnosti za zainteresovana lica da daju da se dostavljanje vrši direktno staranjem izvršitelja ili nadležnih službenika zemlje opredeljenja;
- 3) mogućnosti za svaku državu, da daje da se dostavljanje pisma licima u inostranstvu vrši direktno staranjem njenih diplomatskih ili konzularnih predstavnika.

U svakom od ovih slučajeva predviđena mogućnost postoji samo ako to dopuštaju konvencije sklopljene između zainteresovanih država ili ako se, u nedostatku konvencija, tome ne protivi država na čijoj teritoriji treba da se izvrši dostavljanje. Ta država se tome neće moći protiviti, kada u slučajevima iz stava 1 pod 3 akt treba da se saopšti bez prinude, državljaninu države molilje.

Član 7

Dostavljanje pisma neće moći dati povoda za naknadu takse ili troškova ma kakve prirode ona bila.

Međutim, ako nije suprotno ugovoreno, zamoljena država imaće pravo da traži naknadu troškova nastalih intervencijom izvršitelja ili primenom neke naročite forme iz člana 3.

II Zamolnica

Član 8

U građanskim ili trgovačkim stvarima, sudska vlast države ugovornice moći će se, saglasno odredbama ovog zakonodavstva, obraćati zamolnicom nadležnoj vlasti druge države ugovornice i zatražiti od nje, da u svom delokrugu izvrši bilo akt isleđenja, bilo druge sudske akte.

Član 9

Zamolnice će dostavljati konzul države molilje onoj vlasti koju naznači zamoljena država. Ta vlast će poslati konzulu akt kojim se konstatuje postupanje po zamolnici, ili se u njemu naznačuje činjenica koja je to postupanje sprečila.

Sve teškoće koje bi nastale prilikom tog dostavljanja biće uređene diplomatskim putem.

Svaka država ugovornica može izjaviti, saopštenjem upućenim ostalim državama ugovornicama, da očekuje da joj se zamolnice koje treba da se izvrše na njenoj teritoriji, dostave diplomatskim putem.

Prednje odredbe se ne protive tome da se dve države ugovornice sporazumeju da dopuste direktno upućivanje zamolnica između svojih odnosnih vlasti.

Član 10

Ako ne postoji suprotan sporazum, zamolnica mora biti sastavljena bilo na jeziku zamoljene vlasti, bilo na jeziku ugovorenom između dve zainteresovane države, ili mora da je prati prevod na jednom od tih jezika, overen od diplomatskog ili konzularnog predstavnika države molilje, ili zakletog prevodioca zamoljene države.

Član 11

Sudska vlast, kojoj je upućena zamolnica, biće dužna da joj udovolji, upotrebljavajući ista sredstva prinude kao i za izvršenje neke zamolnice vlasti zamoljene države ili zahteva postavljenog u tom cilju od zainteresovane strane. Upotreba tih sredstava prinude nije potrebna ako se sporne strane pojave pred sudom.

Vlast koja podnosi zamolnicu biće obaveštena, ako to traži, o danu i o mestu gde će se pristupiti izvršenju tražene mere, kako bi zainteresovana strana mogla tome prisustvovati.

Izvršenje zamolnice moći će se odbiti samo:

- 1) ako nije utvrđena autentičnost dokumenata;
- 2) ako izvršenje takve zamolnice u zamoljenoj državi ne spada u delokrug rada sudske vlasti;
- 3) ako država, na čijoj bi se teritoriji izvršenje moralo obaviti, smatra da je ono takve prirode da pogađa njen suverenitet ili njenu sigurnost.

Član 12

U slučaju nenadležnosti zamoljene vlasti, zamolnica će se dostaviti službeno nadležnoj sudskoj vlasti iste države, prema utvrđenim propisima njenog zakonodavstva.

Član 13

U svim slučajevima gde zamolnici nije udovoljeno od strane zamoljene vlasti, ova će o tome bez odlaganja obavestiti vlast koja je podnela zamolnicu, navodeći, u slučaju iz člana 11, razloge zbog kojih je izvršenje po toj zamolnici odbiveno i, u slučaju iz člana 12, vlast kojoj je ta zamolnica dostavljena.

Član 14

Sudska vlast koja pristupa izvršenju zamolnice primeniće, u pogledu forme postupanja, zakone svoje zemlje.

Međutim, biće dopušteno, na traženje vlasti koja je podnela zamolnicu, da se postupa na poseban način, pod uslovom da taj način nije u suprotnosti sa zakonodavstvom zamoljene države.

Član 15

Odredbe prethodnih članova ne isključuju mogućnost za svaku državu, da izvrši direktno preko svojih diplomatskih ili konzularnih predstavnika, zamolnice, ako to dopuštaju konvencije sklopljene između zainteresovanih država ili ako se tome ne protivi država na čijoj teritoriji se postupa po zamolnici.

Član 16

Postupanje po zamolnicama neće biti predmet naplaćivanja taksa ili troškova bilo kakve prirode.

Međutim, ako ne postoji suprotan sporazum, zamoljena država imaće pravo da traži od države koja podnosi zamolnicu, naknadu za plaćanje odštete svedocima ili veštacima, kao i izdatke nastale intervencijom izvršitelja, koja je bila potrebna, jer se svedoci nisu pojavljivali dobrovoljno, ili troškove koji potiču od eventualne primene člana 14 stav 2.

III Kaucija *iudicatum solvi*

Član 17

Državljanima jedne od država ugovornica, koji imaju svoj domicil u jednoj od tih država, a koji se pojave kao tužioci ili kao intervenijenti pred sudovima neke druge od tih država, nikakva kaucija ni deponovanje, ma pod kojim nazivom to bilo, ne može se nametnuti, bilo stoga što su stranci, bilo usled toga što nemaju domicila ili mesta prebivanja u toj zemlji.

Isto pravilo će se primeniti na plaćanje koje bi se tražilo od tužilaca ili intervenijenata radi obezbeđenja sudskih troškova.

Konvencije, kojima su države ugovornice bile ugovorile za svoje državljane oslobođenje od kaucije "*iudicatum solvi*" ili od uplate sudskih troškova bez uslova u pogledu domicila, primenjivaće se i dalje.

Član 18

Osude na plaćanje parničnih troškova i izdataka, izrečene u jednoj od država ugovornica protiv tužioca ili intervenijenta, koji su oslobođeni od kaucije, deponovanja ili plaćanja, bilo na osnovu člana 17 st. 1 i 2, bilo na osnovu zakona države u kojoj je postupak pokrenut, biće, na zahtev postavljen diplomatskim putem, besplatno oglašene za izvršne, od strane nadležne vlasti u svakoj od država ugovornica.

Isto pravilo se primenjuje na sudske odluke, kojima je iznos parničnih troškova utvrđen docnije.

Prednje odredbe se ne protive tome da se dve države ugovornice sporazumeju i dopuste da zahtev za klauzulu izvršnosti može postaviti i direktno zainteresovana strana.

Član 19

Odluke, koje se odnose na troškove i izdatke, oglašavaće se izvršnim bez saslušavanja stranaka, ali s tim da osuđena strana može naknadno izjaviti žalbu, prema zakonima zemlje u kojoj se zahteva izvršenje.

Vlast, nadležna da rešava po zahtevu za stavljanje klauzule izvršnosti, ograničiće se na ispitivanje:

- 1) da li, prema zakonu zemlje gde je presuda izrečena, prepis odluke sadrži potrebne uslove za njenu autentičnost;
- 2) da li je, prema istom zakonu, odluka postala izvršna;
- 3) da li je dispozitiv odluke sastavljen bilo na jeziku zamoljene vlasti bilo na jeziku ugovorenom između dve zainteresovane države, ili da li je prorađen prevodom sačinjenim na jednom od tih jezika i, ako ne postoji suprotan sporazum, overenim od strane diplomatskog ili konzularnog predstavnika države molilje ili zakletog prevodioca zamoljene države.

Da bi bilo udovoljeno uslovima propisanim stavom 2 pod 1 i 2, biće dovoljna izjava nadležne vlasti države koja podnosi zamolnicu, kojom se utvrđuje da je odluka postala izvršna, ili podnošenjem uredno overenih dokumenata, iz kojih je moguće ustanoviti da je odluka postala izvršna. Nadležnost vlasti, pomenute napred, biće potvrđena, ako ne postoji suprotan sporazum, od strane najvišeg funkcionera pravosuđa u državi molilji. Izjava i potvrda o kojima je reč, treba da su sastavljene ili prevedene prema pravilu sadržanom u stavu 2 pod 3.

Vlast nadležna da rešava po zahtevu za sastavljanje klauzule izvršnosti, odrediće, pod uslovom da to stranka istovremeno traži, iznos troškova potvrde, prevoda i overe, o kojima govori stav 2 pod 3. Ovi troškovi smatraće se parničnim troškovima i izdacima.

IV Besplatna sudska pomoć

Član 20

U građanskim i trgovačkim predmetima, državljanima svake od država ugovornica, biće pružena besplatna sudska pomoć kao i samim domorocima, saobrazno zakonima države u kojoj se traži besplatna sudska pomoć.

U državama gde postoji sudska pomoć za administrativne predmete, odredbe propisane u prednjem stavu, primenjivaće se i na predmete koji se nalaze pred sudovima nadležnim za tu materiju.

Član 21

U svim slučajevima, uverenje ili izjavu o siromaštvu treba da izdaju ili primaju vlasti mesta uobičajenog boravišta inostranca, a u nedostatku tih, vlasti njegovog stvarnog mesta stanovanja. U slučaju da ove poslednje vlasti ne bi pripadale jednoj od država ugovornica i ne bi primale ni izdavale uverenja ni izjave takve prirode, biće dovoljno uverenje ili izjava, izdata ili primljena od diplomatskog ili konzularnog predstavnika one zemlje kojoj taj inostranac pripada.

Ako molilac ne stanuje u zemlji gde je postavljen zahtev, uverenje ili izjavu o siromaštvu overiće besplatno diplomatski ili konzularni predstavnik zemlje u kojoj dokument treba da se podnese.

Član 22

Vlast nadležna da izda uverenje ili da primi izjavu o siromaštvu, moći će da se obavesti o imovnom stanju molioca kod vlasti ostalih država ugovornica.

Vlast, određena da rešava o zahtevu za besplatnu sudsku pomoć, zadržava, u granicama svoje nadležnosti, pravo da kontroliše uverenja, izjave i obaveštenja, koja joj se daju i da, u cilju dovoljnog razjašnjenja, traži da joj se daju i dopunske informacije.

Član 23

Kada se siromašno lice nalazi u zemlji gde ne može da traži besplatnu sudsku pomoć, njegovu molbu za dobivanje sudske pomoći, praćenu uverenjima i izjavama o siromaštvu, a ponekad i drugim dokaznim sredstvima korisnim za ispitivanje molbe, moći će konzul njegove zemlje predati vlasti nadležnoj za rešavanje iste ili vlasti koju označi država gde molba treba da se ispita.

Odredbe koje sadrži član 9 stavovi 2, 3 i 4 i članovi 10 i 12, koji se odnose na zamolnice, mogu se primenjivati i na dostavljanje molbi sa prilogima za dobivanje besplatne sudske pomoći.

Član 24

Ako je uživanje sudske pomoći odobreno građaninu jedne od država ugovornica, dostavljanje pismena u bilo kom obliku u vezi sa njegovim sporom, koja bi trebalo učiniti u nekoj drugoj od tih država, neće biti predmet nikakve naknade troškova od strane države molilje zamoljenoj državi.

Isto tako će se postupiti i sa zamolnicama, sa izuzetkom naknada plaćenih veštacima.

V Besplatno davanje izvoda iz akata o građanskom stanju

Član 25

Siromašni državljani jedne od država ugovornica, moći će, pod istim uslovima kao i domoroci, dobiti besplatno izvod iz akata o građanskom stanju. Isprave koje su im potrebne za ženidbu overiće, bez troškova, diplomatski ili konzularni predstavnici država ugovornica.

VI Lišavanje slobode

Član 26

Lišavanje slobode, bilo kao sredstvo izvršenja, ili prosto kao mera predohrane, neće se, u građanskim i trgovačkim stvarima, moći primeniti na strance, državljane jedne od država ugovornica, u slučajevima kada se takva mera ne bi mogla primeniti na domoroce. Činjenica, na koju se može pozivati državljani nastanjeni u zemlji, da bi se oslobodio od pritvora, treba da dejstvuje i u korist državljanina države ugovornice, iako je ta činjenica nastala u inostranstvu.

VII Završne odredbe

Član 27

Ova konvencija daje se na potpis državama predstavljenim na sedmom zasedanju Konferencije za međunarodno privatno pravo.

Ona će se ratifikovati i ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

O svakom deponovanju ratifikacionog instrumenta biće sačinjen zapisnik, čiji će se overen prepis dostaviti diplomatskim putem svakoj od država potpisnica.

Član 28

Ova konvencija stupa na snagu šezdeseti dan od deponovanja četvrtog ratifikacionog instrumenta, predviđenog članom 27, stav 2.

Za svaku državu potpisnicu, koja je docnije ratifikuje, konvencija stupa na snagu šezdeseti dan od dana deponovanja njenog ratifikacionog instrumenta.

Član 29

Ova konvencija će zameniti, u odnosima između država, koje je budu ratifikovale, Konvenciju o građanskom postupku, potpisanu u Hagu 17. jula 1905. godine.

Član 30

Ova konvencija primenjuje se punovažno na matičnim teritorijama država ugovornica.

Ako neka država ugovornica želi da ova konvencija bude na snazi na svim ostalim teritorijama ili na onim za čije međunarodne odnose se ona stara, notifikovaće svoju nameru u tom smislu, aktom koji će predati Ministarstvu inostranih poslova Holandije. Ono će, pak, diplomatskim putem dostaviti po jedan overen prepis svakoj od država ugovornica.

Konvencija će stupiti na snagu u odnosima između onih država, koje ne stave prigovor u roku od šest meseci od ovog saopštenja i za teritoriju, ili teritorije, o čijim se međunarodnim odnosima stara dotična država i za koju, odnosno za koje, bude data notifikacija.

Član 31

Svaka država, koja nije predstavljena na sedmom zasedanju Konferencije, može pristupiti ovoj konvenciji, ukoliko se tome, u roku od šest meseci od tog saopštenja, ne usprotivi jedna ili više država, koje su ovu konvenciju ratifikovale. Pristupanje će se vršiti na način predviđen članom 27 stav 2.

Razume se da će pristupanja biti mogućna tek po stupanju na snagu ove konvencije na osnovu člana 28 stav 1.

Član 32

Svaka država ugovornica, potpisujući ili ratifikujući ovu konvenciju, ili pristupajući joj, može staviti rezervu u pogledu ograničenja primene člana 17 na građane država ugovornica, koji imaju uobičajeno boravište na njenoj teritoriji.

Država, koja bude koristila mogućnost predviđenu prednjim stavom, moći će tražiti od drugih država ugovornica primenu člana 17 samo u korist svojih građana sa uobičajenim boravištem na teritoriji države ugovornice pred čijim sudovima se oni pojavljuju kao podnosioci zahteva ili intervenijenti.

Član 33

Rok trajanja ove konvencije je pet godina od dana naznačenog u članu 28 stav 1 ove konvencije.

Ovaj rok će početi da teče od tog dana i za države koje je budu ratifikovale ili joj budu pristupile docnije.

Konvencija će se obnavljati prećutno na petogodišnje periode, izuzevši otkaz. Otkaz mora biti notifikovan, najmanje šest meseci pre isticanja roka, Ministarstvu inostranih poslova Holandije, koje će o tome obavestiti sve države ugovornice.

Otkaz može da se ograniči na teritorije ili na izvesne od teritorija označenih u notifikaciji, izvršenoj prema članu 30 stav 2.

Otkaz će imati dejstvo samo u pogledu one države koja ga bude notifikovala. Konvencija će ostati na snazi za druge države ugovornice.

U potvrdu prednjeg, potpisani, uredno ovlašćeni od svojih vlada, potpisali su ovu konvenciju.

Rađeno u Hagu, 1. marta 1954. godine, u jednom primerku, koji će biti deponovan u arhivama Vlade Holandije i čiji će jedan overeni prepis biti dostavljen, diplomatskim putem, svakoj od država predstavljenoj na VII zasedanju Haške konvencije za međunarodno privatno pravo.

Za Austriju:	Eric Filz, s. r. 1. III 1954.
Za Belgiju:	E. Graeffe, s. r. 1. III 1954.
Za Italiju:	C. Caruso, s. r. 1. III 1954.
Za Holandiju:	J. W. Beyen, s. r. 1. III 1954. J. Luns, s. r. 1. III 1954.

ČLAN 2

Ova uredba stupa na snagu osmog dana po objavljivanju u "Službenom listu FNRJ".

UREDBA

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O ZAKONU KOJI SE PRIMENJUJE NA SAOBRAĆAJNE NEZGODE

("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", br. 26/76)

ČLAN 1

Ratifikuje se Konvencija o zakonu koji se primenjuje na saobraćajne nezgode, usvojena 4. maja 1971. u Hagu, u originalu na engleskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpskohrvatskom jeziku glasi:

KONVENCIJA O ZAKONU KOJI SE PRIMENJUJE NA SAOBRAĆAJNE NEZGODE

Države potpisnice ove konvencije,

u želji da donesu zajedničke odredbe u vezi sa zakonom koji se primenjuje na građansku vanugovornu odgovornost u pogledu saobraćajnih nezgoda,

odlučile su da u tom cilju zaključe Konvenciju i složile se o sledećim odredbama:

Član 1

Ova konvencija određuje zakon koji se primenjuje na građansku vanugovornu odgovornost koja proistekne iz saobraćajne nezgode, bez obzira na vrstu suda koji je nadležan da rešava.

Izraz saobraćajna nezgoda u smislu ove konvencije označava svaku nezgodu u kojoj je učestvovalo jedno ili više motornih ili nemotornih vozila a koja se dogodila u saobraćaju na javnom putu na terenu otvorenom za svakog ili na privatnom terenu, ili otvorenom za određeni broj lica koja imaju pravo da se njime koriste.

Član 2

Ova konvencija ne primenjuje se:

- (1) na odgovornost proizvođača, prodavaca, kao i onih koji vrše popravke vozila;
- (2) na odgovornost sopstvenika puta ili svakog drugog lica obaveznog da obezbedi održavanje puta ili bezbednost korisnika;
- (3) na odgovornost za postupke drugoga izuzev odgovornosti sopstvenika vozila i nalogodavca;
- (4) na regresne tužbe između odgovornih lica;
- (5) na regresne tužbe i subrogacije koje se odnose na osiguravaoce;

(6) na tužbe i regresne tužbe koje podnose organi socijalnog osiguranja ili drugih sličnih i javnih garantnih fondova za štete nanete od strane automobila ili protiv kojih se podnose ove tužbe, kao i na slučajeve izuzimanja od odgovornosti koje predviđa zakon pod čiju nadležnost potpadaju ovi organi.

Član 3

Zakonodavstvo koje se primenjuje jeste domaće zakonodavstvo države na čijoj teritoriji se dogodila nezgoda.

Član 4

Pod rezervom člana 5 odstupa se od odredbe člana 3 u niže navedenim slučajevima:

(a) Ako je samo jedno vozilo učestvovalo u nezgodi i ako je registrovano u nekoj drugoj državi osim one na čijoj teritoriji se dogodila nezgoda, domaće zakonodavstvo države registracije primenjuje se na odgovornost:

- prema vozaču, držaocu, sopstveniku ili svakom drugom licu koje polaže neko pravo na vozilo, bez obzira na njihovo uobičajeno boravište,
- prema žrtvi koja je bila putnik, ako se njeno uobičajeno boravište nalazi u nekoj drugoj državi osim one na čijoj teritoriji se dogodila nezgoda,
- prema žrtvi koja se nalazila na mestu nezgode izvan vozila, ako je imala svoje uobičajeno boravište u državi registracije vozila.

Ako je bilo više žrtava, zakon koji se primenjuje određuje se posebno za svaku od njih.

(b) Kada je više vozila učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi, odredbe koje su navedene pod (a) primenjuju se samo ako su sva vozila registrovana u istoj državi.

(c) Ako su lica koja su se nalazila izvan jednog ili više vozila na mestu nezgode, učestvovala u saobraćajnoj nezgodi, odredbe koje su navedene pod a) i b) primenjuju se samo ako su ova lica imala svoje uobičajeno boravište u državi registracije. Ova odredba će se primenjivati takođe i u slučaju ako su ova lica žrtve saobraćajne nezgode.

Član 5

Zakonodavstvo koje se primenjuje na osnovu čl. 3 i 4 na odgovornost prema putniku reguliše takođe odgovornost za oštećenje robe transportovane u vozilu, koja pripada putniku ili mu je bila poverena.

Zakonodavstvo koje se primenjuje na osnovu čl. 3 i 4 na odgovornost prema sopstveniku vozila reguliše odgovornost za štetu nanetu imovini koja se prevozi u vozilu, osim one pomenute u prethodnom stavu.

Zakonodavstvo koje se primenjuje na odgovornost za štetu nanetu imovini koja se nalazi izvan jednog ili više vozila jeste zakonodavstvo države na čijoj se teritoriji dogodila saobraćajna nezgoda. Međutim, odgovornost za štetu nanetu ličnim stvarima žrtve koja se nalazila izvan jednog ili više vozila podleže domaćem zakonodavstvu države registracije, kada se ono primenjuje na odgovornost prema žrtvi na osnovu člana 4.

Član 6

Za vozila koja nisu registrovana ili koja su registrovana u više država, domaće zakonodavstvo države u kojoj vozila, po pravilu, saobraćaju zamenjuje zakonodavstvo države registracije. Isti je slučaj kada ni sopstvenik, ni držalac, ni vozač vozila nisu, u trenutku nezgode, imali svoje uobičajeno boravište u državi registracije.

Član 7

Bez obzira na zakonodavstvo koje se primenjuje u određivanju odgovornosti mora se voditi računa o saobraćajnim i bezbednosnim pravilima koja su na snazi na mestu i u vreme nezgode.

Član 8

Zakonodavstvo koje se primenjuje posebno određuje:

- (1) uslove i obim odgovornosti;
- (2) razloge za oslobođenje, kao i svako ograničenje i podelu odgovornosti;
- (3) postojanje i prirodu štete koja je podobna za nadoknadu;
- (4) vrste i obim naknade;
- (5) prenosivost prava na naknadu;
- (6) lica koja imaju pravo na naknadu štete koju su lično pretrpeli;
- (7) odgovornost nalogodavca za postupke njegovog službenika;
- (8) zastarelost i gubitak prava zasnovanih na isteku roka, uključujući početak, prekid i obustavljanje rokova.

Član 9

Oštećena lica imaju pravo da pokrenu postupak neposredno protiv osiguravaoca odgovornog lica, ako im je ovakvo pravo priznato zakonom koji se primenjuje na osnovu čl. 3, 4 ili 5.

Ako zakon države registracije, koji se primenjuje na osnovu čl. 4 ili 5 ne predviđa ovo pravo, ono se ipak može ostvariti ako ga dopušta domaće zakonodavstvo države na čijoj se teritoriji dogodila saobraćajna nezgoda.

Ako nijedan od pomenutih zakona ne predviđa ovo pravo, ono se može ostvarivati ako ga priznaje zakon na osnovu kojeg je sklopljen ugovor o osiguranju.

Član 10

Primena bilo kojeg zakona koji je obavezan na osnovu ove konvencije, može da se odbije odbije samo ako je očigledno u suprotnosti sa javnim redom.

Član 11

Primena čl. 1 do 10 Konvencije ne zavisi od bilo kojeg uslova o reciprocitetu. Konvencija se primenjuje i u slučaju kada zakonodavstvo koje se primenjuje nije zakonodavstvo jedne od država ugovornica.

Član 12

Svaka teritorijalna jedinica koja čini deo države koja nema jedinstveni pravni sistem smatra se državom radi primene čl. 2 do 11 ako ima svoj sopstveni pravni sistem u oblasti građanske vanugovorne odgovornosti u pogledu saobraćajnih nezgoda.

Član 13

Država koja nema jedinstveni pravni sistem nije obavezna da primenjuje ovu konvenciju na nezgode koje se dogode na njenoj teritoriji, u kojima se učestvovala vozila koja su registrovale samo teritorijalne jedinice ove države.

Član 14

Država koja nema jedinstveni pravni sistem može u trenutku potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja da izjavi da se ova konvencija proširuje na sve pravne sisteme ili samo na jedna ili više njih i može svakog trenutka izmeniti ovu izjavu dodajući novu.

Ove izjave se saopštavaju Ministarstvu inostranih poslova Holandije i izričito naznačavaju pravne sisteme na koje se ova konvencija primenjuje.

Član 15

Ova konvencija ne ide na uštrb konvencije čiji su članovi postali ili će postati države ugovornice, kojima se u posebnim oblastima reguliše građanska vanugovorna odgovornost koja proistekne iz saobraćajne nezgode.

Član 16

Ova konvencija otvorena je za potpis država predstavljenih na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

Ona će biti ratifikovana a ratifikacioni instrumenti deponovani u Ministarstvu inostranih poslova Holandije.

Član 17

Ova konvencija stupa na snagu šezdesetog dana posle deponovanja trećeg ratifikacionog instrumenta koji predviđa član 16 stav 2.

Konvencija stupa na snagu za svaku državu potpisnicu koja je naknadno ratifikuje, šezdesetog dana posle deponovanja njenog ratifikacionog instrumenta.

Član 18

Svaka država koja nije predstavljena na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo a koja je član ove Konferencije ili Organizacije ujedinjenih nacija ili neke njene specijalizovane ustanove ili članica Statuta Međunarodnog suda pravde može pristupiti ovoj konvenciji posle njenog stupanja na snagu na osnovu člana 17 stav 1.

Instrumenat o pristupanju se deponuje kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Konvencija stupa na snagu za državu koja joj pristupi šezdeset dana posle deponovanja njenog instrumenta o pristupanju.

Pristupanje ima dejstvo samo u odnosima između države koja je pristupila i država ugovornica koje budu izjavile da prihvataju ovo pristupanje. Ova izjava se deponuje u Ministarstvu inostranih poslova Holandije; ovo Ministarstvo dostavlja diplomatskim putem overenu kopiju ove izjave svakoj državi ugovornici.

Konvencija stupa na snagu između države koja joj je pristupila i države koja je izjavila da prihvati ovo pristupanje šezdeset dana posle deponovanja izjave o prihvatanju.

Član 19

Svaka država u trenutku potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, može da izjavi da se ova konvencija proteže na sve teritorije koje ona predstavlja u međunarodnim odnosima ili na jednu ili više njih. Ova izjava ima dejstvo u trenutku stupanja na snagu Konvencije za pomenutu državu.

Posle toga se svako proširivanje ove vrste saopštava Ministarstvu inostranih poslova Holandije.

Konvencija stupa na snagu za teritorije na koje se proširenje odnosi, šezdesetog dana posle saopštenja pomenutog u prethodnom stavu.

Član 20

Ova konvencija važi pet godina računajući od dana njenog stupanja na snagu u skladu sa članom 17 stav 1 i u odnosu na države koje je budu naknadno ratifikovale ili joj pristupile.

Konvencija se prećutno obnavlja svakih pet godina osim u slučaju otkazivanja.

Otkazivanje se saopštava Ministarstvu inostranih poslova najmanje šest meseci pre isteka roka od pet godina.

Ono se može ograničiti na neke teritorije na koje se primenjuje Konvencija.

Otkazivanje ima dejstvo samo u pogledu države koja ga bude saopštila. Konvencija ostaje na snazi za druge države ugovornice.

Član 21

Ministarstvo inostranih poslova Holandije saopštava državama, pomenutim u članu 16, kao i državama koje pristupe u skladu sa odredbama člana 18:

- (a) potpise i ratifikacije pomenute u članu 16;
- (b) datum kada ova konvencija stupa na snagu u skladu sa odredbama člana 17 stav 1;
- (c) pristupanja pomenuta u članu 18 i datum kada stupaju na snagu;
- (d) izjave pomenute u čl. 14 i 19;
- (e) otkazivanja pomenuta u članu 20 stav 3.

Sačinjeno 4. maja 1971. godine u Hagu, na francuskom i engleskom jeziku, pri čemu su oba podjednako verodostojna, u jednom primerku, koji će biti deponovan u arhivi Vlade Holandije a čija se jedna overena kopija dostavlja diplomatskim putem svim državama predstavljenim na Jedanaestom zasedanju Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu.

ČLAN 3

Ova uredba stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SFRJ".

UREDBA

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O ZAKONU KOJI SE PRIMENJUJE U SLUČAJEVIMA ODGOVORNOSTI PROIZVOĐAČA ZA SVOJE PROIZVODE

("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori", br. 8/77)

ČLAN 1

Ratifikuje se Konvencija o zakonu koji se primenjuje u slučajevima odgovornosti proizvođača za svoje proizvode, usvojena 2. oktobra 1973. godine u Hagu, u originalu na engleskom i francuskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpskohrvatskom jeziku glasi:

KONVENCIJA O ZAKONU KOJI SE PRIMENJUJE U SLUČAJEVIMA ODGOVORNOSTI PROIZVOĐAČA ZA SVOJE PROIZVODE

Države potpisnice ove konvencije,

U želji da utvrde zajedničke odredbe o zakonu koji se u međunarodnim odnosima primenjuje u slučajevima odgovornosti proizvođača za svoje proizvode,

Odlučile su da u tom cilju zaključe konvenciju i dogovorile su se o sledećim odredbama:

Član 1

Ovom konvencijom određuje se koji zakon se primenjuje u slučajevima odgovornosti proizvođača i drugih lica spomenutih u članu 3 za štetu koju prouzrokuje neki proizvod, uključujući i štetu nastalu kao posledica netačnog opisa proizvoda ili zbog toga što nije dato dogovarajuće naznačenje njegovih osobina, posebnih karakteristika ili načina upotrebe.

Ukoliko su svojina nad proizvodom ili pravo na njegovu upotrebu bili preneti na lice koje je pretrpelo štetu od strane lica čija je odgovornost u pitanju, Konvencija se ne primenjuje na njihove međusobne odnose.

Ova konvencija se primenjuje bez obzira na to koji je organ nadležan da rešava o sporu.

Član 2

Za svrhe ove konvencije:

a) izraz "proizvod" označava prirodne i industrijske proizvode, bez obzira na to da li su u pitanju primarni ili prerađeni proizvodi, pokretna dobra ili nekretnine;

b) izraz "šteta" označava svaku štetu pričinjenu licima ili imovini, kao i ekonomski gubitak; međutim, isključuju se šteta pričinjena samom proizvodu kao i ekonomski gubitak koji iz nje proistekne, osim ukoliko se ne dodaju drugim štetama;

c) izraz "lice" odnosi se na pravna kao i na fizička lica.

Član 3

Ova konvencija primenjuje se na odgovornost sledećih lica:

- 1) proizvođače finalnih proizvoda ili sastavljenih delova;
- 2) proizvođače prirodnih proizvoda;
- 3) isporučioce proizvoda;
- 4) ostala lica, uključujući lica koja vrše popravke i drže skladišta za robu i koja se u trgovačkom mreži bave pripremom i distribucijom proizvoda.

Ova konvencija takođe se primenjuje na odgovornost predstavnika ili osoblja koji rade pod kontrolom jednog od gorespomenutih lica.

Član 4

Zakon koji se primenjuje je unutrašnji zakon države na čijoj teritoriji se šteta dogodila, ukoliko je ta država takođe:

- a) država uobičajenog boravišta neposredno oštećenog lica, ili
- b) država glavnog poslovnog sedišta lica čija je odgovornost u pitanju, ili
- c) država na čijoj teritoriji je neposredno oštećeno lice kupilo proizvod.

Član 5

Bez obzira na odredbe člana 4, zakon koji se primenjuje je unutrašnji zakon države uobičajenog boravišta lica neposredno oštećenog, ukoliko je ta država takođe:

- a) država glavnog poslovnog sedišta lica čija je odgovornost u pitanju, ili
- b) država na čijoj teritoriji je neposredno oštećeno lice kupilo proizvod.

Član 6

Kada se primenjuje jedan zakon spomenut u čl. 4 i 5, primenjuje se unutrašnji zakon države glavnog poslovnog sedišta lica čija je odgovornost u pitanju, osim ukoliko se tužilac ne poziva na unutrašnji zakon države na čijoj se teritoriji šteta dogodila.

Član 7

Ne primenjuje se ni zakon države na čijoj teritoriji se šteta dogodila niti zakon države uobičajenog boravišta neposredno oštećenog lica kako je predviđeno u čl. 4, 5 i 6 ukoliko lice čija je odgovornost u pitanju dokaže da se razumno nije moglo predvideti da će jedan proizvod ili njegovi sopstveni proizvodi istog tipa biti pušteni u prodaju u odnosnoj državi.

Član 8

Zakonom koji se primenjuje naročito se određuju:

- 1) osnov i obim odgovornosti;
- 2) razlozi oslobađanja odgovornosti, kao i svako ograničenje i podela odgovornosti;
- 3) vrsta štete na osnovu koje se traži naknada;
- 4) način i obim naknada;
- 5) prenosivost prava na naknadu;
- 6) lica koja maju pravo na naknadu štete koju su lično pretrpela;
- 7) odgovornost naredbodavca za postupke osoblja koje radi pod njegovom kontrolom;
- 8) teret dokaza u onoj meri u kojoj odredbe zakona koji se primenjuje u tom pogledu čine deo prava odgovornosti;
- 9) zastarevanje i gubitak prava zasnovanih na isteku određenog roka, uključujući pravila o početku, prekidu i obustavi tog roka.

Član 9

Primena čl. 4, 5 i 6 ne isključuje uzimanje u obzir propisa o bezbednosti važećih u državi na čijoj teritoriji je proizvod iznet na tržište.

Član 10

Primena nekog zakona koji se na osnovu ove konvencije proglasi za zakon koji se primenjuje može se isključiti samo ukoliko je očigledno nespojiva sa javnim poretком.

Član 11

Primena prethodnih članova ove konvencije nije uslovljena reciprocitetom. Konvencija se primenjuje i u slučaju da zakon koji se primenjuje nije zakon neke države ugovornice.

Član 12

Ukoliko se jedna država sastoji od više teritorijalnih jedinica od kojih svaka ima sopstvene propise za slučaj odgovornosti proizvođača za svoje proizvode, svaka teritorijalna jedinica se smatra kao država u smislu određivanja zakona koji se primenjuje u skladu sa Konvencijom.

Član 13

Država u kojoj razne teritorijalne jedinice imaju sopstvene propise za slučajeve odgovornosti proizvođača za svoje proizvode nije obavezna da primenjuje ovu konvenciju u slučajevima gde država čiji je pravni sistem jedinstven ne bi bila obavezna da primenjuje zakon druge države na osnovu čl. 4 i 5 ove konvencije.

Član 14

Svaka država ugovornica koja se sastoji od dve ili više teritorijalnih jedinica koje imaju sopstvene propise o odgovornosti proizvođača za svoje proizvode može u trenutku potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, izjaviti da se važnost ove konvencije ne proširuje na sve njene teritorijalne jedinice ili na samo neke od njih i može u svakom trenutku izmeniti ovu izjavu davanjem nove.

Izjave se saopštavaju Ministarstvu inostranih poslova Holandije i u njima se izričito navode teritorijalne jedinice na koje se primenjuje Konvencija.

Član 15

Ova konvencija ne ide na uštrb konvencija o posebnim materijama, čije su članice, ili će to postati, države ugovornice ove konvencije i koje sadrže odredbe o odgovornosti proizvođača za svoje proizvode.

Član 16

U trenutku potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, svaka država ugovornica može zadržati pravo:

- 1) da ne primenjuje odredbe člana 8, tačke 9;
- 2) da Konvenciju ne primenjuje na primarne poljoprivredne proizvode.

Nijedna druga rezerva se ne prihvata.

Svaka država ugovornica može tako, prilikom saopštavanja u vezi sa proširenjem Konvencije u skladu sa članom 19, izraziti jednu ili više rezervi sa dejstvom na sve ili na neke od teritorija na koje se proširenje odnosi.

Svaka država ugovornica može u svakom trenutku povući izraženu rezervu; dejstvo rezerve prestaje prvog dana trećeg kalendarskog meseca posle saopštenja o povlačenju.

Član 17

Ova konvencija je otvorena za potpisivanje država koje su bile članice Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu za vreme njenog dvanaestog zasedanja.

Konvencija se ratifikuje, prihvata ili odobrava a instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju deponuju se kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Član 18

Svaka država koja je postala članica Haške konferencije posle dvanaestog zasedanja ili je članica Organizacije ujedinjenih nacija ili neke njene specijalizovane ustanove ili je članica Statuta Međunarodnog suda pravde, može pristupi ovoj konvenciji posle njenog stupanja na snagu u skladu sa članom 20.

Instrument o pristupanju deponuje se kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Član 19

U trenutku potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, svaka država može izjaviti da se ova konvencija proteže na sve teritorije koje ona zastupa na međunarodnom planu ili na jednu ili više tih teritorija. Izjava ima za odnosnu državu dejstvo od trenutka stupanja konvencije na snagu.

Svako naknadno proširenje saopštava se Ministarstvu inostranih poslova Holandije.

Član 20

Ova konvencija stupa na snagu prvog dana trećeg kalendarskog meseca posle deponovanja trećeg instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju, kako je predviđeno u članu 17, stav 2.

Nakon toga Konvencija stupa na snagu:

- za svaku državu koja je naknadno ratifikuje, prihvati ili odobri, prvog dana trećeg kalendarskog meseca posle deponovanja njenog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju;
- sva svaku državu koja pristupi, prvog dana trećeg kalendarskog meseca posle deponovanja njenog instrumenta o pristupanju;
- za teritoriju na koju je Konvencija bila proširena u skladu sa članom 19, prvog dana trećeg kalendarskog meseca posle saopštenja predviđenog u tom članu.

Član 21

Ova konvencija ostaje na snazi pet godina počev od dana njenog stupanja na snagu u skladu sa članom 20 stav 1, čak i za države koje će je naknadno ratifikovati, prihvatiti ili odobriti ili koje će joj pristupiti.

Važnost Konvencije se automatski obnavlja svakih pet godina osim ukoliko ne bude otkazana.

Otkazivanje se saopštava Ministarstvu inostranih poslova Holandije najmanje šest meseci pre isteka roka od pet godina. Ono se može ograničiti na neke teritorije na koje se primenjuje Konvencija.

Otkazivanje ima dejstvo samo u odnosu na državu koja ga saopšti. Konvencija ostaje na snazi za ostale države ugovornice.

Član 22

Ministarstvo inostranih poslova Holandije obaveštava države članice Konferencije kao i države koje pristupe u skladu sa odredbama člana 18 o sledećem:

- 1) potpisivanju, ratifikaciji, prihvatanju, odobravanju, kako je predviđeno u članu 17;
- 2) datum stupanja ove konvencije na snagu u skladu sa odredbama člana 20;
- 3) pristupanju predviđenom u članu 18 i datumu stupanja u dejstvo;
- 4) proširenju predviđenom u članu 19 i datumu stupanja u dejstvo;
- 5) rezervama, povlačenju rezervi i izjavama spomenutim u članovima 14, 16 i 19;

6) otkazivanju navedenom u članu 21.

U potvrdu čega su dolepotpisani, propisno ovlašćeni, potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Hagu, na dan 2. oktobra 1973. na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji će biti deponovan u arhivu vlade Holandije a čija se overena kopija diplomatskim putem dostavlja svakoj državi koja je bila članica Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu u vreme njenog 12 zasedanja.

ČLAN 3

Ova uredba stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SFRJ".

ZAKON

O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O DOSTAVLJANJU U INOSTRANSTVU SUDSKIH I VANSUDSKIH AKATA U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

("Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 1/2010)

ČLAN 1

Potvrđuje se Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskih i vansudskih akata u građanskim i trgovačkim stvarima koja je sačinjena u Hagu 15. novembra 1965. godine u originalu na engleskom i francuskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik glasi:

KONVENCIJA O DOSTAVLJANJU U INOSTRANSTVU SUDSKIH I VANSUDSKIH AKATA U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

(Zaključena u Hagu 15. novembra 1965. godine)

(Stupila na snagu 10. februara 1969. godine)

Države potpisnice ove konvencije,

U želji da stvore odgovarajuća sredstva koja obezbeđuju da sudska i vansudska akta koja treba uručiti u inostranstvu budu dostupna primaocu blagovremeno,

U želji da u tom cilju poboljšaju organizaciju uzajamne sudske pomoći pojednostavljenjem i ubrzanjem postupka,

Rešile su da u tom cilju zaključe Konvenciju i složile su se o sledećim odredbama:

Član 1

Ova Konvencija će se primenjivati u svim slučajevima, u građanskim ili trgovačkim stvarima, povodom dostavljanja sudskih ili vansudskih akata radi uručenja u inostranstvu.

Ova Konvencija se neće primenjivati kada adresa primaoca akta nije poznata.

Glava I

SUDSKA AKTA

Član 2

Svaka država ugovornica će odrediti centralni organ koji će primati zahteve za uručenje koji dolaze iz drugih država ugovornica i da postupa u skladu sa odredbama čl. 3. do 6.

Svaka država ugovornica će organizovati centralni organ u skladu sa svojim zakonodavstvom.

Član 3

Državni ili pravosudni organ koji je nadležan prema pravu države molilje uputiće zahtev centralnom organu zamoljene države prema obrascu koji je priložen uz ovu Konvenciju, bez ikakvih zahteva u pogledu legalizacije ili drugih sličnih formalnosti.

Uz zahtev se prilaže akt koji se uručuje ili njegova kopija. Zahtev i akt će se dostavljati u dva primerka.

Član 4

Ako centralni organ utvrdi da zahtev nije u skladu sa odredbama ove Konvencije bez odlaganja će o tome obavestiti državu molilju i izneti svoje primedbe na zahtev.

Član 5

Centralni organ zamoljene države će sam izvršiti dostavljanje akta ili će dostavljanje poveriti odgovarajućoj agenciji:

a) bilo na način predviđen njenim unutrašnjim zakonom kojim se uređuje uručenje akata u domaćim parnicama licima koja borave na njenoj teritoriji ili

b) na poseban način koji je zatražen od strane podnosioca zahteva, ukoliko takav način nije u suprotnosti sa zakonom zamoljene države.

Osim u slučaju predviđenom u stavu 1. pod b) ovog člana, akt se uvek može uručiti primaocu koji na to pristane dobrovoljno.

Ako akt treba uručiti u skladu sa stavom 1. ovog člana, Centralni organ može zahtevati da akt bude sastavljen ili preveden na službeni jezik ili na jedan od službenih jezika zamoljene države.

Deo zahteva, prema obrascu koji je priložen uz ovu Konvenciju, koji sadrži rezime akta koji se uručuje, dostaviće se primaocu zajedno sa aktom.

Član 6

Centralni organ zamoljene države ili bilo koji drugi državni organ koji bude označen u tu svrhu, sačinice potvrdu o dostavljanju prema obrascu koji je priložen uz ovu Konvenciju.

U potvrdi će se navesti da je akt dostavljen, način dostavljanja, mesto i datum dostavljanja i ime lica kome je akt dostavljen. Ako akt nije uručen, u potvrdi će se navesti razlozi koji su sprečili uručenje.

Država molilja može zahtevati da potvrda, koja nije izdata od strane centralnog organa ili sudskog organa, bude potvrđena od strane jednog od ovih organa.

Potvrda će se dostaviti direktno podnosiocu zahteva.

Član 7

Štampani tekst na obrascu koji je priložen uz ovu Konvenciju će uvek biti napisan na francuskom ili na engleskom jeziku. On može, takođe, biti napisan i na službenom jeziku ili na jednom od službenih jezika države molilje.

Odgovarajuća prazna mesta na formularu biće popunjena ili na jeziku zamoljene države ili na francuskom ili engleskom jeziku.

Član 8

Svaka država ugovornica ima pravo da, bez primene prinudnih mera, vrši dostavljanje sudskih akata licima u inostranstvu direktno preko svojih diplomatskih ili konzularnih predstavnika.

Svaka država može izjaviti da se protivi takvom načinu dostavljanja na svojoj teritoriji, osim ako akt treba dostaviti državljaninu države iz koje akt potiče.

Član 9

Svaka država ugovornica može, pored toga, upućivati akta organima zamoljene države koji su za tu svrhu određeni, preko svog konzularnog predstavnika.

Svaka država ugovornica može, ako to izvanredne okolnosti zahtevaju, koristiti diplomatski put za tu svrhu.

Član 10

Ako se država na čiju teritoriju se upućuje akt tome ne protivi, ova Konvencija ne isključuje:

- a) mogućnost da se sudska akta dostavljaju direktno licima u inostranstvu, putem pošte,
- b) mogućnost da sudski službenici, službena ili druga ovlašćena lica države molilje vrše dostavljanje sudskih akata direktno preko sudskih službenika, službenih ili drugih ovlašćenih lica zamoljene države,
- c) mogućnost da svako lice koje učestvuje u sudskom postupku izvrši uručenje sudskih akata direktno preko sudskih službenika, službenih i drugih ovlašćenih lica zamoljene države.

Član 11

Ova Konvencija neće sprečavati dve ili više država ugovornica da saglasno dozvole, u postupku dostavljanja sudskih akata, načine za dostavljanje akata koji su drugačiji od onih predviđenih u prethodnim članovima a, posebno, putem direktne komunikacije između njihovih nadležnih organa.

Član 12

Dostavljanje sudskih akata od strane zamoljene države, na zahtev države molilje, vršiće se bez naplate bilo kakvih troškova ili taksa.

Država molilja će snositi troškove:

a) angažovanja sudskog službenika ili ovlašćenog službenog lica u skladu sa zakonom zamoljene države,

b) korišćenja posebnog načina uručenja.

Član 13

I kada zahtev za dostavljanje ispunjava uslove utvrđene ovom Konvencijom, zamoljena država može odbiti da postupi po njemu ako smatra da bi postupanje moglo da ugrozi njen suverenitet i bezbednost.

Ne može se odbiti postupanje samo zbog toga što, po unutrašnjem pravu zamoljene države, predmetna stvar u vezi sa kojom se zahteva dostavljanje spada u njenu isključivu nadležnost ili što ta stvar po njenom unutrašnjem pravu ne može biti predmet sudskog postupka.

Centralni organ će u slučaju odbijanja odmah obavestiti podnosioca zahteva i državu molilju o razlozima za odbijanje.

Član 14

Svi nesporazumi koji mogu nastati u vezi sa prosleđivanjem sudskih akata radi uručenja rešavaće se diplomatskim putem.

Član 15

Kada je poziv ili sličan akt trebalo da bude prosleđen u inostranstvo radi uručenja u skladu sa ovom Konvencijom a tuženi se nije pojavio pred sudom, sudska odluka se ne može doneti dok se ne utvrdi:

a) da li je akt bio uručen na način predviđen unutrašnjim zakonom zamoljene države za dostavljanje akata licima na njenoj teritoriji u domaćim sporovima,

b) da li je akt zaista dostavljen tuženom ili je dostavljen na njegovu adresu na drugi način utvrđen ovom Konvencijom,

i da li je u bilo kom od ovih slučajeva dostavljanje ili predaja bilo izvršeno tako da se tuženom ostavi dovoljno vremena da se brani.

Svaka država ugovornica će biti slobodna da izjavi da sudija, bez obzira na odredbu stava 1. ovog člana, može doneti presudu i ako nije primljena potvrda o uručenju ako su ispunjeni sledeći uslovi:

a) da je akt bio prosleđen na jedan od načina koji su utvrđeni ovom Konvencijom,

b) da je istekao rok, što će u svakom konkretnom slučaju ceniti sudija, koji ne može biti kraći od šest meseci od dana prosleđivanja akta,

c) da nikakva potvrda o uručenju nije primljena i ako su iscrpljena sva raspoloživa sredstva da se potvrda pribavi preko nadležnih organa zamoljene države.

Bez obzira na odredbe prethodnih članova sudija može, u hitnim slučajevima, odrediti privremene mere i mere obezbeđenja.

Član 16

Kada je poziv ili sličan akt trebalo uputiti u inostranstvo radi uručjenja u skladu sa odredbama ove Konvencije a presuda je doneta protiv tuženog koji nije pristupio pred sud, sudija ima pravo da tuženom dozvoli povraćaj u pređašnje stanje radi ulaganja žalbe ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- a) da tuženi, bez svoje krivice, nije blagovremeno primio na znanje akt kako bi imao dovoljno vremena da se brani ili sudsku odluku na koju bi na vreme uložio žalbu i
- b) da tuženi izloži *prima facie* odbranu na suštinu tužbe.

Molba za povraćaj u pređašnje stanje može se podneti u razumnom vremenskom periodu po saznanju tuženog za presudu.

Svaka država ugovornica može izjaviti da molba neće biti prihvatljiva posle isteka roka određenog u izjavi, koji ne može biti kraći od godine dana od dana donošenja presude.

Ovaj član se neće primenjivati na presude koje se odnose na status i pravnu sposobnost lica.

Glava II VANSUDSKA AKTA

Član 17

Vansudska akta koja su izdali organi i sudski službenici jedne države ugovornice mogu biti prosleđeni u cilju dostavljanja u drugu državu ugovornicu na način i u skladu sa odredbama ove Konvencije.

Glava III OPŠTE ODREDBE

Član 18

Svaka država ugovornica može odrediti i druge organe pored centralnog organa kao i njihovu nadležnost.

U svakom slučaju, podnosilac molbe ima pravo da uputi zahtev direktno centralnom organu.

Federalne države mogu da odrede više od jednog centralnog organa.

Član 19

Ova Konvencija se ne protivi tome da unutrašnje zakonodavstvo države ugovornice predviđa druge načine uručivanja akata iz inostranstva na svojoj teritoriji, koji nisu predviđeni ovom Konvencijom.

Član 20

Ova Konvencija ne sprečava da dve ili više država ugovornica zaključe sporazum kojim će se utvrditi:

- a) da se ne zahteva dostavljanje akata u duplikatu iz stava 2. člana 3,
- b) da se ne postavljaju zahtevi u pogledu jezika iz stava 3. člana 5. i člana 7,

- c) da se ne primenjuje odredba stava 4. člana 5,
- d) da se ne primenjuje odredba stava 2. člana 12.

Član 21

Svaka država ugovornica će u vreme deponovanja svojih instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju ili kasnije obavestiti Ministarstvo spoljnih poslova Holandije o sledećem:

- a) o nazivu organa u skladu sa čl. 2. i 18,
- b) o nazivu organa koji je nadležan da izda potvrdu u skladu sa članom 6,
- c) o nazivu organa nadležnog da prima akta upućena konzularnim putem u skladu sa članom 9.

Svaka država ugovornica će, ako oceni da je to potrebno, obavestiti Ministarstvo o:

- a) protivljenju upućivanja na način utvrđen u čl. 8. i 10,
- b) izjavama u skladu sa stavom 2. člana 15. i stavom 3. člana 16,
- c) svim izmenama u određivanju organa, protivljenjima i izjavama.

Član 22

Kada su članice ove Konvencije takođe članice i konvencija o građanskom postupku koje su potpisane u Hagu 17. jula 1905. i 1. marta 1954. ova Konvencija će zameniti u njihovim odnosima čl. 1. do 7. tih konvencija.

Član 23

Ova Konvencija ne isključuje primenu člana 23. Konvencije o građanskom postupku koja je potpisana u Hagu 17. jula 1905. ili člana 24. Konvencije o građanskom postupku koja je potpisana 1. marta 1954.

Odredbe ovih članova će se primenjivati samo ako su oblici opštenja identični sa onima koji su propisani ovom Konvencijom.

Član 24

Dopunski sporazumi strana ugovornica konvencija iz 1905. i 1954. se smatraju jednako primenljivim i prema ovoj Konvenciji, ako se ugovorne strane nisu drugačije sporazumele.

Član 25

Ne dirajući u odredbe čl. 22. do 24. ova Konvencija ne isključuje primenu ugovora koji sadrže odredbe o stvarima koje se uređuju ovom Konvencijom a čije su ugovorne strane države ugovornice ili će postati ugovorne strane.

Član 26

Ova Konvencija će biti otvorena za potpisivanje od strane država koje su bile predstavljene na Desetom zasedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

Konvencija će biti potvrđena a ratifikacioni instrument će biti deponovan kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Član 27

Ova Konvencija će stupiti na snagu šezdesetog dana od dana deponovanja trećeg instrumenta potvrđivanja iz stava 2. člana 26.

Ova Konvencija će stupiti na snagu za svaku državu potpisnicu koja je potvrdi šezdesetog dana od dana deponovanja njenog instrumenta potvrđivanja.

Član 28

Svaka država koja nije bila predstavljena na Desetom zasjedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo može pristupiti ovoj Konvenciji posle njenog stupanja na snagu u skladu sa stavom 1. člana 27. Instrumenti pristupanja će biti deponovani kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Ova Konvencija će stupiti na snagu u odnosu na tu državu ako država, koja je potvrdila Konvenciju pre deponovanja tog instrumenta potvrđivanja, ne obavesti Ministarstvo inostranih poslova Holandije da se tome protivi u roku od šest meseci od dana prijema obaveštenja Ministarstva o pristupanju.

Ako nema takvog prigovora, Konvencija će stupiti na snagu u odnosu na državu koja joj pristupa prvog dana meseca koji sledi posle isteka poslednjeg roka iz stava 2. ovog člana.

Član 29

Svaka država može, u vreme potpisivanja, potvrđivanja ili pristupanja, izjaviti da će se ova Konvencija primenjivati na svim teritorijama nad kojima ima odgovornost u međunarodnim odnosima, ili za jednu ili više od njih. Takva izjava će imati pravno dejstvo od dana stupanja na snagu Konvencije u odnosu na odnosnu državu.

U svako doba posle toga, o takvim teritorijalnim proširenjima će biti obavešteno Ministarstvo spoljnih poslova Holandije.

Konvencija će stupiti na snagu u odnosu na teritorije na koje je proširena njena primena šezdesetog dana od dana prijema obaveštenja iz stava 2. ovog člana.

Član 30

Ova Konvencija će ostati na snazi pet godina od dana stupanja na snagu u skladu sa stavom 1. člana 27. kako u odnosu na države koje su je potvrdile tako i u odnosu na one koje su joj pristupile naknadno.

Ona će biti prećutno obnavljana svakih pet godina, ako ne bude otkazana. O svakom otkazu će se obavestiti Ministarstvo spoljnih poslova Holandije najmanje šest meseci pre isteka perioda od pet godina.

Otkaz se može ograničiti na određene teritorije na kojima se Konvencija primenjuje.

Otkaz ima pravno dejstvo samo u odnosu na državu koja ga je izjavila. Konvencija ostaje na snazi u odnosu na druge države ugovornice.

Član 31

Ministarstvo spoljnih poslova će obavestiti države iz člana 26. i države koje su pristupile u skladu sa članom 28. o sledećem:

- a) o potpisivanjima i potvrđivanjima iz člana 26,
- b) o datumu kada ova Konvencija stupa na snagu u skladu sa stavom 1. člana 27,
- c) o pristupanjima u smislu člana 28. i datumima njihovog stupanja na snagu,
- d) o proširenjima u skladu sa članom 29. i datumima njihovog stupanja na snagu,
- e) o nazivima nadležnih organa, protivljenjima i izjavama u skladu sa članom 21,
- f) o otkazima u skladu sa stavom 3. člana 30.

Ova Konvencija je potpisana od strane potpisnika koji su za to bili punovažno ovlašćeni.

Sačinjeno u Hagu dana 15. novembra 1965. na engleskom i francuskom jeziku čija su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji će biti deponovani u arhivi Vlade Holandije i čija overena kopija će biti dostavljena, diplomatskim putem, svim državama predstavljanim na Desetom zasedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

PRILOG UZ KONVENCIJU OBRASCI ZAHTEVA I POTVRDE O URUČENJU

Zahtev

za dostavljanje u inostranstvu

sudskog ili vansudskog akta

Konvencija o dostavljanju u inostranstvu akata u građanskim i trgovinskim stvarima, potpisana u Hagu 15. novembra 1965.

Identitet i adresa primaoca Adresa zamoljenog državnog organa

Dole potpisani molilac ima čast da dostavi, u duplikatu, zamoljenom organu niže navedena akta, sa molbom da ih u skladu sa članom 5. Konvencije, bez odlaganja dostavi licu kome je akt upućen, i to: _____

a) na način predviđen zakonom (član 5. tačka a) (1)

b) na sledeći poseban način (član 5. tačka b) (1)	

c) u slučaju potrebe, prostom predajom (član 5. stav 2) (1)

Moli se organ vlasti da dostavi ili preduzme mere radi dostavljanja moliocu jednog primerka akta sa priložima (1) i potvrdom o uručenju koja se nalazi na poleđini ovog obrasca.

Popis akata

Rađeno u	
dana	

Potpis/pečat

Kratak sadržaj akta koji se uručuje

Konvencija o dostavljanju u inostranstvu akata u građanskim i trgovačkim stvarima, potpisana u Hagu 15. septembra 1965.

(Član 5. stav 4.)

Naziv i adresa zamoljenog državnog organa:	

Identitet stranaka (1)	

Sudski akt (2)

Priroda i svrha akta:	

Priroda i svrha postupka, prema potrebi, vrednost spora:	

Datum i mesto pristupanja sudu:	

Sudska vlast koja je donela odluku (2)	

Datum odluke (2)	

Naznaka rokova određenih u aktu:	

Vansudski akti (2)

Priroda i svrha akta:	

Naznaka rokova određenih u aktu:	

(1) Ako je potrebno, ime i adresa lica zainteresovanog za dostavljanje akta

(2) Precrtati nepotrebno

POLEĐINA OBRASCA ZAHTEVA

POTVRDA

Dole potpisani državni organ ima čast da potvrdi saglasno članu 6. pomenute Konvencije,

1. Da je zahtev izvršen (1)

- dana

- u (mesto, ulica i broj)

- na jedan od sledećih načina predviđenih članom 5.:

a) na način predviđen zakonom (1)

b) na sledeći poseban način (1)

Akta navedena u zahtevu uručena su:

- (identitet i svojstvo lica)

- rodbinske veze, podređenost i druge veze sa licem kome je akt upućen

2. Da zahtevu nije udovoljeno iz sledećih razloga (1):

Saglasno članu 12. stav 2. pomenute Konvencije moli se podnosilac zahteva da plati ili nadoknadi troškove specificirane u priloženom memoaru (1).

Prilozi:

Vraćena akta:		
Akta koja dokazuju izvršenje:		

Rađeno u _____, dana _____

Potpis i pečat

(1) Nepotrebno precrtati

ČLAN 3

Prilikom predaje ratifikacionog instrumenta Republika Srbija će dati sledeću izjavu:

"U skladu sa članom 21. Konvencije Republika Srbija izjavljuje:

- a) Način uručenja koji je propisan stavom 1. člana 5. Konvencije će se primeniti u Republici Srbiji ako je akt koji treba uručiti propraćen službenim prevodom na srpski jezik.
- b) Potvrdu o uručenju propisanu članom 6. Konvencije u Republici Srbiji sačinjava sud koji je nadležan za izvršenje uručenja.
- v) Republika Srbija se protivi direktnom uručenju akata na teritoriji Republike Srbije od strane stranih diplomatskih ili konzularnih predstavnika u skladu sa članom 8. Konvencije, sem ako je primalac državljanin države čiji je diplomatski ili konzularni predstavnik.
- g) Republika Srbija se protivi načinu uručenja koji je utvrđen u članu 10. tačka a) i c) Konvencije.
- d) Republika Srbija izjavljuje da sudovi u Republici Srbiji mogu doneti presudu ako su ispunjeni svi uslovi utvrđeni u stavu 2. člana 15. Konvencije.
- đ) Republika Srbija izjavljuje da će se zahtev za povraćaj u pređašnje stanje iz člana 16. Konvencije odbaciti kao nedozvoljen ako je podnet posle isteka godine dana od dana donošenja presude."

ČLAN 4

U Republici Srbiji, Prvi osnovni sud u Beogradu se određuje kao Centralni organ u smislu člana 2. Konvencije i kao državni organ koji će primati zahteve u skladu sa članom 9. Konvencije.

ČLAN 5

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Međunarodni ugovori".

ZAKON

O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O IZVOĐENJU DOKAZA U INOSTRANSTVU U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

("Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 1/2010)

ČLAN 1

Potvrđuje se Konvencija o izvođenju dokaza u inostranstvu u građanskim i trgovačkim stvarima, koja je sačinjena u Hagu 18. marta 1970. godine, u originalu na engleskom i francuskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik glasi:

KONVENCIJA O IZVOĐENJU DOKAZA U INOSTRANSTVU U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

Države potpisnice ove Konvencije u želji da olakšaju dostavljanje i izvršenje zamolnica i da unaprede usaglašavanje različitih načina koji se u te svrhe koriste, u želji da poboljšaju uzajamnu sudsku saradnju u građanskim i trgovačkim stvarima, odlučile su da u tu svrhu zaključe Konvenciju i složile su se o sledećim odredbama:

Glava I ZAMOLNICE

Član 1

U građanskim i trgovačkim stvarima sudski organ države ugovornice može se, u skladu sa svojim zakonodavstvom, obraćati nadležnom organu druge države ugovornice zamolnicom za pribavljanje dokaza ili sprovođenje druge sudske radnje.

Ne može se zahtevati izvođenje dokaza koji nisu namenjeni za korišćenje u sudskom postupku koji se već vodi ili tek treba da bude pokrenut.

Izraz "druge sudske radnje" ne obuhvata dostavljanje sudskih akata niti sprovođenje bilo kakvog postupka izvršenja presuda ili naredbi ili naredbi za privremene mere i mere obezbeđenja.

Član 2

Svaka država ugovornica imenovaće centralni organ koji će biti zadužen da prima zamolnice koje potiču od sudskog organa druge države ugovornice i da ih dostavlja nadležnom organu radi izvršenja. Svaka država će organizovati centralni organ u skladu sa svojim zakonodavstvom.

Zamolnice se dostavljaju centralnom organu zamoljene države bez posredovanja drugih organa te države.

Član 3

Zamolnica treba da sadrži podatke o:

- a) organu države molilje i, ako mu je poznat, podatke o zamoljenom organu,
- b) imenima i adresi stranaka u postupku i, ako ih imaju, njihovih punomoćnika,
- c) prirodi postupka za koji se zahteva izvođenje dokaza sa svim potrebnim objašnjenjima u vezi sa tim sa kratkim pregledom činjeničnog stanja,
- d) izvođenju dokaza ili druge sudske radnje koju treba preduzeti.

Zamolnica, ako je potrebno, sadrži i:

- e) imena i adrese lica koja treba saslušati,
- f) pitanja koja treba da budu postavljena licima koja će biti saslušana ili opis predmeta o kome treba da se saslušaju,
- g) dokumenta ili druge stvari, pokretne ili nepokretne, koje treba pregledati,
- h) zahtev da se dokazi izvedu pod zakletvom ili potvrđivanjem i da se sprovede neki poseban postupak,
- i) neki poseban metod ili postupak u skladu sa članom 9.

Zamolnica može sadržati i podatke koji su potrebni radi primene člana 11.

Ne može se zahtevati legalizacija ili slična formalnost.

Član 4

Zamolnica se sastavlja na jeziku zamoljenog organa ili je praćena sa prevodom na taj jezik.

Pored toga, država ugovornica će prihvatiti zamolnicu sastavljenu na francuskom ili engleskom jeziku, ili sa prevodom na jedan od ovih jezika, ukoliko nije stavila rezervu u skladu sa članom 33.

Svaka država ugovornica koja ima više od jednog službenog jezika, a prema svojim unutrašnjim propisima ne može da prima na celoj teritoriji zamolnice sastavljene na jednom od ovih jezika, će putem izjave precizirati na kom jeziku treba da budu sastavljene ili prevedene zamolnice koje treba da budu izvršene na pojedinim delovima njene teritorije. U slučaju postupanja koje nije u skladu sa izjavom, bez opravdanih razloga, troškove prevoda na odgovarajući jezik će snositi država molilja.

Država ugovornica može, putem izjave, da odredi jezik, ili jezike, koji nisu predviđeni u prethodnim stavovima, na kojima zamolnica treba da bude upućena njenom centralnom organu.

Svaki prevod upućen uz zamolnicu se overava kao pravilan od strane diplomatskog ili konzularnog predstavnika ili zakletog sudskog tumača ili od strane bilo kog drugog lica koje je za to ovlašćeno u jednoj od država.

Član 5

Ako centralni organ smatra da zamolnica nije u skladu sa odredbama Konvencije, o tome bez odlaganja obaveštava organ države molilje koji je uputio zamolnicu, navodeći prigovore na zamolnicu.

Član 6

Ukoliko državni organ kome je dostavljena zamolnica nije nadležan za postupanje po njoj, zamolnica će odmah biti dostavljena nadležnom organu iste države, u skladu sa njenim zakonodavstvom.

Član 7

Organ molilac se obaveštava, ako je to tražio, o vremenu i mestu postupanja po zamolnici, kako bi zainteresovane stranke i njihovi punomoćnici, mogli tome da prisustvuju. Ovo obaveštenje se neposredno dostavlja strankama ili njihovim punomoćnicima, ako to zahteva organ države molilje.

Član 8

Država ugovornica može izjaviti da sudski službenici države molilje mogu da prisustvuju izvršenju zamolnice. Zamoljena država može zahtevati prethodnu saglasnost koju daje nadležni organ koga je odredila.

Član 9

Sudski organ postupa pri izvršenju zamolnice u skladu sa pravilima postupka koje predviđa pravo njegove države.

Međutim, udovoljiće se zahtevu organa molioca da se postupi u posebnoj formi osim ako to nije u suprotnosti sa zakonodavstvom zamoljene države ili ako njena primena nije moguća u zamoljenoj državi zbog unutrašnje prakse i postupaka ili praktičnih teškoća.

Zamolnica se izvršava po hitnom postupku.

Član 10

Zamoljeni organ u postupku izvršenja zamolnice primenjuje odgovarajuća sredstva prinude u slučajevima i u istom obimu koja su predviđena njegovim unutrašnjim zakonodavstvom za izvršenje naredbi izdatih od organa njegove države ili zahteva postavljenih u tom cilju od zainteresovanih stranaka u unutrašnjim postupcima.

Član 11

U izvršenju zamolnice lice na koje se ona odnosi može odbiti da svedoči ako ima pravo ili dužnost da odbije svedočenje na osnovu:

- a) zakona zamoljene države,
- b) zakona države molilje a koja je pravo odbijanja i zabranu svedočenja posebno naznačila u zamolnici ili ih naknadno potvrdila na zahtev zamoljene vlasti.

Osim toga, država ugovornica može izjaviti da priznaje prava i dužnosti koje predviđaju propisi drugih država koje nisu ni država molilja ni zamoljena država, u onoj meri u kojoj je to naznačeno u toj izjavi.

Član 12

Izvršenje zamolnice može se odbiti ako:

- a) izvršenje takve zamolnice u zamoljenoj državi ne spada u sudsku nadležnost ili
- b) zamoljena država smatra da to utiče na njen suverenitet i njenu bezbednost.

Izvršenje se ne može odbiti samo iz razloga što zakon zamoljene države predviđa isključivu sudsku nadležnost u toj stvari ili ne poznaje pravna sredstva koja odgovaraju predmetu zahteva koji upućuje organ države molilje.

Član 13

Zamoljeni organ dostavlja dokumenta o izvršenju zamolnice organu države molilje istim putem koji je ovaj poslednji koristio.

Kada zamolnici nije udovoljeno u celini ili delimično, zamoljena država će o tome bez odlaganja istim putem obavestiti državu molilju navodeći razloge za neudovoljenje.

Član 14

Izvršenje zamolnica ne povlači naplatu taksa, niti troškova bilo koje vrste.

Međutim, zamoljena država ima pravo da od države molilje zahteva naknadu troškova za veštake i tumače, kao i troškove koji nastanu u vezi primene posebnog postupka koji je, shodno članu 9. stav 2. zatražila država molilja.

Zamoljeni organ, čiji zakon prepušta strankama brigu oko obezbeđenja dokaza, a koji nije u mogućnosti da sam postupi po zamolnici, može da zaduži za to ovlašćeno lice, pošto dobije pristanak organa molioca. Zahtevajući ovaj pristanak, zamoljeni organ naznačuje približni iznos troškova koji će nastati prilikom izvršenja ove radnje. Pristanak uključuje obavezu države molilje da nadoknadi ove troškove, a bez tog pristanka, organ države molilje nije dužan da pokrije nastale troškove.

Glava II

PRIBAVLJANJE DOKAZA OD STRANE DIPLOMATSKIH ILI KONZULARNIH PREDSTAVNIKA I OD STRANE PUNOMOĆNIKA

Član 15

Diplomatski ili konzularni predstavnik jedne strane ugovornice može, u građanskim i trgovačkim stvarima, na teritoriji druge strane ugovornice i u okviru svog jurisdikcionog područja da izvodi dokaze prema državljanima države koju predstavlja u vezi sa postupkom koji se vodi pred sudom države koju on predstavlja bez primene prinude.

Država ugovornica može izjaviti da se izvođenje dokaza od strane diplomatskog ili konzularnog predstavnika može izvršavati tek kada se dobije odobrenje koje, na zahtev podnet od strane diplomatskog ili konzularnog predstavnika ili u njegovo ime, izdaje nadležni organ određen od strane države koja daje izjavu.

Član 16

Diplomatski ili konzularni predstavnik jedne države ugovornice može, na teritoriji druge države ugovornice i u okviru svog jurisdikcionog područja, da bez primene sile izvodi dokaze za potrebe postupka koji se vodi pred sudom države koju on predstavlja i kad su u pitanju državljani države prijema ili treće države:

- a) ako je nadležni organ, određen od strane države prijema, dao svoju dozvolu bilo uopšte, bilo za svaki slučaj posebno i
- b) ako predstavnik poštuje uslove koje je u dozvoli utvrdio nadležni organ.

Svaka država ugovornica može izjaviti da je izvođenje dokaza prema odredbama ovog člana moguće i bez njene prethodne dozvole.

Član 17

Svako lice koje je u tu svrhu punovažno naimenovano za punomoćnika može, na teritoriji jedne države ugovornice, u građanskim i trgovačkim stvarima da, bez primene sile, izvodi dokaze za potrebe postupka koji se vodi pred sudom druge države ugovornice:

- a) ako je nadležni organ određen od strane države u kojoj treba da se izvedu dokazi dao svoju dozvolu bilo uopšte, bilo za svaki slučaj posebno i
- b) ako to lice poštuje uslove koje je u dozvoli utvrdio nadležni organ.

Svaka država ugovornica može izjaviti da je izvođenje dokaza prema odredbama ovog člana moguće i bez njene prethodne dozvole.

Član 18

Svaka država ugovornica može izjaviti da diplomatski ili konzularni predstavnik ili punomoćnik, koji su ovlašćeni da u skladu sa čl. 15, 16. i 17. izvodi dokaze, ima pravo da se obrati nadležnom organu kojeg je odredila ta država, za pomoć potrebnu za izvršenje tog akta prinudnim putem. Ta izjava države može da sadrži takve uslove koje država koja je daje smatra odgovarajućim.

Ako nadležni organ udovolji zahtevu, on će primeniti odgovarajuće mere prinude koje predviđa njegovo zakonodavstvo u unutrašnjim postupcima.

Član 19

Nadležni organ može, ako daje dozvolu prema čl. 15, 16. i 17. ili ako udovoljava zahtevu prema članu 18, da utvrdi uslove koje on smatra svrsishodnim, posebno u vezi sa vremenom i mestom izvođenja dokaza. On može takođe da zahteva da bude blagovremeno prethodno obavешten o vremenu i mestu; u tom slučaju predstavnik tog organa je ovlašćen da bude prisutan prilikom izvođenja dokaza.

Član 20

U postupku izvođenja dokaza predviđenog u ovoj glavi, zainteresovana lica mogu biti pravno zastupana.

Član 21

Kada je diplomatski ili konzularni predstavnik ili punomoćnik ovlašten da na osnovu čl. 15, 16. i 17. izvodi dokaze:

- a) može da izvodi sve dokaze koji nisu u suprotnosti sa zakonom države u kojoj se izvode ili nisu u suprotnosti sa dozvolom izdatom na osnovu pomenutih članova, a takođe može, pod istim uslovima, da primi iskaz pod zakletvom,
- b) zahtev za lice da učestvuje u izvođenju dokaza sačinjava na jeziku mesta izvođenja dokaza ili se uz njega prilaže prevod na taj jezik, osim ako lice na koje se odnosi izvođenje dokaza nije državljanin države u kojoj se izvodi dokaz,
- c) u zahtevu se navodi da lice može da angažuje pravnog savetnika, a u svakoj državi koja nije dala izjavu u smislu člana 18. i da ono nije obavezno da se pojavi pred sudom niti učestvuje u izvođenju dokaza,
- d) dokazi mogu da se izvode na jedan od načina koje predviđaju propisi države pred čijim sudom se vodi postupak, osim ako pravo države u kojoj se izvode dokazi zabranjuje tu formu,
- e) lice od koga se traži svedočenje može se pozvati na pravo i obavezu da odbije svedočenje u skladu sa članom 11.

Član 22

Činjenica da pokušaj izvođenja dokaza u skladu sa odredbama ove glave nije proveden zbog odbijanja nekog lica da svedoči, ne isključuje mogućnost da zamolnica za izvođenje dokaza bude kasnije upućena, u skladu sa odredbama glave I.

Glava III OPŠTE ODREDBE

Član 23

Država ugovornica može, u trenutku potpisivanja, potvrđivanja ili pristupanja, izjaviti da neće izvršavati zamolnice koje imaju za predmet postupak poznat u državama običajnog prava pod nazivom *"pre-trial discovery of documents"*.

Član 24

Država ugovornica može, pored centralnog organa, da odredi druge organe utvrđujući njihovu nadležnost. Međutim, zamolnice se uvek mogu dostavljati centralnom organu.

Federalne države su slobodne da odrede više centralnih organa.

Član 25

Država ugovornica koja ima više pravnih sistema, može da odredi organe jednog od ovih sistema koji će isključivo biti nadležni za izvršenje zamolnica u skladu sa ovom Konvencijom.

Član 26

Država ugovornica, ako je na to obavezna zbog ustavnih ograničenja, može da zatraži od države molilje da naknadi honorare i troškove za sprovođenje postupka za prinudno dovođenje lica radi svedočenja, za troškove pristupanja tog lica i za troškove izrade zapisnika o izvođenju dokaza.

Kada je jedna država podnela zahtev u skladu sa odredbama prethodnog stava, svaka druga država ugovornica može zahtevati od te države da naknadi slične troškove.

Član 27

Odredbe ove Konvencije ne sprečavaju da jedna država ugovornica:

- a) izjavi da zamolnice mogu dostavljati njenim sudskim organima na način koji nije predviđen članom 2,
- b) dopusti, u skladu sa svojim zakonom ili sa praksom, da se izvrši bilo koja radnja za koju je ovom Konvencijom predviđeno da se izvrši u manje ograničavajućim uslovima,
- c) dopusti, u skladu sa svojim zakonom ili praksom, i druge metode izvođenja dokaza koji nisu predviđeni ovom Konvencijom.

Član 28

Ova Konvencija ne sprečava da se sporazumom dveju ili više država ugovornica odstupi od:

- a) člana 2. po pitanju načina dostavljanja zamolnica,
- b) člana 4. po pitanju upotrebe jezika,
- c) člana 8. po pitanju prisustva sudskih službenika prilikom izvršenja zamolnica,
- d) člana 11. po pitanju odbijanja svedočenja,
- e) člana 13. po pitanju dostavljanja isprava kojima se konstatuje izvršenje,
- f) člana 14. po pitanju regulisanja troškova,
- g) odredaba glave II.

Član 29

Između država članica ove Konvencije koje su, takođe, članice jedne ili obe Konvencije o građanskom postupku potpisane u Hagu 17. jula 1905. i 1. marta 1954. godine, ova Konvencija će zameniti odredbe čl. 8. do 16. ranijih Konvencija.

Član 30

Ovom Konvencijom ne dira se u primenu člana 23. Konvencije iz 1905. niti člana 24. Konvencije iz 1954. godine.

Član 31

Dopunski sporazumi između država članica Konvencija iz 1905. i 1954. godine koje su sklopile države ugovornice i dalje se primenjuju pored ove Konvencije osim ako se zainteresovane države drugačije ne dogovore.

Član 32

Ne dirajući u primenu čl. 29. i 31. ova Konvencija neće ograničiti primenu konvencija čiji su članovi države ugovornice ili će biti članovi, a koje sadrže odredbe o pravnoj materiji koju reguliše ova Konvencija.

Član 33

Svaka država može, u trenutku potpisivanja ili predaje ratifikacionog ili instrumenta o postupanju isključiti potpuno ili delimično primenu odredaba stava 2. člana 4, kao i glave II. Nijedna druga rezerva nije dopuštena.

Svaka država ugovornica može, u svakom trenutku da povuče rezervu koju je učinila; dejstvo rezerve prestaje šesdesetog dana posle saopštenja o povlačenju.

Kada jedna država učini rezervu, svaka druga država pogođena ovom rezervom može da primeni isto protiv države koja je učinila rezervu.

Član 34

Svaka država može u svako doba da povuče ili promeni izjavu.

Član 35

Svaka država ugovornica naznačuje Ministarstvu inostranih poslova Holandije, bilo u trenutku deponovanja svog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju bilo naknadno, organe koji su predviđeni u čl. 2, 8, 24. i 25.

Država ugovornica će na isti način obavestiti Ministarstvo, ako se ukaže potreba, o sledećem:

- a) o organima kojima se mora dostaviti obaveštenje, od kojih se može tražiti odobrenje i od kojih se može zatražiti pomoć pri izvođenju dokaza od strane diplomatskih ili konzularnih predstavnika u skladu sa čl. 15, 16. i 18,
- b) o organima koji su određeni i koji mogu punomoćniku dati dozvolu za izvođenje dokaza predviđenu u članu 17. ili pružiti pomoć predviđenu u članu 18,
- c) o izjavi u skladu sa čl. 4, 8, 11, 15, 16, 17, 18, 23. i 27,
- d) o svakom povlačenju ili promeni gore pomenutih imenovanja i izjava,
- e) o svakom povlačenju rezervi.

Član 36

Bilo koje teškoće koje bi nastale između država ugovornica prilikom primene ove Konvencije rešavaće se diplomatskim putem.

Član 37

Ova Konvencija otvorena je za potpisivanje državama predstavljenim na 11. zasedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

Ona podleže potvrđivanju i ratifikacioni instrumenti se deponuju kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Član 38

Ova Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana računajući od dana deponovanja trećeg instrumenta potvrđivanja predviđenog članom 37. stav 2.

Za svaku državu potpisnicu koja kasnije potvrdi, Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana računajući od dana deponovanja njenog instrumenta potvrđivanja.

Član 39

Svaka država koja nije predstavljena na 11. zasedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, a član je Konferencije ili Ujedinjenih nacija ili neke njene specijalizovane ustanove ili članica Statuta Međunarodnog suda pravde, može pristupiti ovoj Konvenciji posle njenog stupanja na snagu, na osnovu člana 38. stav 1.

Instrument o pristupanju deponuje se kod Ministarstva inostranih poslova Holandije.

Konvencija stupa na snagu za državu koja pristupa šezdesetog dana računajući od dana deponovanja njenog instrumenta o pristupanju.

Pristupanje važi samo u odnosima između države koja pristupa i država ugovornica koje su izjavile da prihvataju ovo pristupanje. Ova izjava se deponuje kod Ministarstva inostranih poslova Holandije, koje diplomatskim putem dostavlja svim državama ugovornicama po jednu overenu kopiju ove izjave.

Konvencija stupa na snagu između države koja je pristupila i države koja je izjavila da ovo pristupanje prihvata šezdesetog dana računajući od dana deponovanja izjave o prihvatanju.

Član 40

Svaka država, u trenutku potpisivanja, potvrđivanja ili pristupanja može da izjavi da se ova Konvencija odnosi na sve teritorije koje ona predstavlja na međunarodnom planu ili na jednu ili više njih. Ova izjava postaje važeća u trenutku stupanja na snagu Konvencije u odnosu na pomenutu državu.

Svako proširenje ove vrste saopštava se Ministarstvu inostranih poslova Holandije.

Konvencija stupa na snagu za teritorije pomenute u saopštenju, šezdesetog dana računajući od datuma saopštenja pomenutog u prethodnom stavu.

Član 41

Ova Konvencija važi pet godina računajući od dana njenog stupanja na snagu, u skladu sa članom 38. stav 1. čak i za države koje je budu potvrdile ili joj docnije pristupile.

Konvencija se prećutno produžava svakih pet godina osim ako bude otkazana.

Otkaz se, najmanje šest meseci pre isteka roka od pet godina, saopštava Ministarstvu inostranih poslova Holandije.

Otkaz može da se ograniči na neke od teritorija na koje se primenjuje Konvencija.

Otkaz ima dejstvo samo za one države koje ga budu saopštile. Konvencija ostaje na snazi za ostale države ugovornice.

Član 42

Ministarstvo inostranih poslova Holandije saopštava državama pomenutim u članu 37, kao i državama koje pristupe u skladu sa odredbama člana 39:

- a) potpisivanje i potvrđivanje pomenuto u članu 37,
- b) datum kada Konvencija stupa na snagu u skladu sa odredbama člana 38,
- c) pristupanja pomenuta u članu 39. i datum od kada imaju dejstvo,
- d) proširenja pomenuta u članu 40. i datum od kada imaju dejstvo,
- e) imenovanja, rezerve i izjave navedene u čl. 33. i 35,
- f) otkaz pomenut u članu 41. stav 3.

Ova Konvencija je potpisana od strane potpisnika koji su za to bili punovažno ovlašćeni.

Sačinjeno u Hagu dana 18. marta 1970. na francuskom i engleskom jeziku čija su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji će biti deponovan u arhivi Holandije i čija overena kopija će biti dostavljena, diplomatskim putem, svim državama predstavljanim na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

ČLAN 3

Prilikom predavanja ratifikacionog instrumenta Republika Srbija će dati sledeću izjavu:

"Republika Srbija izjavljuje:

- a) Republika Srbija se protivi primeni člana 4. stav 2. Konvencije.
- b) U skladu sa članom 8. Konvencije, sudski službenici države molilje mogu u Republici Srbiji prisustvovati izvršenju zamolnice po pribavljenom odobrenju ministarstva nadležnog za pravosuđe.
- v) U skladu sa članom 35. Konvencije, Republika Srbija izjavljuje da se izvođenje dokaza u skladu sa čl. 16. i 17. Konvencije može vršiti samo po prethodno pribavljenom odobrenju ministarstva nadležnog za pravosuđe.
- g) U skladu sa članom 18. Konvencije diplomatski ili konzularni predstavnici ili punomoćnici koji su ovlašćeni da u Republici Srbiji izvode dokaze u skladu sa čl. 15, 16. i 17. Konvencije mogu zatražiti pomoć u izvođenju dokaza uz upotrebu prinude. Nadležni organ za sprovođenje člana 18. Konvencije je osnovni sud u Republici Srbiji na čijem području lice ima prebivalište ili boravište."

ČLAN 4

Prvi osnovni sud u Beogradu se određuje kao centralni organ u skladu sa članom 2. Konvencije.

ČLAN 5

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Međunarodni ugovori".

ZAKON

O RATIFIKACIJI EVROPSKE KONVENCIJE O OBAVEŠTENJIMA O STRANOM PRAVU

("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori", br. 7/91)

ČLAN 1

Ratifikuje se Evropska konvencija o obaveštenjima o stranom pravu, sačinjena 7. juna 1968. godine u Londonu, u originalu na francuskom i engleskom jeziku.

ČLAN 2

Centralni organ za prijem zahteva za obaveštenje ("agencija za prijem"), u smislu člana 2 stav 1 Konvencije, odnosno centralni otpremni organ ("agencija za prenos"), u smislu člana 2 stav 2 Konvencije, jeste savezni organ uprave nadležan za poslove pravosuđa.

ČLAN 3

Tekst Konvencije u prevodu na srpskohrvatski jezik glasi:

EVROPSKA KONVENCIJA O OBAVEŠTENJIMA O STRANOM PRAVU

Član 1

Obim Konvencije

1. Strane ugovornice obavezuju se da jedna drugoj obezbeđuju, u skladu sa odredbama ove konvencije, obaveštenja o svom materijalnom i procesnom pravu u građansko-pravnoj i privredno-pravnoj oblasti, kao i o organizaciji pravosuđa.
2. Međutim, dve ili više strana ugovornica mogu da odluče da između sebe prošire obim ove konvencije i na druga polja osim onih koja su pomenuta u prethodnom stavu. Tekst takvih sporazuma biće prosleđen generalnom sekretaru Saveta Evrope.

Član 2

Nacionalni organi za vezu

1. Radi ostvarivanja odredaba ove konvencije, svaka strana ugovornica osnovaće ili imenovati jedno telo (u daljem tekstu: "agencija za prijem"):

(a) da prima zahteve za obaveštenja koja se pominju u članu 1 stav 1 ove konvencije od neke druge strane ugovornice;

(b) da postupa po tim zahtevima u skladu sa članom 6.

Agencija za prijem mora da bude ministarski resor ili neki drugi državni organ.

2. Svaka strana ugovornica može da osnuje ili imenuje jedno telo ili više tela (u daljem tekst: "agencija za prenos") za prijem zahteva za obaveštenja o stranom pravu od svojih pravosudnih organa i da ih prenosi nadležnoj stranoj agenciji za prijem. Agencija za prijem može da bude imenovana za agenciju za prenos.

3. Svaka strana ugovornica preneće generalnom sekretaru Saveta Evrope ime i adresu svoje agencije za prijem i, prema potrebi, svoje agencije ili agencije za prenos.

Član 3

Organi koji imaju pravo da upute zahtev za obaveštenje

1. Zahtev za obaveštenje uvek će poticati od nekog pravosudnog organa, čak i kad ga nije sačinio taj organ. Zahtev se može postaviti samo u slučajevima kad je postupak zaista pokrenut.

2. Svaka strana ugovornica može, ako nije osnovala ili imenovala agenciju za prenos, da naznači, izjavom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope, koji će od svojih organa smatrati pravosudnim organom, u smislu prethodnog stava.

3. Tri strane ili više strana ugovornica mogu da odluče da u odnosu na sebe prošire ovu konvenciju, pored pravosudnih, i na zahteve drugih organa. Tekst takvih sporazuma proslediće se generalnom sekretaru Saveta Evrope.

Član 4

Sadržina zahteva za obaveštenje

1. U zahtev za obaveštenje navešće se pravosudni organ od koga zahtev potiče, kao i priroda slučaja. U njemu će se, što je preciznije moguće, navesti pitanja u pogledu kojih se žele obaveštenja u vezi sa pravom zemlje kojoj se zahtev upućuje, a ako u toj zemlji postoji više od jednog pravnog sistema, onda i sistem prava za koji se obaveštenje traži.

2. U zahtevu će se, takođe, navesti činjenice potrebne kako za njegovo pravilno razumevanje tako i za formulisanje tačnog i preciznog odgovora. Po potrebi, mogu se priložiti kopije dokumenata da bi se razjasnio cilj zahteva.

3. Zahtev može obuhvatiti i pitanja iz drugih oblasti pored onih koja su pomenuta u članu 1 stav 1, ako se ona odnose na glavna pitanja precizirana u zahtevu.

4. Ako zahtev nije sačinio neki pravosudni organ, biće praćen odlukom tog organa kojom se zahtev odobrava.

Član 5

Prenošenje zahteva za obaveštenje

Zahtev za obaveštenje preneće direktno agenciji za prijem zamoljene države agencija za prenos ili, u njenom odsustvu, pravosudni organ iz koga je zahtev potekao.

Član 6

Organi ovlašćeni za odgovore

1. Agencija za prijem zamoljene države može sama da sačini odgovor ili da zahtev prenese nekom drugom zvaničnom državnim organu koji će da sačini odgovor.

2. Agencija za prijem može, u odgovarajućim slučajevima ili zbog potreba administrativne organizacije, da zahtev prenese privatnom telu ili ovlašćenom advokatu koji će da sačini odgovor.

3. Kad je verovatno da će primena stava 2 podrazumevati troškove, agencija za prijem će, pre nego što izvrši prenos pomenut u tom stavu, naznačiti organu od koga zahtev potiče privatno telo ili advokata kome će zahtev biti prenesen, obavestiti pomenuti organ što je moguće preciznije o verovatnim troškovima i tražiti njegovu saglasnost.

Član 7

Sadržina odgovora

Cilj odgovora biće davanje obaveštenja, na objektivan i nepristrasan način, o pravu zamoljene države pravosudnom organu od koga zahtev potiče. Odgovor će sadržati, prema potrebi, relevantne zakonske tekstove i relevantne sudske odluke. Biće propraćen, onoliko koliko se smatra potrebnim za pravilno obaveštavanje organa koji to traži, dopunskim dokumentima kao što su izvodi iz stručnih radova i pripremljenih materijala. Takođe, može biti propraćen komentarima i obrazloženjima.

Član 8

Efekti odgovora

Obaveštenja data u odgovoru neće obavezivati pravosudni organ iz kog je zahtev potekao.

Član 9

Prenošenje odgovora

Agencija za prijem uputiće odgovor agenciji za prenos ako je zahtev bio prosleđen preko te agencije ili pravosudnom organu ako je on direktno poslao zahtev.

Član 10

Dužnost da se odgovori

1. Agencija za prijem kojoj je poslat zahtev za obaveštenje, shodno odredbi člana 11, preduzeće mere na osnovu zahteva u skladu sa članom 6.

2. Ako odgovor ne sačinjava agencija za prijem, ona će biti obavezna da osigura upućivanje odgovora shodno uslovima iz člana 12.

Član 11

Izuzeci od obaveze da se odgovori

Zamoljena država može da odbije da postupi po zahtevu za obaveštenje ako slučaj u vezi sa kojim se zahtev šalje utiče na njene interese ili ako smatra da bi odgovor mogao da ugrozi njen suverenitet ili bezbednost.

Član 12

Rok za odgovor

Odgovor na zahtev za obaveštenje biće upućen što je moguće brže. Međutim, ako priprema odgovora zahteva dugo vreme, agencija za prijem će o tome obavestiti strani organ koji šalje

zahtev i, ako je moguće, istovremeno naznačiti verovatnim datum do kog će odgovor biti prosleđen.

Član 13

Dodatna obaveštenja

1. Agencija za prijem, kao i organ ili lice kome je naloženo da odgovori, u skladu sa članom 6, mogu da traže od organa od koga zahtev potiče da obezbedi eventualna dopunska obaveštenja koja smatraju potrebnim za sačinjavanje dogovora.
2. Zahtev za dopunska obaveštenja proslediće agencija za prijem na isti način kao što je predviđeno članom 9 za prosleđivanje odgovora.

Član 14

Jezici

1. Zahtev za obaveštenje i aneksi biće sastavljeni na jeziku ili na jednom od zvaničnih jezika zamoljene države ili će biti praćeni prevodom na taj jezik. Odgovor će biti sastavljen na jeziku zamoljene države.
2. Međutim, dve strane ili više strana ugovornica mogu da odluče da u odnosu na sebe odstupe od odredbe prethodnog stava.

Član 15

Troškovi

1. Odgovor neće podrazumevati plaćanje bilo kakvih naknada ili troškova, osim onih koji su pomenuti u članu 6 stav 3, koje će snositi država od koje zahtev potiče.
2. Međutim, dve strane ili više strana ugovornica mogu da odluče da u odnosu na sebe odstupe od odredbe prethodnog stava.

Član 16

Federativne države

U federativnim državama funkcije agencije za prijem, osim onih koje ostvaruju prema članu 2 stav 1 tačka (a), mogu iz ustavnih razloga da se prenesu na druga državna tela.

Član 17

Stupanje Konvencije na snagu

1. Ova konvencija biće otvorena za potpisivanje država članica Saveta Evrope. Ona podleže ratifikaciji ili prihvatanju. Instrumenti ratifikacije ili prihvatanja biće deponovani kod generalnog sekretara Saveta Evrope.
2. Ova konvencija će stupiti na snagu tri meseca posle datuma deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije ili prihvatanja.
3. U odnosu na državu potpisnicu koja je naknadno ratifikuje ili potpiše, Konvencija će stupiti na snagu tri meseca posle datuma deponovanja njenog instrumenta ratifikacije ili prihvatanja.

Član 18

Pristupanje države koja nije članica Saveta Evrope

1. Posle stupanja ove konvencije na snagu, Komitet ministara Saveta Evrope može da pozove bilo koju državu koja nije članica da pristupi Konvenciji.
2. Takvo pristupanje izvršiće se deponovanjem kod generalnog sekretara Saveta Evrope instrumenta pristupanja, koji će stupiti na snagu tri meseca posle datuma njegovog deponovanja.

Član 19

Teritorijalni obuhvat Konvencije

1. Svaka strana ugovornica može, u vreme potpisivanja ili prilikom deponovanja instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili pristupanja, da precizira teritoriju ili teritorije na koje će se primenjivati ova konvencija.
2. Svaka strana ugovornica može, prilikom deponovanja svog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili pristupanja ili bilo kada posle toga, izjavom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope da proširi ovu konvenciju na bilo koju drugu teritoriju ili teritorije precizirane u izjavi, a za čije je međunarodne odnose ona nadležna ili u čije ime je ovlašćena da preuzima obaveze.
3. Svaka izjava data u skladu sa prethodnim stavom može, u odnosu na svaku teritoriju pomenutu u takvoj izjavi, da bude povučena u skladu sa postupkom izloženim u članu 20 ove konvencije.

Član 20

Trajanje Konvencije i otkazivanje

1. Ova konvencija će ostati na snazi neodređeno vreme.
2. Svaka strana ugovornica može, u odnosu na sebe, da otkaže ovu konvenciju obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru Saveta Evrope.
3. Takvo otkazivanje stupiće na snagu šest meseci pošto generalni sekretar primi takvo obaveštenje.

Član 21

Funkcije generalnog sekretara Saveta Evrope

Generalni sekretar Saveta Evrope obavestiće države članice Saveta i svaku državu koja je pristupila ovoj konvenciji o:

- a) svakom potpisivanju;
- b) svakom deponovanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili pristupanja;
- c) datumu stupanja na snagu ove konvencije u skladu sa njenim članom 17;
- d) svakoj izjavi primljenoj u skladu sa odredbama člana 1 stav 2, člana 2 stav 3, člana 3 stav 2 i člana 19 st. 2 i 3;

e) svakom obaveštenju primljenom u skladu sa odredbama člana 20 i datumu kada otkazivanje stupa na snagu.

Potvrđujući navedeno, potpisnici koji su za to propisno ovlašćeni, potpisali su ovu konvenciju.

Sačinjeno u Londonu 7. juna 1968. na francuskom i engleskom jeziku pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji će ostati deponovan u arhivama Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope uputiće otvorene kopije svakoj državi potpisnici i pristupnici.

ČLAN 4

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SFRJ - Međunarodni ugovori".

ZAKON

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O PRIZNANJU I IZVRŠENJU INOSTRANIH ARBITRAŽNIH ODLUKA

("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori", br. 11/81)

ČLAN 1

Ratifikuje se Konvencija o priznanju i izvršenju inostranih arbitražnih odluka, usvojena 10. juna 1958. godine u Njujorku na konferenciji Ujedinjenih nacija, u originalu na engleskom, španskom, ruskom, kineskom i francuskom jeziku, uz sledeće rezerve:

1. Konvencija se primenjuje u odnosu na Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju samo na one arbitražne odluke koje su donete posle stupanja na snagu Konvencije.
2. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija će primenjivati Konvenciju na bazi reciprociteta, samo u odnosu na one arbitražne odluke koje su donete na teritoriji druge članice Konvencije.
3. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija će primenjivati Konvenciju samo na sporove koji potiču iz pravnih odnosa, ugovornih ili neugovornih, koji se prema njenom nacionalnom zakonodavstvu smatraju privrednim.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom i u prevodu na srpskohrvatskom jeziku glasi:

KONVENCIJA O PRIZNANJU I IZVRŠENJU INOSTRANIH ARBITRAŽNIH ODLUKA

Član I

1. Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje arbitražnih odluka u sporovima između fizičkih ili pravnih lica donetih na teritoriji neke druge države, a ne one u kojoj se traži priznanje i izvršenje odluka. Ona se isto tako primenjuje na arbitražne odluke koje se ne smatraju kao domaće odluke u državi u kojoj se traži njihovo priznanje ili izvršenje.
2. Pod "arbitražnim odlukama" podrazumevaju se ne samo odluke koje donesu arbitri naimenovani za određene slučajeve nego i one koje donesu stalni arbitražni organi kojima su se stranke podvrgle.
3. U trenutku potpisivanja ili ratifikovanja ove konvencije, pristupanja ili notifikovanja o njenom proširenju predviđenom u članu X, svaka država će moći, na bazi reciprociteta, izjaviti da će Konvenciju primenjivati na priznanje i izvršenje jedino onih odluka koje su donete na teritoriji neke druge države ugovornice. Isto tako, moći će da izjavi da će Konvenciju primenjivati samo na sporove koji potiču iz pravnih odnosa, ugovornih ili neugovornih, koji se prema njenom nacionalnom zakonu smatraju trgovinskim.

Član II

1. Svaka država ugovornica priznaje pismeni ugovor kojim se stranke obavezuju da stave u nadležnost arbitraži sve sporove ili neke od sporova koji nastanu ili bi mogli nastati između njih po određenom pravnom odnosu, ugovornom ili neugovornom, koji se odnosi na pitanje koje je podobno za rešavanje arbitražnim putem.
2. Pod pismenim sporazumom podrazumevaju se arbitražna klauzula uneta u ugovor, ili kompromis, potpisani od stranaka ili sadržani u razmenjenim pismima ili telegramima.
3. Sud države ugovornice kome je podnet na rešavanje spor po nekom pitanju o kome su stranke zaključile ugovor u smislu ovog člana, uputiće stranke na arbitražu, na zahtev jedne od njih, osim ako ustanovi da je taj ugovor presto da bude valjan, da je bez dejstva ili nepodoban za primenu.

Član III

Svaka strana ugovornica priznaće važnost arbitražne odluke i odobriće izvršenje te odluke shodno pravilima postupka koji važe na teritoriji na kojoj se poziva na odluku, pod uslovima utvrđenim u sledećim članovima. Za priznanje i izvršenje arbitražnih odluka na koje se primenjuje ova konvencija ne mogu se nametnuti osetno stroži uslovi niti znatno veći sudski troškovi od onih koji se zahtevaju za priznanje ili izvršenje domaćih arbitražnih odluka.

Član IV

1. Za priznanje i izvršenje iz prethodnog člana, stranka koja traži priznanje i izvršenje treba uz zahtev da podnese:

(a) propisno overen original odluke ili prepis tog originala koji ispunjava sve uslove potrebne za njegovu autentičnost;

(b) original ugovora označenog u članu II ili prepis koji ispunjava sve potrebne uslove za njegovu autentičnost.

2. Ako rečena odluka ili pomenut ugovor nisu sastavljeni na službenom jeziku zemlje u kojoj se poziva na odluku, stranka koja traži priznanje i izvršenje odluke biće dužna da podnese prevod tih dokumenata na tom jeziku. Prevod treba da overi službeni prevodilac ili zakleti prevodilac ili neki diplomatski ili konzularni agent.

Član V

1. Priznanje i izvršenje odluka biće odbijeni, na zahtev stranke protiv koje se odluka ističe, jedino ako ta stranka podnese dokaz nadležnoj vlasti zemlje u kojoj su traženi priznanje i izvršenje:

(a) da su stranke iz ugovora o kome je reč u članu II, na osnovu zakona koji se na njih primenjuje, nesposobne, ili da pomenuti ugovor nije valjan po zakonu kome su ga stranke podvrgle ili, ako nema naznačenja u tom pogledu, na osnovu zakona zemlje u kojoj je doneta odluka; ili

(b) da stranka protiv koje se ističe odluka nije bila uredno obavještena o određivanju arbitra ili o arbitražnom postupku, ili da joj je iz nekog drugog razloga bilo nemoguće da upotrebi svoja sredstva; ili

(c) da se odluka odnosi na spor koji nije predviđen u kompromisu ili nije obuhvaćen arbitražnom klauzulom, ili da sadrži odredbe koje prelaze granice kompromisa ili arbitražne klauzule; ipak, ako odredbe odluke koje se odnose na pitanja podvrgnuta arbitraži mogu biti razdvojene od odredaba

koje se odnose na pitanja koja nisu podvrgnuta arbitraži, prve će moći da budu priznate i izvršene; ili

(d) da obrazovanje arbitražnog suda ili arbitražni postupak nije bio u skladu sa ugovorom stranaka ili, ako ne postoji ugovor, da nije bio saglasan zakonu zemlje u kojoj je obavljena arbitraža; ili

(e) da odluka još nije postala obavezna za stranke ili da ju je poništila ili obustavila nadležna vlast u zemlji u kojoj, ili na osnovu čijeg je zakona doneta odluka.

2. Priznanje i izvršenje arbitražne odluke mogu takođe biti odbijeni ako nadležna vlast zemlje u kojoj je traženo priznanje i izvršenje odluke ustanovi:

(a) da, prema zakonu te zemlje, predmet spora nije podoban za regulisanje arbitražnim putem; ili

(b) da bi priznanje ili izvršenje odluke bilo protivno javnom poretku te zemlje.

Član VI

Ako se od nadležne vlasti označene u članu V stavu 1 pod (e) zahteva poništenje ili obustava odluke, vlast pred kojom se poziva na odluku može, ako to smatra umesnim, odložiti rešavanje o izvršenju odluke. Ona može, isto tako, na zahtev stranke koja traži izvršenje odluke, da naredi drugoj strani da podnese odgovarajuće obezbeđenje.

Član VII

1. Odredbe ove konvencije ne diraju u važnost multilateralnih ili bilateralnih sporazuma koje su zaključile države ugovornice u pogledu priznanja i izvršenja arbitražnih odluka i ne lišavaju ni jednu zainteresovanu stranku prava koje bi mogla imati da se koristi nekom arbitražnom odlukom na način i u meri koji su dopušteni zakonodavstvom ili ugovorima zemlje u kojoj se poziva na odluku.

2. Ženevski protokol od 1923. godine koji se odnosi na arbitražne klauzule i Ženevska konvencija od 1927. godine o izvršenju stranih arbitražnih odluka prestaće da proizvode dejstvo između država ugovornica od dana kada i u onoj meri u kojoj one postanu obavezne po ovoj konvenciji.

Član VIII

1. Ova konvencija je otvorena do 31. decembra 1958. godine za potpisivanje svake države članice Ujedinjenih nacija, kao i svake druge države koja je, ili će naknadno postati, članica jedne ili više specijalizovanih ustanova Ujedinjenih nacija ili članica Statuta Međunarodnog suda pravde, ili koju bude pozvala Generalna skupština Ujedinjenih nacija.

2. Ova konvencija treba da bude ratifikovana i ratifikacioni instrumenti deponovani kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član IX

1. Sve države označene u članu VIII mogu pristupiti ovoj konvenciji.

2. Pristupanje će se izvršiti deponovanjem instrumenta o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član X

1. Svaka država će moći, u trenutku potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, da izjavi da će se ova konvencija proširiti na sve teritorije koje ona predstavlja na međunarodnom planu, ili na jednoj ili

više njih. Ova izjava će početi da proizvodi dejstvo u trenutku stupanja na snagu Konvencije za odnosnu državu.

2. Svako proširivanje ove vrste docnije će se vršiti notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija i proizvodiće dejstvo počev od devedesetog dana od datuma kada generalni sekretar Ujedinjenih nacija primi notifikaciju, ili na dan stupanja na snagu Konvencije za odnosnu državu, ako je ovaj datum docniji.

3. Što se tiče teritorija na koje se ova konvencija ne primenjuje na dan potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, svaka zainteresovana država će ispitati mogućnost za preduzimanje potrebnih mera radi proširenja primene konvencije na te teritorije, pod rezervom, saglasnosti vlada tih teritorija, gde zahtevaju ustavni propisi.

Član XI

Niže navedene odredbe će se primenjivati na federativne ili nejedinstvene države:

(a) u pogledu članova ove konvencije koji spadaju u zakonodavnu nadležnost savezne vlasti, obaveze savezne vlade biće iste kao i obaveze država ugovornica koje nisu federativne države;

(b) u pogledu članova ove konvencije koji potpadaju pod zakonodavnom nadležnost svake države ili provincije koje su u njenom sastavu a koje nisu obavezne, na osnovu ustavnog sistema federacije, da preduzimaju zakonodavne mere, savezna vlada će, što je moguće pre, i uz povoljno mišljenje, pomenute članove staviti na znanje nadležnim vlastima države ili provincija koje su u njenom sastavu;

(c) federativna država članica ove konvencije dostaviće, na zahtev bilo koje druge države ugovornice koji će joj uputiti preko generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, pregled zakonodavstva i prakse koji su na snazi u federaciji i njenim sastavnim jedinicama, u pogledu pojedinih odredaba Konvencije, navodeći u kojoj je meri zakonodavnim ili drugim putem dato dejstvo odnosnoj odredbi.

Član XII

1. Ova konvencija će stupiti na snagu devedesetog dana od datuma deponovanja trećeg instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje Konvenciju ili joj pristupi posle deponovanja trećeg instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, Konvencija će stupiti na snagu devedesetog dana od datuma kada ta država deponuje svoj instrument o ratifikaciji ili pristupanju.

Član XIII

1. Svaka država će moći da otkáže ovu konvenciju pismenom notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkazivanje će početi da proizvodi dejstvo godinu dana od datuma kada generalni sekretar Ujedinjenih nacija primi notifikaciju.

2. Svaka država koja bude dala izjavu ili notifikaciju u skladu s članom X moći će naknadno da notifikuje generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija da će Konvencija prestati da se primenjuje na teritoriji u pitanju godinu dana posle datuma kada generalni sekretar bude primio tu notifikaciju.

3. Ova konvencija primenjivaće se na arbitražne odluke po kojima je započet postupak za priznanje ili izvršenje pre stupanja na snagu otkazivanja.

Član XIV

Država ugovornica moći će da se poziva na odredbe ove konvencije protiv drugih država ugovornica samo u onoj meri u kojoj je i sama obavezna da primenjuje ovu konvenciju.

Član XV

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija notifikovaće svim državama označenim u članu VIII:

- (a) potpise i ratifikacije označene u članu VIII;
- (b) pristupanja označena u članu IX;
- (c) izjave i notifikacije označene u članovima I, X i XI;
- (d) datum kad ova konvencija stupa na snagu primenom člana XII;
- (e) otkazivanja i notifikacije označena u članu XIII.

Član XVI

1. Ova konvencija, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekstovi jednako verodostojni, biće deponovana u arhivi Ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će dostaviti po jedan overen prepis ove konvencije državama označenim u članu VIII.

ČLAN 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SFRJ".

ZAKON

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O REŠAVANJU INVESTICIONIH SPOROVA IZMEĐU DRŽAVA I DRŽAVLJANA DRUGIH DRŽAVA

("Sl. list SCG - Međunarodni ugovori", br. 2/2006)

ČLAN 1

Ratifikuje se Konvencija o rešavanju investicionih sporova između država i državljana drugih država, sačinjena u Vašingtonu 18. marta 1965. godine, u originalu na engleskom, francuskom i španskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik glasi:

KONVENCIJA O REŠAVANJU INVESTICIONIH SPOROVA IZMEĐU DRŽAVA I DRŽAVLJANA DRUGIH DRŽAVA

PREAMBULA

Države potpisnice

s obzirom na potrebu međunarodne saradnje u ekonomskom razvoju, i na ulogu međunarodnih privatnih investicija u tome;

imajući u vidu mogućnost da s vremena na vreme nastanu sporovi u vezi s tim investicijama između država potpisnica i državljana drugih država potpisnica;

uviđajući da se tako takvi sporovi obično podvrgavaju nacionalnom pravnom postupku, međunarodni metodi rešavanja mogu biti pogodni u nekim slučajevima;

pridajući naročitu važnost mogućnosti i olakšicama za međunarodno posredovanje ili arbitražu pred koje bi države potpisnice i državljani drugih država potpisnica mogli iznositi ovakve sporove ako to žele;

želeći da stvore takve olakšice pod okriljem Međunarodne banke za obnovu i razvoj;

smatrajući da uzajamni pristanak stranaka da takve sporove podvrgnu posredovanju ili arbitraži pomoću tih olakšica predstavlja obavezni sporazum, koji naročito traži da se svaka preporuka posrednika pažljivo prouči i da se sprovede odluka arbitraže; i

izjavljujući da se nijedna država potpisnica neće samom ratifikacijom, prihvatanjem ili odobrenjem ove konvencije smatrati, bez svog pristanka, obaveznom da podvrgne neki spor posredovanju ili arbitraži,

saglasile su se o sledećem:

Glava I

MEĐUNARODNI CENTAR ZA REŠAVANJE INVESTICIONIH SPOROVA

Odeljak 1

USTANOVLJENJE I ORGANIZACIJA

Član 1

(1) Ovim se ustanovljava Međunarodni centar za rešavanje investicionih sporova (u daljem tekstu: Centar).

(2) Zadatak Centra je da pruži olakšice za posredovanje i arbitražu investicionih sporova između država potpisnica i državljana drugih država potpisnica saglasno odredbama ove konvencije.

Član 2

Sedište Centra biće u glavnim prostorijama Međunarodne banke za obnovu i razvoj (u daljem tekstu: Banka). Sedište se može premestiti u drugo mesto odlukom Administrativnog saveta donetom dvotrećinskom većinom članova.

Član 3

Centar ima Administrativni savet i Sekretarijat i vodiće spisak posrednika i spisak arbitara.

Odeljak 2

ADMINISTRATIVNI SAVET

Član 4

(1) Administrativni savet sastoji se od po jednog predstavnika svake države potpisnice. Može se odrediti i zamenik predstavnika koji će vršiti njegovu dužnost u slučaju odsutnosti ili sprečenosti.

(2) Ako se drukčije ne odredi, svaki guverner i zamenik guvernera Banke koga je naimenovala država potpisnica biće po svom položaju njen predstavnik odnosno zamenik predstavnika.

Član 5

Predsednik Banke je po svom položaju predsednik Administrativnog Saveta (u daljem tekstu: predsednik), ali bez prava glasa. Za vreme njegove odsutnosti ili sprečenosti i kad je položaj predsednika Banke upražnjen, lice koje u to vreme vrši dužnost predsednika vršiće dužnost predsednika Administrativnog saveta.

Član 6

(1) Pored ovlašćenja i funkcija dodeljenih drugim odredbama ove konvencije, Administrativni savet:

(a) donosi administrativne i finansijske propise Centra;

(b) donosi pravila o pokretanju postupka posredovanja i arbitraže;

(c) donosi pravila postupka posredovanja i arbitraže (u daljem tekstu: Pravilnik posredovanja i Pravilnik arbitraže);

(d) odobrava sporazume sa Bankom o korišćenju bančnih administrativnih olakšica i usluga;

(e) utvrđuje uslove službe generalnog sekretara i zamenika generalnog sekretara;

(f) usvaja godišnji budžet prihoda i rashoda Centra;

(g) odobrava godišnji izveštaj o radu Centra.

Odluke iz tač. (a), (b), (c) i (f) donose se većinom od dve trećine članova Administrativnog saveta.

(2) Administrativni savet može obrazovati odbore koje smatra potrebnim.

(3) Administrativni savet će isto tako vršiti i druga ovlašćenja i funkcije koje smatra potrebnim radi sprovođenja odredaba Konvencije.

Član 7

(1) Administrativni savet održava godišnji sastanak i druge sastanke koje zakaže Savet, ili sazove predsednik, ili sazove generalni sekretar na zahtev najmanje pet članova Saveta.

(2) Svaki član Administrativnog saveta ima jedan glas, a sva pitanja pred Savetom rešavaju se većinom datih glasova, izuzev ako je ovde drukčije predviđeno.

(3) Kvorum za sastanke Administrativnog saveta sačinjava većina njegovih članova.

(4) Većinom od dve trećine svojih članova Administrativni savet može ustanoviti postupak prema kome predsednik može tražiti glasanje Saveta bez sazivanja sastanka Saveta. Glasanje će se smatrati punovažnim samo ako većina članova Saveta glasa u roku određenom postupkom.

Član 8

Članovi Administrativnog saveta i predsednik ne dobijaju za svoj rad nagradu od Centra.

Odeljak 3 SEKRETARIJAT

Član 9

Sekretarijat sačinjavaju generalni sekretar, jedan ili više zamenika generalnog sekretara i osoblje.

Član 10

(1) Generalnog sekretara i zamenika generalnog sekretara bira Administrativni savet većinom od dve trećine članova, na predlog predsednika, najviše na šest godina, ali ih može ponovo izabrati. Pošto sasluša članove Administrativnog saveta, predsednik predlaže jednog ili više kandidata za ove položaje.

(2) Položaj generalnog sekretara i zamenika generalnog sekretara nije saglasan sa vršenjem ma koje političke funkcije. Generalni sekretar i zamenik generalnog sekretara mogu primiti drugo zaposlenje ili prihvatiti drugo zanimanje samo ako to odobri Administrativni savet.

(3) Kad je generalni sekretar odsutan ili sprečen da vrši svoju dužnost i kad je položaj generalnog sekretara upražnjen, dužnost generalnog sekretara vršiće zamenik generalnog sekretara. Ako ima više zamenika generalnog sekretara, Administrativni savet će odrediti unapred red kojim će oni vršiti dužnost generalnog sekretara.

Član 11

Generalni sekretar je pravni predstavnik i glavni službenik Centra; on je odgovoran za upravljanje i postavljanje osoblja prema odredbama ove konvencije i pravilima koje donosi Administrativni savet. On rukovodi registrom i ovlašćen je da potvrđuje arbitražne odluke donete na osnovu Konvencije i overava prepise odluka.

Odeljak 4 LISTE

Član 12

Lista posrednika i lista arbitara sastoji se od kvalifikovanih lica, određenih na način predviđen ovde, koja su voljna da služe u tom svojstvu.

Član 13

(1) Svaka država potpisnica može odrediti četiri lica za svaku listu, koja mogu ali ne moraju biti njeni državljani.

(2) Predsednik može odrediti deset lica za svaku listu. Lica koja on odredi moraju biti različitog državljanstva.

Član 14

(1) Lica određena za ovu službu moraju imati visoka moralna svojstva i priznatu stručnost u oblasti prava, trgovine, industrije ili finansija i biti takva da se može računati da će nezavisno odlučivati. Stručnost u oblasti prava je od naročitog značaja kod lica na listi arbitara.

(2) Prilikom određivanja lica za pojedine liste, predsednik će, pored ostalog, voditi računa o potrebi da obezbedi da na listama budu zastupljeni glavni svetski pravni sistemi i glavni oblici privredne delatnosti.

Član 15

(1) Posrednici i arbitri ostaju na tom položaju šest godina, ali se mogu ponovo odrediti za isti period.

(2) U slučaju smrti ili ostavke nekog arbitra ili posrednika, vlast koja je odredila to lice ima pravo da odredi drugo lice, koje će služiti do isteka mandata lica na čije mesto dolazi.

(3) Posrednici i arbitri ostaju na dužnosti dok se ne odrede njihovi naslednici.

Član 16

(1) Jedno lice može se nalaziti na obe liste.

(2) Ako više država potpisnica ili jedna ili više država potpisnica i predsednik odrede isto lice za istu listu, smatraće se da ga je naimenovala vlast koja ga je prva odredila, ili ako je takva vlast država čiji je on državljanin - ta država.

(3) Sva naimenovanja saopštavaju se generalnom sekretaru i važe od dana prijema saopštenja.

Odeljak 5 FINANSIRANJE CENTRA

Član 17

Ako se rashodi Centra ne mogu pokriti iz naknada za korišćenje njegovih olakšica, ili iz drugih prihoda, višak će snositi države potpisnice koje su članice Banke srazmerno njihovom udelu u osnovnom kapitalu Banke, a države potpisnice koje nisu članice Banke prema propisima koje donosi Administrativni savet.

Odeljak 6 STATUS, IMUNITET I PRIVILEGIJA

Član 18

Centar je punopravno međunarodno pravno lice. Pravna sposobnost Centra obuhvata sposobnost:

- (a) da zaključuje (privredne) ugovore;
- (b) da stiče i raspolaze pokretnom i nepokretnom imovinom;
- (c) da pokreće pravni postupak.

Član 19

Da bi se omogućilo Centru da obavlja svoje funkcije on će uživati na teritoriji svake države potpisnice zaštitu i privilegiju u ovom odeljku.

Član 20

Protiv Centra, njegovog imanja i imovine ne može se pokretati pravni postupak, izuzev kad se Centar odrekne tog imuniteta.

Član 21

Protiv predsednika, članova Administrativnog saveta, lica koja služe kao posrednici ili arbitri ili kao članovi odbora obrazovanog na osnovu stava 3. člana 52, i službenika i radnika Sekretarijata:

- (a) ne može se pokretati pravni postupak u pogledu akata učinjenih u vršenju njihovih funkcija, izuzev kad se Centar odrekne tog imuniteta;
- (b) pošto oni nisu lokalni državljani, uživaju istu zaštitu u pogledu ograničenja imigracije, registrovanja stranaca i vojne obaveze, iste olakšice u pogledu valutnih ograničenja i isti tretman u pogledu putnih olakšica, koje države potpisnice pružaju predstavnicima, službenicima i radnicima odgovarajućeg ranga drugih država potpisnica.

Član 22

Odredbe člana 21. važe i za lica koja se pojavljuju u postupku prema ovoj konvenciji kao stranke zastupnici, pravozastupnici, advokati, svedoci ili stručnjaci, s tim da tačka (b) važi samo u pogledu njihovog putovanja do i od mesta u kome se obavlja postupak i njihovog boravka tamo.

Član 23

- (1) Arhive centra su nepovredive, bez obzira gde se one nalaze.
- (2) U pogledu službenih saopštenja svaka država potpisnica obezbediće Centru tretman koji ne može biti manje povoljan nego što je ovaj koji pruža drugim međunarodnim organizacijama.

Član 24

- (1) Centar, njegova imovina, imanje i prihod i njegov rad i poslovi na koje je ovlašćena ovom konvencijom oslobođeni su svih poreza i carina. Centar se takođe oslobađa odgovornosti za ubiranje ili plaćanje poreza ili carina.
- (2) Izuzev u slučaju lokalnih državljana, naknade izdatka koje Centar plaća predsedniku ili članovima Administrativnog saveta, i plate, naknade izdataka i druge nagrade koje Centar daje službenicima i radnicima Sekretarijata ne podleže nikakvim porezima.
- (3) Ne podležu porezima nagrade i naknade izdataka koje primaju lica u svojstvu posrednika ili arbitra, ili članovi odbora obrazovanog na osnovu člana 52. stav 3. u postupku prema ovoj konvenciji, ako je jedina osnova nadležnosti za takve poreze sedište Centra ili mesto gde se vodi takav postupak ili mesto gde se takve nagrade i naknade isplaćuju.

Glava II NADLEŽNOST CENTRA

Član 25

- (1) Nadležnost Centra obuhvata svaki pravni spor između države potpisnice (ili sastavne oblasti ili organa države potpisnice o kojima je ta država obavestila Centar) i državljanina druge države potpisnice, koji je nastao neposredno iz investicija i za koji su se stranke u sporu pismeno saglasile da ga iznesu pred Centar. Kad se stranke saglase o tome, nijedna stranka ne može jednostavno povući svoju saglasnost.
- (2) "Državljanin druge države potpisnice" znači:
- (a) svako fizičko lice koje je bilo državljanin neke države potpisnice, izuzev države stranke u sporu, na dan kad su se stranke saglasile da spor iznesu pred posrednike ili arbitre, kao i na dan kad je molba registrovana shodno članu 28. stav 3. ili članu 36. stav 3, ali ne obuhvata lice koje je ili jednog ili drugog od ova dva dana bilo takođe državljanin države potpisnice koja je stranka u sporu; i
- (b) svako pravno lice koje je imalo državljanstvo neke države potpisnice, izuzev države stranke u sporu, na dan kad su se stranke saglasile da spor iznesu pred posrednike ili arbitre, i svako pravno lice koje je tog dana imalo državljanstvo države potpisnice stranke u sporu, a koje su se stranke saglasile da, zbog strane kontrole, tretiraju kao državljanina druge države potpisnice za svrhe ove konvencije.
- (3) Saglasnost sastavne oblasti ili organa države potpisnice mora odobriti ta država, izuzev ako ta država obavesti Centar da nije potrebno odobrenje.
- (4) Svaka država potpisnica može u vreme ratifikacije, ili odobrenja ove konvencije ili docnije u svako doba obavestiti Centar o vrsti ili vrstama sporova koji dolaze ili ne dolaze u obzir da se stave u nadležnost Centra. Generalni sekretar će takvo obaveštenje odmah dostaviti svim državama potpisnicama. Takvo obaveštenje ne predstavlja pristanak predviđen u stavu 1.

Član 26

Pristanak stranaka na arbitražu shodno ovoj konvenciji smatra se pristankom na tu arbitražu sa isključenjem svakog drugog pravnog leka, izuzev ako je drukčije ugovoreno. Država potpisnica može zahtevati da se iscrpe lokalna administrativna ili sudska sredstva kao uslov pristanka na arbitražu shodno ovoj konvenciji.

Član 27

(1) Država potpisnica ne može pružiti diplomatsku zaštitu ili pokrenuti međunarodni spor u vezi sa sporovima za koji su se njen državljanin i država potpisnica saglasili da iznesu ili su izneli na arbitražu shodno ovoj konvenciji, izuzev ako se ta država potpisnica nije povinovala i sprovela odluku donetu u tom sporu.

(2) Diplomatska zaštita za svrhe iz stava 1. ne obuhvata neformalne diplomatske pregovore koji se vrše jedino radi olakšavanja rešenja spora.

Glava III POSREDOVANJE

Odeljak 1 ZAHTEV ZA POSREDOVANJE

Član 28

(1) Svaka država potpisnica ili državljanin države potpisnice koji želi da pokrene postupak posredovanja treba da uputi pismeni zahtev u tom smislu generalnom sekretaru, koji će prepis zahteva dostaviti drugoj stranci.

(2) Zahtev treba da sadrži podatke o predmetu spora, ime i adrese stranaka i njihov pristanak na posredovanje shodno propisima o pokretanju postupka posredovanja ili arbitraže.

(3) Generalni sekretar će zvesti zahtev u registar, izuzev ako iz podataka sadržanih u zahtevu ne utvrdi da spor očevidno ne spada u nadležnost Centra. On će odmah obavestiti stranke da je zahtev zaveo u registar odnosno odbio da ga zavede.

Odeljak 2 OBRAZOVANJE KOMISIJE ZA POSREDOVANJE

Član 29

(1) Komisija za posredovanje (u daljem tekstu: Komisija) obrazovaće se u najkraćem roku posle registrovanja zahteva shodno članu 28.

(2) (a) Komisija se sastoji od jednog posrednika ili ma kog neparnog broja posrednika, koji će se odrediti kako se stranke saglase.

(b) Ako se stranke ne saglase o broju posrednika i načinu njihovog određivanja, Komisija će se sastojati od tri posrednika; svaka stranka imenovaće po jednog posrednika a trećeg, koji će biti predsednik Komisije, odrediće stranke sporazumno.

Član 30

Ako se Komisija ne obrazuje u roku od 90 dana od dana kad generalni sekretar obavesti stranke o registrovanju zahteva shodno članu 28. stav 3. ili u drugom roku na koji se stranke saglase, predsednik će, na zahtev jedne stranke i pošto se konsultuje sa obe stranke, ukoliko je to moguće, odrediti posrednika odnosno posrednike koji još nisu bili određeni.

Član 31

(1) Posrednici se mogu odrediti van liste posrednika, izuzev kad njih određuje predsednik shodno članu 30.

(2) Posrednici određeni van liste posrednika moraju ispunjavati uslove predviđene u članu 14. stav 1.

Odeljak 3 POSTUPAK POSREDOVANJA

Član 32

(1) Komisija sama rešava o svojoj nadležnosti.

(2) Komisija će razmotriti svaki prigovor stranke u sporu da taj spor ne spada u nadležnost Centra, ili da iz drugih razloga ne spada u nadležnost Komisije, i odlučiće da li će prigovor raspraviti kao prethodno pitanje ili zajedno sa predmetom spora.

Član 33

Postupak posredovanja vodi se prema odredbama ovog odeljka, i, ako se stranke drukčije ne dogovore, prema pravilniku koji je bio na snazi na dan kad su stranke pristale na posredovanje. Ako se pojavi proceduralno pitanje koje nije obuhvaćeno ovim odeljkom ili Pravilnikom o posredovanju ili pravilima na koje su se saglasile stranke, to pitanje rešiće Komisija.

Član 34

(1) Dužnost je Komisije da raščisti sporna pitanja između stranaka i da nastoji da postigne sporazum među njima pod uslovima prihvatljivim za obe stranke. U tom cilju Komisija može u svakoj fazi postupka i s vremena na vreme preporučiti strankama uslove sporazuma. Stranke su dužne da savesno sarađuju sa Komisijom da bi joj omogućile da izvrši svoj zadatak, i da najbrižljivije razmotre njene preporuke.

(2) Ako stranke postignu sporazum, Komisija će sastaviti izveštaj u kome će izložiti sporni predmet i konstatovati da su stranke postigle sporazum. Ako u ma kojoj fazi postupka Komisija smatra da nema izgleda da stranke postignu sporazum, ona će zaključiti postupak i sastaviti izveštaj, u kome će izložiti da je spor iznet na rešavanje i da stranke nisu postigle sporazum. Ako jedna stranka ne dođe ili ne učestvuje u postupku, Komisija će zaključiti postupak i konstatovati u izveštaju da ta stranka nije došla odnosno nije učestvovala u postupku.

Član 35

Ako se stranke u sporu ne dogovore drukčije, nijedna stranka u postupku posredovanja nema pravo da se u ma kom drugom postupku, bilo pred sudom ili na drugom mestu, poziva ili oslanja na neko gledište, izjavu ili priznanje ili ponudu sporazuma koju je dala druga stranka u postupku posredovanja, ili na izveštaj ili neku preporuku Komisije.

Glava IV ARBITRAŽA

Odeljak 1 ZAHTEV ZA ARBITRAŽU

Član 36

(1) Država potpisnica ili državljanin države potpisnice koji želi da pokrene arbitražni postupak treba da uputi pismeni zahtev u tom smislu generalnom sekretaru, koji će prepis zahteva dostaviti drugoj stranci.

(2) Zahtev treba da sadrži podatke o predmetu spora, imena i adrese stranaka i njihov pristanak na arbitražu shodno propisima za pokretanje postupka posredovanja i arbitraže.

(3) Generalni sekretar zavešće zahtev u registar, izuzev ako na osnovu podataka sadržanih u zahtevu ne utvrdi da taj spor očividno ne spada u nadležnost Centra. On će odmah obavestiti stranke o zavođenju odnosno odbijanju da zavede zahtev u registar.

Odeljak 2 OBRAZOVANJE ARBITRAŽNOG SUDA

Član 37

(1) Arbitražni sud (u daljem tekstu: Sud) obrazovaće se u najkraćem roku posle registrovanja zahteva shodno članu 36.

(2) (a) Sud sačinjava jedan arbitar ili ma koji neparni broj arbitara određenih sporazumom stranaka.

(b) Ako se stranke ne sporazumeju o broju arbitara i načinu njihovog određivanja, Sud će sačinjavati tri arbitra, od kojih će po jednog odrediti stranke, a trećeg, koji će biti predsednik Suda, odrediće stranke sporazumno.

Član 38

Ako se sud ne obrazuje u roku od 90 dana od dana kad je generalni sekretar poslao obaveštenje shodno članu 36. stav 3. ili u roku koji su stranke odredile, na zahtev jedne ili druge stranke i pošto se konsultuje sa obe stranke ukoliko je to moguće, predsednik će odrediti arbitra odnosno arbitre koji nisu naimenovani. Arbitri koje odredi predsednik shodno ovom članu ne smeju biti državljani države potpisnice koja je stranka u sporu ili države potpisnice čiji je državljanin stranka u sporu.

Član 39

Arbitri koji čine većinu ne smeju biti državljani države potpisnice koja je stranka u sporu ili države potpisnice čiji je državljanin stranka u sporu; s tim što gornje odredbe ovog člana neće važiti ako je arbitar pojedinac ili su svi članovi Suda određeni sporazumom stranaka.

Član 40

(1) Arbitri se mogu određivati van liste arbitara, izuzev kad njih određuje predsednik shodno članu 38.

(2) Arbitri određeni van liste arbitara moraju ispunjavati uslove iz člana 14. stav 1.

Odeljak 3 OVLAŠĆENJA I FUNKCIJE SUDA

Član 41

(1) Sud sam rešava o svojoj nadležnosti.

(2) Sud će razmotriti svaki prigovor stranke u sporu da taj spor ne spada u nadležnost Centra, ili da iz drugih razloga ne spada u nadležnost Suda, i odlučiće da li će prigovor raspraviti kao prethodno pitanje ili zajedno sa predmetom spora.

Član 42

(1) Sud će rešiti spor prema pravnim pravilima na koje se saglase stranke. Ako se stranke ne saglase o tome, Sud će primeniti pravo države potpisnice koja je stranka u sporu (kao i njene propise o sukobu zakona) i odgovarajuće propise međunarodnog prava.

(2) Sud ne može proglasiti *nonliquet* usred ćutanja ili nejasnosti zakona.

(3) Odredbe st. 1. i 2. ne utiču na ovlašćenje Suda da reši spor *ex nequo et hono* ako se stranke s tim saglase.

Član 43

Ako se stranke ne dogovore drukčije, Sud može, ako smatra za potrebno, u svakoj fazi postupka:

(a) pozvati stranke da podnesu dokumente ili druge dokaze, i

(b) posetiti mesto povezano sa sporom i tamo izvršiti ispitivanja koja smatra potrebnim.

Član 44

Arbitražni postupak vodi se prema odredbama ovog odeljka i, ako se stranke drukčije ne dogovore, prema Pravilniku o arbitraži koji je bio na snazi na dan kad su stranke pristale na arbitražu. Ako se pojavi neko proceduralno pitanje koje nije obuhvaćeno ovim odeljkom ili Pravilnikom o arbitraži ili pravilima na koje su se stranke saglasile, Sud će rešiti takvo pitanje.

Član 45

(1) Ako stranka ne dođe ili ne izloži svoj slučaj to se neće smatrati kao priznanje navoda druge stranke.

(2) Ako stranka ne dođe ili ne izloži svoj slučaj u ma kojoj fazi postupka, druga stranka može tražiti da sud raspravi pitanja koja su mu podneta i donese odluku. Pre nego što donese odluku, Sud će obavestiti stranku koja nije došla ili nije izložila svoj slučaj i ostaviti joj naknadni rok da to učini, izuzev ako smatra da stranka ne namerava da postupi tako.

Član 46

Ako se stranke ne dogovore drukčije, Sud će na zahtev stranke rešiti sve uzgredne ili naknadne zahteve ili protivzahteve koji potiču neposredno iz predmeta spora, pod uslovom da su oni u okviru onoga na šta su se stranke saglasile i da inače spadaju u nadležnost Centra.

Član 47

Ako se stranke drukčije ne dogovore, Sud može, ako smatra da to zahtevaju okolnosti, preporučiti da se preduzmu određene privremene mere radi zaštite prava stranaka.

Odeljak 4 ODLUKA

Član 48

- (1) Sud rešava pitanja većinom glasova svih svojih članova.
- (2) Odluka Suda mora biti u pismenoj formi i moraju je potpisati svi članovi Suda koji su glasali za nju.
- (3) U odluci se raspravljaju sva pitanja izneta pred Sud i izlažu razlozi na kojima se ona zasniva.
- (4) Svaki član Suda može priključiti odluci svoje lično mišljenje, bilo da se on slaže sa većinom ili ne, ili obrazloženje neslaganja.
- (5) Centar neće objaviti odluku bez pristanka stranaka.

Član 49

- (1) Generalni sekretar mora odmah dostaviti strankama overen prepis odluke. Smatra se da je odluka doneta na dan kad su overeni prepisi poslati.
- (2) Na zahtev stranke podnet u roku od 45 dana od donošenja odluke, Sud može, pošto o tome obavesti drugu stranku, rešiti svako pitanje koje je propustio da reši u odluci i ispraviti svaku pravopisnu, aritmetičku i sličnu grešku u odluci. Njihovo rešenje sačinjava deo odluke i dostavlja se strankama na isti način kao i odluka. Rokovi predviđeni u članu 51. stav 2. i članu 52. stav 2. počinju da teku od dana kad je rešenje doneto.

Odeljak 5 TUMAČENJE, REVIZIJA I NIŠTENJE ODLUKE

Član 50

- (1) Ako među strankama dođe do spora oko tumačenja ili obima odluke, svaka stranka može uputiti generalnom sekretaru pismenu molbu i tražiti tumačenje odluke.
- (2) Molba će se dostaviti Sudu koji je doneo odluku, ako je to moguće. Ako to nije moguće, obrazovaće se nov Sud saglasno odeljku 2. ove glave. Sud može obustaviti izvršenje odluke dok ne donese rešenje, ako smatra da to zahtevaju okolnosti.

Član 51

- (1) Svaka stranka može uputiti pismenu molbu generalnom sekretaru i tražiti reviziju odluke zbog otkrivanja neke činjenice koja bitno utiče na odluku, pod uslovima da Sud i molilac nisu znali za tu činjenicu kad je odluka doneta i da ta činjenica nije ostala nepoznata moliocu iz njegovog nehata.
- (2) Molbu treba podneti u roku od 90 dana od otkrivanja te činjenice, a najkasnije u roku od tri godine od dana kad je odluka doneta.

(3) Molba se dostavlja Sudu koji je doneo odluku, ako je to moguće. Ako to nije moguće, obrazovaće se novi Sud shodno odeljku 2. ove glave.

(4) Sud može obustaviti izvršenje odluke dok ne donese rešenje ako smatra da to zahtevaju okolnosti. Ako molilac zahteva u molbi da se obustavi izvršenje odluke, izvršenje će se obustaviti privremeno dok Sud ne reši taj zahtev.

Član 52

(1) Svaka stranka može uputiti pismeni zahtev generalnom sekretaru da se odluka poništi iz jednog ili više ovde navedenih razloga:

(a) da Sud nije bio propisno obrazovan;

(b) da je sud očevidno prekoračio svoje ovlašćenje;

(c) da je jedan član Suda bio podmićen;

(d) da je došlo do ozbiljnog skretanja od osnovnih pravila postupka; ili

(e) da u odluci nisu izneti razlozi na kojima se ona zasniva.

(2) Zahtev treba podneti u roku od 120 dana od donošenja odluke, a ako se ništenje traži zbog podmićivanja zahtev treba podneti u roku od 120 dana od otkrića podmićivanja, a najdocnije od tri godine od dana donošenja odluke.

(3) Po prijemu zahteva predsednik će odmah odrediti *ad hoc* odbor od tri lica sa liste arbitara. Član odbora ne može biti nijedan član Suda koji je doneo tu odluku, niti državljanin iste države kao i član tog Suda, niti državljanin države koja je stranka u sporu ili države čiji je državljanin stranka u sporu, niti lice koje je jedna ili druga od ovih država stavila na listu arbitara, ili ga je primila kao posrednika u tom sporu. Odbor je ovlašćen da poništi odluku, odnosno deo odluke, iz ma kog razloga izloženog u stavu 1. ovog člana.

(4) Odredbe čl. 41-45, 48, 49, 53. i glava VI i VII primeniće se *mutatis mutandis* u postupku pred odborom.

(5) Odbor može obustaviti izvršenje odluke dok ne donese rešenje, ako smatra da to zahtevaju okolnosti. Ako molilac traži u molbi da se obustavi izvršenje, izvršenje će se privremeno obustaviti dok odbor ne reši o zahtevu.

(6) Ako se odluka poništi, na zahtev stranke spor će se izneti pred novi Sud, koji će se obrazovati shodno odeljku 2. ove glave.

Odeljak 6 PRIZNANJE I IZVRŠENJE ODLUKE

Član 53

(1) Odluka je obavezna za obe stranke i ne podleže žalbi ili kom drugom pravnom leku, izuzev onih koje predviđa Konvencija. Obe stranke dužne su da se povinuju i sprovedu odredbe odluke, izuzev ukoliko je izvršenje obustavljeno na osnovu odgovarajućih odredaba Konvencije.

(2) Za svrhe ovog odeljka, "odluka" obuhvata svako rešenje o tumačenju, reviziji ili ništenju odluke iz čl. 50, 51. ili 52.

Član 54

(1) Svaka država potpisnica priznaće kao obavezu odluku donetu na osnovu ove konvencije i izvršiće na svojoj teritoriji novčane obaveze određene tom odlukom kao da je to konačna presuda suda te države. Država potpisnica koja ima federalno uređenje može izvršiti takvu odluku preko svog saveznog suda, a može i predvideti da savezni sudovi postupaju sa takvom odlukom kao da je ona konačna presuda suda države članice.

(2) Stranka koja traži priznanje ili izvršenje na teritoriji države potpisnice, dostaviće nadležnom sudu ili drugom organu koji ta država odredi za tu svrhu, prepis odluke koji je overio generalni sekretar. Svaka država potpisnica obavestiće generalnog sekretara koji je nadležni sud ili drugi organ odredila za tu svrhu, kao i o docnijim promenama u tom pogledu.

(3) Za izvršenje odluke važe propisi o izvršenju presude koji su na snazi u državi na čijoj se teritoriji traži izvršenje.

Član 55

Neće se tumačiti da član 54. derogira važeće pravo države potpisnice koje se odnosi na imunitet te države ili neke strane države u pogledu izvršenja.

Glava V ZAMENA I IZUZEĆE POSREDNIKA I ARBITARA

Član 56

(1) Pošto se Komisija odnosno Sud obrazuje i otvori postupak, njegov stav ostaje nepromenjen, s tim da ako posrednik ili arbitar umre, ili da ostavku, njegovo mesto će se popuniti prema odredbama odeljka 2. glave III ili odeljka 2. glave IV.

(2) Član Komisije ili Suda ostaje na toj dužnosti čak i kad je izbrisan sa liste.

(3) Ako posrednik ili arbitar koga je odredila stranka podnese ostavku bez saglasnosti Komisije odnosno Suda čiji je član, predsednik će na njegovo mesto odrediti lice sa odgovarajuće liste.

Član 57

Stranka može predložiti Komisiji odnosno Sudu da se neki njen član izuzme zbog toga što se iz neke činjenice vidi da on očevidno ne ispunjava uslove iz člana 14. stav 1. Stranka u arbitražnom postupku može, osim toga, predložiti izuzeće nekog arbitra zbog toga što on ne ispunjava uslove za člana Suda predviđene u odeljku 2. glava IV.

Član 58

Rešenje o predlogu za izuzeće posrednika odnosno arbitra donose ostali članovi Komisije odnosno Suda, već prema slučaju, a ako je u pitanju posrednik ili arbitar pojedinac, ili većina posrednika odnosno arbitara, onda rešenje donosi predsednik. Ako se utvrdi da je predlog potpuno osnovan, posrednik odnosno arbitar na koga se rešenje odnosi zameniće se prema odredbama odeljka 2. glave III, odnosno odeljka 2. glave IV.

Glava VI

TROŠKOVI POSTUPKA

Član 59

Naknade koje plaćaju stranke za korišćenje olakšica Centra odrediće generalni sekretar prema propisima koje usvoji Administrativno veće.

Član 60

(1) Svaka Komisija i svaki Sud utvrdiće nagrade i izdatke svojih članova u granicama koje odredi Administrativni savet, a posle konsultovanja sa generalnim sekretarom.

(2) Stav 1. ovog člana ne sprečava stranke da se unapred sporazumeju sa nadležnom Komisijom ili Sudom o nagradama i izdacima njihovih članova.

Član 61

(1) U slučaju postupka posredovanja, nagrade i izdatke članova Komisije, kao i naknade za korišćenje olakšica Centra snose stranke ravnomerno. Svaka stranka snosi sve ostale troškove koje je imala u vezi sa postupkom.

(2) U slučaju arbitražnog postupka Sud će ako se stranke drukčije ne sporazumeju, proceniti troškove koje su stranke imale u vezi sa postupkom i rešiti kako i ko će platiti te troškove, nagrade i izdatke članova Suda i naknade za korišćenje olakšica Centra. Ovo rešenje čini sastavni deo odluke.

Glava VII

MESTO POSTUPKA

Član 62

Postupak posredovanja i arbitraže vodi se u sedištu Centra, izuzev ukoliko je dalje drukčije predviđeno.

Član 63

Postupak posredovanja i arbitraže može se obaviti ako stranke tako odluče:

(a) u sedištu Stalnog arbitražnog suda, ili ma koje druge pogodne ustanove, privatne ili javne, sa kojom se Centar sporazumeo o tome; ili

(b) u ma kom drugom mestu koje odobri Komisija ili Sud posle konsultovanja sa generalnim sekretarom.

Glava VIII

SPOROVI IZMEĐU DRŽAVA POTPISNICA

Član 64

Svi sporovi između država potpisnica o tumačenju ili primeni Konvencije, koji ne budu rešeni pregovorima, izneće se pred Međunarodni sud pravde na molbu stranke u sporu, ukoliko se države ne sporazumeju da spor reše na drugi način.

Glava IX

AMANDMAN

Član 65

Svaka država potpisnica može predložiti amandman na ovu konvenciju. Tekst predloženog amandmana dostaviće se generalnom sekretaru najmanje 90 dana pre sastanka Administrativnog saveta na kome taj amandman treba da se razmatra, a on će ga odmah saopštiti svim članovima Administrativnog saveta.

Član 66

(1) Ako Administrativni savet tako reši većinom od dve trećine članova, predloženi amandman dostaviće se svim državama potpisnicama na ratifikaciju, prihvatanje ili odobrenje. Amandman stupa na snagu 30 dana od dana kad čuvar ove konvencije pošalje obaveštenje državama potpisnicama da su sve države potpisnice ratifikovale, prihvatile ili odobrile amandman.

(2) Amandman će uticati na prava i obaveze ma koje države potpisnice, ili njene sastavne oblasti ili organa, ili državljanina takve države, koji su prema ovoj konvenciji nastali iz pristanka na nadležnost Centra datog pre stupanja amandmana na snagu.

Glava X

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 67

Ovu konvenciju mogu potpisati države članice Banke. Nju može takođe potpisati svaka druga država potpisnica Statuta Međunarodnog suda pravde, koju Administrativni savet odlukom donetom većinom od dve trećine članova bude pozvao na potpisivanje.

Član 68

(1) Ova konvencija podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju država potpisnica u skladu sa njihovim ustavnim postupkom.

(2) Ova konvencija stupa na snagu 30 dana posle deponovanja dvadesetog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja. Za svaku državu koja docnije dopunjuje instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja ona stupa na snagu 30 dana posle deponovanja.

Član 69

Svaka država potpisnica preduzeće potrebne zakonodavne ili druge mere da odredbe ove konvencije postanu punovažne na njenoj teritoriji.

Član 70

Ova konvencija važi za sve teritorije za čije je međunarodne odnose odgovorna država potpisnica, izuzev onih koje ta država izuzme pismenim saopštenjem čuvara Konvencije, bilo u vreme ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja ili docnije.

Član 71

Svaka država potpisnica može otkazati ovu konvenciju pismenim saopštenjem čuvaru Konvencije. Otkaz stupa na snagu šest meseci posle prijema saopštenja.

Član 72

Saopštenje države potpisnice iz čl. 70. ili 71. ne utiče na prava i obaveze te države ili njene sastavne oblasti ili organa ili nekog državljanina te države, koji prema ovoj konvenciji potiču iz pristanka na nadležnost Centra datog pre nego što je čuvar primio takvo saopštenje.

Član 73

Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja ove konvencije i amandmana na Konvenciju deponuju se kod Banke, koja će biti čuvar Konvencije. Čuvar će poslati overene primerke Konvencije državama članicama Banke i svakoj državi koja bude pozvana da potpiše Konvenciju.

Član 74

Čuvar će registrovati ovu konvenciju u Sekretarijatu Ujedinjenih nacija saglasno članu 102. Povelje Ujedinjenih nacija i propisima koje je na osnovu nje donela Generalna skupština.

Član 75

Čuvar će obavestiti sve države potpisnice o sledećem:

- (a) potpisima shodno članu 67;
- (b) deponovanim instrumentima ratifikacije prihvatanja ili odobrenja shodno članu 73;
- (c) datumu stupanja na snagu ove konvencije shodno članu 68;
- (d) izuzimanju neke teritorije od primene shodno članu 70;
- (e) datumu stupanja na snagu amandmana na ovu konvenciju shodno članu 66; i
- (f) otkazu shodno članu 71.

Sačinjeno u Vašingtonu na engleskom, francuskom i španskom jeziku, od kojih su sva tri teksta podjednako autentična, u jednom primerku koji ostaje deponovan u arhivama Međunarodne banke za obnovu i razvoj, koja je svojim potpisom ovde dala pristanak da se primi funkcija koje su joj određene ovom konvencijom.

ČLAN 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SCG - Međunarodni ugovori

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI I ODELJAK

SPOR CARLSON PROTIV SVAJCARSKE

(Molba Br. 49492/06)

PRESUDA

Ova verzija je ispravljena u skladu sa članom 81. Poslovnika Suda

dana 8.decembra 2008.

STRASBURG

6. novembra 2008

Ova presuda će postati pravosnažna pod uslovima definisanim u članu 44 § 2 Konvencije. Ona može da pretrpi doterivanje forme.

U slučaju Carlson protiv Švajcarske,

Evropski Sud za ljudska prava (prvo odeljenje), zasedajući u veću koje su sačinjavali :

Christos Rozakis, *predsednik*,

Nina Vajić,

Khanlar Hajiyeu,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou, *sudije*

i Søren Nielsen, zapisničar odeljenja,

Posle rasprave u veću saveta dana 16. oktobra 2008,

Donosi sledeću presudu koja je usvojena na taj dan

PROCEDURA

Error! Bookmark not defined.. Na početku slučaja se nalazi zahtev (n° 49492/06) upućen protiv Švajcarske konfederacije i otuda jednog državljanina Sjedinjenih Američkih Država, G. Scott Norman Carlson (« podnosilac zahteva - tužilac »), se obratio Sudu dana 11 decembra 2006 na osnovu člana 34 Konvenciji o zaštiti prava Čoveka i osnovnih sloboda (« Konvencija »).

Error! Bookmark not defined.. Tužioca je zastupala Gospođa N. Mole, AIRE Centre, London, uz pomoć advokata G. H. Setright Q.C. i G. E. Devereux^[1]. Švajcarsku vladu (« Vlada ») je zastupao njen predstavnik, G. F. Schürmann, šef odeljenja za prava čoveka i Saveta Evrope u Saveznom ministarstvu pravde i njen zamenik zastupnika, G. A. Scheidegger.

Error! Bookmark not defined.. Tužilac je tvrdio da je postupak započeo pred švajcarskim pravosuđem u nameri da vrati svoje dete nije priznao članove 6., 8., kao i 14. Konvencije, zajedno sa članom 5. Protokola Br. 7 u Konvenciji.

Error! Bookmark not defined.. Danae 12. juna 2007, Sud je odlučio da dostavi tužbu Vladi. On je takođe odlučio da istovremeno ispita prihvatljivost i osnovanost slučaja opredeljujući za član 29 § 3, kao i da razmotri tužbu po prioritetu na osnovu člana 41 poslovnika Suda.

Error! Bookmark not defined.. Primedbe je primion Nacionalni Centar za Nestalu i Eksploatisanu Decu (*National Center for Missing and Exploited Children*), nevladina organizacija kojoj je dopušteno da se kao treća umeša u skladu sa članom 44 § 2 poslovnika Suda.

^[1] Ispravljeno dana 8. decembra 2008 : dodavanje Gospođe N. Mole et advokata E. Devereux u svojstvu zastupnika.

ČINJENIČKO STANJE

I. OKOLNOSTI U OVOM SLUČAJU

Error! Bookmark not defined.. Tužilac, G. Scott Norman Carlson, je američki državljanin rođen 1962 i sa prebivalištem u Vašingtonu. Po obrazovanju je pravnik.

Error! Bookmark not defined.. Dana 4. avgusta 2001, tužilac se oženio sa D., švajcarskom državljankom rođenom 1969.godine. Oni su odlučili da žive u Sjedinjenim Američkim Državam (u Distriktu Kolumbija).

Error! Bookmark not defined.. Dana 3. jula 2004 tamo se rodio njihov sin, C., koji ima i američko i švajcarsko državljanstvo. Roditeljsku vlast na njemu su vršila oba roditelja.

Error! Bookmark not defined.. Između februara i jula 2005, D. je dolazila u više navrata u švajcarsku, ponekad praćena od C. Ona je odabrala za sebe i C., domicil, u opštini Stansstad (kanton Nidwalden), počev od 1. avgusta 2005.

Error! Bookmark not defined.. Dana 16. septembra 2005, D. i C. se preseljavaju u opštinu Obersiggenthal (kanton Argovie).

Error! Bookmark not defined.. Dana 28. septembra 2005, D. je pokrenula postupak za razvod braka pred sudom u srezu Baden (kanton Argovie). Istovremeno ona je podnela zahtev za privremene mere u toku trajanja brakorazvodnog postupka, posebno sa u nameri da dobije pravo čuvanja deteta.

Error! Bookmark not defined.. Dana 29. septembra 2005, tužilac je sa svoje strane podneo zahtev za rastavu pred jednim američkim sudom.

Error! Bookmark not defined.. Odlukom od 30. septembra 2005, predsednik nadležnog veća suda u srezu Baden privremeno je dodelio ženi D. čuvanje deteta C.

Error! Bookmark not defined.. Dana 31. oktobra 2005, tužilac se obratio sudu sreza Baden. Pozivajući se na konvenciju iz Haga od 25 oktobra 1980 godine o građanskim aspektima međunarodne otmice (kidnapovanja) dece (u nastavku « Haška Konvencija » – paragraf 38 niže naveden), il je zahtevao momentalni povratak svog sina u S.A.D. Kao oslonac U prilog svog zahteva, on je precizirao da je njegova supruga otputovala u Švajcarsku u julu 2005. u pratnji deteta da provedu tamo godišnji odmor, kao i iz zdravstvenih razloga. Tu-itelj je trebalo takođe da tamo provede dve nedelje svoga godišnjeg odmora, u septembru 2005, et dogovorio bi se sa svojom suprugom da se sam vrati u S.A.D., dana 28 septembra 2005. Neposredno pre njegovog polaska, D. mu je međutim predala sporazum o razvodu, koji je on smatrao neprihvatljivim i nije ga potpisao. Zatim se on vratio u S.A.D. bez svoga deteta.

Error! Bookmark not defined.. Odlukom od 14. novembra 2005. godine, predsednik nadležnog veća suda u srezu Baden naredio je ženi D da odmah deponuje pasoš deteta i izrekao protiv nje zabranu napuštanja švajcarske teritorije. Istovremeno on je odlučio da spoji postupak koji se odnosi na povratak deteta i postupak o razvodu braka, kao i regulisanje prava na čuvanje deteta i prava na posetu .

16. Dana 21. novembra 2005. godine, D. je deponovala švajcarski pasoš deteta.

17. Dana 3 decembra 2005. godine, D. dostavlja svoje primedbe o zahtevu koji traži povratak deteta u S.A.S., dokazujući da su stranke odlučile početkom 2005. godine, da se presele u Švajcarsku. Stoga odredbe Haške konvencije nisu primenljive na slučaj ove vrste. c

18. Odlukom od 17 februara 2006. godine, Predsednik suda u srezu Baden odbacio je zahtev tužioca kojim se traži povratak deteta u S.A.D. On je, naime, smatrao da se nalazimo pred *a priori* pred seobom ili prećutnog ne-povratka u smislu člana 3., stav prvi, slovo a) Haške Konvencije, budući da su roditeljsko pravo nad detetom C zajednički vršila oba roditelja na osnovu zakona primenljivih u srezu Kolumbia gde je dete imalo svoje uobičajeno prebivalište pre sepbe. On je takođe prinao da odlukom od 14. novembra 2005 da se spoje postupak koji se odnosi na povratak deteta i postupak za razvod braka nije bio ispoštovan član

1. Haške Konvencije koja zabranjuje svaku odredbu na osnovu prava na čuvanje deteta pre no što se donese odluka o njegovom povratku.

19. Nadležni sudija je ipak odbio da udovolji zahtevu čiji je cilj bio povratak deteta u S.A.S., smatrajući da je tužilac dao svoju saglasnost za preseljenje i za ne-povratak deteta, pretpostavka koja bi skinula sa ponašanja žene D njegov prećudni karakter u pogledu člana 3, prvi stav, slovo a) Haške Konvencije.

20. U odsustvu svedoka, predsednik nadležnog veća je ispitao da li se tvrdnje tužioca mogu smatrati dovoljno verodostojnim (« *hinreichend glaubhaft* »). On je dakle ustanovio da tužilac nije bio u stanju da donese dokaze u prilog svoje tvrdnje prema kojoj bi on zaista odobrio privremeni boravak majke u Švajcarskoj, ali samo pod uslovom da ona vrati nazad dete u S.A.D. kada se završi njen boravak i lečenje u Švajcarskoj. Međutim sudija smatra da tužilac nije uspeo da dokaže da bi se zdravstveni problemi majke bili rešeni od meseca septembra 2005., pa prema tome boravak D. u Švajcarskoj više se ne bi opravdavao od tog trenutka. Baš naprotiv, tužilac nije mogao razumno da poveruje da je boravak njegove supruge i deteta je bio predviđen samo na kratak vremenski period, obzirom da se majka uzastopce prijavljivala u dve opštine u Švajcarskoj i da je preduzela mere da se u njima integriše profesionalno. Tužilac je bio obaveštavan o svim tim razvojem događaja od strane svoje suprugekoju je on uostalom posetio u više navrata. .

21. Vodeći računa o ovim elementima, nadležni sudija suda u opštini Baden je zaključio sa svoje strane da preseljenje deteta u Švajcarsku nije bilo nedozvoljeno u smislu člana 3, prvi stav, slovo a) Haške Konvencije, pošto je tužilac dao svoju izričitu saglasnost, a sa druge strane da ne postoji dovoljno indicija da se podrži postojanje zabranjenog ne-vraćanja deteta.

22. Uporedo, tužilac tužbu za neopravdano zakašnjenje pred apelacionim sudom (*Obergericht*) kantona Argovie. On je sa jedne strane reklamirao da se smesta donese odluka koja se odnosi na njegov zahtev od 31 oktobra 2005. godine koji je imao za cilj povratak deteta u S.A.D., a sa druge strane otvaranje disciplinskog postupka kao i preduzimanje odgovarajućih mera protiv predsednika protiv predsednika suda sreza Baden.

23. Odlukom od 27 februara 2006. godine, nadzorna komisija apelacionog suda *commission de surveillance de la cour d'appel (Inspektionskommission des Obergerichts)* je ustanovila da je sporna odluka, koja se odnosi na povratak deteta u S.A.D. bila u međuvremenu doneta, i to 17. februara 2006 godine. Ona je uočila da je sreski sud prekoračio rok od šest nedelja predviđen članom 11 Haške Konvencije da odluči o zahtevu čiji je cilj bio povratak deteta. Ona je takođe ustanovila da je došlo i do jednog neopravdanog zakašnjenja u postupku koji je pokrenuo tužilac. Što se tiče disciplinskih mera protiv predsednika suda sreza Baden, komisija je ocenila da one nisu bile odgovarajuće uvidom u okolnosti koje su izazvale zakašnjenje. Ona je podsetila da je predsednik sreskog suda bio dužan da primeni jedan program koji je sama komisija definisala: koji se sastoji u tome da se reše stari slučajevi, kao i da se redovno održavaju ročišta koja nisu mogla da se odlože. Tome su se pridružili i drugi elementi, kao što je odsustvo jednog zapisničara i period opterećen završetkom godine. Komisija je takođe ustanovila da nije bilo indicija prema kojima bi se zakašnjenje moglo pripisati drugim motivima, političke prirode kao što je to isticao tužilac.

24. Dana 7 marta 2006. godine, le tužilac je podneo drugu žalbu pred apelacionim sudom kantona Argovie protiv odluke sreskog suda od 17 februara 2006. godine, ističući upravo da će taj sud da prevale teret dokazivanja očiglednim nepriznavanjem člana 13 Haške Konvencije.

25. odlukom od 10 aprila 2006. godine, apelacioni sud je odbacio ovu tužbu. Pm ke zaista priznao da je predsednik sreskog suda Baden neopravdano prebacio teret dokazivanja protiv tužioca. Ali on je ipak zaključio da u svetlu ukupnih okolnosti spora, da je suprotna stranka uspeła da dokaže barem na ubedljiv način, da se tužilac složio sa tim da se dete neće vratiti na neodređeno vreme.

26. Dana 11. maja 2006. godine, tužilac se obratio Federalnom sudu tužbom po javnom pravu, zahtevajući momentalni povratak svog deteta u S.A.D. On je istakao mnogobrojne povrede prava da bude saslušan, poseno sa obrazloženjem da sreski sud nije imao nije valjano uzeo u obzir ili je loše procenio njegove ponude da sa dokazima, težeći da dokaže da se on nije složio sa nepovratkom svog deteta. Pored toga, on je kritikovao činjenicu što je sreski sud spojio proceduru koja se odnosi na povratak deteta i brakorazvodnu parnicu i što pravosuđe nije ni izdaleka ispoštovao rokove predviđene članom 11 Haške Konvencije da presudi o povratku deteta. Najzad on je tvrdio da je prebacivanje tereta dokazivanja očigledno povredilo član 13 Haške Konvencije..

27. Presudom od 13. jula 2006. godine, Federalni sud je odbacio žalbu po javnom pravu tužioca. Visoko pravosuđe nije dovelo u pitanje činjenicu da je sreski sud neopravdano spojio obe procedure. Umesto toga on se nije izjasnio po pitanju roka u kome je ovaj sud odlučivao. .

28. Federalni sud deli mišljenje sreskog suda prema kome je preseljenje i nevraćanje deteta bilo *a priori* moglo da povredi tužiteljevo pravo na čuvanje u smislu člana 3 Haške Konvencije.

29. Umesto toga, Federalni sud je odbacio tvdnje koje se odnose na pravo da se bude saslušan, navodeći detaljno razloge zbog kojih smatra neosnovanim argumente koje je podneo tužilac da bi dokazao da se on nije saglasio o nevraćanju svog deteta u S.A.D. na suprot tome, Federalni sud je smatrao da je ustanovljeno da su stranke bile rešile, u leto 2005. godine, da će se majka i dete nastaniti na duži vremenski period u Švajcarskoj. Bilo je dokazano, prema visokom pravosuđu, da je tužilac dao saglasnost da majka tu trayi posao i da kupi sebi kola. U oszalom, nije se moglo dokazati da je apelacioni sud uspeo došao do tih zaključaka samo zahvaljujući prebacivanju tereta dokazivanja protiv tužioca. Stoga je Federalni sud zaključio da je apelacioni sud ispravno primenio član 13, stav prvi, slovoe a) Haške Konvencije. Prema tome, on je odbacio zahtev upravljen ka povratku deteta u S.A.D.

30. Dana 12. i 18. decembra 2006. godine, tužilac se obratio Federalnom sudu da bi zatražio reviziju presude od 13. jula 2006. godine. Pn se naime poyvao na diskriminaciju kojoj je navodno bio izložen kao otac deteta. .

31. Presudom od 6. februara 2007. godine, Federalni sud je izjavio da je presuda pravosnažna i da je neprihvatljiv zahtev za reviziju jer tvrdnja izvedena iz diskriminatorskog postupanja ne predstavlja osnov za pravovaljanu reviziju po primenljivom pravu. .

32. Dana 13. septembra 2007. godine, nadzorna komisija apelacionog suda kntona Argovie je ustanovila da nije došlo ni do kakvog neopravdanog zakašnjenja u proceduri revizije.

33. Dana 18. septembra 2007. godine, sud sreza Baden je proglasio da je neprihvatljiv zahtev za reviziju presude apelacionog suda kantona Argovie od 10. aprila 2006. godine.

34. Iz pisma Ambasade S.A.D. u Bernu, od 20. novembra 2007. godine, proizilazi da su njeni predstavnici uzalud pokušavali da stupe u vezu sa majkom deteta.

35. Dana 26. novembra 2007. godine, tužilac je podneo jednu molbu sa ciljem da mu se odobri pravo na posećivanje, .

36. Dana 29. novembra 2007. godine, sud sreza Baden je naredio da se moliocu odobri pravo na posećivanje. .

37. Dana 4. decembra 2007. godine, apelacioni sud kantona Argovie proglasio je neprihvatljivom još jedan zahtev za reviziju presude koju je doneo 10. aprila 2006. godine. Ova odluka je zvaničnim putem uručena podnosiocu zahteva, prema njegovim vlastitim rečima, dana 15. decembra 2007. godine.

II. INTERNO I MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

38. Bitne odredbe Haške Konvencije od 25. oktobra 1980. godine o građanskim aspektima međunarodne otmice dece, koja je stupila na snagu u švajcarske tiče 1. januara 1984. godine su na sledeći način napisane :

« Preambula :

Države potpisnice ove Konvencije,

Duboko uverene da je interes deteta od suštinskog značaja za svako pitanje koje se odnosi na njegovo čuvanje,

Želeći da zaštite dete, na međunarodnom planu, protiv štetnih dejstava preseljavanja ili prećutnog ne-vraćanja i da uspostave procedure da bi se garantovao momentalni povratak deteta u državu njegovog uobičajenog prebivališta, kao i da bi se obezbedilo pravo posete,

Rešile su da u tom cilju sklope sporazum - Konvenciju i ugovorile su sledeće odredbe :

Član prvi :

Ova Konvencija ima za predmet :

a. da obezbedi momentalni povratak preseljene ili nezakonito zadržane dece u svakoj državi ugovaraču ;

b. da primora da se stvarno poštuju u drugim državama ugovaračima prava na čuvanje i na posetu koja postoje u državi ugovaraču.

Član 3 :

Preseljenje ili nepovratak deteta se smatra nezakonitim :

a. kada dođe do povrede prava na čuvanje, koje je dodeljeno jednoj osobi, instituciji ili drugom organu. Pojedinačno ili zajednički, po pravu države u kojoj je dete imalo svoje uobičajeno prebivalište neposredno pre njegovog preseljenja ili nepovratka ; i

b. kada je to pravo efektivno vršila sama osoba ili zajednički, u trenutku preseljenja ili nepovratka, ili bi bilo vršeno da do takvih događaja nije došlo.

Pravo čuvanja na koje se odnosiodredba pod a) može naime da rezultira iz jedne punopravnog ovlašćenja iz sudske ili administrativne odluke ili iz sporazuma koji je na snazi prema pravu te države.

Član 4 :

Konvencija se primenjuje na svako dete koje je imalo svoje uobičajeno prebivalište u jednoj državi ugovaraču neposredno pre povrede prava čuvanja ili posete. Primena Konvencije prestaje kada dete napuni 16 godina života.

Član 5 :

U smislu ove Konvencije :

a. «pravo čuvanja» obuhvata pravo koje se odnosi na brigu o osobi deteta, a posebno na brigu da se odluči o njegovom mestu stanovanja;

b. «pravo na pazećivanje» obuhvata pravo da se dete odvede na ograničeni vremenski period u drugo mesto van njegovog uobičajenog prebivališta.

Član 6 :

Svaka država ugovornik imenuje Centralnu vlast zaduženu da udovolji obavezama koje joj nameće Konvencija.

Federalna država, država u kojoj su na snazi više pravnih sistema ili država koja ima autonomne teritorijalne organizacije je slobodna da odredi više od jedne Centralne vlasti i da tačno odredi teritorijalno područje vlastima za svaku od ovih Upravnih vlasti. Država koja upotrebljava to pravo imenuje Centralnu vlast kojoj se zahtevi mogu uputiti radi njihovog prenošenja nadležnoj Centralnoj vlasti unutar te države.

Član 7 :

Centralne vlasti moraju sarađivati međusobno i promovisati saradnju između nadležnih vlasti odnosno svaka u svojoj državi, da bi se obezbedio momentalni povratak dece i da bi se ostvarili drugi ciljevi ove Konvencije.

Posebno, one moraju, bilo neposredno ili uz učešće posrednika, da preduzmu sve odgovarajuće mere :

- a. da pronađu mesto boravka preseljenog ili nezakonito zadržanog deteta;
- b. radi otklanjanja novih opasnosti za dete ili štete za zainteresovane strane, preduzimajući ili naiređujući da se preduzmu privremene mere;
- c. radi obezbeđenja dobrovoljnog povratka deteta ili olakšavanja rešenja mirnim putem ;
- d. radi razmene informacija koje se odnose na društveni položaj deteta, ako se to pokaže korisnim;
- e. radi davanja opštih informacija koje se odnose na pravo njihove države u vezi sa primenom Konvencije;
- f. da uvedu ili potpomognu otvaranje pravne ili administrativne procedure, da bi se postigao povratak deteta i, u slučaju potrebe, da bi se omogućilo organizovanje ili efektivno vršenje prava na posetu ;
- g. da odobre ili olakšaju, ako je potrebno, dobijanje pravne i pravosudne pomoći, uključivo i učešće advokata;
- h. da osiguraju, sa administrativne ravni, ako je potrebno i umereno, povratak deteta bez opasnosti;
- i. radi uzajamne obaveštenosti o stanju funkcionisanja Konvencije i ukoliko je moguće radi otklanjanja prepreka na koje nailaze prilikom njene primene.

Član 8 :

Osoba, institucija ili organ koji tvde da je dete preseljeno ili zadržano uz povredu prava na čuvanje, može da se bilo obrati Centralnoj vlasti uobičajenog prebivališta deteta bilo vlastima svake druge države ugovarača, da joj pruže pomoć u cilju obezbeđivanja povratka deteta.

Zahtev treba da sadrži :

- a. informacije koje se odnose na identitet deteta i osobe za koju se tvrdi da je odvela ili zadržala dete ;

- b. datum rođenja deteta, ako ga je moguće nabaviti ;
- c. motive na koje se oslanja molilac da bi reklamirao povratak deteta ;
- d. sve raspoložive informacije koje se odnose na pronalaženje mesta boravka deteta, i na identitet osobe kod koje se pretpostavlja da se dete nalazi.

Molba se može dopuniti ili uz nju poslati :

- e. overena kopija svake korisne odluke ili svakog sporazuma ;
- f. potvrda ili izjava sa potvrdom koju je izdala Centralna vlast ili potiče od neke druge nadležne državne vlasti u kojoj se nalazi uobičajeno prebivalište ili od ovlašćene osobe u vezi državnog prava u toj materiji. de l'Etat en la matière;

g. svaki drugi korisni dokument.

Član 11 :

Sudske ili administrativne vlasti svake države ugovarača moraju postupiti hitno u cilju povratka deteta.

Ako sudska ili administrativna vlast kojoj se molilac obratio ne presudi u roku od šest nedelja od trenutka počevši od njegovog obrćanja, podnošenja zahteva, molilac ili Centralna vlast zamoljene države, po sopstvenoj inicijativi ili na molbu centralne vlasti Države molioca, može da traži deklaraciju o razlozima tog zakašnjenja. (...)

Član 13 :

Uprkos odredbama prethodnog člana, sudska ili administrativna vlast zamoljene države nije obavezna da naredi povratak deteta kada osoba, institucija ili organ koji se protive njegovom povratku ustanove :

- a. da je osoba, institucija ili organ koji su se brinuli o ličnosti deteta nije stvarno vršila pravo čuvanja u vreme preseljenja i nevraćanja, ili je odobrila ili naknadno pristala na to preseljenje ili na nevraćanje, ili
- b. kada postoji ozbiljan rizik da će povratak deteta njega izložiti fizičkoj ili psihičkoj opasnosti, ili da ga na neki drugi načine dovodi u nepodnošljivu situaciju.

Sudska ili administrativna vlast može takođe da odbije da naredi povratak deteta ukoliko ustanovi da se dete protivi svom povratku i da je došlo u uzrast i zrelost kada se vidi da je podesno da se vodi računa o tom mišljenju.

U ocenjivanju okolnosti na koje se odnosi ovaj član, sudske i administrativne vlasti moraju voditi računa o informacijama koje daju centralna vlast i s vaka druga nadležna vlast države u kojoj je uobičajeno prebivalište deteta o društvenom položaju deteta.

Član 16 :

Kada je obaveštena o nezakonitom preseljavanju ili zadržavanju deteta u okviru Člana 3., sudske ili administrativne vlasti države ugovarača gde je dete preseljeno ili zadržano neće moći da da presuđuju na osnovu prava na čuvanje sve dok se ne utvrdi da se nisu stekli uslovi iz ove Konvencije za povratak deteta ili dok ne protekne razuman vremenski period a da pri tome ni jedan zahtev za primenu Konvencije nije sačinjen. .

Član 19 :

Odluka o povratku deteta doneta u okviru Konvencije ne zadire u osnovu prava na čuvanje. »

Error! Bookmark not defined.. U jednom nedavnom sporu koji se može nšioko uporediti sa ovim sporom Federalni Sud je dao za pravo jednoj majci, švajcarske državljanke, koja se protivila zahtevu koji je imao za cilj da se njeno dete vrati koji je potekao od detetovog oca, francuskog državljanina, koji živi u Francuskoj. Visoko pravosuđe je procenilo da je otac

« naknadno pristao », u smislu člana 13, prvi stav, slovo a) Haške Konvencije, na nepovratak deteta, posebno zbog činjenice da je preselio u Švajcarsku predmete koji su pripadali majci, koji su bili namenjeni da posluže njoj da obavlja profesionalne delatnosti u Švajcarskoj (presuda Federalnog suda od 17 novembra 2006, 5P.380/2006). Uopšteno uzevši, Federalni sud lakše dopušta postojanje prećutnog sporazuma u vezi preseljenja ili nepovratka deteta ako je anka koja traži povratak deteta aktivno doprinela integrisanju deteta i osobe koja se brine za njega u zemlji opredeljenja (*ibid.*, videti takođe presudu Federalnog suda od 15. novembra 2005. godine, 5P.367/2005).

U PRAVNOJ MATERIJU

I. O NAVEDENOJ POVREDI ČLANA 8. KONVENCIJE

40. Podnosilac zahteva tvrdi da je postupak pred sudom sreza Baden, koji se završio odlukom od 17 februara 2006. godine, u više pogleda povredio njegovo pravo na poštovanje svoje porodice, koje se garantuje članom 8, Konvencije. On posebno ističe da je ta instanca jasno prekoračila rok od šest nedelja da presudi o njegovom zahtevu za povratak deteta, predviđen članom 11, stav 2, Haške Konvencije i to posebno zbog spajanja od strane ovog suda spora koji se odnosi na povratak deteta sa procedurom koja se odnosi na razvod. On pretenduje pored toga da su ga interni sudovi naterali da dokazuje, suprotno jasnoj odredbi člana 13., prvi stav, Haške Konvencije, da on nije odobrio nepovratak deteta u S.A.D. U igri je dakle član 8. Konvencije, koji je ovako napisan u odgovarajućem delu :

« 1. Svaka osoba ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života (...).

2. Ne može tu biti ingerencije javne vlasti u vršenju toga prava koje je ipak kao i ta ingerencija predviđeno zakom i što ona sačinjava meru koja je, u demokratskom društvu, potrebna za nacionalnu bezbednost, za javnu bezbednost, za ekonomsku dobrobit zemlje, za odbranu reda i sprečavanje krivičnih dela, za zaštitu zdravlja ili morala ili za zaštitu prava i sloboda drugoog ».

A. O prihvatljivosti

1. *Izuzetak zasnovan naz neiscrenom broju internih puteva obraćanja višim instancama.*

a. Teze stranaka

41. Prema mišljenju Vlade, razlozi za tužbu koji proističu iz člana 8. Konvencije nisu bili pokrenuti u okviru žalbe višoj instanci molioca po javnom pravu. U stvari, ova bi se žalba ograničila na to da se istakne pred Federalnim sudom povreda Člana 29. Ustava (garancije

procedure), kao i člana 13. Haške Konvencije. Međutim, Vlada podržava tvrdi da Federalni sud od koga je podnosilac tužbe zahtevao da ispita razloge za tužbu zbog povrede ove dve odredbe, uopšte nije bio pozvan da pristupi pitanju da bi saznao da li proceduralne garancije na koje je molilac nameravao da se poyove mogu da se izvedu iz člana 8 Konvencije.

42. Vlada pored toga smatra, da je u svom obraćanju javnom pravu molilac zaista naveo, u rezimeo o činjenicama spora svoju žalbu za neopravdano zakašnjenje kao i odluku komisije za nadzor apelacionog suda na koji se to odnosi. pri svemu tome on nije pokrenuo, PRED Federalnim sudom, razlog za tužbu zbog preterano dugačke kantonalne procedure, već se jedino žalio na povredu prava da bude saslušan, na ocenu dokaza i na povredu člana 13 Haške Konvencije. U tom istom kontekstu, Vlada ističe da drugi stav člana 11 ovog sporazuma predviđa posebnu proceduru u slučaju prekoračenja roka i da molilac nije, prema njenom znanju, pokrenuo tu proceduru.

43. Uzimajući u obzir ovo što prethodi, Vlada poziva Sud da proglasi neprihvatljivim razlog za tužbu izveden iz člana 8 zbog toga što nisu iscrpene sve interne mogućnosti za žalbu.

44. Molilac je ubeđen da je on u dovoljnoj meri i u suštini istakao razloge za tužbu proistekle iz člana 8. Konvencije pred nacionalnim pravosuđem.

b. Ocena Suda

45. Sud ponavlja princip prema kome svaki razlog za tužbu po kome se namera njemu obratiti mora se najpre pokrenuti, barem u suštini, u propisanim oblicima i rokovima internim pravom, pred nadležnim pravosudnim organima (*Ankerl protiv Švajcarske, presuda od 23 oktobra 1996, (Zbirka presuda i odluka 1996-V, p. 1565, § 34)*).

46. Molilac, koga po propisu zastupa advokat i on lično pravnik po obrazovanjku zaista se nije explicitno pozvao, pred unutrašnjim sudovima, na povredu prava na poštovanje porodičnog života u smislu člana 8. Konvencije. Naprotiv, u svojoj žalbi apelacionom sudu od 7 marta 2006. godine, usmerenoj protiv odluke sreskog suda, on je eksplixitno istakao da je ovaj sd prebacio teret dokazivanja, uz očigledno nepoznavanje člana 13 Haške Konvencije (paragraf 38 napred).

47. Zatim je preuzeo taj razlog za tužbu u svojoj žalbi po javnom pravu Federalnom sudu od 11 maja 2006. godine. U toj istoj žalbi on je takođe tvrdio da sreski nije propisno uzeo u obzir ili je loše procenio njegove ponuđene dokaze koji su imali za cilj da pokažuda se on nije slaglasio da njeovo dete ostane sa svojom majkom. Pored toga, on je kritikovao činjenicu da je prvostepeno pravosuđe spojilo postupak koji se odnosi na povraak deteta i brakorazodnu parnicu.

48. Sud prema tome ne sumnja da se molilac pozivao barem u suštini na jednu ingerenciju u njegovo pravo na poštovanje porodičnog života u smislu člana 8 Konvencije. Pored toga ukoliko je Federalni sud odgovorio na te razloge za žalbu, ne bi se oni mogli proglasiti za neoprihvatljive zato što nisu iscrpna sva interna pravna sredstva na prigovor.

49. Pred federalnim sudom molilac je takođe tvrdio da sreski sud nije ni izdaleka ispoštovao stroge rokove predviđene u članu 11 Haške Konvencije da presudi o povratku deteta (paragraf 38 gore). Pored toga on je podneo žalbu za neopravdano zakašnjenje pred apelacionim sudom kantona Argovie zahtevajući da se momentalno donese odluka o povratku deteta.

50. Uzimajući u obzir to što prethodi, Sud smatra da je molilac ispunio uslov tim što je iscrpeo sve interna pravna sredstva za žalbu.

2. Izuzeće na osnovu muliočevog statusa «žrtve»

51. Vlada smatra da, ukoliko molilac ističe da je pravosuđe prvog stepena jasno prekoračilo tok od šest nedelja da presudi o zahtevu sa ciljem povratka deteta, predviđenom u članu 11 dHaške Konvencije, treba ispitati svojstvo «žrtve» molioca.

52. Ona podseća da je u ovom sporu molilac podneo dana 2. februara 2006. godine žalbu za neopravdano zakašnjenje pred apelacionim sudom kantona Argovie. Zainteresovani je haterao, sa jedne strane, da se odluka odmah donese, a sa druge strane, pokretanje disciplinskog postupka protiv predsednika suda u srezu Baden. Nadzorna komisija apelacionog suda je ustanovila, odlukom od 27 februara 2006. godine da je sreski sud prekoračio rok od šest nedelja za suđenje po zahtevu molioca čiji je cilj bio povratak deteta, predviđen članom 11 Haške Konvencije, i da je došlo do neopravdanog zakašnjenja u njegovoj proceduri. Međutim, ova komisija je smatrala da nije bilo podesno da se preduzimaju disciplinske mere protiv n'était pas approprié de prendre des mesures disciplinaires à l'encontre predsednika suda sresa Baden i da nema indicija prema kojima bi se zakašnjenje moglo pripisati drugim razlozima, kao što je istakao molilac.

53. Uzimajući u obzir to što prethodi, Vlada tvrdi da je molilac dakle imao na raspolaganju jedno efektivno pravno sredstvo da istakne svoj razlog za žalbu koja se odnosi na preterano trajanje procedure. On nema prema tome svojsvo «žrtve» u smislu člana 34 Konvencije.

54. Sud ponovo potvrđuje da jedna odluka ili mera povoljna za molioca nije u principu dovoljna da mu oduzme svojstvo «žrtve» da ako su nacionalne (državne) vlasti eksplicitno ili u suštini priznale da su izvršile, zatim ispravile, povredu Konvencije (videti, na primer, *Scordino protiv Italije* (n° 1) [GC], n° 36813/97, § 183, CEDH 2006-..., *Eckle protiv Nemačke*, presuda od 15 jula 1982, serija A n° 51, p. 32, §§ 69 et suiv., *Amuur protiv Francuske*, presuda od 25 juna 1996, Zbirka presuda i odluka (*Recueil des arrêts et décisions*) 1996-III, p. 846, § 36, *Dalban protiv Rumunije* [GC], n° 28114/95, § 44, CEDH 1999-VI, i *Jensen protiv Danske* (dec.), n° 48470/99, CEDH 2001-X).

55. U ovom slučaju, nadzorna komisija apelacionog suda je eksplicitno ustanovila, odlukom od 27 februara 2006. godine, da je sreski sud prekoračio rok od šest nedelja predviđen članom 11 Haške Konvencije. Međutim, Sud ističe da po svoj prilici nije ništa učenjeno da se nadoknadi konstatovana povreda. Molilac nije naročito koristio nitit isplatu oboštećenja niti smanjenje troškova za proceduru zbog te konstatacije propusta u obavezi brzine. Vlada takođe nije navela da je molilac imao na raspolaganju postupak sa ciljem dobijanja nadoknade štete.

56. Prema tome, Sud smatra da molilac može uvek da pretenduje da je «žrtva», u smislu člana 34 Konvencije, za razlog tužbe izvede razlozi tužbe zasnovani na članu 8 Konvencije ne sukobljavaju ni sa jednim drugim razlogom za pravosnažnost. Potebno je dakle proglasiti ih prihvatljivim.

B. O suštini

1. Teze stranaka

a. Tužilac

57. Nasuprot onome što tvrdi Vlada, tužilac tvrdi da nije bio valjano saslušan u toku postupka za vraćanje njegovog deteta. Po mišljenju tužioca zbir raznih nehata koje je dokazalo švajcarsko sudstvo u primeni Haške Konvencije.

58. Tužilac pored toga tvrdi da su vlasti favorizovale interese majke, uprkos duhu Haške Konvencije koji obavezuje da se uspostave neutralni mehanizmi u odnosu na pol zainteresovanih.

59. Tužilac je takođe istakao da odluka sreskog suda Badena od 14. novembra 2005. godine koja se sastoji u spajanju postupka koji se odnosi na povratak deteta sa postupkom o razvodu braka nije samo u očiglednoj suprotnosti sa članom 16 Haške Konvencije, već je takođe suprotna principima skrivenim u članovima 6 i 7 te Konvencije. On tvrdi da se spajanje nastavilo do 17 februara 2006. godine, do datuma kada je nadzorna komisija apelacionog suda donela svoju odluku, i dakle znatno posle trenutka kada je morala da bude završena procedura koja se odnosi na povratak deteta na osnovu Haške Konvencije.

60. Tužilac takođe tvrdi da suprotno od jasnoj formulaciji propisa iz prvo paragrafa člana 13. Haške Konvencije, sud sresa Baden ga je primorao da dokazuje da se nije saglasio o nepovratku deteta u S.A.D. To pravosuđe nije dovoljno uzelo u obzir ili je proizvoljno procenilo njegove ponude dokaza koji demantuju njegovu saglasnost za nepovratak deteta prema tvrdnji suprotne stranke.

b. Vlada

61. Vlada tvrdi da je u ovom sporu Federalni sud najpre brižljivo ispitao svaku osnovu tužbe koja se odnosi na dokaze koje apelacioni sud nije, prema mišljenju zainteresovanog, dovoljno uzeo u obzir. Ona je ustanovila da su tužilac - isto kao i majka deteta - mogli da izlože svoje poglede pred nižim sudstvom i da podnesu sve dokaze koji im se čine korisnim. Ona je zaključila da je apelacioni sud dovoljno uzeo u obzir argumente tužioca i da je, na osnovu mnogobrojnih podnetih dokumenata, jednostavno došao do drugog zaključka od onoga koji je želeo tužilac, što ne čini povredu prava da se bude saslušan.

62. Potom, prema mišljenju Vlade, Federalni sud je brižljivo ispitao u svetlu člana 13. Haške Konvencije da li je majka deteta verovatno neke činjenice prikazala kao verovatne i da li su te činjenice omogućile da se izrekne, po pravu, da je tužilac dao izričito svoju saglasnost ili je na neki drugi ubedljiv način složio se ili pristao na to da se njegov sin nastani u Švajcarskoj. Federalni sud je ustanovio u tom pogledu da tužilac nije istakao proizvoljnost onoga što se odnosi na rezime argumenata majke i njegovih argumenata koji je sačinio apelacioni sud.

63. Dakle, sa punim pravom i posle bž brižljivog ispitivanja okolnosti slučaja ovog spora Federalni sud je zaključio da je bilo ustanovljeno sa verovatnoćom da su u leto 2005. godine stranke imale zajedničku nameru da se majka i dete nasele u Švajcarskoj i da se tužilac složio da majka tamo potraži posao i kupi sebi kola. Zbog toga se ne bi smelo tvrditi da je apelacioni sud došao do tog zaključka samo na osnovu prebacivanja tereta kokazivanja protiv tužioca.

64. Vlada je iz toga zaključila da osnova za žalbu tužioca na osnovu prebacivanja tereta dokazivanja neosnovana, apelacioni sud i Federalni sud su to otklonili tražeći od majke da dokaže da je tužitelj dao saglasnost ili naknadno pristao na trajan boravak svoga sina u Švajcarskoj, u skladu sa Haškom Konvencijom.

c. Treći umešač

65. Nacionalni centar za nestalu ili eksploatisanu decu (*The National Center for Missing and Exploited Children*) smatra da proizilazi iz člana prvog Haške Konvencije da izuzeci predviđeni u članu 13. prvi stave, slovo a) ovog međunarodnog sporazuma zahteva restriktivno tumačenje da bi se izbeglo da prava koja proističu iz članova 6. i 8. ne budu

oslabljena. Što se tiče « saglasnosti » ili « pristanak » jednog od roditelja, oni se moraju dati bez nedvosmisleno i bezuslovno.

66. *Nacionalni centar za nestalu ili eksploatisanu decu* je ubeđen da je jedan od skrivenih principa u Haškoj Konvenciji da spor koji se odnosi na razvod i na pravo čuvanja deteta ne sme da prejudicira proceduru njegovog povratka. U stvari, namećući državama učesnicama ovog sporazuma da garantuju momentalni povratak nestalog deteta, Haška Konvencija teži da izbegne da protekne predugačko vreme, posle koda ponovno uspostavljanje *statu quo ante* praktično nije zamislivo.

67. Treći umešac podvlači najzad važnost pozitivne obaveze nametnute državama članicama, na osnovu člana 7., stav 2., alovo b) Haške Konvencije da garantuju roditelju žrtvi otmice kontakt sa svojim detetom (paragraf 38. gore).

2. Ocena Suda

a. Principi koje je razradio Sud u sporovima ikoji se odnose na kidnapovanje deteta

68. Sud je imao priliko da razradi i razvije vodeće principe koji treba da ga vode u pitanju saznavanja da li, sočeni sa situacijom otmice deteta, da li su dne države članice Konvencije ispoštovale obaveze koje na njih padaju na osnovu člana 8 Konvencije (videti posebno *Maumousseau i Washington protiv Francuske*, n° 39388/05, §§ 58-83, CEDH 2007-..., *Bianchi protiv Švajcarske*, n° 7548/04, §§ 76-85, 22 juna 2006, *Monory protiv Rumuniji i Mađarske*, n° 71099/01, §§ 69-85, 5 aprila 2005, *Eskinazi et Chelouche protiv Turske* (dec.), n° 14600/05, CEDH 2005-XIII (izvodi), *Karadžić protiv Hrvatske*, n° 35030/04, §§ 51-54, 15. decembra 2005, *Iglesias Gil et A.U.I. protiv Španije*, n° 56673/00, §§ 48-52, CEDH 2003-V, *Sylvester protiv Austrije*, n° 36812/97 i 40104/98, §§ 55-60, 24 april 2003, *Paradis protiv Nemačke*, (dec.), n° 4783/03, 15. maja 2003, *Guichard protiv Francuske* (dec.), n° 56838/00, CEDH 2003-X, *Ignaccolo-Zenide protiv Rumunije*, n° 31679/96, §§ 94-96, CEDH 2000-I, et *Tiemann protiv Francuske i Nemačke* (dec.), n° 47457/99 i 47458/99, CEDH 2000-IV).

69. Principi koji proizilaze iz ove sudske prakse se mogu rezimirati na sledeći način :

i. Čan 1. Konvencije ima u suštini cilj da zaštiti pojedinca protiv proizvoljnih ingerencija javnih vlasti; on povrhu toga proizvodi inherentne pozitivne obaveze za stvarno « respect » porodičnog života. U jednom kao i u drugom slučaju, treba imati obzira za tačno održavanje ravnoteže između suprotnih interesa pojedinca i društva u celini; isto tako u ovim dvema pretpostavkama država uživa izvestan prostor za procenjivanje.

ii. Sud uopšte nema zadatak da zameni nadležne nacionalne vlasti za regiliše pitanja čuvanja i posete već da ocenjuje iz ugla posmatranja Konvencije odluke koje su te vlasti donele u vršenju svoje vlasti ocenjivanja. U tom cilju, on mora da istraži da li se može smatrati da razlozi opravdavaju mere koje su stvarno usvojene u vezi uživanja, od strane tužioca, njegovog prava na poštovanje njegovog porodičnog života da li su prikladne i dovoljne u smislu člana 8. .

iii. SPOšto se ovde posebno radi o obavezi države da usvoji pozitivne mere, Sud je izjavio u više navrata da član 8 obuhvata i pravo jednog roditelja na takve mere koje će ga ujediniti sa njegovim detetom u obavezu nacionalnih vlasti da takve mere preduzmu.

iv. odlučujuća tačka se sastoji u tome da se sazna da li su nacionalne vlasti preduzele sve mere koje se mogu razumno zahtevati od njih da bi pri tome olakšale vršenje prava na čuvanje, roditeljske vlasti i posete koje se

priznaju jednom roditelju zakonodavstvom koje se primenjuje ili koja rezultiraju iz sudskih odluka.

v. Međutim, obaveza nacionalnih vlasti da preduzme mere u tom cilju nije apsolutna. Priroda i obim te obaveze zavisi od okolnosti svakog spora, ali razumevanje i saradnja svih zainteresovanih osoba čine njen važan faktor. Ako nacionalne vlasti moraju da nastoje da olakšaju sličnu saradnju, jednu obavezu za njih da pribegavanje primoravanju u toj materiji smelo bi da bude samo ograničeno. : one treba da vode računa o interesima i pravima i slobodama istih tih osoba , a posebno onajvišim interesima deteta i prava koje mu priznaje član 8. Konvencije. Pod pretpostavkom da bi kontakti sa roditeljima rizikovali da ugroze te interese ili da povrede ta prava, nacionalne vlasti su dužne da paze na tačnu razvnotežu među njima.

vi. Konvencija se ne sme tumačiti izolovano, ali pogodno je, na osnovu člana 31 § 3 c) Bečke Konvencije o pravu iz međunarodnih ugovora (1969), da se vodi računa o svakom o svakom bitnom propisu iz primenljivog međunarodnog prava primenljivog na ugovornu stranku.

vii. Obaveze kojim član 8 Konvenciju opterećuje države u materiji spajanja jednog roditelja sa svojim detetom moraju se tumačiti u svetlu Konvencije koja se odnosi na prava deteta od 20. novembra 1989. godine i Haške Konvencije od 25. oktobra 1980. godine o građanskim aspektima međunarodne otmice dece.

viii. Sud ponavlja takođe dobro učvršćen u sudskoj praksi princip prema kome se cilj Konvencije sastoji u zaštiti prava ne teoretskih ili iluzornih, već konkretnih i efikasnih (*Artico protiv. Italije*, presuda od 13. maja 1980. godine, serija A n° 37, p. 16, § 33). Po toj logici, on podseća da stvarno poštovanje porodičnog života zapoveda da se budući odnosi između roditelja i deteta regulišu jedino na osnovi skupa svih bitnih elemenata, a ne jednostavnim protokom vremena. Ona takođe može da ima obzira, na terenu člana 8, prema načinu i trajanju procesa odlučivanja.

ix. U ovom kontekstu, Sud je primetio da se adekvatnost jedne mere sudi po brzini njene primene. Procedure koje se odnose na povratak otežanog deteta, uključivo i izvršenja donetih odluka po njihovom završetku, zahtevaju hitno postupanje jer prolaženje vremena može da ima nepopravljive posledice za odnose između dece i onoga od roditelja koji ne živi sa njima.

b. Primena napred iznetih principa na ovaj spor

70. Da bi se došlo do okolnosti iz ovog spora, Sud smatra celishodnim da odmah precizira da se tužilac ne đali na razloge koje su konačno usvojile interne instance što nisu izašle u susret njegovom zahtevu čiji je cilj bio povratak deteta, (videti, *a contrario*, na prim. napred citirani *Maumousseau* i *Washington*, §§ 58-81), već na način kojim su one odgovorile na njegov zahtev. Drugim rečima, on ističe više propusta i mana u proceduri pred sreskim sudom i žali se na njeno trajanje. Sud smatra da je u suštini u igri obaveza na brzinu ostvarivanja povratka deteta u S.A.D. Zbog toga on smatra da je podobno da ispita ovaj spor iz ugla „pozitivnih” obaveza koje proističu iz člana 8. za interno pravosuđe.

71. U ovom slučaju sve troje zainteresovanih su živeli u Sjedinjenim Američkim Dtžavama sve dok majka deteta nije upoznala svog muža sa namerom da sa detetom boravi u Švajcarskoj. Posle toga je tužilac zahtevao od švajcarskog sudstva da naredi povratak deteta u njegovo uobičajeno prebivalište. On je tvrdio da produžavanje boravka predstavlja preseljavanje ili nezakonit ne vraćanje njegovog deteta u smislu člana 3. Haške Konvencije pošto je ružilac vršio zajedno sa svojom suprugom roditeljsku vlast nad detetom. Pokrenuti postupak se dakle direktno odnosio na porodični život ove tri osobe. Sud primećuje da nije

osporeno da, za tužioca i njegovog sina, nastavak zajedničkog života predstavlja osnovni element koji je vezan za porodični život u smislu prvog paragrafa člana 8. Konvencije koji je dakle primenljiv u ovom slučaju (*Maireprotiv Portugala*, n° 48206/99, § 68, CEDH 2003-VII, i *Bianchi*, napred citiran § 86).

72. Sud zatim napominje da se u pogledu člana 3. Haške Konvencije, preseljavanje ili nevraćanje deteta smatra nezakonitim « kada postoji povreda prava na čuvanje koje je dodeljeno jednoj osobi (...) po prvu države u kojoj je dete imalo uobičajeno prebivalište pre njegovog preseljenja ili nepovratka » (paragraf 38 napred). Pošto se radi o sinu tužitelja, Sud smatra da odbijanje njegove majke da ga vrati u Sjedinjene Američke Države posle boravka u švajcarskoj u leto 2005. godine zasigurno spada u polje primene pomenute Konvencije.

73. Sud takođe podseća da spada u dužnost prvog šefa nacionalnih vlasti posebno sudova, da protumače i primene interno pravo (videti *Winterwerp protiv Holandije*, presuda od 24. oktobra 1979. godine, serija A n° 33, p. 20, § 46), čiji deo čine međunarodni ugovori koji su u njega ugrađeni. Međutim, ukoliko je Sud nadležan za kontrolisanje procedure koju treba sprovesti pred nacionalnim sudovima, posebno za istraživanje da li su tumačenja koja su dala ta pravosuđa garancije Haške Konvencije je na početku jedne povrede člana 8, Konvencije (videti *Monory*, napred citirani, § 81, *Iglesias Gil i A.U.I.*, napred citirani, § 61, i *Guichard*, napred citirana odluka, str. 414 i sledeće), on je doveden do toga da ispituje da li i u kojoj meri se način na koji su oni postupili uklapa sa predmetom i ciljem Haške Konvencije, koji se sastoje, prema preambuli i prvom članu posebno, u tome da osiguraju « momentalni povratak » preseljene ili nezakonito zadržane dece (paragraf 38 napred).

74. Sud se u potpunosti slaže sa skrivenom filozofijom u ovoj Konvenciji. Inspirisana željom da zaštiti dete, koje se smatra prvom žrtvom traume koja je prouzrokovana njegovim preseljenjem ili nepovratkom, ovaj instrument je namenjen borbi protiv umnožavanja međunarodnih otmica dece (*Maumousseau i Washington*, napred citirani, § 69). U ovoj vrsti sporova, adekvatan karakter neke mere se sudi po brzini njene primene jer proticanje vremena može da ima nepopravljive posledice na odnose između deteta i roditelja koji ne živi sa njim (*ibid.*, § 83). Radi se dakle o tome, kada se steknu uslovi za menu Haške Konvencije, da se vrati što je moguće pre na *statu quo ante*, da bi se izbeglo pravno konsolidovanje činjeničnih situacija koje su u početku bile protivzakonite, i da se pitanja koja se odnose na pravo na čuvanje i roditeljsku vlast prepuste nadležnosti lokalnog pravosuđa uobičajenog prebivališta deteta shodno članu 19 ove Konvencije (paragraf 38 napred ; videti u tom smislu posebno *Maumousseau i Washington*, napred citiran, § 69, *Eskinazi i Chelouche*, napred citirani).

75. Više elemenata zaslužuju da se pomenu u ovom kontekstu. Najpre treba podsetiti da član 16. haške Konvencije nalaže da se obustavi postupak o osnovi prava na čuvanje sve dok se ne presudi o povratku deteta (paragraf 38 napred). Sud deli mišljenje trećeg umešača prema kome ovaj propis ima za cilj da se izbegne da se postupak koji se odnosi na pravo na čuvanje ne prejudicira postupak u povratku deteta. Odvajanje ova dva postupka mora da omogućiti sudiji da presudi o eventualnom povratku otetog deteta potrebnom brzinom. U ovom slučaju, tužilac je formulisao dana 31. oktobra 2005. godine zahtev sa ciljem povratka njegovog sina u Sjedinjene Američke Države. U vezi sa ovim zahtevom, predsednik suda u srezu Baden je naredio supruzi tužioca da smesta deponuje pasoš deteta i zabranio joj je da napušta švajcarsku teritoriju. Istovremeno, on je odlučio da spoji postupak za povratak postupkom za razvod braka, koji takođe razume se utiče na pravo čuvanja i roditeljsku vlast. Dakle, takav način postupanja ne samo da je jasno u kontradikciji sa članom 16. Haške Konvencije, što je uostalom federalni Sud priznao, (paragraf 27 gore), već je ono imalo učinak i na produžetak procedure pred internim instancama zaduženim za sudjenje o povratku otetog deteta.

76. pored toga, predsednik suda sreza Baden je naredio zadržavanje deteta u švajcarskoj tek odlukom od 17. februara 2006. godine, odnosno tri i po meseca posle podnošenja zahteva tužioca čiji je cilj bio povratak deteta koje se desilo 31 octobra 2005.godine. Sud konstatuje da se taj vremenski period ne uklapa u član 11 haške Konvencije, koja zahteva da sudske ili administrativne vlasti kojima se obratio pristupe »hitno » u cilju povratka deteta, pošto svaka nečinjenje koje prekoračuje rok od šest nedelja može dati povoda za podnošenje novog zahteva za obrazloženje (videti, za tekst ove odredbe, paragraf 38 gore, a za slučajeve primene, presude *Ignaccolo-Zenide*, napred citirane, § 102, *Monory*, napred citirani, § 82, i *Bianchi*, napred citirani, § 94).

77. Međutim, na suprot onome što proističe jasno iz teksta člana 13, prvi stav, slovo a), Haške Konvencije (videti napred, le paragraf 38), predsednik sreskog strict je prebacio teret dokazivanja, što je uostalom priznao i apelacioni sud (videti napred, le paragraf 25). Drugim rečima, sudija prvostepenog suda je nametnuo tužiocu *requérant d' « dokaže » « a nije dao saglasnost ili naknadno pristao »* na preseljenje ili nepovratak deteta. Po mišljenju Suda _ koji deli mišljenje trećeg umešača prema kome treba « estriktivno tumačiti pojmove « saglasnost » ili « pristanak », koji moraju biti dati nedvosmisleno i bezuslovno – ovaj način postupanja je od početka stavio tužioca u čistu nepovoljnu poziciju u postupku koji se odnosio na povratak deteta. Istina je da je druga instanca, i to apelacioni sud, korektno primenio napred citirani član 13. Kao što je to istakao Federalni sud, prebacivanje tereta dokazivanja samo po sebi nije dozvolilo apelacionom sudu da dođe do zaključka da je postojala saglasnost tužioca za nepovratak deteta. To ipak nije takve prirode da može da popravi rušenje jednakosti u oružju do koga je došlo na prvoj instanci, što je u očiglednoj suprotnosti sa jasnim tekstom člana 13, prvi stav, slovo a), Haške Konvencije. U stvari, informacije dobijene zahvaljujući prebacivanju tereta dokazivanja nisu bile lišene svake priladnosti u proceni konkretne od strane internog pravosuđa.

78. Kakve god da su bile mere koje je usvojilo interno pravosuđe da bi se ispravila povreda Haške Konvencije, one u ovom slučaju nisu bile takve prirode da oslobode državu njene međunarodne odgovornosti. Odgovornost koja je dužnost države u smislu Konvencije proizilazi iz njenih odredbi koje se moraju tumačiti i primenjivati shodno predmetu i cilju toga teksta i u svetlu bitnih principa međunarodnog prava (videti s tim u vezi , *Hadri-Vionnet protiv Švajcarske*, n° 55525/00, § 55, CEDH 2008-..., *Ribitsch protiv Austrije*, presuda od 4. decembra 1995. godine, sérja A n° 336, str. 26, § 34, i *Avşar protiv Turske*, n° 25657/94, § 284, CEDH 2001-VII (izvodi)).

79. Pored toga u okolnostima koje su zaista različite od slučaja ovog spora, Sud je postavio princip prema kome je dužnost država ugovarača da organizuju svoje službe i da obrazuju svoje zastupnike na takav način da im se omogući da odgovore zahtevima Konvencije (videti *mutatis mutandis*, *Hadri-Vionnet*, napred citirani, § 54-57, *Dammann protiv švajcarske*, n° 77551/01, § 55, 25 april 2006, *Scordino protiv Italije (n° 1)* [GC], napred citirani, i *Bottazzi protiv Italije* [GC], n° 34884/97, § 22, CEDH 1999-V). Prema mišljenju Suda, to je utoliko istinitije u tako osetljivoj oblasti kao što je otmica deteta, gde treba dokazivati posebno visok stepen brzine i smotrenosti.

80. Uzimajući u obzir ono što prethodi, Sud nije ubeđen da je « viši interes » de C., koji se podrazumeva u smislu brze odluke koja se odnosi na mementalnu reintegraciju u njegovu uobičajenu životnu sredinu, bio uzet u obzir od strane internog pravosuđa prilikom ocene

zahteva za povratak deteta primenom Haške Konvencije (videti, *a contrario*, *Maumousseau i Washington*, napred citirani, § 75)

81. Budući da ti propusti nisu ispravljeni od strane viših instanci, Sud smatra da pravo tužioca na poštovanje porodičnog života nije bilo zaštićeno na efikasan način internim pravosuđem kako to propisuje član 8. Konvencije.

82. Zbog toga je došlo do povrede člana 8. u tom pogledu..

II. O NAVEDENOJ POVREDI ČLANA 6 KONVENCIJE

A. Teze stranaka

83. Tužilac se smatra takođe oštećenim u svom pravu da bude saslušan u smislu člana 6. § 1. Konvencije. Na prvom mestu on se žali da su interna pravosuđa povredila princip jednakosti oružja, posebno na razlog što on nije imao na raspolaganju tumača, da nije bio propisno informisan od sudstva u toku postupaka i da nije raspolagao odgovarajućim vremenom da odgovori na tvrdnje suprotne stranke. On zatim ističe da nije koristio javnu raspravu pred internim sudstvom. On takođe tvrdi da interni sudovi nisu nepristrasni niti nezavisni u smislu člana 6. § 1. Implicitno, tužilac se takođe smatra optečenim u svom pravu da bude saslušan, naročito iz razloga što su ga interni sudovi primorali da dokazuje, nasuprot jasnoj formulaciji člana 13, prvi stav Haške Konvencije, da se nije saglasio sa nepovratkom deteta u Sjedinjene Američke Države. Uostalom, ti isti sudovi nisu dovoljno uzeli u obzir ili su na proizvoljan način procenili njegove ponude za dokazima protiv njegove saglasnosti za nepovratak deteta.

84. Na osnovu ovih tvrdnji, tužilac se bazira na članu 6. § 1. Konvencije, koji je sastavljen ovako u svom suštinskom delu :

« 1. Svaka osoba ima pravo da njegov bude saslušan ravnopravno (...) od strane suda (...), koji će odlučiti bilo o osporavanjima njegovih prava i obaveza građanskog karaktera, bilo o osnovanosti svake optužbe u krivičnoj materiji koja je protiv nje okenut. (...) »

85. Citirajući više sporova koje je presudio Sud, tužilac izjavljuje za sebe da je ubeđen da se član 6. primenjuje na ovoj vrsti sporova.

86. Vlada tvrdi da pošto ishod jednog spora koji se odnosi na povratak deteta « nije odlučujući » za prava i obaveze građanskog krktera » (*H. protiv Francuske*, presuda od 24. octobrae 1989. godine, serija A n° 162-A, § 47), ne nalazi da se član 6 primenjuje na slučaj ovog spora.

B. Ocena Suda

87. Sud nema sumnje da se član 6 primenjuje u slučaju ovog spora / vidti, na primer, presude *Bianchi*, napred citirane, § 110, i *Maumousseau t Washington*, napred citirane, § 88), ali on smatra da je umesno da izjavi da je ova osnova tužbe neprihvatljiva iz niže navedenih razloga.

88. Sud konstatuje da se tužilac poziva na prebacivanje tereta dokazivanja u vezi pitanja davanja saglasnosti za nevraćanje deteta u Sjedinjene Američke Države, što je takođe na terenu člana 6 § 1.

89. U ovom sporu, Sud smatra međutim da je osnova tužbe pokrenuta iz ugla člana 6. § 1. Konvencije – i to pitanje prebacivanja tereta dokazivanja mora se smatrati da čini jednu od bitnih začaka osnove optužbe na osnovu člana 8. (videti, u tom smislu, *Karadžić*, napred citiran, §67, *Sylvester*, napred citiran, §§ 73-77, i *Bianchi*, napred citiran, § 114). Zbog toga on smatra da je takođe nepotrebno da se ova tvrdnja ispituje odvojeno iz ugla člana 6. Konvencije.

90. Tužilac takođe tvrdi da interno sudstvo nije dovoljno u obzir ili je proizvoljno procenilo njegove ponude za dokazima čiji je ilj da ospore tvrdnju suprotne stranke u sporu kojoj je on dao svoju saglasnost na to da se dete ne vrati..

91. U tom pogledu Sud podseća da član 6 § 1 ne reguliše dopustivost dokaza ili njihovu ocenu, to je materija koja spada na prvom mestu u interno pravo i nacionalna sudstva. Njegova dužnost se sastoji u tome da istraži da li je procedura ispitana u celini dobila karakter ravnopravnosti (videti na primer presudu *Garcia Ruiz protiv Španije* [GC], n° 30544/96, § 28 CEDH 199-I).

92. Pošto se radi o slučaju te vrstem Sud napominje da su interne odluke dogodile po isteku kontradiktornog postupka, u toku koga je tužilac mogao da osporava sredstva koja je iznosila suprotna stranka i da prikaža argumente koje je smatrao bitnim za odbranu svoga spora. Nacionalno pravosuđe, a posebno Federalni sud su ocenili verodostojnost raznih dokaznih podnetih sredstava u svetlu okolnosti spora i pravovaljano su obrazložili svoje odluke u tom pogledu. Ne čini se da su interne sudske instance izvukle arbitrarne zaključke o činjenicama koje su im bile podnete.

Prema tome, Sud smatra da, posmatrana u celini, sporna procedura je je dobio karakter pravičnosti. Osnova za tužbu se očigledno pokazala neosnovanom.

93. Tužilac se zatim žali da je interno pravosuđe povredilo princip jednakosti oružja – sredstava ya napad i odbranu , naime kao orazloženje on navodi da nije imao na raspolaganju tumača pred internim sudovima i da nije bio pravovaljano informisan od sudova u toku procedure i da nije raspolagao sa dovoljno vremena da odgovori na tvrdnje suprotne stranke. On takođe ističe da nije koristio javni pretres pred švajcarskim pravosušem. Najzad, on takođe tvrdi da interni sudovi nisu bili ni nepristrasni ni nezavisni u smislu člana 6 § 1.

94. Sud podseća da je krajnji cilj principa iscrpljivanja internih sredstava dalebe jeste da se se uštedi državama ugovaračima prilika da sprečavaju li ispravljaju navedene povred pre no što im one budu podnete. Stoga osnova tužbe kojom se namerava obratiti Sudu se mora najpre pokrenuti, barem u suštini, u predviđenim formama i propisanim rokovima putem internog prava, pred odgovarajućim nacionalnim sudskim organima (*Ankerl protiv Švajcarske*, napred citirani, § 34). Pošto se ovde radi o slučaju te vrste, Sud smatra da tužilac nije pokrenuo svoje razloge za tužbu, barem u suštini, pred nacionalnim sudskim institucijama. Prema tome, treba ih proglasiti neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja internih puteva za žalbu. .

95. otuda proizilazi da su očigledno loše zasnovani ovi razlozi za žalbu i moraju biti odbačeni, primenom člana 35 §§ 3 i 4 Konvencije.

III. O NAVEDENOJ POVREDI ČLANA 14. ZAJEDNO SA ČLANOM 5. PROTOKOLA N° 7

96. Tužilac se takođe žali na diskriminatorski postupak kom je bio izložen kao otac deteta. On se u tom smislu poziva na član 14. Konvencije, zajedno sa članom 5. Protokola n° 7, koji glasi :

« Član 14 :

Uživanje prava i sloboda priznatih u (...) Konvenciji mora da bude obezbeđeno bez ikakve razlike koja se posebno zasniva na polu, rasi, boji, jeziku, eligiji, političkim mišljenjima ili svim ostalim mišljenjima, nacionalnom ili socijalnom poreklu, pripadnosti nacionalnoj manjini, bogatstvu, po rođenju ili svakoj drugoj situaciji.

Član 5 du Protokola n° 7 :

Supružnici uživaju jednakost u pravima i odgovornostima građanskog karaktera između sebe i u odnosu sa svojom decom u pogledu braka, tokom braka i prilikom r atave. Ovaj član ne sprečava države da preduzmu potrebne mere u interesu dece. »

97. Sud napominje da je tuiylac pokrenuo tu osnovu za tužbe tek pred Federalnim sudom. Ta osnova je zbog toga odbačena od tog suda kao zakasnela.

98. Otuda proizilazi da čak ako se pretpostavi da ta osnova za tužbu spada u polje primene navedenih odredaba, ona mora biti odbačena zbog neiscrpljivanja internih prava na žalbu, primenom člana 35 §§ 1.et 44 Konvencije.

IV. O PRIMENI ČLANA 41. KONVENCIJE

99. Prema formulaciji Člana 41.Konvencije,

« Ako Sud izjavi da je bilo povrede Konvencije ili Protokola, i ako interno pravo Visoke ugovorne stranke omogućuje da se samo nepotpuno izbrišu posledice te povrede, Sud odobrava oštećenoj stranci ako je umesno, pravedno zadovoljenje. «

A. Šteta

100. Na ime materijalne štete, tužilac traži 75 000 EUR za buduće sudske troškove i 100 000 EUR za troškove vezane proces za ponovno integrisanje deteta u svoje porodično okruženjes, odnosno 25 000 EUR za troškove putovanja i 75 000 EUR (25 000 EUR godišnje u toku tri godine) an pendant trois ans) za angažovanje guvernant sa nemačkog govornog područja pod pretpostavkom da će se njegove sudske mere završiti povratkom deteta u Sjedinjene Američke Države.

101. Prema stavu Vlade, iz sudske stalne prakse Suda proizilazi da odobrenje obeštećenja pretpostavlja da su pretenzije bile pravovaljano poduprte (obrazložene) i da postoji direktna i tesna veza kauzalnosti između navedene štete i konstatacije povrede Konvencije od strane Suda. Pošto se radi o traženom iznosu « buduće sudske troškove » ili za traženi iznos za troškove reintegrisanja svoga deteta , reč je o pretenzijama za buduće i hipotetičke troškove. Prema tome,Vlada poyiva Sud da odbaci ove pretenzije. .

102. Sud deli mišljenje Vlade što se tiče zahtevanog obeštećenja za buduće sudske procedure i za troškove vezane za reintegrisanje deteta u porodičnu okolinu tužioca, pošto su ti ttroškovi u ovom času čisto spekulativni. Prema tome, Sud odbacuje zahtev tužioca za materijalnu štetu.

103. Što se tiče moralne štete, tužilac zahteva iznos od 50 000 EUR za štetu psihološke i emocionalne prirode koju je pretrpeo zbog propusta švajcarskih vlasti pošto se radilo o njegovom pravu na posete u toku sudskih postupaka, zbog dužine trajanja ovih procedura i diskriminatornog dejstva tumačenja člana 13. prvog stava, slovo a) Haške Konvencije.

104. Vlada prigovara da prva osnova tužbe koja se odnosi na pravo posete nije predmet ove procedure pred Sudom. Vodeći računa o iznosima koje Sud odobrava u ovakvim vrstama sporova, Vlada se izjašnjava da je spremna u slučaju da se konstatuje povreda člana 8. Konvencije da odobri tužiocu, pored nadoknade moralne štete koja se sastoji u objavljivaju odluke Suda, iznos od 7 000 EURA u to ime.

105. Uzimajući u obzir okolnosti spora, posebno konstatovane propuste u primeni Haške Konvencije, koje su izazvale prekid odnosa između tužioca i njegovog sina, Sud smatra da je zainteresovani pretrpeo značajnu moralnu štetu značajnu koja se ne bi mogla nadoknaditi samo konstatacijom povrede ove odredbe.

106. Rešavajući pravedno kako to zahteva član 41, i u svetlu svih okolnosti ovog spora i sličnih slučajeva, on odobrava na ime moralne štete sumu od 10 000 EURA, plus svaki iznos koji bi moga da bude zatražen na ime poreza.

B. Troškovi i izdaci

107. Na ime troškova i izdataka, tužilac zahteva iznos od 95 019,77 EUR, koji se sastoji iz sledećih suma :

- 58 031,70 EUR za troškove i izdatke advokata za proceduru prema Haškoj Konvenciji;
- 8 496,05 EUR za troškove i izdatke advokata koji se brinuo o razvodu ;
- 9 827,19 EUR za troškove prevođenja ;
- 18 664,83 EUR za postupak pre Sudom, odnosno, 8 170,63 EUR za troškove AIRE Centre u Londonu i 10 494,20 EUR za troškove oba eksperta Haške Konvencije, M^{cs} H. Setright et E. Devereux.

108. Vlada iznosi da prema stalnoj sudskoj praksi Suda, ovaj sud odobrava nadoknadu troškova i izdataka samo ukoliko se oni odnose na konstatovane povrede ; sud bi takođe morao da uzme u obzir činjenicu da su žalbe višim instancama koje je tužilac pokrenuo na internom planu i u Strasbursburgu samo delimično dovele do rezultata. Pored toga Vlada stoji na tome da tužilac mora da podnese svoje pretenzije izračunate i prečišćene u rubrikama, praćene prikladnim dokazima.

109. Što se tiče iznosa od 58 031,70 EUR za troškove i izdatke advokata koji je zastupao tužioca, Vlada ističe najpre da je « mémorandum » koji je ovaj podneo kao oslonac za svoje pretenzije ne prikazuje detaljno broj časova koje je on posvetio raznim zadacima, niti navodi tarifu po satu koju je primenio. Pored toga Vlada smatra da je zahtevani iznos u ovo ime potpuno disproportionalan.

110. Prema mišljenju Vlade, samo po sebi je jasno da traženih 9 827,19 EUR za troškove prevođenja, pošto, puisque prikazane fakture od strane tužioca u tom cilju ne omogućuju niti da se identifikuje sa šrecoznošću koje su usluge fakturisani niti da se sazna broj sati posvećenih raznim prevodima. One ne prikazuju takođe ni ni tarifu po satu.

111. Što se tiče iznosa od 8 496,05 EUR za troškove i izdatke advokata koji se bavio razvodom, Vlada tvrdi da se procedura razvoda braka tužioca ne odnosi na povredu Konvencije koju on iznosi pred Sudom.

112. Što se tiče ukupnog iznosa od 18 664,83 EUR koji traži tužilac za proceduru pred Sudom, odnosno 8 170,63 EUR za troškove AIRE Centre u Londonu i 10 494,20 EUR za troškove eksperata Haške Konvencije, Vlada smatra da se mora uzeti u obzir odgovor na podnesak na primedbe Vlade kao i zahtev za pravičnu satisfakciju, datirani 17. decembra 2007. Zbog toga ona smatra da je zahtevani iznos u to ime neproporcionalan. Pored toga, što se tiče troškova eksperata, Vlada konstatuje da faktura od 17. decembra 2007 godine, koju je upotvao AIRE Centre-u jedan od eksperata, ne prikazuje koje usluge odgovaraju zahtevanim iznosima. Povrh svega, Vlada sumnja u « potrebu » da se pribegne ekspertima u materiji u stadijumu odgovora na primedbe Vlade, znajući posebno da je, prema fakturi AIRE Centre, ovaj slučaj obrađivalo već najmanje pet advokata iz tog centra kao i advokat koji se bavio postupkom na osnovu Haške Konvencije.

113. Vodeći računa o ovome što prethodi, Vlada smatra da će iznos od 4 000 EURA pokriti sve troškove i izdatke za pokrenuti postupak na internom planu i u Strasburu.

114. Sud podseća da kada on ustanovi povedu Konvencije, on može da odobri tužiocu nadoknadu ne samo troškove i izdatke koje je imao pred organima u Strasburu, već i one koje je imao pred nacionalnim pravosudnim organima da bi sprečio ili ih naterao da isprave pomenutu povredu (videti na primer, *Zimmermann i Steiner protiv Švajcarske*, presuda od 13. jula 1983, serija A n° 66, p. 14, § 36). Međutim nadoknada troškova i izdataka se ne može dobiti osim ukoliko se ustanovi njihova realnost, njihova potreba i razuman karakter njihovih stopa (*Bottazzi protiv Italije* [GC], n° 34884/97, § 30, CEDH 1999-V, i *Linnekogel protiv Švajcarske*, n° 43874/98, § 49, 1. mart 2005. godine).

115. Ovom prilikom, Sud smatra da, za nadoknadu troškova i izdataka, treba voditi računa o činjenici da je samo jedan osnov za tužbu proglašen prihvatljivim (videti, *mutatis mutandis*, *Olsson protiv Švedske* (n° 2), presuda od 27. novembra 1992. godine, serija A n° 250, str. 42, § 113, i *Linnekogel*, napred citirani, § 50).

116. Pored toga Sud smatra, nasuprot Vladi, da se iznos od 8 496,05 EUR koji odgovara troškovima i honorarima advokata koji se bavio razvodom braka ne odnosi na ovaj zahtev. Prema tome vlada ništa ne duguje po toj odnovi.

117. Pored toga Sud deli mišljenje Vlade prema kome tužilac nije dovoljno potkrepio svoje pretenzije, koje zbog toga ne zadovoljavaju zahteve iz člana 60. § 3. poslovnika Suda.

118. Uzimajući u obzir to što prethodi, Sud smatra da su pretenzije Tužioca preterane. U svetlu elemenata koje on poseduje i kriterijuma koji su se razbili pokazali u njegovoj sudskoj praksi, Sud odobrava tužiocu ukupan iznos od 12 000 EUR, plus iznos koji bi mogao biti dužan da plati na ime poreza, na osnovu troškova i izdataka.

C. Kamate na odgođene rokove plaćanja

119. Sud ceni da je potrebno da podrži kamatnu stopu za kamate na odloženo plaćanje da bi lakšeg dobijanja marginalne pozajmice od Centralne Evropske Banke uvećane za tri procentna poena. .

IZ OVIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Izjavljuje da je* tužba prihvatljiva u pogledu tužbene osnove iz člana 8. Konvencije , a da je neprihvatljiva za sve ostalo ;
2. *Izriče* da je došlo do povrede člana 8. Konvencije ;
3. *Dit*
  - a) da tužena država mora da plati Tužiocu, u naredna tri meseca računajući od dana kada presuda postane pravosnažna shodno članu 44. § 2. Konvencije, sledeće iznose, koji treba da se konvertuju u švajcarske franke (CHF) po stopi koja bude primenljiva na dan uplate :
    - i. 10 000 EUR (deset hiljada eura), plus svaki iznos koji može da se potražuje na ime poreza, za moralnu štetu ;
    - ii. 12 000 EUR (dvanaest hiljada eura), plus savaki iznos koji može da se potražuje na ime poreza od strane tužioca, za troškove i izdatke ;
  - b) da računajući od isteka pomenutog roka i sve do isplate, ovi iznosi će se uvećavati za jednostavnu kamatu po stopi koja je jednaka sa kamatnom stopom za lakoću dobijanja marginalnih zajmova od Centralne evropske banke koja se primenjuje u tom periodu, uvećena za tri procentna poena. ;
4. *Odbacuje* zahtev za pravednu satisfakcijua za sve preko ovoga.

Sačinjeno na francuskom jeziku, zatim dostavljeno u pismenoj formi dana 6. novembra 2008. godine, primenom člana 77. §§ 2. i 3. pravilnika.

Søren Nielsen
Zapisničar

Christos Rozakis
Predsednik

Prevod sa francuskog na srpski :
Milica Vučković
U Beogradu o5.05.2009

Закон о арбитражи

Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 46/2006 од 2.6.2006. године.

ГЛАВА I

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет

Члан 1.

Овим законом уређује се арбитражно решавање спорова (у даљем тексту: арбитража) без страног елемента (у даљем тексту: унутрашња арбитража) и спорова са страним елементом (у даљем тексту: међународна арбитража).

Област примене

Члан 2.

Одредбе овог закона примењују се на арбитражу и арбитражни поступак када је место арбитраже на територији Републике Србије (у даљем тексту: Република).

Странке могу друкчије да предвиде када је у питању међународна арбитража.

Одредбе овог закона, чију примену странке не могу искључити, морају се поштовати када је место арбитраже у Републици.

Међународна арбитража

Члан 3.

Међународна арбитража, у смислу овог закона, је она арбитража која за предмет има спорове из међународних пословних односа, а нарочито ако:

1) странке у време закључења споразума о арбитражи имају пословна седишта у различитим државама;

2) се изван државе у којој странке имају своја пословна седишта налази место:

а) арбитраже, ако је одређено у споразуму о арбитражи или на основу њега, или

б) у коме треба да се изврши битан део обавеза из пословног односа или место са којим је предмет спора најуже повезан;

3) су се странке изричито споразумеле да је предмет споразума о арбитражи везан за више држава.

Ако једна од страна нема пословно седиште, за ту страну узима се у обзир редовно боравиште.

Основ арбитраже

Члан 4.

Спор може да се решава путем арбитраже само на основу споразума странака.

Спор за који је уговорена арбитража решава арбитражни суд, који чине арбитри.

Подобност спора за арбитражу (арбитрабилност)

Члан 5.

Арбитража се може уговорити за решавање имовинског спора о правима којима странке слободно располажу, осим спорова за које је одређена искључива надлежност суда.

Свако физичко и правно лице може да уговори арбитражу, укључујући и државу, њене органе, установе и предузећа у којима она има својинско учешће.

Арбитражу може да уговори свако ко, у складу са одредбама закона који уређује парнични поступак, има способност да буде странка у поступку.

Организовање арбитраже

Члан 6.

Арбитражно решавање спора организује стална арбитражна институција, у складу са својим правилима и овим законом, када је то предвиђено споразумом странака.

Сталне арбитражне институције могу да оснују привредне коморе, професионална и струковна удружења, удружења грађана у складу са њиховим оснивачким актом и овим законом, ако је то у сагласности са њиховом делатношћу.

Странке могу да се споразумеју о *ad hoc* арбитражи, која се организује у складу са споразумом странака и овим законом.

Улога суда

Члан 7.

Државни суд (у даљем тексту: суд) може, у вези арбитраже, да предузима само оне радње које су изричито одређене овим законом.

Примена међународних уговора

Члан 8.

Примена овог закона не утиче на примену ратификованог међународног уговора.

ГЛАВА II

СПОРАЗУМ О АРБИТРАЖИ

Појам

Члан 9.

Споразумом о арбитражи странке поверавају арбитражном суду на решавање своје будуће спорове или спорове настале из одређеног правног односа.

Споразум о арбитражи за решавање будућих спорова може бити садржан у одредби уговора (у даљем тексту: арбитражна клаузула) или у посебном уговору.

Ништавост

Члан 10.

Споразум о арбитражи ништав је ако:

- 1) врста спорова на који се односи није подобна за арбитражу;
- 2) није закључен у форми прописаној овим законом;
- 3) странке нису имале потребна својства и способност за његово закључење, или
- 4) је закључен под утицајем принуде, претње, преваре или заблуде.

Споразум о арбитражи не производи дејства у односу на решавање спора који није подобан за арбитражу.

Накнадни споразум

Члан 11.

Споразум о арбитражи може се закључити и ако је настали спор већ изнет на решавање суду.

Форма

Члан 12.

Споразум о арбитражи мора да се закључи у писменој форми.

Споразум о арбитражи је закључен у писменој форми ако је садржан у исправама које су странке потписале.

Сматра се да је споразум о арбитражи у писменој форми ако је закључен разменом порука путем средстава комуникације, која омогућавају писмени доказ о споразуму странака, без обзира да ли су те поруке странке потписале.

Споразум о арбитражи сматра се закљученим и ако се странке у писменом уговору позову на друго писмено које садржи споразум о арбитражи (општи услови за закључење правног посла, текст другог уговора и сл.) ако је циљ тог позивања да споразум о арбитражи постане саставни део уговора.

Сматра се да постоји споразум о арбитражи и ако тужилац писменим путем покрене арбитражни спор, а тужени изричито прихвати арбитражу и с тим се сагласи у писменој форми или у изјави на записнику на рочишту, као и ако узме учешће у арбитражном поступку и до упуштања у расправљање о предмету спора не истакне приговор да не постоји споразум о арбитражи, односно не оспори надлежност арбитражног суда.

Пренос

Члан 13.

Споразум о арбитражи остаје на снази и у случају уступања (цесије) уговора или потраживања, осим ако није друкчије уговорено.

Споразум о арбитражи остаје на снази у случају суброгације, осим ако није друкчије уговорено.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и у другим случајевима преноса потраживања, осим ако није друкчије уговорено.

Тужба суду

Члан 14.

Суд коме је поднета тужба у ствари која је предмет споразума о арбитражи оглашава се ненадлежним и одбацује тужбу по приговору странке који мора да буде поднет пре упуштања у расправљање о предмету спора, осим ако утврди да је споразум о арбитражи очигледно ништав, да је без дејства или да га није могуће извршити.

Привремене мере

Члан 15.

Пре покретања арбитражног поступка или у току поступка, свака странка може да поднесе суду захтев за доношење привремених мера, а суд може да одреди такве мере.

Одредба става 1. овог члана примењује се и када се споразум о арбитражи односи на арбитражу чије је место у другој држави.

ГЛАВА III

АРБИТРАЖНИ СУД

Састав

Члан 16.

Број арбитра ра арбитражног суда одређују странке.

Арбитражни суд сачињавају један арбитар (арбитар појединац) или три, односно више арбитра (арбитражно веће). Ако је споразумом о арбитражи предвиђено више арбитра, њихов број мора да буде непаран.

Ако странке не одреде број арбитра, њихов број одређује лице или институција које су странке споразумом одредиле (у даљем тексту: орган именовања) а ако органа именовања нема или то не учини, број арбитра одређује надлежни суд.

Ако арбитражу организује стална арбитражна институција, она врши функцију органа именовања.

Именовање арбитра

Члан 17.

Странке се могу споразумети о поступку именовања арбитра, а ако то споразумом није предвиђено арбитра се именују у складу са овим законом.

Ако спор треба да реши арбитар појединац, њега споразумно именују странке у року од 30 дана од дана када једна странка позове другу странку да заједнички именују арбитра. Ако таквог споразума нема, именовање врши орган именовања, а ако тог органа нема или то не учини, именовање врши надлежни суд.

Ако спор решавају три арбитра, свака странка именује једног арбитра у року од 30 дана од дана када је друга странка позове да то учини. Ако то позвана странка не учини, арбитра именује орган именовања који су странке одредиле, а ако тог органа нема или то не учини, именовање врши надлежни суд. Трећег арбитра, који председава арбитражним судом (у даљем тексту: председник или председник арбитражног суда), бирају именовани арбитра у року од 30 дана од дана њиховог именовања. Ако га не изаберу, именовање врши орган именовања, а ако тог органа нема или то не учини, именовање врши надлежни суд.

Против одлуке суда којом се именује арбитар није дозвољена жалба.

Трошкови арбитраже

Члан 18.

Странке сnose трошкове арбитраже.

Износ трошкова из става 1. овог члана утврђује арбитражни суд.

Странке су дужне да на захтев арбитражног суда унапред плате трошкове из става 1. овог члана.

Стална арбитражна институција сама уређује трошкове арбитраже и тарифу тих трошкова.

ГЛАВА IV

АРБИТРИ

Ко може бити арбитар

Члан 19.

Арбитар може бити свако физичко лице које је пословно способно, без обзира на држављанство.

Арбитар мора имати својства која су странке споразумом утврдиле.

Арбитар мора бити непристрасан и независан у односу на странке и предмет спора.

Арбитар не може бити лице које је осуђено на безусловну казну затвора, док трају последице осуде.

Прихватање дужности арбитра

Члан 20.

Арбитар даје писмену изјаву о прихватању дужности арбитра.

Дужност арбитра да обавести странке о битним чињеницама

Члан 21.

Лице које је предложено за арбитра дужно је да, пре прихватања дужности арбитра, саопшти чињенице које могу оправдано изазвати сумњу у његову непристрасност или независност.

Арбитар је дужан да, од дана када је именован, саопшти без одлагања чињенице из става 1. овог члана ако су наступиле после његовог именовања.

Обављање дужности

Члан 22.

Арбитар је дужан да савесно и ефикасно обавља дужност арбитра.

Разлози за изузеће арбитра

Члан 23.

Изузеће арбитра може се тражити само ако постоје чињенице које могу оправдано изазвати сумњу у његову непристрасност или независност или ако нема својства која су странке споразумом утврдиле.

Поступак изузећа

Члан 24.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, захтев за изузеће арбитра странка подноси у писменој форми у року од 15 дана од дана када је сазнала за именовање арбитра или за разлоге за изузеће.

Странка која је сама или са противном странком именовала арбитра може захтевати његово изузеће само ако је разлог за изузеће настао или је странка за њега сазнала пошто је арбитар именован.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, о изузећу арбитра одлучује надлежни суд.

Сматра се да су се странке које су организацију арбитраже повериле сталној арбитражној институцији споразумеле да се захтев за изузеће арбитра решава у складу са њеним правилима.

Арбитражни суд може да настави арбитражни поступак и да донесе арбитражну одлуку иако је поступак изузећа у току.

Престанак дужности арбитра

Члан 25.

Арбитар може да се повуче са дужности писменом изјавом ако из оправданих разлога, укључујући и разлоге из члана 23. овог закона, није више у стању да обавља своју дужност.

Странке се могу споразумети о опозиву арбитра ако он из стварних или правних разлога, укључујући и разлоге из члана 23. овог закона, није више у стању да обавља своју дужност или ако не извршава дужност у примереном року.

Ако се арбитар повуче са дужности или се странка сагласи са опозивом арбитра, то не значи да се тиме признаје основаност разлога за престанак дужности арбитра.

Ако се странке не споразумеју о опозиву арбитра, странка која сматра да арбитар није више у стању да обавља своју дужност или да не извршава дужност у примереном року, може да затражи од сталне арбитражне институције или, у случају *ad hoc* арбитраже, од надлежног суда, да донесе одлуку о престанку дужности арбитра.

Против одлуке суда о престанку дужности арбитра није дозвољена жалба.

Именовање новог арбитра

Члан 26.

Ако арбитру престане дужност, именује се нови арбитар у складу са одредбама овог закона о именовању арбитра.

ГЛАВА V

НАДЛЕЖНОСТ АРБИТРАЖНОГ СУДА

Основ надлежности

Члан 27.

Надлежност арбитражног суда одређује се споразумом странака.

Одлучивање арбитражног суда о својој надлежности

Члан 28.

Арбитражни суд може да одлучује о својој надлежности укључујући и одлучивање о приговору о постојању или пуноважности споразума о арбитражи.

Ако је споразум о арбитражи закључен као арбитражна клаузула, она се, приликом одлучивања о приговору о постојању или пуноважности споразума о арбитражи, сматра независном од осталих одредаба уговора.

Одлука арбитражног тела о проглашавању ништавим уговора који садржи арбитражну клаузулу, не повлачи ништавост те клаузуле.

Приговори ненадлежности и прекорачења овлашћења

Члан 29.

Приговор да арбитражни суд није надлежан (у даљем тексту: приговор ненадлежности) тужени мора да поднесе најкасније кад и одговор на тужбу.

Право на подношење приговора ненадлежности тужени има и кад је именовано арбитра или је учествовао у његовом именовању.

Приговор да арбитражни суд прекорачује границе својих овлашћења (у даљем тексту: приговор прекорачења овлашћења) странка мора да поднесе чим питање за које се тврди да прелази границе овлашћења арбитражног суда буде изнето у арбитражном поступку.

Арбитражни суд може да дозволи да се приговори из ст. 1. до 3. овог члана поднесу и касније, ако оцени да је до закашњења дошло из оправданих разлога.

Одлучивање о приговорима

Члан 30.

О приговорима поднетим у складу са чл. 28. и 29. овог закона арбитражни суд може да одлучи као о претходном питању или одлуком о предмету спора.

Ако арбитражни суд о приговорима одлучи као о претходном питању, свака странка може у року од 30 дана од дана достављања одлуке да захтева од суда одређеног законом да одлучи о том питању.

Против одлуке суда из става 2. овог члана није дозвољена жалба.

Арбитражни суд може наставити поступак и донети арбитражну одлуку за време док је у току поступак пред судом о приговорима из става 2. овог члана.

Надлежност арбитражног суда за одређивање привремене мере

Члан 31.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, арбитражни суд може, на предлог једне странке, одредити привремену меру коју сматра потребном с обзиром на предмет спора, а може истовремено да одреди да противна странка положи одговарајуће обезбеђење.

ГЛАВА VI

ПОСТУПАК ПРЕД АРБИТРАЖНИМ СУДОМ

Одређивање правила поступка

Члан 32.

Странке су слободне да саме споразумно одреде правила поступка по којима ће арбитражни суд поступати или да упуте на одређена арбитражна правила, у складу са одредбама овог закона.

Ако је арбитража међународна, странке се могу споразумети да се на арбитражни поступак примени страно право, у складу са одредбама овог закона.

Ако странке споразумно не одреде правила арбитражног поступка, арбитражни суд може водити арбитражни поступак на начин који сматра целисходним, у складу са одредбама овог закона.

Овлашћење арбитражног суда из става 3. овог члана обухвата и право да одлучује о допуштености, значају и доказној снази предложених и изведених доказа.

Битна начела поступка

Члан 33.

У поступку пред арбитражним судом странке су равноправне.

Арбитражни суд дужан је да свакој странци омогући да изнесе своје ставове и доказе, као и да се изјасни о радњама и предлозима противне странке.

Место арбитраже

Члан 34.

Странке могу споразумно да одреде место арбитраже.

Ако странке нису споразумно одредиле место арбитраже, место арбитраже одређује арбитражни суд, водећи рачуна о околностима случаја које обухватају и погодност одређеног места за странке.

Ако су се странке споразумеле да организацију арбитраже повере сталној арбитражној институцији, место арбитраже се одређује у складу са њеним правилима.

Ако место арбитраже није одређено у складу са ст. 1. до 3. овог члана, сматра се да је место арбитраже место које је у арбитражној одлуци означено као место њеног доношења.

Изузетно од одредаба ст. 1. до 4. овог члана, ако се странке нису друкчије споразумеле, арбитражни суд може да се састане у било ком месту које оцени прикладним, ради већања арбитра или ради саслушања сведока, вештака или странака, као и ради прегледа робе, других предмета или исправа.

Језик

Члан 35.

Странке могу споразумно да одреде језик или језике на којима ће се водити арбитражни поступак, а ако таквог споразума нема о томе ће одлучити арбитражни суд, водећи рачуна о месту арбитраже и језику које су странке користиле у свом правном односу.

Сталне арбитражне институције својим правилима могу да уреде питање језика у арбитражном поступку.

Језик арбитраже примењује се на све писмене изјаве странака, на усмену расправу, на арбитражне одлуке и друге акте арбитражног суда осим ако се странке друкчије споразумеју или ако у недостатку таквог споразума арбитражни суд није друкчије одлучио.

Арбитражни суд може одредити да се уз писмене доказе приложи и превод на језик или језике које су странке споразумно одредиле или које је одредио арбитражни суд.

До одређивања језика поступка, тужба, одговор на тужбу и други поднесци могу се поднети на језику уговора или на језику споразума о арбитражи или на српском језику.

Тужба и одговор на тужбу

Члан 36.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, тужилац у тужби наводи чињенице на којима заснива своје захтеве, спорна питања и одређује тужбени захтев.

Ако је тужилац поднео захтев за арбитражу пре подношења тужбе, тужба се подноси у року који су странке споразумно одредиле, а ако нису одредиле тај рок, онда у року који одреди арбитражни суд.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, у року који су странке споразумно одредиле или који је одредио арбитражни суд, тужени треба да одговори на тужбу и да се изјасни о захтевима, наводима и доказима тужбе.

Странке могу у току поступка да измене или допуне тужбу, односно одговор на тужбу, осим ако се нису друкчије споразумеле или ако арбитражни суд, ради ефикасности поступка, не одлучи друкчије.

Противтужба

Члан 37.

Тужени може да поднесе противтужбу, ако се странке нису друкчије споразумеле.

На противтужбу се примењују одредбе овог закона о тужби.

Почетак арбитражног поступка

Члан 38.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, арбитражни поступак почиње:

- 1) ако арбитражу организује стална арбитражна институција, на дан кад та институција прими захтев за арбитражу или тужбу,
- 2) у *ad hoc* арбитражи, на дан кад тужени прими захтев за арбитражу или тужбу и обавештење да је тужилац именовао арбитра или предложио арбитра појединца и позвао противну странку да именује свог арбитра или да се изјасни о предложеном арбитра појединцу.

Усмени и писмени поступак

Члан 39.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, арбитражни суд одлучује да ли ће да одржи усмену расправу или ће да води поступак на основу исправа и других писмених докумената.

Ако једна од странака затражи одржавање усмене расправе, арбитражни суд ће да одржи расправу осим ако странке нису споразумно искључиле усмену расправу.

Обавеза обавештавања

Члан 40.

Странке морају благовремено бити обавештене о свакој усменој расправи, као и о сваком састанку арбитражног суда који се одржава ради прегледа робе, других ствари или исправа.

Сви поднесци, исправе и информације које једна странка поднесе арбитражном суду достављају се другој странци.

Странкама се доставља сваки извештај вештака или исправа која представља доказ.

Начин достављања и пријема писмена

Члан 41.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, сматра се да је писмено примљено на дан када је лично предато примаоцу или на дан када је упућено на поштанску адресу примаоца.

Поштанска адреса је адреса на којој прималац редовно прима пошту. Ако прималац није одредио другу адресу или ако друго не произлази из околности случаја, поштанском адресом сматра се адреса пословног седишта правног лица или његовог огранка, односно адреса редовног боравишта физичког лица или адреса наведена у споразуму о арбитражи.

Ако се адреса из става 2. овог члана не може утврдити, сматра се да је писмено примљено ако је упућено на последњу познату поштанску адресу примаоца препорученом пошиљком или на други начин којим се обезбеђује писмени доказ о томе да је писмено упућено.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, сматра се да је писмено примљено оног дана када је предато, у складу са одредбама овог члана.

Последице пропуштања

Члан 42.

Ако се странке нису друкчије споразумеле и ако без навођења оправданих разлога:

1) тужилац после подношења захтева за арбитражу не поднесе тужбу у складу са чланом 36. став 2. овог закона, арбитражни суд ће обуставити поступак, или

2) тужени не поднесе одговор на тужбу у складу са чланом 36. став 3. овог закона, арбитражни суд ће наставити поступак, при чему се не сматра да пропуштање значи да тужени признаје наводе и захтеве тужбе, или

3) једна од странака, иако уредно позвана, не дође на усмену расправу или не поднесе писмене доказе, арбитражни суд може да настави поступак и донесе арбитражну одлуку на основу доказа који су поднети.

Губитак права на приговор

Члан 43.

Странка која, иако зна да нека одредба овог закона од чије примене странке могу да одустану није поштована или да неки услов који проистиче из споразума о арбитражи није поштован, настави да учествује у арбитражном поступку, а да без одлагања није ставила приговор или да није ставила приговор у предвиђеном року, губи право на приговор којим се позива на непоштовање те законске одредбе или тог услова.

Сведоци

Члан 44.

Сведоци се, по правилу, саслушавају на расправи.

Сведоци могу да буду саслушани и ван расправе ако на то пристану и странке се томе не противе.

Арбитражни суд може од сведока да тражи да у одређеном року одговоре на постављена питања, ако се странке томе не противе.

Сведоци се саслушавају без полагања заклетве.

Према сведоцима арбитражни суд не може да изриче процесне мере или казне.

Вештаци

Члан 45.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, арбитражни суд може да:

1) именује једног или више вештака ради давања налаза и мишљења о питањима која одреди арбитражни суд;

2) наложи странкама да вештаку пруже све потребне информације, да му предају све потребне исправе, као и да омогуће вештаку приступ исправама, роби и другим стварима.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, а то тражи једна странка или тако одреди арбитражни суд, вештак је дужан да, после подношења писменог или усменог налаза и мишљења, учествује у усменој расправи на којој странке могу да му постављају питања или на коју могу да доведу друге вештаке да са именованим вештаком расправљају спорна питања.

Одредбе овог закона о изузећу арбитра са сходно се примењују на изузеће вештака.

Помоћ суда у извођењу доказа

Члан 46.

Арбитражни суд може да затражи помоћ суда ради извођења доказа.

Доказе изведене пред судом арбитражни суд цени као доказе које је сам извео.

Окончање арбитражног поступка

Члан 47.

Арбитражни поступак окончава се доношењем коначне арбитражне одлуке.

Арбитражни поступак може бити окончан ако:

- 1) тужилац повуче тужбу, осим ако се тужени томе не успротиви, а арбитражни суд оцени да тужени има оправдан интерес да се донесе коначна арбитражна одлука о спору;
- 2) странке споразумно одлуче о окончању поступка;
- 3) арбитражни суд оцени да је арбитражни поступак постао немогућ;
- 4) је арбитражни поступак обустављен у складу са овим законом.

ГЛАВА VII

АРБИТРАЖНА ОДЛУКА

Одлуке

Члан 48.

Арбитражни суд доноси одлуку о предмету спора којом решава о свим захтевима странака (коначна арбитражна одлука).

Арбитражни суд може да донесе делимичну одлуку или међуодлуку.

Одлука на основу права или правичности

Члан 49.

Арбитражни суд доноси одлуку применом права, односно правних правила, уговора и обичаја.

Арбитражни суд може да донесе одлуку на основу правде и правичности (*ex aequo et bono, amiable composition*) само ако су се странке о томе изричито споразумеле.

Меродавно право

Члан 50.

Арбитражни суд у међународној арбитражи одлуку доноси применом права или правних правила које су странке споразумно одредиле.

Свако упућивање на право одређене државе тумачиће се као непосредно упућивање на материјално право те државе, а не на њене колизионе норме, осим ако нешто друго није изричито предвиђено споразумом странака.

Ако странке нису одредиле меродавно право или правна правила, арбитражни суд у међународној арбитражи то право, односно правила одређује на основу колизионих правила које оцени прикладним.

Арбитражни суд увек ће водити рачуна о одредбама уговора и обичајима.

Доношење одлуке

Члан 51.

Арбитражна одлука доноси се у писменој форми и мора бити потписана од стране арбитра, односно арбитра.

Арбитражно веће одлуку доноси после већања у коме морају да учествују сви арбитраи, осим ако се странке нису друкчије споразумеле.

Одлука арбитражног већа доноси се већином гласова арбитра, осим ако се странке нису друкчије споразумеле.

Одлука арбитражног већа је пуноважна и ако је потпише већина арбитра и на одлуци утврди ускраћивање потписа.

Одвојено мишљење арбитра

Члан 52.

Арбитар који није сагласан са изреком или образложењем одлуке може писмено да издвоји своје мишљење које се странкама доставља уз одлуку ако тај арбитар то затражи.

Садржина арбитражне одлуке

Члан 53.

Одлука садржи увод, изреку о предмету спора, трошкове арбитраже и образложење ако га странке споразумом нису искључиле.

У одлуци морају да буду наведени датум и место њеног доношења.

Одлука на основу поравнања

Члан 54.

Ако се странке у току поступка поравнају о предмету спора, арбитражни суд ће на њихов захтев донети одлуку на основу поравнања, осим ако су дејства тог поравнања супротна јавном поретку.

Арбитражна одлука на основу поравнања има снагу као свака друга арбитражна одлука, осим што не мора да садржи образложење.

Достављање

Члан 55.

Стална арбитражна институција, која је организовала арбитражу, одлуку доставља странкама, у складу са својим правилима.

У *ad hoc* арбитражи, арбитражни суд доставља одлуку странкама.

Одлука из ст. 1. и 2. овог члана може се, на споразумни захтев странака, депоновати код суда места арбитраже.

Исправке, тумачења и допуне одлуке

Члан 56.

Арбитражни суд ће, на захтев сваке странке, да изврши језичке и техничке исправке у донетој одлуци или дати одређена тумачења те одлуке.

Арбитражни суд ће, на захтев странке, донети допунску одлуку о захтевима изнетим у арбитражном поступку о којима није одлучио у арбитражној одлуци.

Захтеве из ст. 1. и 2. овог члана странка мора да поднесе најкасније у року од 30 дана од дана пријема одлуке.

Одлука о исправкама, тумачењима и допунама је саставни део одлуке на коју се односи.

Достављање одлуке из става 4. овог члана врши се у складу са чланом 55. овог закона.

ГЛАВА VIII

ПОНИШТАЈ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

Тужба за поништај

Члан 57.

Тужба за поништај може да се поднесе само против домаће арбитражне одлуке.

Домаћа арбитражна одлука је одлука која је донета у унутрашњој или међународној арбитражи у Републици.

За одлучивање о тужби за поништај месно је надлежан суд места арбитраже.

Разлози за поништај

Члан 58.

Суд ће усвојити тужбени захтев за поништај само ако тужилац пружи доказе да:

- 1) споразум о арбитражи није пуноважан по праву које су странке споразумно одредиле или по праву Републике ако се странке нису друкчије споразумеле;
- 2) странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовању арбитра или о арбитражном поступку или из неког другог разлога није могла да изнесе своје ставове;
- 3) је арбитражном одлуком решен спор који није био обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, може да се поништи само тај део одлуке;
- 4) састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи, односно са правилима сталне арбитражне институције којој је поверена организација арбитраже, осим ако тај споразум није у супротности са неком одредбом овог закона од чије примене странке не могу одступити или, ако таквог споразума нема, да састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са одредбама овог закона, или
- 5) се арбитражна одлука заснива на лажном исказу сведока или вештака или се заснива на фалсификованој исправи или је до одлуке дошло услед кривичног дела арбитра или странке, ако се ови разлози докажу правноснажном пресудом.

Поништај одлуке суд ће изрећи и ако утврди да:

- 1) по праву Републике предмет спора није подобан за арбитражу, или
- 2) су дејства одлуке у супротности са јавним поретком Републике.

Рок за подношење тужбе за поништај

Члан 59.

Тужба за поништај арбитражне одлуке може да се поднесе у року од три месеца од дана када је тужилац примио арбитражну одлуку.

Ако је странка поднела захтев за исправку, тумачење или допуну одлуке, тужба за поништај може да се поднесе у року од три месеца од дана када је одлука о овим захтевима достављена странкама.

Застој поступка по тужби за поништај

Члан 60.

Суд пред којим је поднета тужба за поништај може да, на захтев странке, застане са поступком да би омогућио арбитражном суду да предузме радње које оцени као потребне да би се отклонили разлози за поништај.

Примена правила о парничном поступку

Члан 61.

На поступак по тужби за поништај арбитражне одлуке примењују се одредбе закона који уређује парнични поступак.

Претходно одрицање од права на тужбу

Члан 62.

Странке не могу унапред да се одрекну права на тужбу за поништај арбитражне одлуке.

Арбитражни поступак после поништаја одлуке

Члан 63.

Ако је суд поништио арбитражну одлуку из разлога који се не односе на постојање и пуноважност споразума о арбитражи у коме нису била наведена имена арбитра, тај споразум и даље обавезује странке, док се оне друкчије не споразумеју.

Нови арбитражни поступак између истих странака и у вези са истом ствари може се водити само на основу новог споразума о арбитражи.

Ако између странака постоји сумња о разлогу поништаја арбитражне одлуке, суд о томе може да одлучи на захтев странке.

ГЛАВА IX

ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ АРБИТРАЖНИХ ОДЛУКА

Дејства одлуке

Члан 64.

Домаћа арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке и извршава се у складу са одредбама закона који уређује извршни поступак.

Страна арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке пошто је призна надлежни суд Републике.

Страна арбитражна одлука је одлука коју је донео арбитражни суд чије је место ван Републике, као и одлука коју је донео арбитражни суд у Републици ако је на арбитражни поступак примењено страно право.

Надлежност и поступак за признање и извршење

Члан 65.

О признању и извршењу стране арбитражне одлуке одлучује суд одређен законом, а месно је надлежан суд на чијем подручју треба спровести извршење.

О признању стране арбитражне одлуке суд може да решава као о претходном питању у извршном поступку.

Одредбе овог закона не искључују примену одредаба закона који уређује извршни поступак о надлежности за одлучивање о привременим мерама и њиховом извршењу.

Поступак признања и извршења покреће се пред судом захтевом уз који странка прилаже:

- 1) изворну арбитражну одлуку или њен оверени препис;
- 2) споразум о арбитражи или документ о њеном прихватању у изворнику или овереном препису, и
- 3) оверен превод стране арбитражне одлуке и споразума о арбитражи на језик који је у службеној употреби пред надлежним судом.

Разлози за одбијање признања и извршења

Члан 66.

Признање и извршење стране арбитражне одлуке може се одбити, на захтев странке против које се оно тражи, само ако та странка поднесе доказ да:

- 1) споразум о арбитражи није пуноважан по праву које су странке споразумом одредиле или по праву државе у којој је та одлука донета;
- 2) странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовању арбитра или о арбитражном поступку или из другог разлога није могла да изнесе своја средства;
- 3) се одлука односи на спор који није био обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, могуће је делимично одбијање признања и извршења те одлуке;
- 4) арбитражни суд или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи или ако таквог споразума нема, у складу са правом државе у којој је место арбитраже;
- 5) одлука још није постала обавезујућа за странке или је ту одлуку поништио или обуставио од извршења суд државе у којој или на основу чијег права је одлука донета.

Надлежни суд ће одбити признање и извршење арбитражне одлуке ако утврди да:

- 1) по праву Републике предмет спора није подобан за арбитражу, или
- 2) су дејства арбитражне одлуке у супротности са јавним поретком Републике.

Дејства поступка за поништај покренутог у иностранству

Члан 67.

Суд пред којим се тражи признање и извршење стране арбитражне одлуке може да, ако оцени да је потребно, одложи доношење своје одлуке ако је покренут поступак за поништај или за обуставу извршења те одлуке у држави у којој је одлука донета или на основу чијег је права донета, до окончања тог поступка.

Суд пред којим се тражи признање и извршење стране арбитражне одлуке може да, на захтев странке, услови доношење одлуке о одлагању поступка признања и

извршења полагањем одговарајућег обезбеђења од стране противне странке.

Одлука о признању и извршењу

Члан 68.

Одлука суда о признању и извршењу стране арбитражне одлуке мора бити образложена.

Против одлуке из става 1. овог члана може се изјавити жалба у року од 30 дана од дана њеног достављања.

Одредбе закона који уређује извршни поступак примењују се и на признање стране арбитражне одлуке, када је о признању одлучено као о претходном питању у извршном поступку.

ГЛАВА X

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Престанак важења ранијег закона

Члан 69.

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе одредбе тридесет и прве главе (чл. 468а-487) Закона о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91 и "Службени лист СРЈ", бр. 27/92, 31/93, 24/94, 12/98, 15/98 и 3/02).

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе одредбе чл. 97-100. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82, 72/82 и "Службени лист СРЈ", број 46/96).

Ступање на снагу закона

Члан 70.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".